TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

Geleceğe Köprü...

24. Ulusal Özel Eğitim Kongresi

25-27 Eylül 2014 EDİRNE

BİREYSEL EĞİTİM
BÜTÜNLEŞTİRME
ÖZEL EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ
ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ
ÖZEL EĞİTİM
DOĞAL ÖĞRETİM
GELİŞİMSEL RİSK
AİLE KATILIMI
TANILAMA VE DEĞERLENDİRME
GEÇİŞ PROGRAMLARI

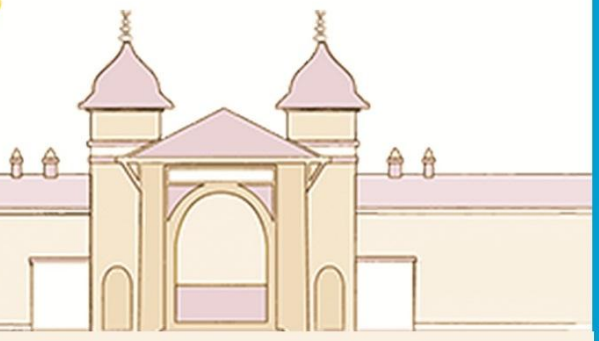

BİLDİRİ ÖZETLERİ

24. ULUSAL ÖZEL EĞİTİM KONGRESİ

BİLDİRİ ÖZETLERİ

25-27 Eylül 2014

Trakya Üniversitesi, Edirne

KURULLAR

Onur Kurulu

Prof. Dr. Yener YÖRÜK, Trakya Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Ali İhsan ÖBEK, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı

Bilim Kurulu

Prof.Dr. Ahmet KONROT (Üsküdar Üniversitesi)

Prof.Dr. Atilla CAVKAYTAR (Anadolu Üniversitesi)

Prof.Dr. A. Gönül AKÇAMETE (Ankara Üniversitesi)

Prof.Dr. Ayşegül ATAMAN (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr. Binyamin BİRKAN (Tohum Otizm Vakfı-İstanbul Aydın Üniversitesi)

Prof.Dr. Bülbin SUCUOĞLU (Ankara Üniversitesi)

Prof.Dr. Dilek ERBAŞ (Marmara Üniversitesi)

Prof.Dr. E. Rüya ÖZMEN (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr. Elif TEKİN İFTAR (Anadolu Üniversitesi)

Prof.Dr. Funda ACARLAR (Ankara Üniversitesi)

Prof.Dr. Gönül Kırcaali İFTAR (Anadolu Üniversitesi-Emekli Öğretim Üyesi)

Prof.Dr. İbrahim Halil DİKEN (Anadolu Üniversitesi)

Prof.Dr. Latife BIYIKLI (Emekli Öğretim Üyesi)

Prof.Dr. Mehmet ÖZYÜREK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr. Necate BAYKOÇ DÖNMEZ (Emekli Öğretim Üyesi)

Prof.Dr. Nihal VAROL-ÖZYÜREK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr. Pınar EGE (Ankara Üniversitesi)

Prof.Dr. Sema KANER (Ankara Üniversitesi-Emekli Öğretim Üyesi)

Prof.Dr. Süleyman ERİPEK (Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi)

Prof.Dr. Tevhide KARGIN (Ankara Üniversitesi)

Prof.Dr. Uğur SAK (Anadolu Üniversitesi)

Prof.Dr. Ümit DAVASLIGİL (Maltepe Üniversitesi)

Prof.Dr. Ümit GİRGİN (Anadolu Üniversitesi)

Prof.Dr. Yıldız UZUNER (Anadolu Üniversitesi)

Doç.Dr. Arzu ÖZEN (Anadolu Üniversitesi)

Doç.Dr. Berrin BAYDIK (Ankara Üniversitesi)

Doç.Dr. Cem GİRGİN (Anadolu Üniversitesi)

Doç.Dr. Hakan SARI (Selçuk Üniversitesi)

Doç.Dr. İlknur MAVİŞ (Anadolu Üniversitesi)

Doç.Dr. İlknur ÇİFCİ TEKİNARSLAN (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

Doç.Dr. Onur KURT (Anadolu Üniversitesi)

Doç.Dr. Selda ÖZDEMİR (Gazi Üniversitesi)

Doç.Dr. Sema BATU (Anadolu Üniversitesi)

Doç.Dr. Serhat ODLUYURT (Anadolu Üniversitesi)

Doç.Dr. Sevgi KÜÇÜKER (Pamukkale Üniversitesi)

Doç.Dr. Sezgin VURAN (Anadolu Üniversitesi)

Doç.Dr. Sunay YILDIRIM DOĞRU (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Doç.Dr. Şerife YÜCESOY ÖZKAN (Anadolu Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Ahmet YIKMIŞ (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Avşar ARDIÇ (Ege Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Aysun ÇOLAK (Anadolu Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Yrd.Doç.Dr. Bekir Fatih MERAL (Sakarya Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Burcu ÜLKE-KÜRKÇÜOĞLU (Anadolu Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Cevriye ERGÜL (Ankara Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Çığıl AYKUT-ESİRGEMEZ (Gazi Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Eylem DAYI (Gazi Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Hatice BAKKALOĞLU (Ankara Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Necdet KARASU (Gazi Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Oğuz GÜRSEL (Anadolu Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Özlem DİKEN (Anadolu Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Pınar ŞAFAK (Gazi Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Selmin ÇUHADAR (Trakya Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Yeşim GÜLEÇ ASLAN (Sakarya Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Y. Ziya TAVİL (Gazi Üniversitesi)

Dr. Funda BOZKURT AKSOY (Anadolu Üniversitesi)

Dr. Veysel AKSOY (Pamukkale Üniversitesi)

Düzenleme Kurulu

Yrd.Doç.Dr. Selmin ÇUHADAR (Düzenleme Kurulu Başkanı – Trakya Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Fatma AKGÜN (Trakya Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Murat ÇELTEK (Trakya Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr. Tuncay ÖZTÜRK (Trakya Üniversitesi)

Öğr.Gör. Galibiye ÇETREZ İŞCAN (Trakya Üniversitesi)

Öğr.Gör. Mehmet YAVUZ (Trakya Üniversitesi)

Arş.Gör. Aynur GICI VATANSEVER (Trakya Üniversitesi)

Arş.Gör. M. Oğuz GÜNŞEN (Trakya Üniversitesi)

Arş. Gör. Zekiye Hande ÜNAL (Trakya Üniversitesi)

Arş. Gör. Veli Emre KURTÇA (Anadolu Üniversitesi)

Değerli katılımcılar;

Doç. Dr. Mithat ENÇ'in anısına her yıl geleneksel olarak düzenlenen ve bu yıl yirmi dördüncüsü yapılacak olan Ulusal Özel Eğitim Kongresine Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü olarak ev sahipliği yapmaktan mutluluk duyuyoruz.

24. Ulusal Özel Eğitim Kongresinin düzenlenmesine katkı sağlayan Trakya Üniversitesi Rektörlüğüne, Eğitim Fakültesi Dekanlığına ve değerli görüşleriyle her zaman desteklerini yanımızda hissettiğimiz bilim kurulumuzun değerli öğretim üyelerine teşekkür ederiz.

ÖEK 2014 Düzenleme Kurulu

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Alman ve Türk Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitimi ve Bütünleyici Eğitim Hakkındaki Düşünceleri – Ortak Görüşler ve Farklılıklar 1
Fatih BOYNİKOĞLU

Kaynaştırma Sınıfları Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin En İyi Eğitim Ortamı mı? Bir Almanya-Türkiye Karşılaştırması 2
Fatih BOYNİKOĞLU

Erken-Orta Çocukluk ve Ergenlik Döneminde Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerin Aile Katılım Düzeyleri Farklılaşmakta mıdır? 3
Pelin PIŞTAV AKMEŞE, Nilay KAYHAN

Bilim Sanat Merkezi Yöneticilerinin Kurumlarına Yönelik Görüşleri 5
Nuriye SEMERCİ, Durak DOĞAN, Murat ÇAVUŞOĞLU

Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuk Annelerinin Dil Edinimine ve Desteklenmesine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi 6
Ceyhun SERVİ, Funda ACARLAR

Üstün Yetenekli, Asperger Sendromlu ve Normal Gelişim Gösteren Bireylerin Akademik Öz Yeterlik, Benlik Kavramı ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi 7
Filiz KARADAĞ, Alev GİRLİ, Halil ÖZTÜRK, Sıla DOĞMAZ

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerinin Sosyal Beceri, Benlik Kavramı Ve Akademik Öz Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi 9
Sıla DOĞMAZ, Alev GİRLİ, Filiz KARADAĞ, Halil ÖZTÜRK

Okul Öncesi Dönem Çocukların (60-72 ay) Engelli Bireylere İlişkin Tutumlarının Yaratıcı Drama Yöntemiyle İncelenmesi 10
Gamze TAŞTAN, Merve MERTER, Zeynep ERGÜL, Pınar TARAGAY, Çiçek DEMİR

Otizmli Çocukların Normal Gelişim Gösteren Kardeşlerinin Yaşadıkları Sorunlar 11
Aydan AYDIN, Pınar KALECİK

Özel Eğitim Gerektiren Çocuklara Sahip Olan ve Olmayan Ailelerin Bakım Verme Yükü Düzeylerinin Karşılaştırılması 12
Hakan SARIÇAM, Yavuz Erhan KANPOLAT, Azmi Bayram İLBAY, Halis SAKIZ

Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin İş Becerikliliği İle İş Anlamı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi 13
Hakan SARIÇAM, Yavuz Erhan KANPOLAT, Azmi Bayram İLBAY, Halis SAKIZ

Okulöncesinde Kaynaştırma Uygulamaları 14
Sema BATU, Serhat ODLUYURT, Melih ÇATTIK, Şerife ŞAHİN, Ezgi ALAGÖZOĞLU

Özel Eğitim Bölümü Öğretmen Adaylarının Öğretmen Özyeterlilik Düzeyleri İle Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması 15
Uygar BAYRAKDAR, Meryem VURAL BATIK, Yaşar BARUT

Özel Eğitim Öğretmenlerine Sunulan Mentorluk Hizmeti (Bir Eylem Araştırması) 16
Sena Gülsüm İLHAN, Arzu KIŞ

Hastanede Gelişimsel Destek Ünitesi Çalışmaları ve Özel Eğitim Gerektiren Çocukların Değerlendirilmesi 17
Necate BAYKOÇ, Ayten DOĞAN

Zihin Yetersizliği Olan Öğrencilere Kurallara Uyma Davranışlarının Kazandırılmasında Video Geri Bildirim ve Kendini Değerlendirmenin Etkisi 18
Çığıl AYKUT, Necdet KARASU

Öğretmen Adaylarına Öğretim Yöntemlerinin Öğretiminde Doğrudan Öğretim ve Işbirlikli Öğrenme Yaklaşımlarının Ders Planı Hazırlamaya Etkisi 19
Necdet KARASU, Çığıl AYKUT

Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Çocuğa Sahip Olan Ailelerin Gereksinimlerinin Belirlenmesi 20
Sinan KALKAN, Yusuf Ziya TAVİL

Genel ve Özel Eğitim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Bilgileri ile Sınıf Yönetimine İlişkin Öz Yetkinliklerinin Karşılaştırılması 21
Reşat ALATLI

Çalışan Zihin Engelli Bireylerin Çalışma Durumlarının ve Mesleki Yeterliliklerinin İdareci, İş Arkadaşları ve Hizmeti Alan Bireylerin Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi 22
Ahmet KURNAZ, Hamide KARADERİLİ, Fatih DUMAN

Meslek Lisesinde Görev Yapan Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarına Dair Algıları, Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri 23
Hatice ŞENGÜL ERDEM

Dengeli Matematik Öğretimine Göre İşitme Engelli Üniversite Öğrencilerinin Mesleki Eğitiminde Matematik İçeriklerinin Belirlenmesi 24
Ayşe TANRIDİLER, Zehranur KAYA, Çiğdem İSTEL

Çıkarma, Okuma Akıcılığı ve Çarpma Becerilerinin Kazandırılmasında Doğrudan Öğretim Yönteminin Etkililiğinin Sınanması 25
Burak GÜLLE, Muhyiddin ÜNVER, Ceyda TURHAN, Mehmet ÖZYÜREK

Özel Eğitim Bölümü Öğrencileri Üstbiliş Farkindalık Düzeylerinin Tespiti 27
Gamze KAPLAN, Çığıl AYKUT, Necdet KARASU

Farklı Gelişen Kardeşi Olan Çocuklarla Psikodrama Grup Terapisi 28
Ertan GÖRGÜ, Behice BORAN, Pınar TALASLIOĞLU

Davranışsal Öğretimde Kurgular ve Olgular 29
Gönül KIRCAALİ-İFTAR

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Teknoloji Temelli Müdahale Yöntemleri: Bir Betimsel Analiz Çalışması 30
Serhat ODLUYURT, Melih ÇATTIK

0-3 Yaş Özel Eğitim Alan Zihinsel Engelli Çocukların Gelişiminde Aile Katılımlı Eğitimin Etkisinin İncelenmesi 32
S. Sunay YILDIRIM DOĞRU, Ayşe ELMALI ALPTEKİN

Çocuk Parkları ve Oyun Alanlarının Uzman ve Aile Görüşlerine Göre Özel Gereksinimli Çocukların İhtiyaçlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi 33
Cansu KANÇEŞME, Özge ÖZLÜ, S. Sunay Yıldırım DOĞRU

Türkiye İçin Engelli Destek Uzmanı/Engelli Danışmanı: Bir Profesyonel Destek Modeli Önerisi 34
Ali KAYA

NB Üstün Yetenekliler Özel Grup Çalışmalarının Hiperaktivite, Uyum Güçlüğü Sorunu Yaşayan Çocuklar Üzerindeki İyileştirici Etkisi 35
Necate BAYKOÇ, Duygu AYDEMİR

Türkiye'deki Üniversitelerin Lisans ve Lisansüstü Programlarının Özel Eğitim Açısından İncelenmesi 36
Özlem AĞCA

Sabit Bekleme Süreli Öğretim Yöntemi Kullanılarak Gerçekleştirilen Çalışmaların Etkililiği: Bir Derleme Çalışması 37
Cem ASLAN, Necdet KARASU

Özel Eğitim Bölümünde Okuyan Aday Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri İle Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi 38
Hilal SARI, Emine ERATAY

Özel Gereksinimi Olan Çocuklara Sahip Ebeveynlerin Okullarda Uygulanan Sanatsal Etkinlikler Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi 39
Emine ERATAY, Hilal SARI

Zenginleştirme Uygulaması Olarak Yaratıcı Düşünme Dersi ve Sosyal Geçerliliğinin İncelenmesi 40
Feyzullah ŞAHİN, Yücel BULUT

ANOV Eğitici Değerlendirme Ölçü Aracı Geliştirme Süreci 41
Sezgin VURAN, Zeynep Yar ERDEN, Akın GÖNEN, Deniz ONUR, Süeda USLUCAN, Gökhan USLUCAN

Erken Çocukluk Döneminde Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Taklit Becerileri 42
Gökhan TÖRET, Rüya ÖZMEN

Öğrenme Güçlüğü Olan ve Olmayan Öğrencilerin Toplama ve Çıkarma İşlemlerindeki Performansları 43
Özlem ALTINDAĞ KUMAŞ, Cevriye ERGÜL

Okul Öncesinde Kaynaştırma Sınıflarının Niteliğini Öğretmenler ve Bağımsız Gözlemciler Nasıl Değerlendiriyorlar? 44
Hatice BAKKALOĞLU, Özlem ALTINDAĞ KUMAŞ, Pervin Naile DEMİRKAYA, Tansel YAZICIOĞLU, Ahmet BİLDİREN, Victor BARANTOTA

Kaynaştırma Sınıflarında Sınıf Yönetimi ve Öğrenci Başarısı 46
Nevin GÜNER YILDIZ

"Yeni Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli" Lefke Avrupa Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü 47
Ayşegül ATAMAN, Gönül KIRCAALİ-İFTAR, Süleyman ERİPEK, Oğuz GÜRSEL

Sosyal Öykü Tekniğinin Akıllı Oyuncaklar İle Öğretiminin Otizmli Çocukların Sosyal Becerileri Üzerine Etkisi 48
Meryem DEMİRKAYA, Necdet KARASU

Özel Eğitim Hizmetlerine İlişkin Yasal Düzenlemeler ve Uygulamalar Hakkında Uygulayıcı Görüşlerinin Belirlenmesi 49
Şebnem TUNA SIRKINTI, Arzu KIŞ

Resimli Etkinlik Çizelgesi Kullanımının Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Öğrencilerin Yönerge Bağımlılığını Azaltmaya Olan Etkisi 50
Tutku BOZKURT

Zihin Engelli Öğrencinin Okuduğunu Anlama Becerisinde Okuma Öncesi, Sırası ve Sonrasında Uygulanan Okuduğunu Anlama Tekniklerinin Etkililiklerinin Karşılaştırılması 51
Tutku BOZKURT

Zihin Yetersizliğinin Sınıflamasında Yeni Yaklaşımlar 53
Süleyman ERİPEK

Kısa Süreli Hizmet İçi Eğitim Sonrasında Kaynaştırma Sınıfı Öğretmenleri Tarafından Yürütülen Sosyal Beceri Öğretiminin Etkililiği 54
Elif SAZAK PINAR

Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilere Acil Telefon Numaralarının Öğretiminde Uyaran Uyarlamaları Yönteminin Etkililiği 55
Yusuf ALPDOĞAN, Elif SAZAK PINAR

Otizmli Bireylere Sosyal Beceri Öğretiminde Sosyal Öykülerin Etkililiği 56
Funda BİNİCİ

Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilere Fotoğraf Çekme Becerisinin Öğretiminde Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği 58
Seniha KURTOĞLU, Elif SAZAK PINAR

Genel Eğitim Sınıflarındaki Özel Gereksinimli Öğrenci Davranışları Üzerinde Tercih Değerlendirmesine Dayalı Öz Pekiştirme ile Öğretmen Tarafından Pekiştirmenin Etkililiği ve Verimliliği 59
Elif SAZAK PINAR, Müzeyyen ELDENİZ ÇETİN

Ailelere Yönelik Ev ve Kuruma Dayalı Tuvalet Becerileri Destek Programı Örnek Uygulaması 60
Fulya BİNİCİ, Emre ÜNLÜ

Özel Gereksinimli Bireylere Saat Öğretimi Amaçlı Bir Mobil Öğrenme Yazılımı 61
Deniz Mertkan GEZGİN, Mehmet Oğuz GÜNŞEN, Erdem YEŞİLTAŞ, Can MIHCI

Öğretmenlerin Zihin Engelli Öğrencilerin Matematik Beceri Kavram ve İşlemlerini Değerlendirme Sürecinde Yaptıklarının Belirlenmesi 62
Serdar SÖNMEZ, Ahmet YIKMIŞ

Türkiye'de ve Avrupa'da 2000-2013 Tarihleri Arasında Özel Gereksinimli Çocuklarla İlgili Yapılmış Olan Müzik Eğitimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi 63
Pınar ÇELİK, Mahmut M. SARI, S.Sunay YILDIRIM DOĞRU

Türkiye'de Özel Eğitim Alanına İlişkin Araştırma Eğilimleri: 2004-2014 Dönemi Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi 64
Ufuk ÖZKUBAT, Necdet KARASU, Betül YILMAZ, Nilüfer ALTUN

Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Çocukları İşe Yerleştirme Uygulamaları: Ereğli Down Kafe ve Özel Gençler Sanat Evi Projesi 65
Vefa DEMİRKIRAN, Ufuk ÖZKUBAT

Bir Özel Eğitim Ortaokulu Sınıfının Öğretim Etkinliklerinde Teknoloji Kullanımının İncelenmesi: Bir Durum Çalışması 67
Canan SOLA ÖZGÜÇ, Atilla CAVKAYTAR

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Vücut Farkındalığı 68
Erkan KURNAZ, Mehmet YANARDAĞ

Hafif Düzey Zihin Engelli Bireylerde Okuma Hızını Arttırmada Önceden Dinleme-Tekrarlı Okuma-Geri Bildirim Verme-Ödül Sağaltım Tekniğinin Etkililiği 69
Aylin ATASOY,. Ahmet KURNAZ, Süleyman ARSLANTAŞ

Okul Öncesi Dönemde Çocukların Matematiksel Gelişimleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma 70
Ramazan GÜRBÜZ, Seda ŞAHİN, Mediha AKSU GÜRBÜZ

Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde Çalışan Alan Dışı Öğretmenlerin Özel Eğitim Uygulamalarıyla İlgili Gereksinim ve Beklentileri 71
Gazi ACAR, Çimen ACAR, Sunagül SANİ BOZKURT

Koklear İmplant Uygulamalarında Ebeveyn Beklentilerinin Erken Müdahale Programları Açısından Değerlendirilmesi 72
Nurdan CANKUVVET, Murat DOĞAN

Erken Müdahale Bağlamında Söz Öncesi İletişim Davranışları 74
Nurdan CANKUVVET

İşitme Engelli Öğrencilere Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Sunulan Hizmetlere İlişkin Öğretmen Görüşleri 75
Hasan GÜRGÜR, Duygu BÜYÜKKÖSE, Çiğdem KOL

Okul Öncesi Dönem Kaynaştırma Ortamlarının Kalitesi: Ne? Nasıl? Neden? 76
Betül YILMAZ, Necdet KARASU

Akran Aracılığı Yöntemi İle Beceri Öğretimi 77
Behre BALÇIK

Kosova'da İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Hizmetlerin İncelenmesi: Nitel Bulgular 78
Ümit GİRGİN, Hasan GÜRGÜR, Murat DOĞAN, Zerrin TURAN, H. Pelin KARASU, Berrin ÇEKİRDEK, Aysel ÖZYÜREK, Elif AKAY

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Velilerle Yaşadığı Sorunlar 79
Mehmet IŞIK, Ahmet AYIK

Özel Eğitim Kurumlarında Öğretmenlik Uygulaması Yapan Öğretmen Adaylarına İş Başında Eğitim Yoluyla Ayrık Denemelerle Öğretimi Uygulama Becerisi Kazandırma 80
Ali KAYMAK, Dilek ERBAŞ, Binyamin BİRKAN

Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Bireylerin Umutsuzluk Düzeyleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi 81
Murat TEZER, Seda YAZAR KIRAÇ

Görme Engelli İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Ev Ödevlerini Yapmada Kendini Yönetme Stratejilerini Kullanma Düzeylerine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi 82
Yasemin DOĞAN, Çığıl AYKUT

Taşrada Engelli Ailesi Olmak: Görme Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Sorun ve Beklentileri (Karaman Örneği) 84
Merve ÖZDEMİR, Mahmut ÇİTİL

Sakarya İli Engellilere Yönelik İstihdam Analizi ve İş Analizi Sonuçları 85
Fidan Özbey, Atilla Cavkaytar

Yüksek Fonksiyonlu Otizm Özelliği Gösteren Öğrencilere Soğuk İçecek Hazırlama ve Sunma Becerisinin Video Model İle Öğretimin Etkililiği 86
Tuğba GÜLSÖZ, Yahya ÇIKILI

İşitme Engelli Bir Çocuğun Okuma Yazma Becerilerinin Desteklenmesi: Dil Deneyim Yaklaşımına Dayalı Oryantasyon Programı 87
H. Pelin KARASU, Ümit GİRGİN, Hasan GÜRGÜR

Ağır ve Çoklu Yetersizlikten Etkilenmiş Çocuk Ailelerinin Gereksinimlerinin Belirlenmesi 88
Gamze KAPLAN, Yusuf Ziya TAVİL

İşitme Kaybına Ek Engeli Olan Çocuklar ve Aile Eğitimi 89
Zerrin TURAN

Görme Engelliler İçin Sesli Kitap Oluşturmaya Yönelik Proje Çalışması 90
Mehmet YEREKAPAN, Nilgün MİSİR

Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi" Dersinin Zihin Engelliler Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Engellilere Yönelik Tutumlarına Etkisi ve Derse Yönelik Görüşleri 91
Meral MELEKOĞLU

İşitme Engelli Öğrencilere Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Kullanımının Önemi 92
Elif AKAY, Ümit GİRGİN

Görme Engelli Öğrencilerin Fen Bilimleri Dersinde Yaşadıkları Zorlukların Belirlenmesi: Trabzon Örneği 93
Mehmet YEREKAPAN, Nilgün MİSİR

Otizm Davranış Kontrol Listesi (ODKL, Autism Behavior Checklist – ABC) Türkiye Uyarlaması Bulguları 94
Onur ÖZDEMİR, İbrahim H. DİKEN, Özlem DİKEN, Güçlü ŞEKERCİOĞLU

Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezinde Yaşanan Sorunların Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi 95
Nur AKÇİN, Begüm ÇAPA-TAYYARE, Sevgi MANDAN

Bilgisayar Destekli Eğitim Dersinin İşitme Engelliler Öğretmenliği Alan Yeterlikleri Çerçevesinde Uygulanması 96
Zehranur KAYA, Sema ÜNLÜER

Bir Aile Eğitimi Örneği: Çocuklar Eğleniyor, Aileler Öğreniyor Projesi 97
Atilla CAVKAYTAR, Dilay AKGÜN GİRAY, Çetin TOPUZ, Caner KASAP, Esra ORUM ÇATTIK, Ahmet Serhat UÇAR, Gülefşan Özge AKBEY, Hasan Hüseyin ŞAHİN

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ailelerle Gerçekleştirilen "Ailelerle El Ele" Aile Eğitim Programı'na İlişkin Aile Görüşleri 98
Atilla CAVKAYTAR, Seçil ÇELİK, Gülden BOZKUŞ GENÇ, Sunagül SANİ BOZKURT, Gözde TOMRİS

Özel Eğitim Bölümü Uygulama Öğretim Elemanlarının Öğretmenlik Uygulaması Dersi Hakkındaki Görüşleri 99
Eylem DAYI, Ayşenur ÇELİK, Nilüfer ALTUN

Türkiye'de Özel Eğitim Alanında Hizmet İçi Eğitim İle İlgili Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi 100
Nilüfer ALTUN, Eylem DAYI

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Davranış Bozukluğu Olan Çocuklara Karşı Tutumları 101
Fikriye SEZER, Elveda KUYUCAK, Semra ÜNAL

Engellilerin Mesleki Eğitiminde Bağcılar Engelliler Sarayı Örneği 102
Fazilet YAVUZ BİRBEN, Zeynep İNCE, Özge ŞALK, Hamza DOĞAN

Zihinsel Yetersizliği Olan İlköğretim Kaynaştırma Öğrencisine Okulda Bulunan Ortamların Kullanımının Öğretiminde Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği 103
Füsun ÜNAL, Özlem TOPER KORKMAZ, Ceyda TURHAN, Kafiye GENÇ

Ailenin Engele Uyumunu Açıklamada Alternatif Yaklaşımlar 105
Murat DOĞAN

Engellilik Modelleri ve Modellerin Danışmanlık Açısından Doğurguları 106
Murat DOĞAN

Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Hazırlamaya İlişkin Karşılaştıkları Güçlükler 107
Ümit KORKMAZ, Ömer Semih OĞUL, Ahmet KURNAZ, Bekir BURAL

Kosova'da İşitme Engelli Çocukların Tanı, Değerlendirme ve Eğitimlerine Yönelik Düzenlemelerin İncelenmesi: Nicel Bulgular **108**
Ümit GİRGİN, Murat DOĞAN, Hasan GÜRGÜR, H. Pelin KARASU, Zerrin TURAN, Berrin ÇEKİRDEK, Aysel ÖZYÜREK, Elif AKAY

İleri Düzeyde ve Çoklu Yetersizliği Olan Bir Otizmli Öğrenciye Resim Eşleme Öğretimi **110**
Kazım ŞENER, Gökhan İNCE, Nergiz KOÇARSLAN

Yenidoğan İşitme Kaybı Taraması ve Erken Müdahale **111**
Deniz KÜÇÜKÖNCÜ

Üstün Zekalıların Kişilik Eğitiminde Bir Yöntem Olarak Kısa Film **112**
Ercan ÖPENGİN

Erken Çocukluk Dönemindeki Otizmli Çocuklarla Çalışan Öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının İşlevselliği Hakkındaki Görüşleri (Edirne İli Örneği) **113**
Cansu PARLAK, Övgü BOLDAN, Seher AHMET, Banu YAMAN

Otizmli Öğrencilere Kendini Tanıtma Becerisinin Öğretiminde Videoyla Model Olmanın Etkililiği **114**
Galibiye ÇETREZ İŞCAN, Yeşim FAZLIOĞLU

Okul Öncesi Dönemdeki Özel Gereksinimli Çocukların Vakit Geçirme (Oyalanma) Davranışları ile Öğretmenlerinin Kullandığı Gömülü Öğretim Denemeleri Arasındaki İlişki **115**
Salih RAKAP, Patricia SNYDER, Mary Louise HEMMETER, James ALGİNA, Marueen CONROY, Hazel JONES

Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Okuma Becerilerini Değerlendirmek İçin Standart Bir Sesli Okuma Testi Geliştirme Projesi: Pilot Araştırma Sonuçları **116**
Macid Ayhan MELEKOĞLU, Orhan ÇAKIROĞLU, Gülsen ERDEN, Ferhan KIRBAŞ, Ayşe TUNÇ, Özge Sultan TEKER

Okul Öncesi Dönemdeki Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Geliştirilmiş Bireysel Eğitim Programlarında Yer Alan Amaç ve Davranışların Kalitesinin İncelenmesi **118**
Salih RAKAP, Şerife RAKAP

Toplama İşlemi Akıcılığını Artırmada Performans Temelli Tekniklerin Karşılaştırılması: Kısa Deneysel Analiz Çalışması **119**
Zehra ATBAŞI, Hanifi SANIR

Etkili Özel Eğitim Uygulamaları İçin Önemli Bir Konu: Uygulama Güvenirliği **120**
Ahmet FİDAN, Elif TEKİN-İFTAR

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Çocukların Kaynaştırılması İçin Kullandıkları Yöntemler **121**
Asiye PARLAK RAKAP, Salih RAKAP

İlköğretimde Kaynaştırma Dersinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırma Uygulamaları Özyeterliklerine ve Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerine Etkisi **122**
Macid Ayhan MELEKOĞLU, Şöhretnaz ARTUNÇ

Dijital Oyunların İşitme Engelli Öğrencilerin Kelime Kazanım Süreci Üzerine Etkisi **124**
Aslin ARSLANOĞLU, Filiz POLAT

Kaynaştırma Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamaları Özyeterlikleri **125**
Macid Ayhan, MELEKOĞLU, Şöhretnaz ARTUNÇ

Zihin Yetersizliği Olan Bireylerin Resimlerinde Aile Kavramı **126**
Meral MELEKOĞLU

Kaynaştırma Öğrencisi Olan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Bu Öğrencilere Yaptıkları Eğitim Öğretim Faaliyetlerine İlişkin Görüş Ve Önerileri **127**
Hüseyin KANAT

Sosyal Bütünleşme ve Sosyal Adaletin Olmazsa Olmazı: Bütünleştirici Eğitim **129**
Filiz POLAT

Zihin Engelliler Öğretmenliğine Geçen Öğretmenlerin Geçiş Nedenleri ve Yaşadıkları Sorunlar **130**
Banu BUDAK, Pınar YENGİN SARPKAYA

Dünyada ve Türkiye'de Otizmi Olan Bireylere Yönelik Bilimsel Araştırmalar Kapsamında Geliştirilen Tablet Bilgisayar Yazılımların Gözden Geçirilmesi **131**
Deniz YILMAZ, Filiz POLAT, Tufan ADIGÜZEL

Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Ebeveyn Davranışları **132**
Şadan ÖZCAN, Mustafa AYRAL, Şenol DEMİRHAN, Gülsün TOKMAKKAYA, Haydar BEDEL, Nedim ÖZDEMİR, Ahmet ÜNLÜ, Burçin ZENGİN, Burcu AKBOĞA

Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Annelerin İyimserlik ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi **133**
Hakan SARI, Ahmet KURNAZ, Alev TOZAN, Bilal BAHÇECİ, Fatih KOÇAK

Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Duygu Durumlarına İlişkin Sözel Olmayan İpuçlarını Algılama Becerileri **134**
Burcu KILIÇ TÜLÜ, Cevriye ERGÜL

Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylere "Yemek Masası Hazırlama" Becerisinin Öğretiminde Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği **135**
Meryem UÇAR, İlknur ÇİFÇİ TEKİNARSLAN

Trakya Üniversitesinde Yabancı Dil Öğretmen Adaylarının Engellilere Yönelik Tutumları: Edirne İlinde Bir Araştırma **136**
Çağlayan KARAOĞLU

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Sosyal Etkileşim Becerilerinde Göz İzleme Sınırlılığı ile Başlayan Atipik Seyir **137**
Ayşe Tuba CEYHUN, Selda ÖZDEMİR

3D Animasyon Kullanımının Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların İnsan Yüzüne Odaklanmaları Üzerine Etkileri **139**
Selda ÖZDEMİR, Gökhan TÖRET, Ömür GÜREL, Yasemin DOĞAN, Hacer KARACAN

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Statik ve Hareketli Materyallerde Yüz İşleme Becerilerinin Karşılaştırılması **140**
Selda ÖZDEMİR, Ömür GÜREL, Gökhan TÖRET, Yasemin DOĞAN, Hacer KARACAN

"Kaynaştırma Tutumları Ölçeği"nin Geliştirilmesi **141**
Demirali Yaşar ERGİN

Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimi Hakkındaki Tutumları **142**
Gamze AKER, Demirali Yaşar ERGİN

Zihin Engelliler Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Algılarının Üst Bilişsel Farkındalık Düzeylerine Etkisi **143**
Hakan SARI, Selahattin AVŞAROĞLU, Yahya ÇIKILI, Kürşat ÖĞÜLMÜŞ, Hatice GÖKDAĞ, Ahsen Ela KIZILKAYA

Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumlarının İyimserlik ve Stresle Başa Çıkma Stillerine Göre İncelenmesi **144**
Hakan SARI, Selahattin AVŞAROĞLU ,Kürşat ÖĞÜLMÜŞ, Hatice GÖKDAĞ, Özgür KAPTAN, Harun ÇALIKUŞU

Bilgisayarda Video Gömülü Etkinlik Çizelgeleriyle Sunulan Öğretimin OSB Olan Çocukların Çizelge İzleme ve Oyun Becerileri Üzerindeki Etkileri 145
Özlem DALGIN-EYİİP, Burcu ÜLKE-KÜRKÇÜOĞLU

Türkiye'de Disleksi ve Teknolojinin Disleksik Öğrencilerin Eğitiminde Kullanımı 146
Neşe GÜRBULAK, Filiz POLAT

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Dikkati Sürdürme Becerisi ve Akademik Doğruluk Üzerinde Kendini İzleme Stratejisinin Etkisinin İncelenmesi 147
Arif BABACAN, Çığıl AYKUT, Gökhan TÖRET, Ufuk ÖZKUBAT

Okuma Güçlüğü Olan Öğrencilerde Okuma Akıcılığının Desteklenmesi 149
Şaziye SEÇKİN YILMAZ

Özel Özel Eğitim Kurumu Yöneticilerinin Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yeterliliklerine İlişkin Görüşleri 150
Berrin BAYDIK, Şaziye SEÇKİN YILMAZ

Şemaya Dayalı Öğretim Stratejisinin Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Matematikte Sözel Problem Çözme Becerilerine Etkililiği 152
Kadriye BAKİ, Oğuz GÜRSEL

Gelişimsel Yetersizliği Olan Öğrencilere Para Kullanarak Ürün Satın Alma Becerisinin Öğretiminde Sonraki Lira Stratejisinin Etkililiği 152
Hüsnü Erdem KALAYCI, Oğuz GÜRSEL

Hafif Düzeyde Zihin Yetersizliği Olan Öğrencilere Görsel-İşitsel Teknolojilerle Sunulan Tablet Bilgisayar Kullanımı Öğretim Programının Etkililiği 154
Ahmet Turan ACUNGİL, Atilla CAVKAYTAR

Ebeveynlerin OSB Tanısı Almış Çocukları için Sağlık Hizmeti Almada Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri 155
Veysel AKSOY, Funda (BOZKURT) AKSOY, Dudu (KARAMAN) DİNÇ

Etkileşim Temelli Erken Çocuklukta Müdahale Programı (ETEÇOM) ile İlgili Bilimsel Çalışmaların Betimsel Analizi 157
Merve GÖKSU, Gözde TOMRİS, İbrahim H. DİKEN

Otizmde Denver Erken Müdahale Modeli-ODEM (Early Start Denver Model-ESDM) ve İlgili Çalışmaların Betimsel Analizi 158
İbrahim H. DİKEN, Onur KURT, Burcu ÜLKE-KÜRKÇÜOĞLU

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Aileler İçin Online Aile Bilgi Destek ve Eğitim Programı (e-ABDEP) 159
Atilla CAVKAYTAR, Gülden BOZKUŞ GENÇ, Gözde TOMRİS, Sunagül SANİ BOZKURT, Seçil ÇELİK

Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Kaynaştırma Öğrencisi Olan Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri 160
Aynur GICI VATANSEVER, Emine AHMETOĞLU, Selen TEZCAN

Zihin Engelli Öğrencilere Resimli Kartlar Aracılığı İle Öz Bakım İhtiyaçlarını Bildirme Becerisinin Öğretimi 161
Hülya TORUN YETERGE

Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı 2013-2014 Dönemi Plato Meslek Okulu Çocuk Gelişimi Bölümü & Zihinsel Engellilere Destek Derneği Uygulaması 162
Ertan GÖRGÜ, Sezgin KARTAL

Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı 2013-2014 Dönemi Plato Meslek Okulu Çocuk Gelişimi Bölümü Uygulamasına Katılan Aile Rehberlerinin Programın Uygulamasına İlişkin Görüşleri 163
Ertan GÖRGÜ, Sezgin KARTAL

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi: Tekirdağ Örneği 164
Meral DEVECİ, Ceylan ÖZBEK AYAZ

DEHB'li Çocuklar İçin Spor-Sanat Eğitimi Platformu ve Bir Etkinlik Önerisi 166
Yrd.Doç.Dr. Mehtap KODAMAN

Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarında Bulunan Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi 167
Oktay TAYMAZ-SARI, Müslüm YILDIZ, Bora AKDEMİR, Beyza CİNOĞLU

Otizmli Bir Çocuğa Motivasyon Sistemi İle Kesme Becerisinin Öğretimi 168
Sandra PASENSYA DUENYAS, Nihan ADANUR YURTSEVER, Kumru ARMAĞAN, Neslihan KAYA, Neslihan ÇIKRIKÇI

Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Bir Öğrenme Modeli Bilsem Öğrenme Modeli Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi Örneği 169
Didem ÖZKAN

Değerler Eğitiminde Örnek Bir Çalışma: Değerlerle Engelleri Aşarım 170
Halil Yavuz EZGİNCİ

İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Kaynaştırma Uygulamalarında Ekip Çalışması ve İş Birliği 171
Hüseyin KOÇ, Çiğdem KOL,Yunus YILMAZ, Hasan GÜRGÜR

Kaynaştırma Uygulamalarındaki İşitme Engelli Öğrencilere Yönelik Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Ekibinin Çalışma Süreci 172
Çiğdem KOL, Yunus YILMAZ, Hüseyin KOÇ, Hasan GÜRGÜR

Gelişimsel Kekemeliği Olan, Gelişimsel Kekemelik Başladıktan Sonra Spontan İyileşme Gösteren ve Yaş ve Cinsiyetleri Eşleştirilmiş Tipik Gelişim Gösteren Çocuklardaki Mizaç Özelliklerinin Karşılaştırılması 173
R.Sertan ÖZDEMİR, Ayşe AYDIN

Zihin Engelliler Öğretmenliği Öğretmenlik Uygulaması Derslerinin Yürütülmesine Yönelik Paydaş Görüş ve Önerileri 174
Arzu TANRIVERDİ KIŞ, Sevda CEBECİ

Görme Yetersizliği ve Ek Yetersizliği Olan Bireylerin Kullandıkları Jestlerle İlgili Araştırmaların İncelenmesi 175
Pınar ŞAFAK, Derya UYAR

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Akran Merkezli Müdahale Yöntemleri: Bir Betimsel Analiz Çalışması 177
Esra ORUM ÇATTIK

Özel Eğitim Sınıflarında Eğitim Gören Öğrencilerin Eğitiminde Aile Katılımının Öğretmen ve Ebeveyn Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesinin Karşılaştırılması 179
Ayten DÜZKANTAR, Burcu KAPLAN

Duyusal Bahçe 180
Sima POUYA, Pınar ŞAFAK

Engelli Çocuklar İçin İyileştirme (Terapi) Bahçeleri 181
Sima POUYA, Pınar ŞAFAK, Öner DEMİREL

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Yürütülen PECS Uygulama Örneği **182**
Melih ÇATTIK, Erkan KURNAZ

Otizmi Olan Çocuklara Diş Fırçalama Becerisinin Öğretiminde Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği **184**
Gülcan TAPTIK ŞAHİN, Emine ERATAY

Özel Eğitim Uygulama Okullarındaki Öğretmenlerin, Hizmet İçi Eğitim İhtiyacının Belirlenmesi **185**
Murat DİLER

Isparta İlindeki Resmi Özel Eğitim Kurumlarındaki Eğitim Yöneticilerinin Yönetim Süreçlerinde Karşılaştıkları Sorunların Belirlenmesi **186**
Mehtap GÜL

Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Ailelerin Karşılaştığı Sorunlar ve Beklentilerin İncelenmesi **188**
Dila Nur YAZICI, Esra AKGÜL, Mine DURMUŞOĞLU

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinden Memnuniyet Durumlarının İncelenmesi **189**
Esra AKGÜL, Dila YAZICI, Mine DURMUŞOĞLU

Down Sendromu Olan 2 Çocuğa Sözcük Öğretiminde Doğal Dil Öğretim Yöntemlerinden Tepki İsteme-Model Olma Tekniğinin Etkisi **190**
Savaş ÇELİK, Bülent TOĞRAM

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Bireylere Sembolik Oyun Becerilerini İpucunun Giderek Artırılması Yöntemiyle Öğretiminin Etkililiği **191**
Şerife ŞAHİN, Arzu ÖZEN

Muğla İlinde Yaşayan Özel Gereksinimli Birey Ailelerinin Aile Gereksinimlerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi **193**
Atilla CAVKAYTAR, Deniz TEKİN ERSAN

İşitme Engelli Gençlerle Kamu Spotu Hazırlama Süreci **194**
Ayşe BERAL, Zehranur KAYA, Sema ÜNLÜER

Kaynaştırma Öğretmenlerinin Bütünleştirme Yaklaşımlarıyla İlgili Düşünceleri **195**
Emine ERATAY, Fırat KESER, Seniha KURTOĞLU, Cansu KANÇEŞME, Özge ÖZLÜ, Özlem KÜÇÜK, Derya ÇIKILI, Sevda TEKCAN, Sedef TÜMEĞ

İşiten ve İşitmeyen Bireylerin Birlikte Sergiledikleri Güngör Dilmen'in "Midas'ın Kulakları" Adlı Tiyatro Oyununu İzleyenlerin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi **196**
Erol İPEKLİ, Mustafa ULUYOL, Düriye Merve TUNA

Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bölümünde Okuyan Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimiyle İlgili Yeterliliklerinin İncelenmesi **197**
Erkan EFİLTİ, Hatice DOĞAN

Farklı Gelişim Gösteren Çocuk Ailelerine Psikolojik Destek İçin Virginia Satir'in Dönüşümsel Sistemik Aile Terapisi Yaklaşımı **198**
Tuna ŞAHSUVAROĞLU

Bir Özel Danışmanlık Merkezine Başvuran Farklı Gelişim Gösteren Çocuklar ve Ailelerinin Profillerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi **199**
Tuna ŞAHSUVAROĞLU, Özgür KONUK, Tolga YILDIRIM, Sevim DEMİR, Barış KECHAGİA

Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrenciye Temel Aritmetik Becerilerini Doğrudan Öğretim Yöntemiyle Kazandırılmasının Etkisi **200**
Özge DOMBAYCI, Mehmet ÖZYÜREK

İlkokul Öğretmenlerinin Üstün Yeteneklilik Ve Üstün Yetenekli Eğitimine İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi(Silifke İlçesi Örneği) **202**
Derya SÖNMEZ

Engellilere Yardım Etmek İçin Düzenlenen Mavi Kapak Kampanyasına İlişkin Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi **203**
Ahmet KURNAZ, Kübra YAŞAR, Ozan Emre ÜNAL, Şerife ASLAN

Ebeveynlerin Otizmli Çocuklarının Cinsel Gelişim ve Eğitimleri Konusunda Bilgi Düzeyleri, Görüş ve Önerileri **205**
Tanyel SÜZER, Fatma BESLER

Özel Eğitimde Aile Merkezli Erken Çocukluk Eğitimi ve HIPPY Programı **206**
Berrin MAZICI, Özgür ERAKKUŞ

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Yürütülen Eve Dayalı PECS Uygulama Örneği **207**
Serhat ODLUYURT, Şerife ŞAHİN, Elif SANAL, Meral KOLDAŞ, Onur SERT

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Dosyalarının Süreç Ürünü Olarak İncelenmesi **209**
Ufuk ÖZKUBAT, Necdet KARASU, Betül YILMAZ, Nilüfer ALTUN

Zihin Engelli Bireylere Çıkarma İşlemi Öğretiminde Sabit Bekleme Süreli Öğretimle Sunulan Nokta Belirleme Tekniğinin Etkililiği **210**
Tayibe BADIR, Ahmet YIKMIŞ

Özel Eğitim Güzel Gelecek Projesi **211**
Behre BALÇIK, Şükrü BİLDİK

Takvim Kutuları **213**
Mustafa DOĞUŞ, Pınar ŞAFAK

Aile Eğitimi Uygulama Modelleri ve Türkiye'de Yapılan Çalışmalar **214**
Elçin ÖĞÜT

Okullarda Destek Eğitim Odası Açma İşlem Basamakları ve Standart Formlar **215**
Elif ÇORUHLU, Gülhan ERSOY

Aile Katılımı: Otistik Özellik Gösteren Çocukların Ailelerinin Gereksinimlerinin Belirlenmesi **216**
Sinan KALKAN, Erkan EROL, Uğur ARMUTÇU

Ebeveynlerin, Ergenlik Döneminde Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Çocuklarının Cinsel Eğitimlerine Yönelik Görüşlerinin ve Gereksinimlerinin Belirlenmesi **217**
Seniha KURTOĞLU, Müzeyyen ELDENİZ ÇETİN

Ölçme, Değerlendirme ve Programlama Sistemi(AEPS) Tanıtımı Ve İlgili Araştırmalar **218**
Ahmet İlkhan YETKİN

Görme Engelli Öğrencilere Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Verilen Sınıflardaki Sınıf Öğretmenlerinin Fen ve Teknoloji Derslerindeki Öğretim Davranışlarının Etkili Sınıf Yönetimi Uygulamaları Açısından İncelenmesi **219**
Mustafa KURT

Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Bireylerin Eğitiminde Yardımcı Teknolojilerin Kullanımı Üzerine Yapılmış Araştırma Makalelerinin İncelenmesi: Bir Alanyazın Taraması **220**
Turgut BAHÇALI, Caner KASAP

Görme Engelliler Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlik Uygulaması Dersi Kapsamında Gerçekleştirdikleri Rehberlik ve Araştırma Merkezi Gözlemine İlişkin Görüşleri **221**
Oya Arslan ARMUTCU, Mustafa KURT, Zehra ATBAŞI

Down Sendromlu Çocuğa Sahip Ailelerin Çocuklarına Yönelik Algıları (Bir Manevi Bakım Programı Kapsamında) **223**
Ayse Burcu GÖREN, Alice MOSCARİTOLO

Şekil Verme, Eş Zamanlı İpucu İşlem Süreci Ve Hata Düzeltme Yöntemlerinin Birlikte Kullanımının Zihinsel Engelli Öğrencilerin Yazılarını Düzeltmeye Yönelik Etkililiği **225**
Betül ŞİMŞEK

Sosyal Öykü Yöntemi İle Sosyal Beceri Öğretimi **226**
Behre BALÇIK

Etkinlikler İçine Gömülen Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Gelişimsel Yetersizliği Olan Küçük Çocuklara Taşıtların İsimlerini Söyleme Becerisinin Öğretimi Üzerindeki Etkililiği **227**
Fulya BİNİCİ, Erkan EROL

Kabul Etme Sürecinde Aile Eğitimi Programının Etkililiği **229**
Gülefşan Özge AKBEY, Fidan Güneş GÜRGÖR

Otizm Spektrum Bozukluğu Tanısı Almış Bir Kaynaştırma Öğrencisine, Teneffüs Zamanlarında Arkadaşları İle Oyun Oynama Davranışının Kazandırılmasında Sosyal Öykü Kullanımının Etkililiği **230**
Özlem TOPER KORKMAZ, Füsun ÜNAL, Betül ÖZDEMİR, Saniye ÇİMENCİ

Geçiş Süreçlerini Planlamada Aile Katılımı **231**
Fidan Güneş GÜRGÖR

Stereotipik Davranışların Azaltılmasında Tepkiye Ara Verme ve Yeniden Yönlendirme Yönteminin Etkililiği Üzerine Bir Alanyazın Taraması **232**
Feyat KAYA, Orhan AYDIN

Özel Eğitim Alanında Akran Öğretiminin Etkililiği: Betimsel Analiz Çalışması **233**
Candan Hasret ŞAHİN

Okul Öncesi, Sınıf ve Psikolojik Reheberlik ve Danışmanlık Ögretmen Adaylarının Otizm ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi **234**
Serife Rakap, Asiye PARLAK-RAKAP, Oguzcan Cig, Salih RAKAP

Kaynaştırma Sınıflarında Okuma Öğretiminin Geliştirilmesi: Akran Destekli Okuma Stratejileri **235**
Macid Ayhan MELEKOĞLU, Ayşe TUNÇ, Özge Sultan TEKER

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Bir Çocuğa Özbakım Becerilerinin Öğretiminde iPad Aracılığıyla Sunulan Video ile Model Olmanın Etkililiği **236**
Esin PEKTAŞ, Elif Tekin İFTAR

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Ebeveyn Merkezli Müdahale Yöntemine Genel bir Bakış **238**
Esra ORUM ÇATTIK

Özel Eğitim Alanında Gerçekleştirilen Eylem Araştırmalarının İncelenmesi **239**
Candan Hasret ŞAHİN, Didem GÜVEN, Ali KAYA, Aysun ÇOLAK

Çocuğu Özel Eğitime Devam Eden Annelerin Yaşam Doyumu ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi **241**
Bilge MERİÇ, Oya ÖZKARDEŞ

Birden Fazla Yetersizliği Olan Çocukların Eğitiminde Çok Duyulu Hikaye Kullanımı **242**
Pınar ŞAFAK, Pınar DEMİRYÜREK

Birden Fazla Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitiminde Çok Duyulu Odaların Kullanımı **243**
Pınar ŞAFAK, Pınar DEMİRYÜREK

OSB'li Çocuklara Yönelik Gelişimsel ve İlişki Temelli Uygulamalardan ESDM ve Floortime Programlarının Karşılaştırılması **244**
Eda CÖMERTPAY, Burcu ÜLKE-KÜRKÇÜOĞLU

Kapsamlı Program Örneklerinden Lovaas Enstitüsü ile Temel Tepki Öğretiminin Uygulama ve Araştırma Açısından Karşılaştırılması **245**
Çetin TOPUZ, Burcu ÜLKE-KÜRKÇÜOĞLU

Özel Eğitim Uygulamalarında Pekiştireç Tercihlerinin Belirlenmesi **246**
Ayşe Tuba CEYHUN

Engellilerde Aile Katılımı ve Eğitiminde Yenilikçi Çalışma Programı Modelinde Türkiye Uyarlaması: (Engellilerde Aile Katılımı ve Eğitiminde Yenilikçi Çalışma Programı Modelinde Sertifika 3 Kursu ve Avustralya; Victoria Üniversitesi Yaklaşımı) **247**
Mürsel AKDENK, İbrahim KURT

Engelli Gençlerden Yaşlılara Doğru Özel Eğitim Koçluğu ve Üçüncü Yaş Kuşağı Üniversitesi Yaklaşımı: (Engelli Genç; Yetişkin Ve Yaşlılarda Bireysel Eğitim Ve Öğretimde Avrasya; Asya Ve Pasifik; Avustralya, Türkiye; Slovenya Ve İtalya'da Sertifikalı Eğitimle Eleman Yetiştirme Modeli Ve Modülü Perspektifi) **248**
Mürsel AKDENK

Umudu Paylaşalım **249**
Sinan YİĞİTER, Gözde UZUN, Belgin SARISOY, Marion FONTENİLLE

"Ailelerle El Ele" Aile Eğitim Programı'na Katılan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Öz Yeterlik Algılarının Belirlenmesi **250**
Atilla CAVKAYTAR, Sunagül SANİ BOZKURT, Gülden BOZKUŞ GENÇ, Seçil ÇELİK; Gözde TOMRİS

Best Buddies Türkiye Uygulamaları **251**
Sercan DUYGAN, Recep ALTINORDU

Alman ve Türk Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitimi ve Bütünleyici Eğitim Hakkındaki Düşünceleri – Ortak Görüşler ve Farklılıklar

Fatih BOYNİKOĞLU

Atatürk Üniversitesi, Türkiye, f.boynikoglu@atauni.edu.tr

2009 yılında kaynaştırma eğitimini uygulayan 115 Alman (Bavyera eyaleti) ve 141 Türk öğretmenin kaynaştırma eğitimi ve bütünleyici eğitim hakkındaki görüşleri yapılan bir anket vasıtasıyla tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amacı kaynaştırma eğitiminin uluslar arası karşılaştırmalı boyutu üzerinde durmak ve farklı okul kültürleri içerisinde görev yapan öğretmenlerin bu konu hakkındaki farklı düşünceleri ve aynı zamanda sahip oldukları ortak fikirleri ortaya çıkarmaktır.

Anket çerçevesinde öğretmenlere kaynaştırma eğitiminin doğru/anlamlı bir uygulama olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya cevap veren 114 alman öğretmenin sadece %0,9'u kaynaştırma eğitiminin koşulsuz olarak doğru bir uygulama olduğunu belirtmişlerdir. Aynı soruya cevap veren 137 Türk öğretmenin beşi yani %3,6'sı aynı şekilde düşünmektedir.

Kaynaştırma eğitimini her durumda reddeden Alman öğretmenlerin oranı %4,4 iken, bu konuda aynı fikirde olan Türk öğretmenlerin oranı %17,5'e çıkmaktadır. Bu orana göre, bu anket maddesine cevap veren 24 Türk öğretmen kaynaştırma eğitiminin hiçbir koşulda faydalı bir şekilde gerçekleştirilemeyeceği düşüncesindedirler.

Kaynaştırma eğitimin doğru bir uygulama olacağını ancak bunun belli koşullar yerine getirildikten sonra veya belli koşullar altında mümkün olduğunu düşünen Alman öğretmenlerin oranı bu araştırmada %94,7 olarak çıkmıştır. Aynı düşüncede olan Türk öğretmenlerin oranı ise %78,8 olarak hesaplanmıştır.

Kaynaştırma için dile getirilen koşullar sekiz madde halinde gösterilmiştir. Bunlara ek olarak öğretmenlerin bunların dışında fikirlerini yazabilecekleri "diğer" maddesi de kataloga koyulmuştur. Katalogdaki ana maddeler şu şekilde sıralanmaktadır:"Engellilerin sadece belli türleri kaynaştırılabilir, çoklu engelliler ve zihinsel engelliler kaynaştırılmaya alınmamalı; Her tür engel mümkün ama ağır derecede olmamak koşuluyla; Personel ve materyal desteği sağlanması koşuluyla; BEP hazırlanması amacıyla gezici öğretmen veya benzeri bir destek sağlanması durumunda; Sınıftaki öğrenci sayısı az olursa; Kaynaştırma eğitimi hakkında daha fazla bilgiye sahip olsam; Özel gereksinimi olan çocuklarla tecrübem olsa; Sınıfta bir yardımcım olsa". Öğretmenlerin bu katalogdaki maddelerden istedikleri sayıda işaretleme hakları vardır.

Anket sonuçlarına göre Alman öğretmenlerin en fazla talep ettiği koşullar; Sınıftaki öğrenci sayısı az olursa (85 defa), Personel ve materyal desteği sağlanması koşuluyla (81 defa), Sınıfta bir yardımcım olsa (78 defa) şeklindedir. Türk öğretmenlerin en fazla dile getirdiği koşullar ise; Her tür engel mümkün ama ağır derecede olmamak koşuluyla (54 defa), BEP hazırlanması amacıyla gezici öğretmen veya benzeri bir destek sağlanması durumunda (46 defa), Engellilerin sadece belli türleri kaynaştırılabilir, çoklu engelliler ve zihinsel engelliler kaynaştırılmaya alınmamalı (41 defa) şeklindedir. Bu cevaplardan çıkarılacak önemli iki tane sonuç var. Birincisi Alman öğrencilerin toplamda 462 defa Türk öğretmenlerin ise 287 defa cevap vermeleri. Bu toplama göre Alman öğretmenler kişi başı ortalama 4,27 defa talepte bulunmuşken, Türk öğretmenlerde bu oran kişi başı 2,65 şeklindedir. Bu anlamda, Alman öğretmenlerin Türk öğretmenlere göre koşullar açısından daha talepkâr oldukları söylenilebilir. Bunun dışında Türk öğretmenlerin genelde ağır derecede ve zor kabul edilen engelli türlerini reddettiğini görmek mümkündür.

Bütünleyici eğitimin tanımlarından birinin her türlü derecede ve çeşitte engelli öğrenciyi akranlarıyla beraber eğitmek olduğu (Sander, 2004) düşünülürse, bu cevaplardan bir "Bütünleyici Eğitime Dair Tutumlar Analizi" çıkarılabilir. Buna göre, engelli öğrencilerin her çeşidini veya ağır pozisyondaki engellileri kaynaştırma yoluyla eğitemeyeceğini düşünen öğretmenler ve kaynaştırmayı topyekûn reddeden öğretmenler ayırt edildikten sonra, Bütünleyici Eğitime olumlu bakan Türk öğretmenlerin oranının %24,8 (N: 137), Alman öğretmenlerin oranının ise %33,3 (N:114) olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Almanya, Türkiye, kaynaştırma, bütünleyici eğitim*

Kaynaştırma Sınıfları Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin En İyi Eğitim Ortamı mı? Bir Almanya-Türkiye Karşılaştırması

Fatih BOYNİKOĞLU

Atatürk Üniversitesi, Türkiye, f.boynikoglu@atauni.edu.tr

2009 yılında Almanya'da (Bavyera Eyaleti) beş eğitim bölgesinde, Türkiye'de altı farklı ilde gerçekleştirilen bir anket çalışması doğrultusunda, kaynaştırma eğitimi veren öğretmenlerin kendi sınıflarını kaynaştırma eğitimine tabi tutulan öğrenci için ne kadar uygun buldukları tespit edilmeye çalışılmıştır.

"Sınıfınız şu anda kaynaştırma öğrencisi için en iyi eğitim ortamımı mı?" sorusuna 112 Alman öğretmenin %38,4'ü evet cevabı vermiştir. Hayır, cevabı veren Alman öğretmen oranı %61,6'dır. Aynı soruyu evet şeklinde cevaplayan Türk öğretmenlerin oranı %23,2'dir. Geri kalan %76,8'lik bir grup bu soruyu hayır şeklinde cevaplandırmışlardır. Bu alanda gerçekleştirilen bir Khi-Kare (α: 0,011) testiyle iki ülkeden katılan öğretmen grupları içerisinde anlamlı bir farklılık bulunmuş ve Türk öğretmenlerin bu konuda belirgin olarak daha olumsuz düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Kendi sınıflarını bu öğrenciler için uygun bulmayan Türk öğretmenlerin %61,3'ü özel alt sınıfın bu öğrenciler için daha uygun olacağını ifade etmişlerdir. Yine Türk öğretmenlerin %35,8'i diğer meslektaşlarının aksine özel eğitim okullarının özel gereksinimi olan öğrenciler için daha uygun olduğunu dile getirmişlerdir. İki öğretmen tarafından ayrıca yarı açık uçlu olan bu soruya diğer şeklinde birer cevap verilmiştir. Bu öğretmenlerden biri, yarı zamanlı kaynaştırmayı işaret ederek, öğrencinin haftanın belli günlerinde özel alt sınıfta geri kalan günlerde normal gelişim gösteren akranlarıyla beraber genel eğitim sınıfında eğitim görmesi gerektiğini belirtmiştir. Türkiye'den bu soruya diğer şeklinde cevap veren bir diğer öğretmense öğrencinin gelişiminin aile tarafından engellendiğini, öğrencinin mutlaka aileden ayrılması gerektiğini, bu bakımdan en iyi alternatifin yatılı özel eğitim okulu olacağını belirtmiştir. Almanya'da kaynaştırma eğitimini uygulayan öğretmenlerin bu öğrencileri için gördükleri en iyi alternatif Türk meslektaşlarının aksine özel eğitim okullarıdır. Alman öğretmenlerin %73,8'i özel gereksinimli öğrencileri için en uygun eğitim ortamının özel eğitim okulu olduğunu söylemiştir. Özel alt sınıfın bu öğrenciler için en iyi eğitim ortamını sağladığını düşünen alman öğretmenlerin oranı sadece %16,4'tür. Alman öğretmenlerin özel eğitim okullarına bu denli sıcak bakmasının arkasında yatan sebep, muhtemelen bu sistemin bu ülke genelinde oldukça iyi derecede gelişmiş olmasıdır. Alman öğretmenlerden beş farklı alternatif cevap gelmiştir. Bunlardan biri Bavyera eyaletine özgü bir sınıf olan "Förderklasse" (Türkçe'ye çevirilirse yaklaşık olarak "destek sınıfı" denebilir.) Bu sınıf öğrenme sorunu olan, gelişim geriliği veya disleksi gibi sorunu olan çocukların ilkokulun başında devam ettikleri bir sınıftır. Ders programı normal sınıfa göre yaklaşık yarı yarıya hafifletilmiştir. Çocuğun ileride normal sınıfa sevki söz konusudur. Diğer bir alternatif "Kooperationsklassen". Bu formda birkaç tane özel gereksinimli öğrenci genel eğitim sınıfı içinde akranlarıyla beraber eğitim almaktadır. Ancak bu sınıf gezici öğretmenden diğer tam zamanlı kaynaştırma sınıflarına oranla daha yoğun bir destek almaktadır. Öğrencilerin özel eğitim ihtiyaçları düşüktür. Üçüncü bir alternatif "iki öğretmenli sınıftır". Buradaki formda öğretmenler farklı rolleri işbirliği içinde yürütürler. Bazı derslerde öğretmenler sınıfı farklı gruplara ayırıp idare ederler. Dördüncü alternatif Montessori okuludur. Burada malzemeye ve aktiviteye dayalı eğitim yapılmaktadır. Diğer bir alternatifte, öğretmen küçük bir sınıf talep etmekte ve bu sınıfın günlük özel eğitim desteği alması gerektiğini belirtmektedir.

Anahtar kelimeler: *Almanya, Türkiye, kaynaştırma sınıfı, karşılaştırma*

Erken-Orta Çocukluk ve Ergenlik Döneminde Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerin Aile Katılım Düzeyleri Farklılaşmakta mıdır?

Pelin PIŞTAV AKMEŞE [a], Nilay KAYHAN[b]

[a]*Celal Bayar University, Salihli Vocational School, Salihli, Manisa, 45300, Turkey, pelinpistav@yahoo.com*

[b]*Aksaray University Faculty of Education, Aksaray, 68100, Turkey, nilaykayhan@gmail.com*

Problem durumu ve amaç:

Aile, toplumun temelini oluşturan bir kurum olarak kabul edilmekte; aile yaşamı kişilere sevme ve sevilme, karar verme, sorumluluk taşıma, yaratıcılığını kullanma ve sosyal rolleri yerine getirme niteliklerini kazandırmaktadır. Her aile için yeni umutları beraberinde getiren çocuk sahibi olma durumu aile kurmanın ve evliliğin tamamlayıcı bir ögesidir. Çocuklar toplumsal normların öğrenildiği ilk yer olan aile yaşamında ebeveynlerinden sosyal, kültürel ve toplumsal değerlere dair birçok öğrenme yaşantısı gerçekleştirirler. Bu öğrenme süreci anne-babalar ile çocukların özellikleri, sağlık durumları ve gereksinimleri gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Çocuğun, engelli olarak doğması tüm beklenti ve umutları alt üst ederek ailenin var olan düzenini bozabilmektedir.

Aile katılımı, öğrenme sürecinin ev ortamında aile tarafından desteklenerek sınıftaki işleyiş hakkında işbirliği oluşturulmasını, evdeki öğrenme ortamı ve aktivitelerde ailenin yeterlik kazanarak okul ve sınıf etkinliklerine katılımını temel almaktadır. Aile katılımına yönelik yapılan çalışmalarda ailenin kültürel, sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi gibi değişkenler ile çocuğun yaşı, sınıf seviyesi, gereksinim türü ve derecesinin eğitim programları ile çocukların ilerleyen sınıflarda akademik başarılarını etkilediği belirtilmiştir. Aile katılımının zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitimleri üzerinde etkili olduğu düşüncesinden hareketle gerçekleştirilen bu araştırmada erken-orta çocukluk ve ergenlik dönemindeki zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip annelerin, çocuklarının eğitimlerinde aile katılım düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntemsel süreç:

Zihinsel Yetersizliği olan çocuğa sahip annelerin çocuklarının eğitimlerinde aile katılım düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan ve betimsel tarama modelinde gerçekleştirilen bu çalışma, 107 Zihinsel yetersizliği olan çocuk ve annesi ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ve Toros (2011) tarafından geliştirilen "Aile Katılım Ölçeği" ile elde edilmiştir. Annelere Toros (2011) tarafından geliştirilen "Aile Katılım Ölçeği uygulanmış, elde edilen veriler SPSS 18.0 istatistik programı kullanılarak t-testi, varyans analizi gibi betimsel istatistik yöntemleri ile analiz edilmiştir.

Temel bulgular: Araştırmaya dahil edilen 107 Zihinsel engelli çocuğun %41.1 kız, %58.9 erkek, yaş ortalaması 12.96±5.77 idi. Çocukların %51.4 erken-orta çocukluk döneminde(3-12yaş), %64.5 ergenlik döneminde(13-18yaş) yer almaktaydı. Annelerin ise yaş ortalaması 37.99±7.08 yıl, %57.9 ilkokul mezunu ve %95.3 ev hanımıydı.

Erken-orta çocukluk dönemindeki zihinsel yetersizliği çocuğu olan annelerinin aile katılım ölçeğinden aldıkları puanların (85.76±18.35), ergenlik döneminde zihinsel yetersizliği çocuğu olan annelerinden (76.96±21.52) daha yüksek olduğu ve erken-orta çocukluk dönemindeki zihinsel yetersizliği çocuğu olan annelerinin aile katılımı puanları ve ergenlik dönemindeki çocukların annelerinin puanları anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($t=2.281$, $p<.05$). Zihinsel yetersizliği olan erkek çocuk annelerinin (85.02±18.57), kız çocuk annelerinden (83.04 ±20.03) daha yüksek puan aldıkları, dolayısıyla aile katılımlarının daha yüksek olduğu bulunmuş ancak erkek ve kız çocuğa sahip annelerin aile katılımı puanlarının ($t=1.821$, $p>.05$) ve annelerin eğitime katılımlarının çocukların engel düzeyine göre farklılaşmadığı saptanırken annelerin eğitim düzeyi($F=6.753$ $p=.000$) ve sahip oldukları çocuk sayısına göre ($F=6.706$, $p=.000$) aile katılımlarında gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip aileler, farklı destek hizmetlere gereksinim duymaktadır. Çocuğa ve aileye sunulacak hizmetlerde belirlenmesi açısından aile bireylerinin eğitim ortamlarına

katılımları hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olunması son derece önemli görülmektedir. Zihin yetersizliği olan bireylerin aile katılım düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi, aile ve çocuğa sağlanacak desteklerin belirlenmesinde etkili olmaktadır.

Anahtar kelimeler: *aile katılımı, zihinsel yetersizliği olan çocuk, anne*

Bilim Sanat Merkezi Yöneticilerinin Kurumlarına Yönelik Görüşleri

Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ, Durak DOĞAN, Murat ÇAVUŞOĞLU

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi (nsemerci@bartin.edu.tr), Bartın Üniversitesi (durakdogan@hotmail.com), Bartın Üniversitesi (muratcavus67@hotmail.com)

Ülkemizde üstün yetenekli ve üstün zekalı öğrencilerin eğitimi son zamanlarda en çok üzerinde durulan konuların başında gelmektedir. Özellikle akademik çevrede bu alanla ilgili birçok çalışma yapılmaktadır. Üstün yetenekli ve üstün zekâlı öğrenci; zekâ, yaratıcılık, sanat kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen ve bu alanlarda özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerdir. Üstün yetenekli bireylerin eğitimine ilişkin ilk uygulamaların Enderun Mekteplerine dayandığı görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında üstün yeteneklilerin eğitimi alanında ciddi çalışma yer almazken, 1950'lerden itibaren özel ve türdeş sınıflar, özel okullar… Vb. uygulamalarla üstün yeteneklilerin eğitimine verilen önemin arttığı görülmektedir. Özellikle batılı ülkelerin üstün yeteneklilerin eğitimine verdiği önemden 1990'lı yıllara gelindiğinde Türkiye de etkilenmiştir. Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) 1995 yılından itibaren açılmaya başlanmış ve bugün sayısı 71'e ulaşmıştır. BİLSEM'lerde örgün eğitime devam eden üstün yetenekli öğrencilerin yaşıtlarından ve akranlarından soyutlanmadan özel eğitim almasını ön gören farklı eğitim programları uygulanmaktadır. Bilim ve Sanat Merkezleri'nde eğitim 5 aşamadan oluşmaktadır. Üstün yetenekli ve üstün zekalı olarak tanımlanan öğrenciler sırasıyla uyum (oryantasyon) programı, destek eğitim programı, Bireysel yeteneği fark ettirici program (BYF), Özel yeteneği geliştirici program (ÖYG), Proje üretimi ve hazırlama programı aşamalarından geçmektedir. Bir önceki aşamada başarılı olan öğrenciler bir üst kademeye geçerek bu merkezlerde eğitimlerine devam etmektedir.

Bu araştırma, "bilim sanat merkezinin işleyişine yönelik yönetici görüşlerini belirlemek" amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, ülke genelinde faaliyet gösteren 71 BİLSEM yöneticisi oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem alınma yoluna gidilmemiş tüm yöneticilere anket gönderilmiş 50 Bilim ve Sanat Merkezi yöneticisinden dönüt alınmıştır. Araştırmanın verileri 34 sorudan oluşan bir anket ile toplanmıştır. Anket, BİLSEM'lerin işleyişine ilişkin maddeleri içermekte ve beşli derecelemeli olarak hazırlanmıştır. Elde edilen veriler SPSS istatistik programıyla frekans ve yüzde hesaplanarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda

-Bilim sanat merkezlerinin bulunduğu ildeki üniversiteler ile işbirliğinin istenen düzeyde olmadığı

-Bilim sanat merkezlerinin eş güdüm halinde ve koordineli olarak çalışmadıklarını

-Devlet ve özel okulların öğrencilerini bilim sanat merkezine yönlendirmede yetersiz kaldıklarını

-Bilim sanat merkezlerinin yaptığı projelere MEB tarafından gönderilen ödeneklerin yeterli ve uygun olmadığı

-Bilim sanat merkezlerine kadrolu öğretmen seçim kriterlerinin uygun olmadığı

-Bilim sanat merkezleri öğrenci seçimlerinde kullanılan Wisc-R testinin öğrenci seçimi için yeterli seviyede olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tüm bu bulguların ışığında Bilim sanat merkezlerinin işleyişi ile ilgili yönergenin yetersiz kaldığı, tüm bu bulguları dikkate alacak bir yönetmeliğin acilen çıkarılması ve bu merkezlerde çalışan tüm personelin düzenli aralıklarla hizmet içi eğitimden geçirilmesi uygun olacaktır.

Anahtar kelimeler: *bilim ve sanat merkezleri, üstün yetenekliler, bilsem yöneticileri, üstün zekalılar*

Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuk Annelerinin Dil Edinimine ve Desteklenmesine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Ceyhun SERVİ*, Funda ACARLAR**

*Arş. Gör. İnönü Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü, Malatya – Türkiye, ceyhun.servi@inonu.edu.tr

**Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Ankara – Türkiye, acarlar@ankara.edu.tr

Bu çalışmada gelişimsel yetersizliği olan çocuk annelerinin çocuklarının dil edinimine, dil gelişimlerinin desteklenmesine ve çocuklarının dil ve konuşma performanslarına ilişkin düşünceleri incelenmiştir.

Çalışmaya, çocuklarının yaşları 30-72 aylar arasında değişen en az lise mezunu 14 anne katılmıştır. Çalışmaya alınan çocukların altısı yaygın gelişim bozukluk, üçü otizm, üçü hafif derecede zihinsel engel, biri down sendromu ve biri gelişimsel yetersizlik tanısı almıştır. Yaş ortalamaları dört olarak hesaplanan çocukların hepsinde dil ve iletişim problemi bulunmaktadır.

Alanyazında gelişimsel geriliğe sahip çocukların annelerinin, dil edinimine ve desteklenmesine ilişkin görüşlerini inceleyen sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu nedenle bu araştırma ile annelerin dil edinimine ve desteklenmesine yönelik görüşlerinin incelenmesinin ve bulguların tartışılmasının alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak annelerin, çocuklarının dil edinimi, dil-konuşma performansları ile kendileri tarafından dil gelişiminin desteklenmesine yönelik görüşleri alınmıştır. Görüşmelerde üç başlık altında toplam 24 soru yöneltilmiş ve görüşmeler ses kaydına alındıktan sonra yazıya dökülüp analiz edilmiştir.

Araştırma sonunda, annelerin ifadelerinin %40'ının çocuklarının dili taklit ederek öğrendikleri, %36,7'sinin kendiliğinden edindikleri ve 23,7'sinin ise çevre ile etkileşim yoluyla edindikleri şeklinde dağılım gösterdiği bulunmuştur. Anneler çocuklarının dil gelişimini desteklemek amacıyla en sık çocuklarının ilgisini çeken etkinlikleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Şarkı söylemek, kitap okumak ve oyun oynamak gibi alt gruplar halinde toplanan bu etkinlikler toplam ifadelerin %29,2'sini oluşturmaktadır. Anneler ayrıca çocukların dil gelişiminin desteklenmesinde kendi kendine konuşma ve model olma stratejilerinin etkili olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir. Anneler çocuklarının dil ve iletişim performansını tanımlarken %33'lük bir oranla çocuklarının alıcı dil becerilerinin son derece iyi olduğunu belirtmişler ancak ifade edici dilde aynı performansı göstermediklerini söylemişlerdir. Anneler %53'lük bir oranda, çocuklarının dil gelişimlerinin normal gelişim gösteren akranları ile aynı performansı yakalayacağına inandıklarını ifade etmişlerdir.

Annelerin görüşlerinden elde edilen bu bulgular, alan yazında yer alan çalışmalarla birlikte değerlendirilip tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Gelişimsel yetersizlik, dil edinimi, dil gelişimi, annelerin görüşleri*

Üstün Yetenekli, Asperger Sendromlu ve Normal Gelişim Gösteren Bireylerin Akademik Öz Yeterlik, Benlik Kavramı ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi

Arş. Gör. Filiz KARADAĞ, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Buca-İzmir, E-posta: filiz.karadag@deu.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Alev GİRLİ, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Buca-İzmir, E-posta: alev.girli@deu.edu.tr

Arş. Gör. Halil ÖZTÜRK, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Buca-İzmir, E-posta: halil.ozturk@deu.edu.tr

Arş. Gör. Sıla DOĞMAZ, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Malatya, E-posta: sila.dogmaz@inonu.edu.tr

Giriş

Üstün yetenekliler, genel ve özel yetenekleri açısından, yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişilerdir (Özel Eğitim Konseyi Ön Raporu, 1991). Üstün yetenekli çocuklar; mükemmeliyetçi olma, meraklı olma, liderlik yönünden güçlü olma, yüksek özgüven, rekabeti sevme, otoriteyi sorgulama, risk almayı sevme, iyi hafızaya sahip olma, geniş hayal gücüne sahip olma gibi özelliklere sahiptir (Levent, 2013). Asperger sendromu ise DSM-IV tanı kriterlerine göre, sosyal etkileşimde eksiklik, sözel ve sözel olmayan iletişimde yetersizlik, değişen durumlara göre davranışlarını ayarlayamama, basmakalıp ya da yineleyici motorsal eylemlerde bulunma ve tekdüzelik dışına çıkamama şeklinde tanımlanmaktadır (American Psychiactric Association (APA) [DSM-IV-TR] Ruhsal Bozukluklar El Kitabı, 2000). Araştırmada incelenen kavramlardan biri olan akademik öz yeterlilik öğrencilerin derslerdeki başarılarını etkileyen faktörlerden biri olup öğrencinin kendisinin akademik bir işi başarıyla tamamlayabilmesine ilişkin inancıdır (Zimmerman, 1995). Benlik kavramı ise, bireyin kendi ile ilgili kafasında çizdiği görünümüdür. Bu görünüm bireyin kendi benliğini anlayış ve kavrayış biçimi sonucu ortaya çıkar. Benlik kavramı çocuğun kendine güvenini etkileyerek sosyal davranışlarını oldukça etkiler (Yavuzer, 2004). Aspergerli bireylerin sosyal özelliklerine bakıldığında, sosyal ilişkilerde duyarsızlık, biçimsellik, diğer kişilerin duygusal ifadelerine aldırmama ve diğer kişilerle konuşulan konuların sadece kendi ilgi duydukları alanlara yönelik olması gibi durumlar gözlenmektedir (Yorbık, Erman ve Söhmen, 2000). Benlik kavramından etkilenen sosyal beceri alanı, amaca ve bağlama göre değişen olumlu tepkilerin verilmesiyle olumsuz tepkileri önleyen sosyal olarak öğrenilmiş davranışlardır (Cartledge ve Milburn, 1983). Üstün yetenekli çocukların benlik algılarının algı düzeyleri normal gelişim gösteren akranlarına göre yüksek olduğu bilinmektedir (Metin ve Kangal, 2012). Ancak ülkemizde yapılan çalışmalarda öz yeterlik, benlik kavramı ve sosyal becerilerin üstün yetenekli bireyler ve Asperger sendromlu bireylerde nasıl özellikler gösterdiği ve normal gelişim gösteren akranlarından hangi yönlerden farklılaştığını inceleyen herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, üstün yetenekli, asperger senromlu ve normal gelişim gösteren bireylerde akademik öz yeterlilik, benlik kavramı ve sosyal becerilerin nasıl özellikler gösterdiği ve bu özelliklerin belirtilen tanı gruplarında nasıl farklılık gösterdiğini incelemektir.

Yöntem

Araştırmanın örneklemini 2013-2014 eğitim öğretim yılında bilim-sanat merkezlerine devam eden 100 üstün yetenekli, ortaokula devam eden ve normal gelişim gösteren 100 , asperger sendromu tanısı konulmuş ve özel özel eğitim merkezinde eğitim alan 30 Asperger sendromlu çocuk oluşturmaktadır. Bu çocuklara benlik kavramını ölçmek amacı ile Piers Harris Benlik kavramı Ölçeği, akademik öz yeterliklerini ölçmek amacıyla Morgan ve Jinks (2003) tarafından geliştirilmiş olan "Akademik Öz Yeterlik Ölçeği" ve sosyal becerilerini ölçmek amacıyla "Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi-Öğretmen Formu" uygulanmıştır.

Piers Harris Benlik Kavramı Ölçeği, çocukların ve erinlerin kendileri hakkında ne hissettiklerini değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. İlk olarak 1982 yılında Özyürek tarafından dilimize uyarlanan ölçeğin, davranış, zeka ve okul durumu, bedensel görünüm, anksiyete, gözde olma ve mutluluk olarak

altı alt faktörü bulunmaktadır (Kaner, Bayraklı, Diken ve Çelik, 2012). Öncü (2012) tarafından dilimize uyarlanan Akademik Öz Yeterlik Ölçeği ise; yetenek, ortam ve eğitimin kalitesi olmak üzere 3 alt faktöre sahiptir. Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi-Öğretmen Formu ise sosyal becerileri ölçmek amacıyla Sucuoğlu ve Özokçu (2005) tarafından geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılarak Türkçeye uyarlanmıştır.

Bulgular ve Sonuçlar

Araştırma uygulamaları yapılmış ancak istatistiksel inceleme süreci devam etmektedir. Bulgular ve sonuçlar kongrede ayrıntılı şekilde sunulacaktır.

Anahtar kelimeler*: Üstün yetenek, Asperger sendromu, benlik saygısı, öz yterlik, sosyal beceri*

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerinin Sosyal Beceri, Benlik Kavramı Ve Akademik Öz Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi

Arş. Gör. Sıla DOĞMAZ, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Malatya, E-posta: sila.dogmaz@inonu.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Alev GİRLİ, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Buca-İzmir, E-posta: alev.girli@deu.edu.tr

Arş. Gör. Filiz KARADAĞ, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Buca-İzmir, E-posta: filiz.karadag@deu.edu.tr

Arş. Gör. Halil ÖZTÜRK, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Buca-İzmir, E-posta: halil.ozturk@deu.edu.tr

Giriş

Otizm spektrum bozukluğu DSM-5 tanı kriterlerine göre, sosyal etkileşimde eksiklik, sözel ve sözel olmayan iletişimde yetersizlik, değişen durumlara göre davranışlarını ayarlayamama, basmakalıp ya da yineleyici motorsal eylemlerde bulunma ve tekdüzelik dışına çıkamama şeklinde tanımlanmaktadır (Köroğlu, 2013). Kaynaştırma eğitimi, her tanı grubunda ve her düzeyde özel gereksinimli öğrencilerin, normal gelişim gösteren öğrencilerin devam ettiği eğitim ortamlarında eğitilmesidir (Kırcaali-İftar, 1998). Birlikte eğitimin amacı, yetersizliği olan öğrencilerin akranlarıyla akademik ve sosyal yönden bütünleştirilerek sosyal ve duygusal gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Otizmli öğrencilerin sosyal becerileri normal gelişim gösteren akranlarına göre sınırlıdır ve bu sınırlılık hem akranlar hem de yetişkinlerle etkileşim kurmada çeşitli problemlere yol açmaktadır. Otizmli öğrenciler, akranları ile sosyal etkileşime girmek için daha az girişimde bulunmakta akranlarının etkileşim çabalarına onların anlamadığı şekilde tepkiler verebilmektedirler (Beckman ve Kohl, 1987; Guralnick ve Groom, 1987). Ayrıca iletişim becerilerinin sınırlı olması da, sosyal etkileşimlerini azaltmaktadır (Guralnick, 1990). Araştırmada incelenen kavramlardan biri olan akademik öz yeterlilik öğrencilerin derslerdeki başarılarını etkileyen faktörlerden biri olup öğrencinin kendisinin akademik bir işi başarıyla tamamlayabilmesine ilişkin inancıdır (Zimmerman, 1995). Benlik kavramı ise, bireyin kendi ile ilgili kafasında çizdiği görünümüdür. Bu görünüm bireyin kendi benliğini anlayış ve kavrayış biçimi sonucu ortaya çıkar. Benlik kavramı öğrencinin kendine güvenini etkileyerek sosyal davranışlarını oldukça etkiler (Yavuzer, 2004). Ülkemizde yapılan çalışmalarda kaynaştırma sürecinde yer alan otizmli öğrencilerin öz yeterlik, benlik kavramı ve sosyal becerilerini inceleyen herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu ihtiyacı gidermek amacıyla farklı birçok açıdan bu süreci değerlendiren çalışmalar yapılması gerekliliği açıktır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, Otizm spektrum bozukluğu tanısı olan kaynaştırma öğrencilerinin akademik öz yeterlilik, sosyal beceri ve benlik kavramı düzeylerinin incelenmesidir.

Yöntem

Araştırmanın örneklemini otizm spektrum bozukluğu tanısı almış ve kaynaştırma eğitimine devam eden 30 öğrenci oluşturmaktadır.

Bu çalışmada çocukların benlik kavramını ölçmek amacıyla Özyürek (1982) tarafından geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılarak Türkçeye uyarlanan "Piers Harris Benlik Kavramı Ölçeği" uygulanmıştır. Ayrıca akademik öz yeterliklerini ölçmek amacıyla Morgan ve Jinks (2003) tarafından geliştirilmiş olan ve Öncü (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan "Akademik Öz Yeterlik Ölçeği" uygulanmıştır. Sosyal becerilerini ölçmek amacıyla ise Sucuoğlu & Özokçu (2005) tarafından geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılarak Türkçeye uyarlanan "Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi-Öğretmen Formu" uygulanmıştır.

Bulgular ve Sonuçlar

Kongrede sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *otizm spektrum bozukluğu, sosyal beceri, benlik kavramı, akademik öz yeterlik*

Okul Öncesi Dönem Çocukların (60-72 ay) Engelli Bireylere İlişkin Tutumlarının Yaratıcı Drama Yöntemiyle İncelenmesi

Gamze TAŞTAN[1], Merve MERTER[2], Zeynep ERGÜL[3], Pınar TARAGAY[4], Çiçek DEMİR[5]

[1]Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Zihin Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, gamzetastan@gazi.edu.tr

[2]Ataşehir Oxford Doğa Koleji, İstanbul

[3]Ted Koleji, Ankara

[4]Dayıdağı İlkokulu, Gaziantep

[5]Yeşilyöre İlkokulu, Kahramanmaraş

Çocuklar en etkili öğrenmelerini oyun yoluyla gerçekleştirirler. Yaratıcı drama yönteminin oyunsu süreçlerden oluşması, çocukların oyun oynarken farkında olmadan yaşantılarını, tutumlarını ortaya koymalarına olanak sağlar.

Bu çalışmada 60-72 ay arasında bulunan okul öncesi çocukların engelli bireylere ilişkin tutumları yaratıcı drama yöntemiyle incelenmiştir.

Çalışma grubunu, Ankara İli Çankaya ilçesinde bulunan, aynı kurum anaokuluna devam etmekte olan 60-72 aylık altı kız altı erkek olmak üzere toplam on iki çocuk oluşturmaktadır. Çalışmada çocukların engelli bireylere ilişkin farkındalıklarını, duygu, düşünce ve yaşantılarını ifade edebilecekleri iki adet yaratıcı drama oturumu planlanıp uygulanmıştır. Uygulanan drama oturumları fotoğraf çekimi, video ve anekdot kaydı ile kaydedilmiştir. Süreç boyunca çocukların sorulara verdikleri cevaplar, oynadıkları roller, yaptıkları canlandırmalar ve değerlendirme oturumlarında verdikleri geri bildirimler not edilmiştir. Toplanan veriler içerik analizi yapılarak bulgulara ulaşılmıştır.

Uygulanan drama oturumları sonucunda çocukların engel durumlarına ilişkin önceden bir farkındalığa sahip oldukları bulunmuştur. Çocuklar engel durumlarına ilişkin farkındalığa sahip olmakla birlikte, engelli bireylerin toplumsal yaşamda çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalabileceklerinin de farkındadır. Araştırmanın diğer bir bulgusu ise çocukların engelli bireylere ilişkin olumsuz tutum sergilememekle birlikte, onlara yardım etme davranışını gösterme eğiliminde olduklarıdır. Çocukların engel durumlarına ve engelli bireylere ilişkin duygularını, "*Sevgi, mutsuzluk, yardımlaşma, utanma, hissetme*" şeklinde ifade ettikleri görülmüştür. Çocukların en sık karşılaştıkları engel durumlarının, ailelerinde bulunan yaşlıların baston, gözlük gibi araçlar kullanmaları olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu, çocukların engellilik durumunu daha çok yaşlı kişilere atfettiklerini göstermiştir. Bir yöntem olarak yaratıcı dramanın çocukların yaşantılarını ve tutumlarını ortaya koymada etkili bir yöntem olduğunu araştırma bulguları göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *Okul öncesi, yaratıcı drama, tutum, engelli bireyler*

Otizmli Çocukların Normal Gelişim Gösteren Kardeşlerinin Yaşadıkları Sorunlar*

Aydan AYDIN

Marmara Ünivesitesi Özel Eğit Bölümü Zihin Engelliler ABD, Türkiye, aydanaydin@marmara.edu.tr

Pınar KALECİK

Uzm. Psikolog, MEB

Bu araştırmanın amacı; otizmli çocukların normal gelişim gösteren kardeşlerinin yaşadıkları sorunların belirlenmesidir. Araştırmanın örneklemini, İstanbul ili Bağcılar, Bakırköy, Şişli ilçelerinde ve Kırklareli ili Lüleburgaz ilçesindeki 7 adet özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde destek eğitim alan 1- 18 yaş aralığında, 36 kız ve 89 erkekten oluşan toplam 125 otizmli çocuğun, 7- 24 yaş aralığında, 56 kız ve 69 erkekten oluşan toplam 125 normal gelişim gösteren kardeşi oluşturmaktadır. Araştırmada otizmli çocukların normal gelişim gösteren kardeşlerinin yaşadıkları sorunları belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" , Taylor (1974) , Mc Hale ve arkadaşları (1986) tarafından geliştirilen, geçerlilik ve güvenirlik çalışması Ahmetoğlu (2004) tarafından yapılan "Kardeş Problemleri Anketi" kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular şunlardır: otizmli çocukların normal gelişim gösteren kardeşlerinin yaşadıkları sorunlar, cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Otizmli çocukların normal gelişim gösteren kardeşlerinin yaşadıkları sorunlar; yaş ve otizmli çocuğun davranışları değişkenlerine göre farklılaşmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Otizm, normal gelişim gösteren kardeş, kardeş problemleri*

*Bu makale, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı' nda yapılan "Otizmli Çocukların Normal Gelişim Gösteren Kardeşlerinin Yaşadıkları Sorunlar" başlıklı yüksek lisans çalışmasından alınmıştır.

Özel Eğitim Gerektiren Çocuklara Sahip Olan ve Olmayan Ailelerin Bakım Verme Yükü Düzeylerinin Karşılaştırılması

Hakan SARIÇAM[1], Yavuz Erhan KANPOLAT[2], Azmi Bayram İLBAY[3], Halis SAKIZ[4]

[1] Yard.Doç.Dr., Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 43100, Kütahya, hakansaricam@gmail.com

[2] Araştırma Görevlisi, Atatürk Üniversitesi, KKEF, Özel Eğitim Bölümü, Erzurum.

[3] Öğr.Gör.Dr., Sakarya Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Serdivan, Sakarya.

[4] Doktora öğrencisi, Manchester Universty, halis.sakiz@postgrad.manchester.ac.uk

Tükenmişlik sendromu daha çok hizmet sektöründe çalışanlarda görülen bir psikolojik rahatsızlıktır. Bununla birlikte bu kavram son zamanlarda eğitim, sağlık ve diğer sektörlerde de sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle tükenmişlik kavramı eğitim ve sağlık sektöründe karşımıza "bakım verme yükü" olarak da çıkabilmektedir. Bakım verme yükü: Bakım veren kişinin zorlanması, kendini baskı altında hissetmesi ya da yük altına girmesi olarak tanımlanabilmektedir (Kasuya, Polgar-Bailey ve Takeuchi, 2000). Bakım verme yükünün bakım verende bir takım rahatsızlıklara yol açtığı bilinmektedir. Fakat ülkemizde toplumsal ve ahlaki değerlerimizden ötürü bakım verme bir yük olarak algılanıp algılanmadığı merak konusudur. Bu çalışmanın amacı özel eğitim gerektiren çocuğa sahip ailelerin bakım yükü düzeyleri ile normal eğitime devam eden çocuğa sahip ailelerin bakım yükü düzeylerini karşılaştırarak çözüm önerileri sunmaktır.

Araştırma survey (tarama) modelli nicel bir araştırmadır. Araştırmanın çalışma grubunu 3 farklı ilde özel eğitim gerektiren çocuğa sahip olan 65 ebeveyn ile sahip olmayan 65 ebeveyn oluşturmaktadır. Veri toplamak için İnci (2006) tarafından Türkçeye adapte edilene Bakım Verme Yükü Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. 3 farklı ilde özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerle irtibata geçilmiş ve çalışmanın yapılabileceği aileler için randevu talep edilmiştir. Randevu gününde ailelere araştırmanın amacı anlatılmış ve gönüllüğün esas olduğu tekrar hatırlatılarak veri toplama araçları dağıtılmıştır. Diğer taraftan okul öncesi dönem normal eğitime devem eden çocuğa sahip ailelerle de randevulaşılmış; aynı veri toplama araçları onlara da uygulanmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra SPSS 17 programında çözümlenmiştir. Analizler için veriler parametrik olduğundan dolayı bağımsız örneklemler için t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre:

1. Özel eğitim gerektiren çocuğa sahip olan ebeveynler ile sahip olmayan ebeveynlerin bakım verme yükü düzeylerinin karşılaştırılması için bağımsız örneklemler t testi yapılmış ve özel eğitim gerektiren çocuklara sahip ailelerin bakım verme yükü düzeyleri diğer ailelere göre yüksek çıkmıştır ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Başka bir deyişle özel eğitim gerektiren çocuğa sahip aileler diğerlerine göre daha fazla bakım yüküne sahiptir. Bu çocukların ihtiyaçlarının bir kısmını tek başına görememesi ailelerini daha fazla uğraştırdığından bakım verme yükü de doğal olarak artmaktadır. Bakım hizmeti tek bir yardım çeşidi ile sınırlı değildir, sağlık bakımı (ilaç alımı, tedavisi, izleme vb.), kişisel bakım (yıkanma, beslenme, tuvalete gitme, giyinme vb), çocuğun aldığı eğitim-sosyal hizmetleri koordine etme, alışveriş ve küçük ev işlerini yapma, para yönetimi, maddi yardım ve aynı evi paylaşmayı da kapsamaktadır (Özlü, Yıldız ve Aker, 2009). Bu ve buna bağlı faktörler bakım verme yükünü arttırmaktadır.

2. Özel eğitim gerektiren çocuğa sahip olan ebeveynlerin bakım verme yükü düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılması için bağımsız örneklemler t testi yapılmış ve özel eğitim gerektiren çocuklara sahip annelerin bakım verme yükü düzeyleri babalara göre yüksek çıkmıştır ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Ülkemizde çocuğa bakma genel olarak kadının yüklenen roller arasında olduğundan özel eğitim gerektiren çocuğa sahip anneler babalara oranla daha çok çocuğu ile ilgilenmekte bu da onların bakım verme yükünü arttırmaktadır (Sarı, 2007).

3. Ayrıca ailelerin bakım verme yükü düzeyleri illere, çocukların engel türüne göre karşılaştırılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Tükenmişlik, bakım verme yükü, özel eğitim*

Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin İş Becerikliliği İle İş Anlamı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Hakan SARIÇAM[1], Yavuz Erhan KANPOLAT[2], Azmi Bayram İLBAY[3], Halis SAKIZ[4]

[1] Yard.Doç.Dr., Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 43100, Kütahya, hakansaricam@gmail.com

[2] Araştırma Görevlisi, Atatürk Üniversitesi, KKEF, Özel Eğitim Bölümü, Erzurum.

[3] Öğr.Gör.Dr., Sakarya Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Serdivan, Sakarya.

[4] Doktora öğrencisi, Manchester Universty, halis.sakiz@postgrad.manchester.ac.uk

Son zamanlarda Türkiye'de özel eğitim alanı ile ilgili birçok gelişme olup; bu çalışmalar hala devam etmektedir. Fakat çalışmaların çoğu öğrenci, aile merkezli olup kurumlarda görev yapan öğretmenler ile ilgili çok az çalışma yapılmaktadır. Özellikle özel eğitim kurumlarında çalışanların niteliği ve niceliği özel eğitimin kalitesi için çok önemlidir. Bu bağlamda çalışanların iş becerikliliği ve işe yüklediği anlam hakkında bilgi sahibi olmak önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin iş becerikliliği ile iş anlamı arasında ilişki olup olmadığını incelemektir. Bu bağlamda yapılmış ilk çalışmadır.

Araştırma ilişkisel survey (tarama) modelli nicel bir araştırmadır. Araştırma Erzurum ilinde özel eğitim kurumlarında çalışan farklı alanlardan mezun 68 öğretmen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplamak için Tims, Bakker & Derks (2012) tarafından geliştirilen Hamedoğlu ve arkadaşları (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan İş Becerikliliği Ölçeği ile yine Hamedoğlu ve arkadaşları (2012) tarafından Türkçeye adapte edilen İş Anlamı Ölçeği kullanılmıştır. Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerle irtibata geçilmiş ve çalışmanın yapılabileceği gün için randevu talep edilmiştir. Randevu gününde öğretmenlere araştırmanın amacı anlatılmış ve gönüllüğün esas olduğu tekrar hatırlatılarak veri toplama araçları uygulanmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra SPSS 17 programında çözümlenmiştir. İş becerikliliği ile iş anlamı arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi ve iş anlamının iş becerikliliğini ne derece yordadığını öğrenmek için basit regresyon analizi kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre:

1. Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin iş becerikliliği ile iş anlamı düzeyi arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü bir ilişki vardır. Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin iş anlamı arttıkça iş becerikliliği düzeyi de artmaktadır. İş anlamının alt faktörleri olan pozitif anlam, işin kattığı anlam ve yüksek motivasyonla birlikte iş becerikliliğinin artması ilgili literatür tarafından desteklenmektedir.

2. Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin iş anlamı, iş becerikliliğini istatistiksel olarak yordamaktadır. Alanyazın incelendiğinde iş becerikliliğinin yordayıcıları arasında ekonomik destek, sinizim, kişisel donanım göze çarpmaktadır. Özellikle kişisel donanım olan bireylerde iş becerikliliğinin yüksek çıkması iş anlamını da etkileyeceği düşünüldüğünden çalışmamızda iş anlamının iş becerikliliğini yordaması sonucunu desteklemektedir.

Bu bulgu ve yorumlar ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

1. Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin iş becerikliliği düzeylerini arttırmak için iş anlamı düzeyleri arttırılmalıdır.

2. örgüt içi verimliliği arttırmak için iş anlamı ve iş becerikliliği düzeylerini arttırıcı politikalar oluşturulmalıdır.

***Anahtar kelimeler**: İş anlamı, iş becerikliliği, özel eğitim*

Okulöncesinde Kaynaştırma Uygulamaları

Doç.Dr. E. Sema BATU, Doç.Dr. Serhat ODLUYURT, Arş.Gr. Melih ÇATTIK, Arş.Gr. Şerife ŞAHİN, Arş.Gr. Ezgi ALAGÖZOĞLU

esbatu@anadolu.edu.tr, sodluyurt@anadolu.edu.tr, mcattik@anadolu.edu.tr, serifesahin@anadolu.edu.tr, ezgialagozoglu@gmail.com

Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü

Okulöncesi Özel Eğitim Uygulamalarında Kaynaştırmanın Önemi: Kaynaştırma uygulamaları son yıllarda hızla artan bir sayı oranıyla güncelliğini korumaktadır. Bu sunuda, okulöncesi dönemde özel gereksinimli çocukların kaynaştırma uygulamalarında yer almalarının gerek özel gereksinimli çocuk gerekse normal gelişim gösteren çocuklar açısından önemine değinilecektir. Kaynaştırma uygulamaları, yasal düzenlemelerde yer alan mevzuatla var olan uygulamalar arasındaki farklar ele alınarak tartışılacaktır.

Okulöncesinde Kaynaştırmada Rol Oynayan Etmenler: Okulöncesi dönemde başarılı kaynaştırma uygulamalarının gerçekleştirilebilmesi için var olması gereken etmenler; okulöncesi öğretmenleri, okul yöneticileri, özel gereksinimli olan ve olmayan çocukların aileleri, fiziksel ortam, destek özel eğitim hizmetleridir. Bu sunuda, sözü edilen etmenlerin kaynaştırma uygulaması için önemi ve her bir etmenin kaynaştırma uygulamasına nasıl hazırlanmaları gerektiği üzerinde durulacaktır.

Türkiye'de Okulöncesinde Özel Eğitimle İlgili Yapılmış Araştırmalar: Bu sunuda, okulöncesinde kaynaştırmada rol oynayan etmenlerden yola çıkılarak, Türkiye'de son 10 yıl içerisinde okulöncesinde özel eğitimle ilgili yapılmış ve yayınlanmış araştırmalar özetlenecek ve genel olarak çalışmaların bulguları tartışılacaktır. Tartışmalar bulguların ortak yönlerini ve birbiriyle çelişen yönlerini ortaya koymak yoluyla yapılacaktır. Ayrıca, yapılmış olan çalışmaların "Öneriler" başlığı altında yer alan ileri araştırmalara yönelik yapılmış olan öneriler ele alınarak, araştırmalarda, okulöncesi dönemde kaynaştırma uygulamaları ile ilgili ne tür çalışmaların yapılmasının önerildiği ortaya konulacaktır.

Okulöncesi Dönem Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi: Bu çalışmada, okulöncesi dönemde kaynaştırma uygulamasına ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Eskişehir ilinde amaçlı örneklem yoluyla belirlenen yedi bağımsız anaokulunda çalışan okulöncesi öğretmenleriyle yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler betimsel analiz yoluyla analiz edilmiş ve frekans hesaplamaları yapılmıştır. Sunuda araştırmanın bulguları aktarılacaktır.

Ülkemizde Okulöncesi Kaynaştırma Uygulamalarında Başarıyı Artırmak İçin Yapılması Gerekenler: Yapılan sunulardan ve araştırma bulgularından yola çıkılarak, Türkiye'de okulöncesi dönemde gerçekleştirilen kaynaştırma uygulamalarında başarıyı artırmak için yapılması gereken çalışmalar, alınması gereken önlemler ele alınacaktır. Kaynaştırma uygulamasının ülkemizde "el yordamıyla" yapıldığı bilinmektedir. Bu uygulamalarda düzeltme ve ilerleme yapabilmek için, çeşitli kaynaklar hazırlanması, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin özel gereksinimli çocuklar ve kaynaştırma konularında bilgilendirilmesi gerekliliği üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: *Okulöncesinde kaynaştırma, kaynaştırmada rol oynayan etmenler, nitel araştırma*

Özel Eğitim Bölümü Öğretmen Adaylarının Öğretmen Özyeterlilik Düzeyleri İle Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması

Uygar BAYRAKDAR
Ondokuz Mayıs Üni.,Türkiye
uygar.bayrakdar@omu.edu.tr

Meryem VURAL BATIK
Ondokuz Mayıs Üni.,Türkiye
meryem.vural@omu.edu.tr

Yaşar BARUT
Ondokuz Mayıs Üni.,Türkiye
yasarbarut@yahoo.com

Problem Durumu ve Amaç: Özyeterlilik, bireyin olası durumlar ile başa çıkabilmek için gerekli olan eylemleri ne kadar iyi yapabildiklerine ilişkin inançları olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1977). Özyeterlik algısı, kişilerin duygularını, düşüncelerini, motivasyon ve davranışlarını belirler. Öğretmenlerin mesleklerini etkili bir şekilde gerçekleştirebilmeleri, onların kendileri hakkındaki yetenekleri ve başarabileceklerine olan inançları ile doğrudan ilişkilidir. Öğretmen yetiştirme programlarında da öğretmen adaylarına kazandırılacak bilgiler, duygular ve becerilerle onların mesleki yaşamdaki davranışlarının daha etkili olması sağlanmaya çalışılmaktadır. Öğretmenlik mesleğini uygulayacak olan bireylerin bu mesleğin gerekliliklerini daha etkili biçimde yerine getirebilmelerinin koşullarından biri de mesleğe yönelik tutumlarının olumlu olmasıdır. Öğretmenlerin mesleğe yönelik olumlu algılar geliştirmesi, öğretmenlik mesleğini icra ederken daha etkili olmalarını sağlayacaktır. Bu araştırmanın amacı Özel Eğitim Bölümü öğretmen adaylarının öğretmen özyeterlilik algıları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının karşılaştırılarak incelenmesidir.

Yöntemsel Süreç: Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılı Bahar döneminde Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümünde 4.sınıfta okumakta olan toplam 129 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin % 49,6'sı (n= 64) kız ve %50,4'ü (n=65) erkektir. Ayrıca % 54,3'ü (n= 70) İşitme Engelliler Öğretmenliği ve %45,7'si ise (n=59) Zihin Engelliler Öğretmenliği 4.sınıf öğrencisidir.

Özel Eğitim öğretmen adaylarının özyeterlilik algı düzeylerini belirlemeye yönelik Tschannen-Moran and Hoy (2001) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye Çapa, Çakıroğlu, & Sarıkaya (2005) tarafından uyarlanan "Öğretmen Özyeterlilik Ölçeği" kullanılmıştır. 9'lu Likert tipi olan bu ölçek "Öğrenci katılımına yönelik özyeterlik", "Öğretim stratejilerine yönelik özyeterlik" ve "Sınıf yönetimine yönelik özyeterlik" olarak adlandırılan üç altboyuttan oluşmaktadır. Ayrıca, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını belirlemek için, Üstüner (2006) tarafından geliştirilen "Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

Bulgular: Öğretmen adaylarının; özyeterlilik düzeylerine ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarına ilişkin betimsel istatistikler, özyeterlilik algı düzeylerinin, mesleğe yönelik tutumlarının ve akademik ortalamalarının birbirleriyle ilişkili olup olmadığını belirlemek için Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı, özyeterlilik algı düzeylerinin ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının cinsiyete ve okudukları bölüme göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için bağımsız gruplar arası t testi uygulanmıştır.

Araştırmanın sonucunda, özel eğitim öğretmen adaylarının özyeterlilik algı düzeylerinin ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutum düzeylerinin normal dağıldığı ve orta düzeyin üstünde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmen adaylarının özyeterlilik algı düzeyleri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ($p<.001$); akademik ortalama ile özyeterlilik düzeyi arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığı; öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile akademik ortalamanın birbiriyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ($p<.01$) ortaya konmuştur. Bununla beraber öğretmen adaylarının özyeterlilik algı düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı; bayan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının erkek öğretmen adaylarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($p<.05$); Zihin Engelliler öğretmen adaylarının özyeterlilik algı düzeylerinin İşitme Engelliler öğretmen adaylarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($p<.05$); öğretmenlik mesleğine yönelik tutumların bölümler arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: *özyeterlilik, öğretmenlik mesleğine tutum, öğretmen adayı, özel eğitim*

Özel Eğitim Öğretmenlerine Sunulan Mentorluk Hizmeti (Bir Eylem Araştırması)

Sena Gülsüm İLHAN

Ankara Gölbaşı Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi'nde öğretmendir. İletişim: Eymir Mahallesi TEİAŞ Sosyal Tesisleri Gölbaşı, Ankara. Elektronik Posta: sena67_@hotmail.com

Arzu KIŞ

Zihinsel Engelliler Öğretmenliği alanında yardımcı doçenttir. İletişim: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Zihin Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gölköy Yerleşkesi, Bolu. Elektronik Posta: arzutanriverdi01@hotmail.com

Bu çalışmanın amacı stajyer özel eğitim öğretmenine sunulan mentorluk (danışmanlık) hizmetinin öğretmen ve öğrenciler açısından etkisinin incelenmesidir. Araştırma eylem araştırması olarak oluşturulmuştur. Veriler, video, ses kayıtları, görüşme formları, kaba değerlendirme formları ve kontrol listeleri yoluyla hem süreç içinde hem de süreç sonunda Yrd. Doç. Dr. Arzu Kış tarafından değerlendirme yapılmıştır. Bir yıl boyunca eğitim programının hazırlanması, uygulanması, uygulanan yöntemin seçimi, sınıfın fiziki şartlarının düzenlenmesi, davranış problemlerinin sağaltılması ve materyal seçimi danışman görüşmeleriyle şekillendirilmiştir. Bu çalışma Batı Karadeniz bölgesinde özel eğitim sınıfında uygulanmıştır. sınıfın fiziksel ortamı tanımlanmış, öğrencilerin var olan performans düzeyleri; matematik, okuma yazma, hayat bilgisi, toplumsal uyum becerileri, dil ve iletişim becerileri olmak üzere beş alanda belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından öğrencilerin matematik, dil ve konuşma gelişimi, hayat bilgisi, okuma yazma, trafik bilgisi ve ilk yardım beslenme bilgisi, beden eğitimi, resim-iş, müzik ve toplumsal uyum becerileri disiplin alanlarına yönelik yeterliklerinin ve yetersizliklerinin belirlenmesi için kaba değerlendirme araçları hazırlanmıştır. Dönem açılışından sonraki iki hafta boyunca hazırlanan değerlendirme aracı kullanılarak öğrencilerin belirtilen alanlardaki performansları belirlenmiştir. Ölçüt bağımlı ölçü aracı kullanılarak öğrencilere kazandırılması hedeflenen davranışların, bu davranışlara ulaşmak için belirlenen alt amaçların, öğrencilerin performanslarının yazıldığı BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) hazırlanmıştır. BEP hazırlandıktan sonra bireyselleştirilmiş öğretim planları, ders planları ve ünitelendirilmiş yıllık planlar hazırlanmıştır. Hazırlanan planlarda gruba kazandırılacak davranışlarla, tek bir öğrenciye kazandırılacak davranışlar ayrı olarak belirtilmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin sınıf içerisindeki davranış sorunları tanımlanarak davranış değiştirme planı oluşturulmuş ve aile eğitimleri yapılmıştır. Danışmanlık süreci sonunda, öğrencilerin durumları aileler ve sınıftaki yardımcı ile görüşülmüştür. Araştırma yapılırken öğretimsel ve stajyer öğretmenin gelişimsel ilerleme düzeyi belirlenirken aynı zamanda da mentorluk sürecinin daha iyi işlemesi için danışman ve danışanın yerine getirmesi gereken sorumluluklar belirlenmiştir. Bu sorumluluklara yönelik yirmi iki maddeden oluşan öğretmen yeterlilikleri tablosu kontrol listesi şeklinde oluşturulmuştur. Tablo hem uygulamacı tarafından hem de danışman tarafından değerlendirilmiştir.

Stajyer öğretmen ve danışman arasında iki sene boyunca yürütülen araştırmanın sonunda, öğrencilere kazandırılması hedeflenen toplam 25 davranışın 19 tanesini öğrenciler yapabilir duruma gelmiştir. Sınıf içinde yapılan öğretimler çeşitli değerlendirme teknikleri kullanılarak uygulanmıştır. Danışman kararıyla ürün dosyaları oluşturulmuş, her derse yönelik olarak öğrencilerin yaptıkları çalışmalar dosyalanarak değerlendirilmiştir. Alan derslerinde hata analizi yapılmıştır. Hedef davranışlara yönelik ölçüt bağımlı ölçü araçları oluşturulmuş ve bu araçlar kullanılarak öğretimin başarıya ulaşıp ulaşmadığı incelenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre mentorluk sisteminin, stajyer özel eğitim öğretmenini sınıf yönetimi, etkinlik planlaması, öğretim yöntemlerinin seçimi ve uygulanışı, davranış yönetimi, aile eğitimi gibi alanlarda geliştirdiği, öğrencilere bireysel olarak seçilen amaçların başarıya ulaştığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırmada stajyer özel eğitim öğretmeninin mesleğin ilk yılında öğrenciyi tanıma, işlevsel program oluşturma, idareci ve öğretmenlerle etkileşim kurma, teknoloji ve materyal eksikliği konularında daha fazla yardıma, yönlendirmeye ve eğitime ihtiyacı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: *özel eğitim öğretmenleri, mentorluk, stajyer öğretmen, mesleki gelişim*

Hastanede Gelişimsel Destek Ünitesi Çalışmaları ve Özel Eğitim Gerektiren Çocukların Değerlendirilmesi

Necate BAYKOÇ*, Ayten DOĞAN**

* Prof.Dr., NB Çocuk ve Genç Gelişim Enstitüsü ve Merkezi Kurucusu, Hacettepe Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi, nbdonmez@gmail.com

** T.C.Sağlık Bakanlığı, Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu, Manisa İli Kamu Hastaneleri Birliği, Merkezefendi Devlet Hastanesi, Çocuk Gelişimi Birimi, aytend04@hacettepe.edu.tr

Türkiye'de okulöncesinde okullaşma oranı 2011- 2012 TÜİK verilerine göre 3-5 yaşta % 30.87, 4-5 yaşta % 44.04 ve 5 yaşta % 65.69'dur. Çocukların büyük bir kısmı okulöncesi eğitimi almadan ilkokula başlamaktadır. Eğer çocukların gelişimlerinde bir farklılık varsa yaklaşık 6 yaşında okula başladığında fark edilmektedir. İnsanın gelişimsel temelleri ise 0- 6 yaşta atılmaktadır. İnsanın gelişimi için kritik bir öneme sahip olan bu dönemde çocuğun gelişiminde farklılık olması sadece aile için değil tüm toplum için büyük önem arz etmektedir. Tüm toplumu ilgilendiren bu konuda çocukların gelişimlerinin yakından takip edilebilmesi hastanelerdeki Çocuk Gelişimi Birimleri'nin aracılığıyla sağlanmaktadır. Hastanedeki Çocuk Gelişimi Birimleri'nin varlığı ile hastaneye başvuran 0-6 yaş grubu çocukların değerlendirilmesi sonucu gelişimlerinde problem olup olmadığı ve yapılan ve/ya yapılacak olan düzenli gelişim takibi ile çocukta normal gelişimden sapma olup olmadığı erken dönemde belirlenmektedir. Hastanedeki Çocuk Gelişimi Birimleri'nin yaptığı ilk değerlendirme sonucu gelişim farklılığına sahip çocukların özel eğitime yönlendirilmesi ile çocuk erken zamanda özel eğitim almaya başlayarak gelişiminde daha fazla ilerleme imkanını elde edebilecektir. Özel eğitim gerektiren bireylerin toplumdaki dağılımları toplumların gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak % 8 – 14 arasında değişmektedir. Bu sebeple 0-6 yaş grubu çocuklar için ilk değerlendirme, izlem ve özel eğitime yönlendirme önem taşımaktadır.

Bu çalışma hastanede Çocuk Gelişimci'nin yaptığı ilk değerlendirme ile gelişim farklılığı tespit edilen çocukların özel eğitime yönlendirilmesine ilişkin farkındalık yaratmak için planlanmıştır. Bu amaçla çalışmada hastaneye başvuran 0-6 yaş grubu çocukların gelişimsel değerlendirme sonuçları incelenerek ilk değerlendirme ile özel eğitime yönlendirilen çocuklar hakkında tanımlayıcı ve istatistiki bilgi elde etme amaçlanmıştır.

Retrospektif olarak planlanan çalışmada hastane etik komite izni sonrası 2012- 2014 yılları arasında Çocuk Gelişimi Birimi'ne başvuran 0-6 yaş grubu çocuklar çalışmaya alınmıştır. Çocukların dosyalarından yaş, cinsiyet gibi demografik bilgilerinin ve gelişim tarama testi sonuçlarının taranarak incelenmesi sonucu elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Gelişim tarama testi sonuçlarına göre gelişimsel farklılığı olan çocukların yaygınlıkları, gelişimsel gecikmelerinin olduğu alan/lar ve özel eğitime yönlendirilen çocukların yaygınlıkları belirlenmiştir. Çocuk Gelişimi Birimi'ne başvuran çocuklardan bir bölümü özel eğitime yönlendirilmiştir ve diğer bölümünün ise izlem çalışmaları devam etmektedir. Bildiride çalışmadan elde edilen bulgular paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Çocuk gelişimi, gelişimsel değerlendirme, gelişimsel destek*

Zihin Yetersizliği Olan Öğrencilere Kurallara Uyma Davranışlarının Kazandırılmasında Video Geri Bildirim ve Kendini Değerlendirmenin Etkisi

Çığıl AYKUT, Necdet KARASU

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara

cigil@gazi.edu.tr, necdetkarasu@gazi.edu.tr

Sınıfta etkili öğretim yapmanın ön koşullarından biri öğrencilerin sınıfta ders anlatımı sırasında dersin gerektirdiği kurallara uymalarıdır. Öğrencilerin ders sırasında kurallara uymaları akademik başarılarının artmasında da önemli bir değişkendir. Yetersizlikten etkilenmiş öğrencilere hedeflenen davranışları kazandırmada video teknolojisi yaygın olarak kullanılmaktadır (Bellini & Akullian, 2007). Video teknolojisi kullanımı farklı biçimlerde yer almaktadır (Rayner, Denholm, Sigafoos, 2009). Bunlardan video geri bildirimi, öğrencinin düzeltilmemiş bir video kaydı üzerinden kendisini izlemesi ve kendi performansını gözlemesi, hatalarını değerlendirmesi ve geri bildirimler doğrultusunda hedef davranışına şekil vermesini içerir. Bu yöntem genellikle kendini yönetme stratejileri ile birlikte kullanılmaktadır (Mechling, 2005). Öğrenci kendi performansını gözlemekte ve hedef davranışını gerçekleştirip gerçekleştiremediğini kaydetmekte ya da değerlendirmektedir (Embregts, 2000; Mechling, 2005; State ve Learn, 2011; Öncül ve Yücesoy-Özkan, 2010).

Kendini değerlendirme stratejisi kendini yönetme stratejilerinden birisi olup öğrencilerin kendi performanslarıyla ilgili kayıt tutması ve bu kayıtları ulaşılmak istenilen ölçüte göre yorumlama sürecinin kazandırılması olarak betimlenmektedir (Agran, 1998). Agran (1998) kendini değerlendirmeyi yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin eğitiminde kullanılan etkili stratejilerden birisi olarak tanıtnmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, zihin yetersizliği olan öğrencilere sınıfta ders sırasında ders içi kurallara uyma davranışlarının kazandırılmasında video geri bildiriminin ve kendini değerlendirme yönteminin beraber kullanımın etkisini değerlendirmektir. Bu amaçla, a) video geri bildirimi ve kendini değerlendirme stratejlerinin beraber kullanımı öğrencilerin ders sırasında ders içi kurallara uyma davranışlarını arttırmada etkili midir?, b) Öğrenciler öğretim bittikten belli bir süre sonra da kazandıkları kuralları ders içinde sürdürebilmekte midir? c) Öğrenciler, kazandıkları ders içi kurallara uyma davranışlarını farklı öğretmenlerin varlığında da sergilemekte midirler? Sorularına yanıt aranmıştır. Araştırmada, yöntemin etkisini değerlendirmek amacıyla denekler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Çalışmaya yaşları 11-13 yaş arası değişen ikisi erkek biri kız üç öğrenci katılmıştır. Öğrenciler Ram tarafından sağlanan raporlarında orta-ağır zihinsel engelli olarak raporlandırılmışlardır. Öğrencilerin alıcı dil becerileri karşılıklı etkileşim için yeterli, 2-3 kelimelik cümlelerle kendilerini ifade edebilen ve sınıf öğretmeni tarafından sınıf içerisinde en fazla ders bozucu davranışları olan öğrencilerdir. Araştırmanın bağımlı değişkeni ders sırasında kurallara uyma davranışları (yerinde sessizce oturma, öğretmeni dinleme, sorulara parmak kaldırma, cevabı söylemesi istenildiğinde yüksek sesle cevap verme ve göstermesi istenildiğinde göstermesidir). Araştırmanın bağımsız değişkeni ise, video geri bildirim ve kendini değerlendirme yönteminin birlikte kullanımıdır. Çalışma öğrencilerin kayıtlı olduğu eğitim uygulama ve iş merkezinde devam ettirilmiştir. Çalışmanın birinci yazarı tarafından gerçekleştirilen uygulamanın, uygulama ve gözlemciler arası güvenirliği ikinci yazar tarafından yapılan kayıtlarla belirlenmiştir. Ayrıca, hedef davranışlardaki değişiklikler gerçekleştirilen kayıtlar üzerinden davranış kaydının tutulması ile tamamlanmıştır. Verilerin %30 diğer araştırmacı tarafından kaydedilerek gözlemciler arası güvenirlik verisi elde edilmiştir.

Bulgular, zihin yetersizliği olan öğrencilere ders sırasında kurallara uyma davranışlarının kazandırılmasında video geri bildiriminin ve kendini değerlendirme stratejilerinin beraber kullanımının etkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *kendini yönetme stratejileri, kendini değerlendirme, video geri bildirimi*

Öğretmen Adaylarına Öğretim Yöntemlerinin Öğretiminde Doğrudan Öğretim ve Işbirlikli Öğrenme Yaklaşımlarının Ders Planı Hazırlamaya Etkisi

Necdet KARASU, Çığıl AYKUT

Gazi Üniversitesi,Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara

necdetkarasu@gazi.edu.tr, cigil@gazi.edu.tr

Yükseköğretimde ders desenleme, öğrencilerin akademik başarılarının üzerinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Derslerin, ders içeriğinin ya da dersin amaçlarının belirlenmesi ve gerçekleştirilmesi konusunda etki eden unsurların doğru biçimde değerlendirilerek ders hazırlıklarının tamamlanması yükseköğretimde son derece uygun olacaktır. Norton, Richardson, Hartley, Newstead ve Mayes"in (2005) yükseköğretimdeki öğretim elemanlarının öğretime dönük inanış ve fikirlerini tespit etmek için yaptıkları alanyazın incelemesinin verileri, öğretim elemanlarının yükseköğretimde ders desenlenmesine dönük farklı görüş ve inanışlara sahip oldukları yönündedir. Her ne kadar Norton ve diğerleri (2005) bu alıntılarla yükseköğretimde eğitim vermekte olan öğretim elemanlarının inanış ve yaklaşımlarına dair alanyazını derlemeye çalışmış olsalar da, Ziegenfuss (2007) tarafından belirtilen desenleme problemi, yani öğrenciye aktarılmak istenenlerin nasıl verileceği sorununa dokunmamışlardır. Bu aktarım yükseköğretim öğrencilerinin ürünlerinin de kalitesini doğrudan etkilemektedir

Doğrudan öğretim ve işbirlikli öğrenme yükseköğretim sınıflarında sıklıkla kullanılan yöntemlerdendir. Kökleri Skinner'ın şekillendirdiği davranışçılığa dayanan doğrudan öğretim her ne kadar Freiberg & Driscoll (2000) ın belirttiği gibi anlatım yöntemi olmaktan çok öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkiye odaklanan bir öğretim yöntemidir. Doğrudan öğretimin temel ilkeleri model olma, pekiştirme, geri bildirim ve başarılı sonuçlar alma şeklinde sıralanabilmektedir. İşbirlikli öğrenme ise yakın geçmişte daha ziyade popular hale gelen bir yaklaşım olarak öğrencilerin küçük gruplar içinde karşılıklı amaçlar, grup ödülleri ve grup üyelerinini kendilerine düşen sorumlulukları alarak grup için bireysel performanslarını ortaya koymalarına dayanır (Siciliano, 2001). İşbirlikli öğrenme genelde iki temel yaklaşımla öğretim elemanları tarafından kullanılır. Bunların ilki her seferinde aynı etkinlikleri tekrarlamayı gerektiren doğrudan yaklaşım ve diğeri ise temel yapılar yerleştikten sonra öğretim elemanına esnek olabilme imkanı veren kavramsal yaklaşımdır.

Bu çalışmada araştırmacılar doğrudan öğretim yöntemi ve işbirlikli öğrenmeye dayalı iki ayrı ders desenlemesi geliştirerek özel eğitim bölümü 2. Sınıf öğrencileri ile dersi gerçekleştirmişlerdir. Her dersin ardından öğrenciler işledikleri derste öğrendikleri öğretim yöntemine göre bir ders planı hazırlamışlardır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen bir ders planı değerlendirme aracı ile yazılmış olan öğretim planları değerlendirilmiştir. Dersi işleyen öğretim elemanının (2.yazar) dersi tercih edilen yaklaşıma uygun şekilde işlediğini tespit için çalışmanın ilk yazarı uygulama güvenirliği verisini toplamıştır. Derslerden sonra hazırlanan öğretim planlarını dersin sorumlusu olan öğretim elemanı geliştirilmiş olan araca göre işlerken diğer araştırmacı planların %30 unu inceleyerek değerlendirmeciler arası güvenirliği oluşturmuştur. Ayrıca, işlenen derslerden sonra o ders hakkındaki görüşleri, ders planı hazırlarken nasıl hissettikleri ve düşündükleri hakkında yarı yapılandırılmış görüşmeler uygulanmıştır.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre hazırlanan ders planlarında belirgin bir farklılık oluşmazken çalışmanın katılımcıları olan 2. Sınıf öğrencileri işbirlikli öğrenmeye dayalı modelle bir öğretim yöntemini öğrenmek ve ona dayalı ders planı hazırlamanın doğrudan öğretime dayalı olarak öğrenmek ve ona göre ders planı hazırlamaya göre daha eğlenceli, daha akılda kalıcı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca kendilerini işbirlikli öğrenmeye dayalı işlenen derste daha rahat hissettiklerini ve bu yöntemi daha çok tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Norton ve diğerlerinin yükseköğretimde ders desenlemeye dayalı görüşleri ile karşılaştırınca yükseköğretim öğrencilerinin tercihlerinin de yükseköğretimde ders desenlemede dikkate alınması gereken diğer bir unsuru ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: *Yükseköğretim, öğretmen yetiştirme, ders desenleme, işbirlikli öğrenme, doğrudan öğretim*

Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Çocuğa Sahip Olan Ailelerin Gereksinimlerinin Belirlenmesi

Sinan KALKAN, Y. Ziya TAVİL

Öğr. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, sinan.kalkan@omu.edu.tr

Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, azt2003@yandex.com

Gelişen dünyada yetersizlikten etkilenmiş bireylerin, erken tanılama ile birlikte erken eğitim hizmetlerinden yararlandıkları yaygın bir şekilde gözlenmektedir. Erken eğitim hizmetleri eşittir aile eğitimidir. Yetersizlikten etkilenmiş bireyler erken çocukluk döneminde olduğu gibi yaşamlarının her döneminde ailelerine gereksinim duymaktadırlar. Ailelerin çocuklarına en iyi şekilde faydalı olabilmeleri, çocukları hakkında daha fazla bilgiye sahip olmaları ve onlara nasıl yardımcı olabileceklerini bilmeleriyle doğru orantılıdır. Ailelerin yetersizlikten etkilenmiş çocuklarının eğitimi ve bakımında, yardım alacakları personeller arasında özel eğitim alanında çalışan uzman ve öğretmenler ilk sıralarda gelmektedir. Yetersizlikten etkilenmiş bireylerle çalışan uzman ya da öğretmenlerin en önemli çalışma alanlarından biri de ailelerdir. Ailenin çocuğun eğitimindeki yeri ve değeri birçok çalışmada kabul görmüş bir gerçektir. Ailelerle yürütülecek çalışmalardan çocuğun ve ailenin yararına olumlu sonuçlar elde etmek için, aile eğitimlerinin iyi planlanması ve etkin yürütülmesi gerekmektedir. Bir aile eğitimin iyi planlanabilmesi için ise ailelerin mutlaka gereksinimlerinin belirlenmesi ve bu gereksinimlere bağlı aile eğitimi programlarının geliştirmesi gerekmektedir.

Bu araştırmada zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olan ailelerin gereksinimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ailelerin gereksinimlerini belirlemek için Bailey ve Simeonsson tarafından geliştirilen, Sucuoğlu (1995) tarafından güvenirlik çalışması yapılan "Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı" (AGBA) uygulanmıştır. Araştırmaya 17 anne ve 13 baba katılmıştır. Araştırma sonunda anne ve babalar 6 madde için ortak görüş bildirmişlerdir. Ölçeğin analizinde madde analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonunda aileler, "problemlerimizi tartışmak ve çözümler bulabilmek için ailemin yardıma gereksinimi vardır; çocuğumun davranışlarını nasıl kontrol edebileceğim konusunda daha fazla bilgiye gereksinim duyuyorum; problemlerim hakkında konuşmak için düzenli olarak psikolojik danışman, sosyal çalışmacı, psikiyatrist, psikolog ile bir araya gelmek istiyorum; çocuğuma bazı becerileri nasıl öğreteceğim konusunda daha fazla bilgiye gereksinim duyuyorum; ailemin, güç zamanlarda birbirlerini' nasıl destekleyeceklerini öğrenmek için yardıma gereksinimi vardır; çocuğumun terapi, özel eğitim, bakım ve bu gibi masraflarımı karşılayabilmek için maddi yardıma gereksinim duyuyorum; çocuğumla nasıl oynayacağım, nasıl konuşacağım hakkında daha fazla bilgiye gereksinim duyuyorum; çocuğumun öğretmeni ya da terapisti ile konuşabilmek için daha fazla zamana gereksinim duyuyorum; benim çocuğumla benzer özellikte çocuğu olan anne-babalar hakkında yazılmış kitap, makale gibi materyalleri okumaya gereksinim duyuyorum; diğer özürlü çocuk anne-babalarıyla daha çok tanışmaya ve konuşmaya gereksinim duyuyorum; çocuğumun durumu (engeli) hakkında daha fazla bilgiye gereksinim duyuyorum ve ailem içinde, problemlerim hakkında konuşabileceğim birisine gereksinim duyuyorum", olmak üzere 12 alanda gereksinim bildirmişlerdir. Ailelerin, % 90'ını çocuğuma bazı becerileri nasıl öğreteceğim konusunda daha fazla bilgiye gereksinim duyuyorum; % 73'ü ailem içinde, problemlerim hakkında konuşabileceğim birisine gereksinim duyuyorum; % 73'ü çocuğumun davranışlarını nasıl kontrol edebileceğim konusunda daha fazla bilgiye gereksinim duyuyorum ve % 67'si problemlerimizi tartışmak ve çözümler bulabilmek için ailemin yardıma gereksinimi vardır" maddelerinde gereksinime ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: *aile eğitimi, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş birey, aile gereksinimi*

Genel ve Özel Eğitim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Bilgileri ile Sınıf Yönetimine İlişkin Öz Yetkinliklerinin Karşılaştırılması

Reşat ALATLI

İnönü Üniversitesi, Türkiye, resat.alatli@inonu.edu.tr

Bu araştırmanın amacı genel eğitim (GE) ve özel eğitim (ÖE) öğretmenlerinin sınıf yönetimi bilgileri ve sınıf yönetimine ilişkin öz yetkinliklerinin karşılaştırılmasıdır. Araştırmada ayrıca bazı değişkenlerin GE ve ÖE öğretmenlerinin sınıf yönetimi bilgileri ve sınıf yönetimlerine ilişkin öz yetkinliklerine etkisi incelenerek; her iki grup öğretmen için sınıf yönetimi bilgileri ile sınıf yönetimine ilişkin öz yetkinlikleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Verilerin toplanmasında Güner (2010) tarafından geliştirilen "Sınıf Yönetimi Bilgi Testi" (SYBT) ve Emmer ve Hickman (1991) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından Türkçe'ye çevrilen "Sınıf Yönetimi Öz Yetkinlik Ölçeği" (SYÖYÖ) kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu 79 GE öğretmeni ve 95 ÖE öğretmeni olmak üzere toplam 174 öğretmenden oluşmaktadır. Toplanan veriler üzerinden yapılan analizler sonucunda GE öğretmenlerinin sınıf yönetimi öz yetkinlik algılarının ÖE öğretmenlerinden anlamlı düzeyde daha fazla olduğu bulunmuştur. Ancak ölçeğin *sınıf yönetimi* alt boyutunda, ÖE öğretmenlerinin kendilerini daha yetkin hissettikleri belirlenmiştir. İki grup öğretmenin sınıf yönetimine ilişkin bilgileri karşılaştırıldığında ise ÖE öğretmenlerinin GE öğretmenlerinden daha çok bilgiye sahip oldukları bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre, ÖE öğretmenlerinin yaş, cinsiyet ve deneyim değişkenleri sınıf yönetimi bilgileri ve sınıf yönetimi öz yetkinlikleri üzerinde etkili değildir. GE öğretmenlerine ait demografik değişkenlerin sınıf yönetimi bilgileri ve sınıf yönetimine ilişkin öz yetkinliklerine etkisine bakıldığında ise deneyim değişkeninin SYBT'nin *öğretim süreci* alt boyutunda etkili olduğu ve beş yıldan az deneyime sahip öğretmenlerin diğer deneyim gruplarından daha çok bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca GE öğretmenlerinin SYÖYÖ'nün *öğretim yetkinliği* puanlarının yaş değişkenine göre farklılaştığı, 36-45 yaş aralığındaki öğretmenlerin puanlarının diğerlerinden anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Son olarak ÖE öğretmenlerinin sınıf yönetimi bilgileri ve sınıf yönetimine ilişkin öz yetkinlikleri arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki olduğu, GE öğretmenlerinin sınıf yönetimi bilgileri ve sınıf yönetimine ilişkin öz yetkinlikleri arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: *sınıf yönetimi bilgisi, sınıf yönetimi öz yetkinliği, genel eğitim öğretmenleri, özel eğitim öğretmenleri*

Çalışan Zihin Engelli Bireylerin Çalışma Durumlarının ve Mesleki Yeterliliklerinin İdareci, İş Arkadaşları ve Hizmeti Alan Bireylerin Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi

Yrd. Doç. Dr. Ahmet KURNAZ, Hamide KARADERİLİ, Fatih DUMAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Türkiye

ahkurnaz@hotmail.com, h.karaderili@yandex.com, fatih38duman@gmail.com

Tüm bireylerin eğitiminde olduğu gibi zihin engelli bireylerin eğitiminde de, onların ileride başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürebilmeleri, kendi kendilerine yeterli duruma gelmeleri ve toplumla bütünleşmeleri amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşılması, bireyin bireysel farklılıkları ile yapabildikleri dikkate alınarak eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi ve gereksinimlerine uygun eğitim ortamlarının sunulmasıyla mümkün olabilmektedir (Cavkaytar, 1999).

Türkiye'de zihinsel engelli bireylerin mesleki eğitimleri Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel eğitim mesleki eğitim merkezleri(okulları) ve özel eğitim iş uygulama merkezlerinde(okullarında) sürdürülmektedir. Bunların dışında tüm bireylere mesleki eğitimlerini gerçekleştirebilecekleri eğitim olanaklarının sunulduğu Halk Eğitim Merkezleri, Çıraklık Eğitim Merkezleri ve İş-Kur'un işgücü yetiştirme ve geliştirme etkinliklerinden zihinsel engelli bireylerin de yararlanması beklenmektedir(Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2012).

Engel grupları içinde eğitim durumu bakımından en az olanaklara sahip olduğu düşünülen zihinsel engelliler yine işgücü bakımından da alt sıralarda yer almaktadır. Zihinsel engellilere yönelik meslek edindirme faaliyetlerinin azlığı bu gruba dahil bireylerin bir iş sahibi olamamalarını beraberinde getirmektedir (Baran, 2007). Engellilerin istihdamlarına yönelik olarak hazırlanan mevzuatlara zihin engelliler açısından bakıldığında; zihin engellilerin devlet memuru olma şansının çok az olduğu, özel sektörde istihdamlarının da sınırlı olduğu söylenebilir. Mevcut mevzuat hükümlerinin zihin engellilerin istihdamına gerekli imkân vermediği görülmektedir. Hâlbuki zihin engellilerin istihdamı diğer engellilerden daha da öncelik taşımaktadır. Çünkü bu insanların birçoğu engellerinden dolayı ömür boyu başkalarına tam ya da yarı bağımlı olarak yaşamak mecburiyetindedir(Özdemir, 2008).

Bu araştırmanın amacı; çalışan zihin engellilerin çalışma durumlarını ve mesleki yeterliliklerini idareci, iş arkadaşları ve hizmeti alan bireylerin görüşleri açısından belirlemektir. Araştırma Ankara ilinde Down Kafe'de çalışan 5, Konya ilinde bir erkek öğrenci yurdunda çalışan 1 zihin engelli birey üzerinde yapılmış ve 20 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma, durum saptamaya yönelik betimsel bir araştırmadır. Veriler yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşmelerin bır kısmı ses kayıt cihazına kaydedilmiş daha sonra kayıtların dökümleri yapılarak analiz edilmiştir. Bir kısmı da yazılı olarak kayıt edilmiş ve analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda çalışan zihin engelli bireylerin çalışma koşullarının tam anlamıyla yeterli olmadığı saptanmıştır. Bununla birlikte işlerini yeterince yapabildikleri ortaya konmuştur. Öte yandan zihin engellilerin istihdam koşullarının artırılması ve zihin engelli bireylerin mesleki eğitimlerine daha fazla önem verilmesi gerekliliği de ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: *Zihin engelli, istihdam, çalışma durumu, mesleki yeterlilik*

Meslek Lisesinde Görev Yapan Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarına Dair Algıları, Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Hatice ŞENGÜL ERDEM
Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye, htc-sngl@hotmail.com

Liselerde kaynaştırma uygulamalarının özel gereksinimli bireyler için akademik ve sosyal becerilerde gelişim, davranış sorunlarında azalma, akranları ile daha fazla zaman geçirme ve öğretim faaliyetlerine daha fazla katılım gibi olumlu sonuçları olduğu ortaya çıkmıştır. Fakat liselerde her dersin öğretmeni farklılaşmakta, okulun büyüklüğü, öğrenciden davranış ve başarı beklentisi artmakta, ödevler daha karmaşık hale gelmektedir. Sosyal ilişkiler de karmaşıklaşmakta ve değişik akran grupları ile karşılaşılmaktadır. Bununla birlikte, öğrenciler ergenliğin getirmiş olduğu psikolojik ve bedensel değişikliklerle de uygun şekilde baş etmek durumunda kalmaktadır. Tüm bu etkenlerle uygun şekilde baş edemeyen öğrencilerde başarısızlık, sosyal uyum zorlukları ve kendini değersiz hissetme gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Kaynaştırılan ergenlerin düşük akademik başarı, öğrenmeye karşı pasif tutumları, çalışma becerilerindeki eksiklik ve motivasyon düşüklüğü gibi sorunlardan dolayı ihtiyaçlarının karşılanması çok kolay olmamakta ve bu da hem genel hem de meslek liselerinde bazı sorunlar oluşturabilmektedir.

Teknik ve meslek liselerde kaynaştırma eğitiminin güçlü ve zayıf yanlarını ve ihtiyaçları belirlemeye yönelik çalışmalar çok kısıtlıdır. Bu araştırma ile meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerinin kaynaştırmaya dair algılarını, yeterliliklerini, yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerilerini ergenlik döneminin özelliklerini de göz önüne alarak ortaya koyması açısından önemli bulgular sunması amaçlanmaktadır.

Araştırma tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini İstanbul ilindeki liselerde görev yapan ve kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenler oluştururken örneklemi İstanbul ili Ataşehir ilçesinde bulunan bir kız teknik ve meslek lisesinde bulunan ve bu okuldaki kaynaştırma öğrencilerinin dersine giren 48 öğretmenden oluşmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilen anket formudur. Formun geliştirilmesinde ülkemizde kaynaştırma ile ilgili yapılmış araştırmaların verilerinden yararlanılmıştır. Verilerin analizinde ankette yer alan her bir maddenin yanıtlanma sıkılığı ve toplam yanıt içindeki yüzdesi hesaplanmıştır.

Araştırma bulgularında öğretmenlerin %60lık kesimi kaynaştırma uygulamasını kısmen faydalı bulurken, %70lik kısım kaynaştırma ile ilgili herhangi bir seminer, kurs veya hizmet içi eğitime katılmadıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu kaynaştırma ile ilgili kanunları bilmediklerini ve eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Meslek liselerindeki kültür ve meslek derslerinin bazılarının kaynaştırma öğrencileri için uygun olmaması, kaynak oda vb. gibi donanım eksikliği olması, sınıfların çok kalabalık olması, kaynaştırma öğrencilerinin ergenlik döneminden dolayı içine kapanma ve sosyal ilişki kuramama eğilimleri olması, ailelerin yeterince ilgili olmaması, kaynaştırma öğrencilerinin mezuniyetten sonra bir işe yerleşip para kazanabileceklerine inanmamaları öğretmenler tarafından en sık yaşanan sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin kaynaştırma ve BEP hazırlama ile ilgili eğitim alması, bir okulda kaynaştırma öğrencisi sayısının belli bir sayıyı aşmaması, kaynaştırma öğrencisi olan sınıfların mevcutlarının az olması, kaynaştırma öğrencilerinin okuldaki sosyal etkinliklere katılımının sağlanması, akranlarla kaynaşması için fırsatlar yaratılması, kaynaştırma öğrencilerinin meslek liselerinde bazı becerilerde ustalaşabilmesi için uygun ortam sağlanması öğretmenler tarafından kaynaştırma uygulamalarının başarısını artırmaya yönelik sunulan önerilerdir.

Sonuç olarak ülkemizde lise seviyesinde ve özellikle de meslek ve teknik liselerde kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesinde çeşitli sorunlar olduğu ve bu sorunların çözümüne yönelik yapılabilecek çok çeşitli çalışmaların olduğu söylenebilir. Öncelikle özel gereksinimli bireylerin özellikleri ve kaynaştırmayla ilgili yöntemlerin eğitimciler tarafından bilinmesi, bunun için de üniversite eğitiminden itibaren çeşitli eğitimlerle öğretmenlerin desteklenmesi önemlidir. Okullardaki donanım eksikliğinin giderilmesi ve özel eğitim desteğinin sağlanması ile uygulamalardaki başarı arttırılabilir. kaynaştırma öğrencilerinin içinde bulundukları gelişim dönemi ve özelliklerinin de eğitimciler tarafından iyi bilinmesi gerekmektedir. İdareciler, öğretmenler, veliler, akranlar ve tüm personelin işbirliğinin önemi de unutulmamalıdır.

Anahtar kelimeler: *ergenler, liselerde kaynaştırma, lise öğretmenleri, sorunlar, çözüm önerileri*

Dengeli Matematik Öğretimine Göre İşitme Engelli Üniversite Öğrencilerinin Mesleki Eğitiminde Matematik İçeriklerinin Belirlenmesi

Yrd. Doç. Dr. Ayşe TANRIDİLER

Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

afidan@anadolu.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Zehranur KAYA

Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

znkaya@gmail.com

Öğr. Gör. Çiğdem İSTEL

Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

coluklul@anadolu.edu.tr

Matematik sadece mühendisler, bankacılar, matematikçiler gibi profesyonel olarak matematikle ilgilenenler için değil, aynı zamanda herkes için günlük yaşamda kullanılan bir araçtır. Günümüzde hemen hemen her türlü meslek az ya da çok matematiksel düşünmeyi ve bilgiyi gerektirmektedir. İşveren, elemanlarının birtakım kopuk matematik bilgilerinden çok, belirli problemler karşısında çözüm üretmelerini beklemektedir.

İşitme engelli öğrencilerin de toplumda bağımsız bireyler olarak yaşayabilmeleri için matematiği öğrenmeleri gerekmektedir. Araştırmalar işitme engelli öğrencilerin matematikte bir takım zorluklar yaşadıklarını, ancak bununla birlikte matematiği öğrenmelerinde Dengeli Matematik Öğretiminin etkili olduğunu göstermektedir. Dengeli Matematik Öğretiminin ilkeleri arasında anlamlı ve gerçek amaçlar için matematiğin öğretilmesi ve ilişkilendirilme çalışmalarının gerçekleştirilmesi, disiplinler arası işbirliğinin vurgulanması yer almaktadır.

İşitme engellilerin mesleki eğitiminde disiplinlerarası işbirliğini vurgulayan öğretim programlarının geliştirilmesi önemlidir. Bir öğretim programının bileşenleri hedef, içerik, öğretim süreci ve ölçme ve değerlendirmedir. İşitme engelli öğrencilerin matematiği öğrenmelerinde etkili olan DMÖ modelinin bileşenlerinden birini "*Matematikte ne öğretelim?*" sorusunun yanıtı oluşturmaktadır. Matematik oldukça geniş bir kapsama sahiptir. Bununla birlikte aynı matematik içeriği farklı amaçlar doğrultusunda farklı uygulama alanlarına sahiptir. Bu nedenle yeterli ve etkili bir mesleki eğitim için ders içeriklerinin alanın ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmasında alan bilgisi öğretim elemanları ile işbirliği yapılması önemlidir. Bu sözlü sunuda Türkiye'de işitme engellilere yönelik üniversite düzeyinde meslek eğitimi veren tek kurum olan Engelliler Entegre Yüksekokulu'nun tüm bölümlerinde okutulan matematik derslerinin içeriklerinin DMÖ ilkeleri doğrultusunda disiplinlerarası işbirliğinin gerçekleştirilmesiyle hazırlanması ve bu ders içerikleri örneklerle paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *işitme engelliler, işitme engelliler matematik öğretimi, işitme engelliler mesleki eğitim*

Çıkarma, Okuma Akıcılığı ve Çarpma Becerilerinin Kazandırılmasında Doğrudan Öğretim Yönteminin Etkililiğinin Sınanması

Burak GÜLLE, Muhyiddin ÜNVER, Öğr. Gör. Dr. Ceyda TURHAN, Prof. Dr. Mehmet ÖZYÜREK

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

brkgulle@gmail.com

muhyiddinunver@gmail.com

ceydaturhan@uludag.edu.tr

ozyurek48@gmail.com

Ülkemizde genel eğitim sınıfına yerleştirilen yetersizlikten etkilenmiş öğrencilere özel eğitim ve destek eğitim hizmetleri yaygın olarak sağlanmamaktadır. Özel eğitim hizmetleri sağlandığında öğrencilerin akranlarından beklenen davranışlarda, etkili olduğu kanıtlanmış öğretim yöntemlerinin etkili olup olmadığını belirleme çalışmanın problemidir.

Bu çalışmanın amacı, dil ve konuşma bozukluğu tanısı almış öğrenme güçlüğü olan genel eğitim sınıfına yerleştirilmiş öğrenciye akademik alanlardaki gereksinimi doğrultusunda çıkarma, okuma akıcılığı ve çarpma becerilerinin öğretiminde doğrudan öğretim yönteminin etkili olup olmadığını belirlemektir.

Araştırmanın katılımcısı 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Ahmet Uyar İlköğretim Okuluna kayıtlı dil ve konuşma bozukluğu ve öğrenme güçlüğü tanısı almış 2. sınıfa giden, okurken ses tekrarı ve gereksiz duraklamalar yapan bir kaynaştırma öğrencisidir. Sınıf öğretmeniyle görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler doğrultusunda da öğrenciye muhtevaya dayalı aritmetik ölçü araçları, çıkarma ve çarpma işlemi ölçüt bağımlı ölçü aracı uygulanmıştır. Çıkarma işlemi ölçüt bağımlı ölçü aracının uygulanmasıyla doğru yaptığı işlem sayısı % 30,5 çarpma işlemi ölçüt bağımlı ölçü aracı uygulanmasıyla % 0 olarak belirlenmiştir. Okuma akıcılığındaki performans düzeyi 90-100 kelimeden oluşan öykülerle bir dakikada doğru okuduğu kelime sayısı sınıf ortalamasına oranlanarak % 15 olarak belirlenmiştir.

Doğrudan öğretim yöntemiyle çıkarma ve çarpmanın öğretiminde kazanımlar doğrultusunda basitten zora doğru sıralanmış işlemlerden oluşan çalışma kâğıtları hazırlanmıştır. Okuma akıcılığının öğretimi için 90-100 kelimeden oluşan öğrencinin düzeyine uygun öyküler kullanılmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni, katılımcının çıkarma, okuma akıcılığı ve çarpma becerilerindeki başlama düzeyleridir. Bağımsız değişkeni ise doğrudan öğretim yöntemiyle yapılan uygulamalardır. Araştırmanın deseni tek denekli araştırma modellerinden davranışlar arası çoklu yoklama modelidir. Davranışlar arası çoklu yoklama modeli aynı denekte farklı bağımlı değişkenler üzerinde bağımsız değişkenin etkililiğini ölçmek için kullanılan modeldir. Bu modeli kullanmak için çıkarma, hızlı okuma ve okuduğunu anlama becerileri belirlenmiştir.

Çıkarmanın öğretiminde, katılımcıya birler ve onlar basamağını ayırt etme becerisi kazandırılmıştır. Sonra temel çıkarmadan başlayıp deste bozarak çıkarmaya kadar olan kazanımlar kolaydan zora doğru sıralanmış ve her bir kazanım doğrudan öğretim yöntemiyle kazandırılmıştır.

Okuma akıcılığının öğretiminde katılımcıya öncelikle kelimeleri hecelerine ayırma becerisinin öğretimi yapılmış. Katılımcı kelimeleri bağımsız olarak hecelerine ayırdıktan sonra okuma akıcılığının öğretimine başlanmıştır. Okuma akıcılığının öğretiminde tekrarlı okumadan yararlanılarak uygulamacı, ilk olarak metnin ilk cümlesini sırasıyla her kelimenin hecelerine yavaşça vurgu yaparak, ardından ilk okumasına göre biraz daha hızlı olacak şekilde ve en son aşamada aynı cümleyi olağan okuma hızında okuyarak tekrar model olmuştur. Uygulamacı her model olma aşamasından sonra rehberli uygulamalar ve bağımsız uygulamalar aşamasına geçmiştir. Bu sürece öğrenci bir dakikada sınıf ortalaması sayısınca kelime okuyuncaya kadar devam edilmiştir.

Çarpmanın öğretiminde, katılımcıya 2'şerli, 3'erli, 5'erli atlayarak sayma becerileri kazandırılmıştır. Sonra sırasıyla çarpma işaretini isimlendirme becerisi, çarpma işleminin anlamı ve temel çarpma işlemlerini yapma doğrudan öğretim yöntemiyle kazandırılmıştır.

Çıkarmanın öğretimi tamamlandıktan sonra uygulanan ölçüt bağımlı ölçü aracında katılımcı sorulara % 97,2 düzeyinde doğru cevap vermiştir. Okuma akıcılığı ve çarpma becerilerinde ise veriler toplanmaya devam edilmektedir.

Anahtar kelimeler: *Doğrudan öğretim, çıkarma, okuma akıcılığı, çarpma, davranışlar arası çoklu yoklama modeli*

Özel Eğitim Bölümü Öğrencileri Üstbiliş Farkindalık Düzeylerinin Tespiti

Gamze KAPLAN[1], Çığıl AYKUT[2], Necdet KARASU[3]

Bülent Ecevit Üniversitesi Üniversitesi[1], Gazi Üniversitesi[2,3]

gamze.kaplan@beun.edu.tr, cigil@gazi.edu.tr, necdetkarasu@gazi.edu.tr

Bilişötesi alanyazında sıklıkla daha fazla karşılaşılan bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni bilişötesi kavramınının biliş ve duygu arasında ve aynı zamanda başarı ile de ilişkisi kurulan bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır (Lucangeli & Cornoldi, 1997). Schraw ve Dennison (1994), bilişötesi beceriye sahip bireylerin planlama, bilgi yönetme, izleme, hataları ayıklama ve değerlendirmede uygun becerilere sahip bireyler olduğunu belirtmişlerdir. Hartman (1998), bilişötesi kavramının bilgiyi kazanma, kavrama, hatırlama ve uygulama konusunda öğrenme için önemli unsurları etkilediğini belirtmiştir.

McCabe (2010), çalışmasında lisans öğrencilerinin kendi öğrenmeleri ve bilgi düzeyleri hakkında fikir sahibi olmalarının seçim yapabilmeleri, hatalarını düzeltebilmeleri için gerekli tedbirleri alabilmeleri açısından önemli olduğunu göstermektedir. Lisans öğrencileri ile yapılan çalışmalarda öğrencilerin akademik çalışmalarını yürütürken ellerindeki materyalleri tekrar tekrar okumak şeklinde çalıştıklarını belirttikleri daha sonra da öğrencilerin çalışmalarıyla ilgili kendi yaratıcı stratejileri geliştirdiklerini, işlerine yarayabilecek etkili stratejilerin ise formal biçimde onlara öğretilmediği ortaya konulmaktadır (Kornellve Bjork, 2007). Bu durumda, belirli stratejilere sahip olmayan ya da farklı yaratıcı yöntemlerle çalışma stratejileri geliştirmekte olan öğrencilerin üstbilişsel farkındalık düzeyleri ile akademik performansları arasında bir ilişki olabileceği değerlendirilmelidir.

Üstbiliş, üstbiliş farkındalığı ve akademik başarı arasındaki ilişki çok sayıda araştırmacının ilgisini çekmektedir Young ve Fry (2008) çeşitli çalışmalarda üstbiliş, üstbiliş farkındalığı ve akademik başarı arasındaki ilişkinin arandığını belirtmişlerdirBu çalışmada da özel eğitim bölümü öğrencilerinin üstbiliş farkındalıkları ve not ortalamaları arasında ilişki aranmıştır.

Çalışmanın amacını gerçekleştirebilmek için geçerlik ve güvenirlik çalışması Akın, Abacı ve Çetin (2007) tarafından gerçekleştirilmiş olan Bilişötesi Farkındalık Envanteri (BFE) kullanılmıştır Çalışmada ilk yazarın görev yaptığı özel eğitim bölümünde eğitim almakta olan öğrencilerle çalışılmıştır. Örneklem seçimi için tabakalı örnekleme yaklaşımı tercih edilmiştir. Sınırları belirlenmiş bir evrende alt tabakalar veya alt birim gruplarının var olduğu durumlarda kullanılan bu yaklaşımda, lisans programı sınıf düzeyleri alt tabakalar olarak belirlenmiştir. Veri girişi SPSS 20 programında gerçekleştirilmiştir ve öğrencilerin not ortalamaları ile araçtan elde ettikleri ortalama puanlar arasındaki ilişki incelenmiştir.

Çalışma 64 özel eğitim bölümü öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin 35'I kadın 29'u erkektir. Anadolu lisesi mezunu 24, genel lise mezunlarının sayısı 17, meslek lisesi mezunu 14 ve 9 u öğretmen lisesi mezunudur. Not ortalaması 3.5-4 arası olanların sayısı 8, 3-3.5 arası olanların sayısı 15, 2.75-3.00 arası olanların sayısı 13, 2.5-2.75 arasında olanların sayısı 10 dur.

Çalışma verilerinin analizinden elde edilen sonuçlara göre grubun üstbiliş anketinde elde ettiği ortalama 4.17 (SD: .51) olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin not ortalaması ve korelasyon değeri .111 (anlamlı değil) olarak tespit edilmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda özel eğitim bölümü öğrencilerinin akademik performanslarına işaret eden not ortalamaları ile üstbiliş anketinden elde ettikleri veriler arasında analmlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Çalışmanın sunulması esnasında mezun olunan lise, cinsiyet ve not ortalaması gruplarına göre üst ve alt gruplar arasında karşılaştırma ve üstbiliş farkındalığı anketinin faktörlerinde öğrencilerin durumlarının incelenmesi de gerçekleştirilecektir.

Anahtar kelimeler: *Üstbilişsel fakındalık, akademik başarı, özel eğitim*

Farklı Gelişen Kardeşi Olan Çocuklarla Psikodrama Grup Terapisi

Ertan GÖRGÜ**, Behice BORAN*, Pınar TALASLIOĞLU**

ertangorgu@gmail.com, boran.behice@gmail.com, pınartalaslıoglu@gmail.com

*İstanbul Psikodrama Derneği **Plato Meslek Yüksek Okulu

Aile, onu meydana getiren bireylerin karşılıklı etkileşimde bulundukları ve birbirleri üzerinde etkilerinin olduğu dinamik bir sistemdir. Bu sistem içerisinde eşler, anne-baba/çocuklar ve kardeşler arasında yer alan alt sistemler söz konusudur. Sistemin her bir parçası bir diğer parçasından etkilenmektedir. Ailenin en temel işlevlerinden birisi, bir çocuğun dünyaya getirilmesi ve bir yandan eşlerin beklentilerini, diğer yandan da toplumsal normları ve beklentileri karşılayacak biçimde çocuğun yetiştirilmesidir. Hamilelik süresince özellikle anneler doğacak çocuğun nasıl olacağı konusunda hayaller kurar. Ancak engelli bir çocuğun doğumuyla aile çok karmaşık bir ruhsal durum içine girmektedir. Bir çocuğun engelli olduğunun anlaşılması birçok aile için beklenmeyen bir şoktur. Bir engelin haberini almak aileyi, özelliklede anne-baba ve kardeşleri, çocuğa dair hayalleri ve beklentileri ile yüzleşmek için zorlamaktadır. Böyle bir engelin varlığını öğrenmek, her aile üyesinin hayatını kalıcı olarak değişmektedir.

Engelli bir erkek ya da kız kardeşe sahip olma normal gelişim gösteren çocukların gelişimsel ve ruhsal süreçlerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Engelli kardeşe sahip olan çocuklarla yapılan araştırmalara bakıldığında, bu deneyimlerin çocukların sosyal ve duygusal yaşamlarına zarar verici olabileceği görülmektedir.

Engelli çocuğun engelinin kardeşler üzerindeki etkisi; ebeveyn ilgisinden yoksun kalmayı, artan çocuk bakım sorumluluklarını, engelli kardeşin sınırlılıklarının yarattığı baskıyı, toplum tarafından etiketlenmeyi, normal kardeş etkileşiminin yitimini, ailedeki rollerin değişmesini ve ailede stres ve kederi içermektedir.

Psikodrama; Yunanca'daki "psiko" (ruhsal) ve "drama" (eylem, yapma, uygulama) sözcüklerinden oluşur. Psikodrama; eyleme dökerek bireyin ruhsal dünyasına ait materyali araştırdığı yöntemler bütünü olarak tanımlanabilir. Psikodrama oturumlarında temel olarak üç bölüm mevcuttur: 1. Isınma 2. Oyun – İşlem ve psikodrama 3. Rol geri bildirimi ve paylaşım. Psikodramanın temel teknikleri eşleme, ayna ve rol değiştirmedir.

Terapi grubu çocuğun çeşitli ilişkilerinin yansıtıldığı bir mikroevrendir. Çocuk ya da ergen, gündelik yaşamda nasıl davranıyorsa, grup içinde de benzer biçimde davranmaktadır. Grup üyeleri için, kendi ilişki kurma biçimlerine diğerlerinin nasıl yanıt verdiğini gösteren bir ayna işlevi görebilmektedir. Aynı zamanda, başkalarıyla ilişki kurmanın yeni yollarının denenebileceği bir alan sağlar.

Bu çalışmanın amacı psikodrama grup terapisinin farklı gelişen kardeşi olan çocukların aile ve sosyal atomlarında bir değişiklik yapıp yapmadığını araştırmak ve kardeşlerin süreçlerini incelemektir. Çalışma hafta 1 defa olmak üzere 16 oturum şeklinde gerçekleştirilmiş ve bir oturum 1,5 saat sürmüştür. Gruba yaşları 9,10,11,12 olan toplam 9 çocuk katılmıştır. Grupların başında ve sonunda çocuklara aile ve sosyal atomları çizdirilmiştir.

Çalışma sonunda 6 çocuğa son test uygulanabilmiş ve 4 çocuğun sosyal atomlarında artma gözlenmiştir. Bulgular literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Psikodrama grup terapisi, farklı gelişen kardeşi olan çocuklar, aile ve sosyal atom*

Davranışsal Öğretimde Kurgular ve Olgular

Prof. Dr. Gönül KIRCAALİ-İFTAR

Lefke Avrupa Üniversitesi, Dr. Fazıl Küçük Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü

giftar@anadolu.edu.tr

Genel eğitim alanında olduğu gibi özel eğitim alanında da çeşitli yaklaşımlar ve bu yaklaşımlar çerçevesinde yürütülen farklı öğretim uygulamaları bulunmaktadır. Bu yaklaşımların ve uygulamaların bazılarına dayanak teşkil eden köklü felsefi görüşler ve bilimsel araştırma bulguları söz konusudur. Öte yandan, özel eğitimdeki yaklaşım ve uygulamaların önemli bir bölümü büyük ölçüde kişisel tercih ve görüşlere dayanmaktadır.

Davranışsal öğretim, uygulamalı davranış analizi ilke ve yöntemleri doğrultusunda yürütülen öğretimdir. Farklı özelliklere sahip özel gereksinimli öğrencilere (örneğin, gelişim yetersizliğine ve öğrenme güçlüğüne sahip öğrencilere) yönelik olarak ayrıştırma ve kaynaştırma ortamlarında yürütülen davranışsal öğretim uygulamalarının etkilerine ilişkin çok sayıda araştırma bulgusu mevcuttur. Bu bulguların çoğu, yarı-deneysel araştırma metodolojisi içinde yer alan tek-denekli araştırmalardan elde edilmiştir. Öte yandan, davranışsal öğretim uygulamaları, çeşitli gerekçelerle, çok sayıda eleştirinin de hedefi olagelmiştir. Bu eleştirilerin bazıları, davranışsal öğretimin özelliklerine ilişkin yanlış bilgilerden kaynaklanırken; bazıları, davranışsal öğretim uygulamalarının eksik ya da yanlış yürütülmesiyle ilişkilidir.

Önerilen sözlü bildiride, özel eğitim ya da kaynaştırma ortamlarında yürütülen davranışsal öğretim uygulamalarına yöneltilen eleştirilerin, gerek davranışsal ilke ve yöntemlerin, gerekse mevcut bilimsel dayanakların ışığında tartışılması hedeflenmektedir.

Bu bildiride davranışsal öğretime ilişkin olarak tartışılması planlanan eleştiriler şunlardır: (a) Davranışsal öğretim fazlaca yapılandırılmıştır. (b) Davranışsal öğretimde yalnızca davranışların sonuçlarına odaklanılır. (c) Davranışsal öğretimde çok fazla alıştırma yer alır. (d) Davranışsal öğretimde çok fazla ölçme yapılır. (e) Davranışsal öğretimde dışsal pekiştireçlere çok fazla yer verilir. (f) Davranışsal öğretimde özgüven geliştirmeye yeterince önem verilmez. (g) Davranışsal öğretimde öğrencilerin sesine yeterince kulak verilmez. (h) Davranışsal öğretimde öğrencilerin biricikliği göz ardı edilir. (i) Davranışsal öğretim deneme-yanılma yapmaya fırsat vermez. (j) Davranışsal öğretimde öğrencilerin tercihleri dikkate alınmaz. (k) Davranışsal öğretimde yalnızca etkililiğe odaklanılır. (l) Davranışsal öğretimde mikro düzeyde uygulamalar yürütülür.

Yukarıda sıralanan eleştirilerin her birine ilişkin olarak: (a) bu eleştirinin öne sürülmesinin, benimsenmesinin ya da çekici bulunmasının olası gerekçelerinin tartışılması; (b) bu eleştirilerin neden haksız ya da bilimsel dayanaktan yoksun olduğunun açıklanması planlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Davranışsal öğretim, uygulamalı davranış analizi, bilimsel dayanaklı uygulama kavramı*

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Teknoloji Temelli Müdahale Yöntemleri: Bir Betimsel Analiz Çalışması

Doç. Dr. Serhat ODLUYURT

Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, Türkiye

syildiri@anadolu.edu.tr

Arş.Gör. Melih ÇATTIK

Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, Türkiye

mcattik@anadolu.edu.tr

Problem Durumu

Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylerin pek çoğunun görsel uyaranlara daha iyi tepkide bulunmakta ve bu bireylerin öğretiminde görsellere yer verilmesi önem arz etmektedir. Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin; dikkat sağlama, bilgiyi işleme ve hafızada tutma alanlarındaki sınırlılıkları, bu bireylere yönelik öğretim uygulamalarında becerilerin ve yönergelerin görsel olarak sunumunu sağlayan teknolojik araçların kullanımını kaçınılmaz hale getirmiştir (Tekin-İftar ve Değirmenci, 2012). Gelişen teknoloji ile birlikte bu durum, araştırmacı ve uygulamacıların otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin eğitim gereksinimlerinin karşılanmasında teknolojiye dayalı stratejilere sıklıkla yer vermelerine neden olmaktadır (Banda ve diğ.,2011; Hodgon, 1995).

Teknoloji temelli müdahale yöntemleri; otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin öğretimsel hedeflerine ulaşmalarında ana unsur olarak teknolojiyi kullanan öğretim yöntemlerdir. Teknoloji; "otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin günlük yaşam, iş ve üretim ile boş zaman becerilerini kazanmalarını sağlamak için herhangi bir elektronik cihaz, araç-gereç, uygulama veya internet tabanlı yazılımı içermektedir (Odom ve diğ., 2013). Teknoloji temelli müdahale yöntemleri uygulanırken; konuşma üreten cihazlar, akıllı telefonlar, tabletler, bilgisayarlar, bilgisayar destekli öğretim paketleri ve sanal ağlar araç olarak kullanılmaktadır.

Teknoloji temelli müdahale yöntemlerinin otizmli çocuklarda kullanılmasına yönelik bilimsel dayanaklar; Odom ve diğ (2014) Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar, Gençler ve Yetişkinler İçin Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar Raporu'nda alan yazın taranarak elde edilen ve teknoloji temelli müdahale yöntemlerinin etkililiğini gösteren 9 grup deneysel; 11 tek denekli olmak üzere toplam 20 çalışma incelenerek ortaya konmuştur. Raporda yer alan çalışmalar incelendiğinde; teknoloji temelli müdahale yöntemlerinin, otizm spektrum bozukluğu olan 3-5 yaş aralığındaki okulöncesi dönemdeki çocuklardan; 19-22 yaş aralığındaki gençlere kadar etkili bir şekilde kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Raporda incelenen çalışmaların sonuçlarına göre; teknoloji temelli müdahale yöntemleri, otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara; sosyal, iletişim, davranış kontrolü, ortak dikkat, bilişsel, okuma, akademik, motor, uyumsal ve mesleki beceriler olmak üzere çok geniş bir alanda etkili olduğu gözlemlenmektedir (Odom ve diğ (2014). Evidence-Based Practices for Children, Youth, and Young Adults with Autism Spectrum Disorders).

Amaç

Bu çalışma otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara çeşitli beceri alanlarındaki becerilerin öğretiminde teknoloji temelli müdahale yöntemlerinin kullanıldığı araştırmalara ilişkin güncel bilgi sunmak ve bu müdahale yönteminin etkili olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaçla ölçütler belirlenmiş, çalışmalar bu ölçütlere göre incelenmiştir.

Yöntem

Bu çalışma kapsamında Odom ve diğ (2014) Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar, Gençler ve Yetişkinler İçin Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar Raporu'nda yer alan ve otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin eğitimine teknoloji temelli müdahale yöntemlerinin etkililiklerinin incelendiği 9'u grup deneysel; 11'i tek denekli çalışma olmak üzere toplam 20 makale incelenmiş ve bu makaleler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular ve Sonuç:

Çalışma bulguları yazım aşamasında olup, kongrede bulguların tamamlanmış hali paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *otizm spektrum bozukluğu, teknoloji temelli müdahale yöntemleri, otizmli çocukların eğitimlerinde bilimsel dayanaklı uygulamalar*

0-3 Yaş Özel Eğitim Alan Zihinsel Engelli Çocukların Gelişiminde Aile Katılımlı Eğitimin Etkisinin İncelenmesi

Doç. Dr. S. Sunay YILDIRIM DOĞRU [a], Uzm. Ayşe ELMALI ALPTEKİN [b]

(a)Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Öğretim üyesi, Türkiye, sunay.dogru@deu.edu.tr (b)Konya Çumra Sedat Çumralı Kız Teknik ve Meslek Lisesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmeni, Türkiye

Zihin engelli çocuklara sunulan erken çocukluk dönemi eğitimi, 0-36 ay arasındaki bireyleri kapsayan bir eğitimdir. Bu eğitim hizmetlerin planlanması ve koordinasyonunun özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından yapılması ve erken çocukluk dönemindeki bireylerin yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim almalarına yönelik tedbirler alınarak buna uygun düzenlemelerin hayata geçirilmesi ya da açılacak bağımsız birimlerde bu eğitim hizmetlerinin verilmesi kararlaştırılmıştır. Eğitimde sürekliliğin sağlanması amacıyla erken çocukluk döneminden itibaren eğitimin her kademesinde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimlerinin izlenmesi esastır. Erken çocukluk dönemi eğitimi hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesi bireyin ve ailenin eğitim ihtiyaçlarına göre belirlenmektedir. Çocuğun ve ailenin içinde bulunduğu durumun olumsuz etkilerini minimum düzeye indirmek ve çocuğun sağlıklı gelişimini ve ailenin gereksinimlerini maksimum düzeyde desteklemek amaçlanmaktadır. Okulöncesi özel eğitim, sıfır-altı yaş arasında risk altındaki çocuklarla gelişim geriliği olan ya da tanılanmış özel gereksinimli çocuklara ve ailelere sağlanan uzman destekli eğitim hizmetleridir. Zihin engelli çocukların eğitiminde aile katılımı konusunda yapılan araştırmalarda genellikle; aile işlevleri, aile bireylerinin görev ve sorumlulukları bağlamında annenin daha çok çocuk bakımı ve yetiştirilmesiyle ilgili görevlerde aktif rol oynadığı, babaların ise çoğunlukla aileye finansal destek sağlama gibi ev dışı etkinliklerde yer aldığı görülmektedir. Ancak çocukların gelişimlerine katkıya yönelik çalışmaların ise yetersiz olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın amacı: 0-3 yaş özel eğitim alan zihinsel engelli çocukların gelişiminde aile katılımlı eğitimin etkililiğini değerlendirmektir.

Araştırmanın çalışma grubunu, Konya ilinde Üç Boyut Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi ile Yediveren Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezine devam eden 0-3 yaş zihinsel engelli çocuklar oluşturmaktadır. Çalışmaya 10 deney grubu ve 10 kontrol grubu olmak üzere toplam 20 çocuk dâhil edilmiştir. Gruplar seçilirken öntest puanları ile doğum tarihleri göz önünde tutularak gruplar eşitlenmiştir. Araştırmada 0-3 yaş zihinsel engelli çocukların Alıcı dil becerilerinden "Verilen yönergeyi takip etme" ve bu becerinin; "İsme tepki verme, Basit yönergeleri takip etme, 1'den fazla yönergeyi takip etme alt becerileri"; Motor becerilerinden "Çubuğa halka takma" ve bu becerinin "Kavrama ve bırakma, Halkaları çubuğa geçirme, Çivi takma alt becerileri"; Özbakım becerilerinden "Ağzını silme" ve bu becerinin, "Kirli olduğunu fark etme,Kirlilikten rahatsız olma ve Ağzını silme alt becerileri", hazırlanan formlar ile ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde; Kruskal Wallis Test, Grup ortalamaları ve gruplar arasındaki ilişkinin anlamını ölçmek için Ki-Kare Test kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; yapılan çalışmanın alıcı dil ve motor-bilişsel alanda aile katılımlı eğitim çocuğun gelişimini etkilediği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: *zihinsel engel, erken müdahale, aile katılımı, özel eğitim*

Çocuk Parkları ve Oyun Alanlarının Uzman ve Aile Görüşlerine Göre Özel Gereksinimli Çocukların İhtiyaçlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi

Cansu KANÇEŞME [a], Özge ÖZLÜ [b], Doç. Dr. S. Sunay Yıldırım DOĞRU [c]

(a) Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Türkiye, kancesmecasu@gmail.com,

(b) Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Türkiye, ozluozge@gmail.com,

(c) Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye, sunay.dogru@deu.edu.tr

Çocuk parkları ve oyun alanları; çocukların bedensel ve zihinsel gelişimine katkı sağlaması, yaratıcılıklarını geliştirmesi; sosyalleşmeleri ve eğlenmeleri için tasarlanmış alanlardır. Bu ortamlar fiziksel koordinasyon, güç ve esneklik gibi öğeleri sunan eğlence ve zevk alınan ortamlardır. Kapalı alanlar içerisinde oynanan oyunların, parklarda oynanan oyunlara kıyasla çocuğa sağlayacağı katkılar yönünden yetersiz kalmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin de iç mekanda olduğu kadar dış ortamda zihinsel, fiziksel gelişimleri, başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürebilmeleri, kendi kendilerine yeterli duruma gelebilmeleri ve sosyalleşmeleri için çocuk parkları ve oyun alanları oldukça önemlidir. Bu alanların, bireysel farklılıkları ile yapabildikleri dikkate alınarak özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilir düzeyde olması gerekir. Bu araştırma İzmir ilinde bulunan çocuk parklarının ve oyun alanlarının yeterliliği ve ailelerin bu konudaki görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Ayrıca bu araştırma çocuk parklarının ve oyun alanlarının uzman ve aile görüşlerine göre özel gereksinimli çocukların ihtiyaçlarına uygunluğunun incelenmesini kapsamaktadır. Genel amaca bağlı olarak araştırmada aranan sorular şunlardır: (1) çocuk parklarının yapısı ilçelere göre farklılık gösteriyor mu? (2) oyun parkları hakkında aile tutumları ilçelere göre farklılık gösteriyor mu? (3) çocuk parkları, çocukların gelişim özelliklerine uygun mu? (4) çocuk parkları özel gereksinimli çocuklar için uygun mudur?

Bu araştırma tarama modeline göre yapılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenlerinin sonuç üzerindeki etkisini test etmek amacıyla da ilişkisel tarama yapılmıştır. Bu çalışma evreni 2012-2013 öğretim yılında İzmir iline bağlı 7 ilçede ve bunlara bağlı mahallelerde bulunan park oyun alanları ve bu bölgede yaşayan, o ilçedeki çocuk parklarından faydalanan okul çağındaki çocuk sahibi anne-babalar ile sınırlıdır. Çalışma grubunu, ankete katılan 140 anne-baba ve 40 park oluşturmaktadır.

Araştırmanın verileri, parklar gezilerek özel eğitime gereksinim duyan ve normal gelişim gösteren çocukların ailelerine anket tekniği uygulanarak toplanmıştır. Veri toplama aşamasında, öncelikle araştırma kapsamına alınacak parklar tespit edildikten sonra, bu parkları kullanan ailelere araştırmanın konusu, amacı, tanıtılması, puanlanması, ne kadar zaman alacağı ve ailelerin şahsi olarak isimleri ya da özel bilgileri gerekmediği sadece soruları isim yazmadan doldurmalarının yeterli olacağı açıklanmıştır. Araştırmanın verileri yapılandırılmış gözlem ve görüşme formları ile toplanmıştır. Araştırmada kullanılan veri araçları uygulamacılar tarafından geliştirilmiş olup çocuk gelişimi uzmanları, özel eğitim uzmanları (akademisyenler ve öğretmenler) ve mimarların görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Bu doğrultuda, İzmir ili genelinde 7 merkez ilçede bulunan parklar ve oyun alanları Park Değerlendirme Gözlem Formu kullanılarak özel gereksinimli çocuklara uygunluğu belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada parkların fiziki düzenlemeleri, güvenlik koşullarına uygunluğu, estetik ve ergonomik yapısı uzman görüşlerine göre; parkların güvenlik, estetik ve kullanışlılık boyutları ise aile görüşlerine bağlı olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak elde edilen bulgular doğrultusunda; araştırmaya katılan anne-babaların görüşlerine göre; en çok ihtiyacın oyuncak sayısının yetersizliği olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında alınan görüşlere göre parkta engelli çocuklar için de oyuncağın olması gerektiği, ayrıca park alanının sınırlandırılması gerektiği, oyuncaklarda kaliteli malzeme kullanılması ve parkın her yaş grubundan çocuğa hitap etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: *park, erken çocukluk, özel gereksinimli birey, oyun alanı*

Türkiye İçin Engelli Destek Uzmanı/Engelli Danışmanı: Bir Profesyonel Destek Modeli Önerisi

Ali KAYA

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Arifiye Yetişkin Zihin Engelliler Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, Türkiye

alikayya@gmail.com

Türkiye'de özel gereksinimi olan çocuk ve bireylere hizmet vermek amacıyla çalışan kamu ve özel çok sayıda kuruluş ve teşebbüs bulunmaktadır. Fakat bu hizmetler henüz tek bir elde, birimde ya da özel olarak yetiştirilmiş meslek elemanının sunabileceği şekilde düzenlenmemiştir. Sunulan destek ve hizmetleri aile boyutuna indirgediğimizde birçok engelli ailesi hangi hizmeti nasıl, nereden ve ne zaman alabileceğini bilmemektedir. İşte bu durum tek görev alanı engelli ve engelli ailesi olan bir meslek elemanını akla getirmektedir. Engelli birey ve ailesinin yaşam kalitesinin artırılması amacıyla sosyal devlet tarafından sunulan hizmetler engelli birey ve ailesi tarafından ulaşılabilir olmalıdır. Bir profesyonel destek modeli olabilecek engelli destek uzmanı / engelli danışmanı önerisi kamu ve özel teşebbüslerce sunulan eğitsel, sosyal ve maddi destekleri hızlı ve tek elden engelli ve engelli ailesine ulaştırmayı amaçlamaktadır. Aile ve Soysal Politikalar Bakanlığı ve üniversiteler ile yapılacak ortak bir çalışma - protokol ile üniversitelerin özel eğitim, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, sosyal hizmet, psikoloji ve sosyoloji lisans bölümleri mezunlarına verilecek formasyon ile meslek elemanlarının yetiştirilmesi sağlanabilecektir. Bu hizmet modelinin gerçekleştirilmesi ve meslek elemanlarının istihdamı ile engelli ve ailesinin kısa ve uzun dönemli destek planları profesyonelce yapılarak yaşam kaliteleri artırılmış olacaktır.

***Anahtar kelimeler**: Engel, engelli ailesi, profesyonel destek, sosyal devlet, sosyal politika*

NB Üstün Yetenekliler Özel Grup Çalışmalarının Hiperaktivite, Uyum Güçlüğü Sorunu Yaşayan Çocuklar Üzerindeki İyileştirici Etkisi

Necate BAYKOÇ, Duygu AYDEMİR

Prof. Dr. Necate Baykoç Üstün Yetenekliler-Dahiler Enstitüsü ve Merkezi, Türkiye,
nbustunyetenekli@gmail.com

Çağdaş dünyada, üstün yetenekli çocuklar ülkelerin en değerli varlıklarından biri olarak görülmeye başlamıştır. Bu yüzden birçok ülke var olan üstün yetenekli çocukları keşfetmeye ve onlara uygun fırsatlar sağlamaya çabalamaktadır. Diğer taraftan, uyum güçlüğü ve hiperaktivite gibi sorunlar üstün yetenekli çocuklarda zaman zaman görülmekte olup, sosyal çevrelerinde problemlere sebep olmaktadır. Özellikle okul ortamlarında akran ilişkileri ya da öğretmen öğrenci etkileşimlerinde yaşanılan problemler üstün yetenekli çocukların olumsuz davranışlarla ya da olumsuz sıfatlarla etiketlenmelerine sebep olmaktadır. Öğrenme ortamlarında bu şekilde etiketlenen üstün yetenekli çocuklar ise zamanla kendilerine ve yeteneklerine olan inancı ve güveni kaybetmeye, çaba göstermemeye ve kendilerine verilen etiket ile yaşamaya devam etmekte, kendilerinde var olan potansiyeli kullanmadan hatta fark edilmeden öğrenme ortamlarında kaybolmaya başlamaktadırlar. Bu çalışma, NB Üstün yetenekliler Özel Grup Çalışmaları'na katılan öğrencilerden hiperaktivite ya da uyum güçlüğü sorunu yaşayan 4 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Üstün ve özel yetenekli çocuklar için uygulanan Hafta Sonu Özel Grup Programları, Prof. Dr. Necate Baykoç Üstün Yetenekliler-Dahiler Enstitüsü ve Merkezi'nde Türkiye'de ilk kez 2005 yılında başlatılan ve uygulanan özgün programlardır. Ayrıca bu programlar ülkemizde üstün ve özel yetenekli çocukların ilgi ve yetenek alanlarının belirlenmesi ve geliştirilmesini sağlayan ilk program özelliğini taşımaktadır. Bu programların amacı üstün ve özel yetenekli çocuklar için geliştirilmiş çalışmalardan oluşan ve çocukların grup içerisinde gelişimlerini, öğrenmelerini, kişilik ve etkileşim özelliklerini, ilgi, yetenek ve ihtiyaç alanlarının gözlemlenmesini ve değerlendirilmesini sağlayan programları sunmaktır. Bunun yanı sıra, bu program üstün yetenekli çocukların ilgi ve yetenek alanlarına ve ihtiyaçlarına paralel olarak eğitimsel olanaklar sunmakta, çocukların potansiyellerini kullanabilecekleri ortamlar yaratmaktadırlar. Üstün ve özel yetenekli çocukların ilgi ve yetenek alanlarına göre tasarlanmış özel programların uygulanarak, çocukların zihinsel becerilerini olduğu kadar sosyal ve duygusal gelişimlerini de desteklemek amacıyla geliştirilmiştir. Bu program Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan müfredat modeline paralel olarak 3-11 yaşları arasındaki üstün yetenekli çocuklara uygulanmaya başlanmıştır. Çalışmanın amacı NB Üstün Yetenekliler Hafta Sonu Özel Grup Çalışmaları'nın hiperaktivite ya da uyum güçlüğü, davranış bozuklukları yaşayan öğrenciler üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Veriler gözlem ve yüz yüze görüşme teknikleri kullanılarak çalışmaya katılan, hiperaktivite ya da uyum güçlüğü yaşayan öğrencilerden toplanmıştır. Buna ek olarak, üçgenleştirme yöntemi ile geçerliliği artırmak amacıyla grup çalışmasını yürüten öğretmenler ve üstün yetenekli çocukların aileleri ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Veriler, nitel yöntemleri kullanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, özel grup çalışmalarına katılan çocuklarda olumlu davranış değişiklikleri gözlemlenmiş olup bu davranış değişiklikleri okul ve aile ortamlarında da dikkat çekmeye başlamıştır. Buna ek olarak, davranışlarında ve uyumlarında düzelmelere olan üstün yetenekli çocuklar yeteneklerini ortaya çıkaran etkinliklere ilgiyle katılmaya ve aktif olarak rol almaya başlamıştır. Hem akademik hem de sosyal anlamda yaşanan iyileşmeler çocuklarda özgüveni artırıcı etki yaratırken akran ve öğretmen ilişkilerinde de düzelmeleri sağladığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: *Üstün, yetenekli, hiperaktivite, uyum güçlüğü*

Türkiye'deki Üniversitelerin Lisans ve Lisansüstü Programlarının Özel Eğitim Açısından İncelenmesi

Öğr. Gör. Özlem AĞCA

Maltepe Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE

ozlemagca@maltepe.edu.tr

Türkiye'de özel eğitim için personel yetiştirme girişimleri ilk olarak, 1952-1953 yıllarında Gazi Eğitim Enstitüsü'nün en az üç yıl ilkokul öğretmenliği deneyimi olan bireylere açtığı ve iki yıllık bir yükseköğretim programının yürütüldüğü Özel Eğitim Şubesi ile başlamıştır. Daha sonra 1965 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde açılan Özel Eğitim Bölümü'nde 1982 yılına kadar dört yıllık bir program uygulanmış, 1982 yılında bölüm, başka bir bölüm içerisinde anabilim dalı olarak yer aldığından alana personel yetiştirilememiştir. Özel eğitimde öğretmen yetiştirmeye yönelik ilk lisans programı ise, 1983 yılında Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü bünyesinde "Özel Eğitim Öğretmenliği Programı" ile başlamış, Gazi Üniversitesi 1987 yılında Gazi Eğitim Fakültesi'nde Özel Eğitim Öğretmenliği Programı'nı açmış; 1994 yılında ise bu üniversiteleri Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü takip etmiştir. 1995 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde Özel Eğitim Bölümü'nün yeniden kurulmasıyla birlikte lisans ve lisansüstü programlar yürütülmeye başlanmıştır (Eripek, 1988). Günümüze kadar da pek çok üniversitede gereksinimler doğrultusunda lisans ve lisansüstü programların açıldığı fakat özel eğitim alanındaki gereksinimleri karşılayacak personel sayısının halen yeterli sayıya ulaşamadığı görülmektedir. Bu nedenle tarama modelinde betimsel bir çalışma olan bu araştırmada, Türkiye'de bulunan vakıf ve devlet üniversitelerinin lisans ve lisansüstü programları ile akademik kadrolarının, özel eğitim açısından değerlendirilerek mevcut durumun ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 108 devlet üniversitesi ile 71 vakıf üniversitesinin web siteleri incelenmiştir. İlk olarak Eğitim Fakültesi ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü olan üniversiteler belirlenerek her bir fakülte ve enstitünün bünyesinde özel eğitim ile ilgili bir bölüm, program ve/veya anabilim dalı bulunup bulunmadığı ve bu bölüm, program ve/veya anabilim dallarının aktif olup olmadığı araştırılmıştır. Daha sonra akademik personeller unvanlarına göre gruplandırılmış ve mevcut durum ile bu alandaki eksiklikler belirlenmiştir. Elde edilen bulgular kongre ortamında sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *lisans, lisansüstü, özel eğitim, personel yetiştirme*

Sabit Bekleme Süreli Öğretim Yöntemi Kullanılarak Gerçekleştirilen Çalışmaların Etkililiği: Bir Derleme Çalışması

Cem ASLAN

Gazi Üniversitesi

Arş. Gör. Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim, Görme Engellilerin Eğitimi ABD, cemaslan@gazi.edu.tr

Necdet KARASU

Gazi Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim, Zihin Engelliler Eğitimi ABD, necdetkarasu@yahoo.com

Yanlışsız öğretim yöntemleri, tepki ve uyaran ipuçlarının sunulduğu öğretim yöntemleri olmak üzere iki grup başlık altında toplanmaktadır (İftar-Tekin ve İftar-Kırcaali, 2006). Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi, bu iki grup yöntemden tepki ipuçlarının sunulduğu öğretim yöntemleri içersinde yer almaktadır. Ayrıca yöntem, çeşitli yaş aralıklarında ki farklı engel gruplarına *(otizm, gelişimsel gerilik, zihinsel engel, öğrenme güçlüğü vb. gibi)* sahip olan çocuklara tek ve zincirleme basamaklı becerilerin öğretilmesinde kullanılabilen etkiliği kanıtlanmış bir yöntem olarak ifade edilmektedir.

Yöntemin uygulanması iki aşamadan oluşmaktadır. *İlk aşamada*, 0 (sıfır) saniye bekleme süreli öğretim süreci olarak ifade edilen oturumlar gerçekleştirilir. Bu oturumlarda, ana yönerge ile ipucu birlikte sunulur ve çocukların beceriyi ya da davranışı bağımsız olarak gerçekleştirmeleri beklenir. Oturumlar, belirlenen ölçütü sağlayınca kadar sürdürülür ve ölçüt sağlandıktan sonra diğer aşamaya geçilir (Tekin, 1999). *İkinci aşamada*, sabit bekleme süreli öğretim süreci olarak ifade edilen oturumlar gerçekleştirilir. Bu oturumlarda, ana yönergenin verilmesi ile ipuçlarının verilmesi arasında geçen süre belirlenir. Her oturumda, çocukların beceriyi ya da davranışı gerçekleştirebilmeleri amacıyla belirlenen süre kadar beklenilir ve çocuklardan beceriyi ya da davranışı bağımsız olarak gerçekleştirmeleri beklenir (Tekin, 1999).

Bu araştırmada ise, yetersizlikten etkilenmiş bireylere tek ve zincirleme basamaklı becerilerin öğretiminde sabit bekleme süreli öğretim yönteminin etkililiğini inceleyen araştırmaların derlenerek bir araya getirilmesi ve çeşitli değişkenler açısından bir alanyazın özetinin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaçla, çeşitli arama motorları kullanılarak sabit bekleme süreli öğretim yönteminin etkililiğini inceleyen araştırmalar taranmıştır. Taramalar sırasında, "sabit bekleme süreli öğretim *(constant time delay)*", "zincirleme beceri *(chained task)*", "beceri öğretimi *(skill training)*", "artan bekleme süreli öğretim *(progressive time delay)*" ve "günlük yaşam becerileri *(daily living skills)*" anahtar sözcükleri kullanılmıştır. Taramaların tamamlanmasından sonra, 2005-2013 yılları arasında, sabit bekleme süreli öğretim yöntemi kullanılarak yurt içi/yurtdışı kaynaklı olarak gerçekleştirilen ve bu çalışmanın kabul edilme ölçütlerini sağlayan 24 makale bu çalışma kapsamında incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen makalelerin, çeşitli değişkenlere *(denek, engel grubu, yaş, yöntem, beceri, izleme ve genelleme, sosyal geçerlik, güvenirlik, yayın yılı, yayın dili ve ortam)* göre betimsel analizleri yapılmış ve bu değişkenler açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: *sabit bekleme süreli öğretim, betimsel değerlendirme, yanlışsız öğretim, etkililik.*

Kaynakça

İftar-Tekin, E. ve İftar-Kırcaali, G. (2006). *Özel eğitimde yanlışsız öğretim yöntemleri.* (3.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tekin, E. (1999). Yanlışsız öğretim yöntemleri. *Özel Eğitim Dergisi, Cilt: 2 (1),* 87-102.

Özel Eğitim Bölümünde Okuyan Aday Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri İle Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Hilal SARI

Emine ERATAY

Araştırmanın problem durumu: Özel eğitim bölümünde okuyan aday öğretmenlerin kişilik özellikleri ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi araştırmanın probleminin oluşturmaktadır. İnsanlar iş yerlerinde, okulda, aile içerisinde iletişim halindedirler. Zamanla insanların enerjilerinin tükenmesiyle, iletişim sıkıntıları ortaya çıkar. Kişinin enerjisinin tükenmesi fiziksel olarak yorgunluğu, dikkat problemi yaşamasını, kaygıyı, stresi, isteksizliği, öfkelenmesini, uyku düzensizliğini ve daha birçok rahatsızlığı da beraberinde getirir. Bu belirtiler çağımızın kronik hastalığı olan tükenmişliktir. Tükenmişlik kavramı 1970'li yıllar da literatüre Freudenberger tarafından kazandırılan ve insanların aşırı çalışmaları sonucunda işlerinin gereklerini yerine getiremez duruma gelmeleri anlamına gelen bir kavramdır. Literatür incelemelerinde tükenmişlik öğretmen, hemşire, polis, avukatlarda görüldüğü gibi üniversitede okuyan öğrencilerde de görüldüğüne dair çalışmalara rastlanılmaktadır. Tükenmişlik gösteren bireyler iletişim kurmayarak, duyarsız davranarak, öfke kontrolünü sağlamayarak çevrelerine yansıttıkları gibi çizdikleri resimlerde yansıtır. Resimlerinde çizgileri bastırması, silik çizmesi, tekrarların olması, nesnelerin boyutunun büyük küçük olması bireyin kişilik özellikleri ve psikolojik durumları hakkında bilgi vermektedir..

Araştırmanın amacı: Bu araştırmanın amacı aday öğretmenlerin kişilik özellikleri ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın yöntemi betimsel bir araştırma olup, katılımcılarını Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Özel Eğitim Bölümü 4. sınıfta okuyan 111 öğrenci oluşturmuştur. . Verilerin toplanmasında "Kişisel Bilgi Formu", "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" ve "Bir Ağaç Çiz" Testi kullanılmıştır. Araştırmanın verilerinin analizinde betimsel istatistikler, T-testi, Kruskal-Wallis, Man-Wihtney Testi ve Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır.

Araştırma bulgu ve sonuçları: Araştırmanın bulguları sonucunda cinsiyete, yaşa ve akademik başarıya göre üniversite öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerinin farklılaşmadığı saptanmıştır. Öğrencilerin ağaç çizimleri ile kişilik özelliklerine yönelik yorum yapılmıştır. Tükenmişlik ölçeği alt boyutlarına göre düşük ,orta ve yüksek düzeyde tükenmiş olanların kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ağaç çiz testi ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmuş, tükenmişlik düzeyini belirlemede ağaç çizimin önem taşıdığı ortaya çıkmıştır.

Öneriler: Tükenmişlik düzeyi ve Ağaç Çiz testi kültürler arası çalışmalarla incelenebilir. Tükenmişliğin farklı demografik özelliklerle karşılaştırılması yapılarak incelenebilir. Ağaç Çiz testinin farklı testlerle ilişkisi incelenebilir.

Anahtar kelimeler: *tükenmişlik düzeyi, bir ağaç çiz, aday öğretmenler*

Özel Gereksinimi Olan Çocuklara Sahip Ebeveynlerin Okullarda Uygulanan Sanatsal Etkinlikler Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi

Emine ERATAY

Hilal SARI

Araştırmanın problem durumu: Özel gereksinimli çocuklara sahip ebeveynlerin okullarda uygulanan sanatsal etkinlikler hakkındaki görüşleri araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Ebeveynler okullarda Resim-iş derslerinde yapılan sanatsal etkinlerin çocuklarının gelişimine katkıları hakkında bilgilendirilmeli ve bu etkinliklere katılımları sağlanmalıdır. Sanat etkinlikleri bireylerin farklılıklarını göz önünde bulundurularak, duyuşsal, düşünsel anlamda gelişimine katkı sağlamaktadır. Çocukların aileleriyle işbirliği içerisinde etkinliklerde bulunması ebeveynlerin çocuklarının gelişimlerine birebir tanık olmalarını sağlamaktadır.

Araştırmanın amacı: Araştırmanın temel amacı okullardaki sanatsal etkinliklere ebeveynlerin katılımını sağlamak, onları çalışmalar hakkında bilgilendirmektir. Çocukların düşünsel ve duyuşsal anlamda gelişiminde faydalı olan bu etkinliklerin farkına varıp evde uygulama fırsatı oluşturmaktır.

Yöntem: Araştırma Bolu ilinde kaynaştırma eğitimi gören çocuklara sahip 10 ebeveynle görüşme gerçekleşmiştir. Araştırmada ebeveynlerin görüşlerini belirlemek için görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmış, nitel veri analizi ile analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları ve sonuçları: Araştırmaya katılan ebeveynlerin sanatsal etkinlikler hakkın fikirlerinin fazla olmadığı, sanatsal etkinliklerin çocuklarının el becerilerinin gelişiminin etkiliği olduğu, Okullarda yer alan sanatsal etkinliklerinin içeriğinden haberdar olmadıkları, sınıf öğretmenleriyle bu konuda işbirliği içerisinde olmadıkları ifade edilmiştir. Okullarda sanatsal etkinliklerde, resim eğitiminin dışında beden eğitimi, drama, müzik eğitiminin de yapılması ifade edilmiştir. Araştırmada ebeveynlerin görüşlerine göre özel eğitim alan bireylerin sadece akademik beceriler üzerindeki gelişiminin yanı sıra, sanatsal etkinlikler ve sportif becerilerin kazandırılması gerektiğine ilişkin bu alanlardaki yeteneklerinin arttırılması ve ortaya çıkarılmasını sağlayacak önemli bulgulara da ulaşılmıştır.

Öneriler: Okul yönetiminin ebeveynlerin sanatsal faaliyetlere katılacağı etkinliklerin düzenlenmesi ve bu konuda ebeveynlerin görüşlerine yer verilmesi sağlanabilir. Özel gereksinime sahip çocuğu olan ve olmayan ebeveynlerin birlikte çalışma yapmasına yönelik faaliyetler araştırılabilir.

Anahtar kelimeler: *ebeveynlerin görüşleri, sanatsal etkinlikler, okul müfredatı*

Zenginleştirme Uygulaması Olarak Yaratıcı Düşünme Dersi ve Sosyal Geçerliliğinin İncelenmesi

Feyzullah ŞAHİN, Yücel BULUT

Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, Üstün Zekalıların Eğitimi ABD

feyzullahsahin@duzce.edu.tr

Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü

ybulut@nku.edu.tr

Üstün potansiyelli öğrenciler akranlarından farklı eğitsel ihtiyaçlara sahiptirler. Eğitimlerinde farklılaştırma gereksinimi duyulan alanlardan biriside yaratıcı düşünme becerileridir. Mill Eğitim Bakanlığı, 2012 yılında hayata geçirmiş olduğu eğitim reformu ile yaratıcı düşünme dersini seçmeli dersler arasına almıştır. Eğitim reformu ile öncesinde farklı dersler bünyesinde, parçalı ve birbirinden kopuk olarak sunulan yaratıcı etkinlikler tek bir ders bünyesinde bütünsel olarak sunulmasına imkan tanınmıştır. Sözkonusu dersin genel amacı bireye akıcı, esnek, detaylı ve orijinal düşünme becerilerinin kazandırılmasıdır. Alan yazında, yaratıcı etkinliklerin etkililiğinin incelendiği onlarca çalışma yer almaktadır. Yaratıcı düşünme dersinin sosyal geçerliliğine ilişkin herhangi bir çalışmaya ise ulaşılamamıştır. Bir dersin sosyal geçerliliğinin yüksek olması, uygulamaya ilişkin memnuniyet ve uygulamanın amaçlarına ulaşması anlamında önemli ipuçları sunmaktadır. Bu çalışmanın genel amacı, yaratıcı düşünme dersine giren 6., 7. ve 8.nci sınıf öğrencilerinin dersin sosyal geçerliliğine ilişkin görüşlerinin incelenmesi ve öğrenci görüşlerinin cinsiyet, zeka düzeyi ve sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesidir.

Çalışma betimsel desenlerden tarama modeline göre gerçekleştirilmiştir. Çalışma, 2013 – 2014 güz eğitim döneminde Tekirdağ İlinde özel bir ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu, toplam 57 öğrenciden oluşmaktadır (14 altıncı sınıf, 17 yedinci sınıf, 26 sekizinci). Söz konusu öğrencilerin 13'ü üstün zekalı, 44'ü ise ortalama zeka aralığındadır. Araştırma verileri, Üstün Yetenekli Öğrenciler Değerlendirme Öğrenci Formundan faydalanılarak, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan bir form aracılığıyla toplanmıştır. Formun, kapsam geçerliliği uzman görüşü ile sağlanmıştır. Araştırmada, katılımcıların ölçeğe verdikleri yanıtların aritmetik ortalama ve standart sapmaları hesaplanmış, ölçüt olarakta "2.50-3.00 iyi" ve "3.00 ve üzeri" değer (çok iyi) alınmıştır. İstatistiksel karşılaştırmalarda ise Man Whitney U ve Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır.

Araştırma bulguları incelendiğinde, katılımcıların ölçme aracına verdiği yanıtların genel aritmetik ortalamasının 3.30'olduğu tespit edilmiştir. "YDD, öğrenilenleri diğer derslerdeki problemlerin çözümlerinde de kullanılabilmekteyim.", "YDD, öğrendiklerimi günlük hayatta kullanılabilmekteyim" ve "YDD'nin bana çok şey kazandırdığını düşünüyorum." maddelerine verilen yanıtların aritmetik ortalaması 2.50-3.00 aralığında yer almaktadır. "YDD, farklı düşünmemi desteklemektedir.", "YDD, giren öğretmenimiz konusuna hakimdir", "YDD, dinlendirici bir derstir.", "YDD, içerik diğer derslerden çok farklıdır", "YDD, işlenen dersler ilgi çekicidir.", "YDD'de öğretmen sıradışı düşüncelerimizi ifade etmemizi cesaretlendirmektedir." maddelerine verilen yanıtların aritmetik ortalaması ise 3.00'dan yüksektir. Bu sonuçlara bağlı olarak, yaratıcı düşünme dersinin sosyal geçerliliğinin yüksek olduğu söylenebilir. Analiz sonuçları ise zeka, cinsiyet ve sınıf düzeyine göre öğrenci puanlarının anlamlı olarak farklılaşmadığını göstermektedir. Sözkonusu bulgulara dayalı olarak dersin amacı ve içerikte kazanılan becerilerin genel akademik becerilere ve günlük yaşama katkılarından bahsedilmesi ve dersin pratikte sağlayacağı faydaya ilişkin öğrencilere bilgi verilmesi yönünde öneriler getirilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Yaratıcı düşünme dersi, sosyal geçerlilik, zenginleştirme*

ANOV Eğitici Değerlendirme Ölçü Aracı Geliştirme Süreci

Sezgin VURAN

Anadolu Üniversitesi-TÜRKİYE

svuran@anadolu.edu.tr

Zeynep Yar ERDEN, Akın GÖNEN, Deniz ONUR, Süeda USLUCAN, Gökhan USLUCAN

ANOV-İzmir TÜRKİYE

Hizmet sunan kurumlarda, çalışanların (hizmet sunucularının) değerlendirilmesi yoluyla, yeterlik ve yetersizliklerinin belirlenerek, yeterliklerin etkili ve verimli şekilde kullanılması, yetersizliklerin ise geliştirilmesi Kurum'un sağlıklı işleyişi açısından oldukça önemlidir. ANOV 34 eğitici ve beş süpervizörle (eğitici danışmanı) otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara eğitim hizmetleri götüren bir-buçuk yıldan bu yana hizmet veren bir kurumdur. Sağlıklı hizmet sunabilmek adına kurumda eğiticilerin değerlendirmeler yoluyla yetersizliklerinin belirlenerek geliştirilmesi planlanmıştır. Buna ek olarak da nitelikli çalışmalar sergileyen ve kendini geliştirme çabası içinde olan eğiticilerin de ödüllendirilmesi gündeme gelmiştir. Bunların nesnelliğini sağlamak için bir ölçü aracı hazırlama girişimi başlatılmıştır.

Bu sunuda amacımız, ANOV Eğitici Değerlendirme Ölçü Aracı'nın geliştirilme sürecini katılımcılarla paylaşmak ve görüşlerini almaktır.

ANOV Eğitici Değerlendirme Ölçü Aracı'nın temel amacı eğiticilerin mesleki becerilerindeki yeterliklerini ve yetersizliklerini belirlemek ve gelişimlerini izlemektir. Alt amaçları hizmet kalitesini artırmak ve eğiticileri ödüllendirme de nesnelliği sağlamaktır.

Geliştirme sürecinde izlenen basamaklar aşağıda kısaca özetlenmiştir.

- CEC tarafından belirlenen Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocuklarla çalışan öğretmenler için belirlenen standartlar ve YÖK tarafından hazırlatılan Zihin Engelliler Öğretmenleri öğretmen yeterlikleri incelenmiştir.

-Bir eğiticinin sahip olması gereken becerilerin ana başlıkları belirlenmiştir. Bunlar: Profesyonel ilişki geliştirme, işbirliği yapma, öğrenci ile ilişki geliştirme, öğretim ortamının düzeni, öğretime hazırlık, öğretim, değerlendirme'dir.

- Ana başlıklar altında maddeler oluşturulmuştur. Maddelerin oluşturulması sürecinde; belirlenen her ana başlık altında yer alabilecek maddeler iki supervizör tarafından bağımsız olarak yazılmıştır. Süpervizörler arasında ortak ve ortak olmayan maddeler tartışılmış ve uzlaşmalar sağlanmıştır. Daha sonra oluşan maddeler geniş grupta yeniden tartışılmıştır. Kesinleştirilen maddeler başka iki supervizör tarafından bağımsız olarak ayrıntılı ve davranışsal ifadelerle tanımlanmıştır. Tanımlar, tartışılıp uzlaşıldıktan sonra tüm tanımlar geniş grupta tartışılarak son şekli verilmiştir.

-Belirlenen maddeler için 4'lü derecelemeye karar verilmiştir.

-Öğretime Hazırlık, Öğretim ve Değerlendirme boyutları bu yıl kullanılmaksızın dört boyutta değerlendirmeler sürdürülmektedir. Henüz kullanılmayan bölümlerde yer alan maddelere ilişkin hizmet-içi eğitim planlanmıştır (BEP, Öğretim ve Değerlendirme Stratejileri).

Sunumuz da uygulanan bölümlerin istatistiki sonuçları ile birlikte geliştirilmekte olan Öğretime Hazırlık, Öğretim ve Değerlendirme ile ilgili bölümler tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *özel eğitim, eğitici değerlendirme, otizm, mesleki beceriler, mesleki yeterlikler*

Erken Çocukluk Döneminde Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Taklit Becerileri

Araş. Gör. Gökhan TÖRET, Prof. Dr. Rüya ÖZMEN

Taklit iletişim, sosyal ve öğrenme işlevi olan bir beceridir. Yetişkin ile çocuk arasında iki yönlü bir süreç olan karşılıklık bağlamında (Gernsbacher, 2006), sosyal etkileşim yetersizlikleri, OSB olan çocukların taklit becerileri üzerinde olumsuz etkileri olabilmektedir (Ingersoll, 2008b). Erken çocukluk döneminde, otizm spectrum bozukluğu (OSB) olan çocuklarda taklit becerileri ile ilişkili araştırmaların ivme kazanması ile birlikte, bu çocukların taklit becerilerinde yaşadıkları sınırlılıklar belirlenmiştir.

Taklit becerileri OSB olan çocukların dil ve iletişim ile sosyal etkileşim becerilerinin gelişiminde önemli oranda rol oynamaktadır. Otizmli çocuklar ile yürütülen ilgili araştırmalara bakıldığında, taklidin eş zamanlı olarak dil becerileri ve (Carpenter, Pennigton ve Rogers, 2002; Charman ve ark., 2003; Luyster, Kadlec, Carter ve Tager-Flusberg, 2008; Stone, Ousley ve Littleford, 1997; Toth, Munson, Meltzoff ve Dawson, 2006; Turan ve Ökçün-Akçamuş, 2013) oyun becerileri ile (Stone ve ark., 1997; Toth ve ark., 2006) ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca, taklidin dil öncesi iletişim becerileri ile ilişkisi açısından değerlendirildiğinde, Curcia (1978) jest taklidinin, sözel iletişime sahip olmayan otizmli çocukların kullandığı iletişimsel jestlerin sayısı ile ilişkili olduğunu belirlemiştir.

Bu çalışmada OSB olan çocuklarda taklit becerilerinde yaşadıkları sınırlılıklar ve taklit becerilerinin sosyal etkileşim ve dil becerileri ile ilişkisi ilgili alan yazın çerçevesinde betimlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ayrıca bulgular ışığında taklit becerileri eğitimine yönelik yansımalar tartışılacaktır.

Normal gelişim gösteren çocuklarda olduğu gibi taklit, OSB olan çocukların bilişsel, sosyal ve iletişimsel becerilerin gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Ingersoll, 2008a). Taklidin OSB olan çocuklarda dil (Bates, Bretherton ve Snyder, 1988), oyun (Fiese, 1990) ve ortak dikkat becerileri ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Carpenter, Nagell ve Tomasello, 1998). Otizmli çocuklar ile yürütülen ilgili araştırmalara bakıldığında, taklidin eş zamanlı olarak dil becerileri ve (Carpenter, Pennigton ve Rogers, 2002; Charman ve ark., 2003; Luyster, Kadlec, Carter ve Tager-Flusberg, 2008; Stone, Ousley ve Littleford, 1997; Toth, Munson, Meltzoff ve Dawson, 2006; Turan ve Ökçün-Akçamuş, 2013) oyun becerileri ile (Stone ve ark., 1997; Toth ve ark., 2006) ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca, taklidin dil öncesi iletişim becerileri ile ilişkisi açısından değerlendirildiğinde, Curcia (1978) jest taklidinin, sözel iletişime sahip olmayan otizmli çocukların kullandığı iletişimsel jestlerin sayısı ile ilişkili olduğunu belirlemiştir.

OSB olan çocukların taklit becerileri alanındaki yeterlilikleri ve yetersizliklerini ortaya koymayı amaçlayan ilgili araştırmaların bulguları, OSB olan çocuklara yönelik taklit becerileri eğitimine yönelik öneriler doğrultusunda tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *otizm spektrum bozukluğu, sosyal etkileşim, taklit becerileri*

Öğrenme Güçlüğü Olan ve Olmayan Öğrencilerin Toplama ve Çıkarma İşlemlerindeki Performansları

Özlem ALTINDAĞ KUMAŞ*, Cevriye ERGÜL**

**Araş. Gör., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, ozlemmaltindag@gmail.com

***Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, cergul@ankara.edu.tr

Bu araştırmada öğrenme güçlüğü olan, matematik güçlüğü yaşayan ve normal gelişim gösteren öğrencilerin toplama ve çıkarma işlemlerindeki işlem performansları karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinde bulunan 30 öğrenme güçlüğü (ÖG), 30 matematik güçlüğü (MG) ve 30 ortalama başarı gösteren öğrenci (NG) gösteren 3. sınıfa devam eden toplam 90 öğrenci oluşturmaktadır. Gruplar 2012-2013 eğitim öğretim yılında Ankara ilinin Sincan, Etimesgut ve Çankaya ilçelerinde 3. sınıfta öğrenim gören öğrenciler arasından seçilerek oluşturulmuştur. Öğrenme güçlüğü grubunda yer alan öğrenciler, rehberlik araştırma merkezi tarafından tanısı konulmuş, ortalama iki yıldır öğrenme güçlüğü tanısı almış, ilköğretim okullarının kaynaştırma programlarına devam eden ve öğretmenleri tarafından destek özel eğitim olarak sadece bireyselleştirilmiş eğitim programı uygulandıkları belirtilen ve iki yıl boyunca özel eğitim kurumlarına devam eden öğrenciler arasından seçilmişlerdir. Matematik güçlüğü yaşayan öğrenciler, öğrenme güçlüğü veya herhangi bir yetersizlik tanısı olmayan ancak, öğretmen tarafından matematik güçlüğü yaşadığı belirtilen ve en az 6 ay süresince öğretmenin öğrencisi olan çocuklar arasından seçilmiştir. NG grubunda yer alan öğrenciler ise herhangi bir yetersizliği olmayan, öğretmen tarafından ortalama başarı düzeyine sahip olduğu belirtilen öğrenciler arasından seçilmiştir. MG ve NG grubunda yer alacak öğrenciler öğrenme güçlüğü olan öğrencilerle aynı sınıfa devam eden ve cinsiyetleri aynı olan öğrencilerden oluşmuştur.

Araştırmada betimsel istatistik yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Uzman görüşleri alınarak araştırmacı tarafından geliştirilen 14 adet toplama ve çıkarma sorusu içeren değerlendirme aracı ile veri toplanmıştır. Elde edilen veriler tek yönlü varyans analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

Analizler sonucunda; yazılı ve sözel işlemlerde öğrenme güçlüğü olan ve matematik güçlüğü yaşayan öğrencilerin, normal gelişim gösteren akranlarına göre işlemleri daha yavaş çözdükleri, işlemlerde daha düşük puanlar aldıkları, daha az işlemi doğru olarak çözdükleri ve daha fazla hata yaptıkları bulunmuştur. Yazılı ve sözel işlemlerde öğrencilerin yaptıkları hata türlerinin karşılaştırılmasında ise, genel olarak öğrencilerin benzer hatalar yaptıkları görülmüştür.

Araştırma küçük bir örneklem grubu ve sadece toplama ve çıkarma işlemlerindeki performanslar ile sınırlı olmasına rağmen, ülkemizde öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin işlem becerilerini değerlendiren çalışmaların yetersiz olması nedeniyle elde edilen bulguların ilgili alanyazına ve uygulamalara katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Sonuçlar, öğrenme güçlüğü olan çocukların matematiksel performansları hakkında bilgi sağlayarak öğretimlerinin planlanması sürecini destekleyecek olması ve alanda yapılacak diğer çalışmalara ışık tutacak olması nedeniyle önemlidir.

Anahtar kelimeler: *Öğrenme güçlüğü, matematik güçlüğü, toplama ve çıkarma işlemleri, işlem hataları*

Okul Öncesinde Kaynaştırma Sınıflarının Niteliğini Öğretmenler ve Bağımsız Gözlemciler Nasıl Değerlendiriyorlar?

Hatice BAKKALOĞLU, Özlem ALTINDAĞ KUMAŞ, Pervin Naile DEMİRKAYA, Tansel YAZICIOĞLU, Ahmet BİLDİREN, Victor BARANTOTA

Ankara Üniversitesi Ankara-Türkiye, haticebakkaloglu@gmail.com

Yüksek-nitelikli erken çocukluk programları, gelişimsel olarak uygun uygulamalar ilkelerine dayanmaktadır. Araştırmalar gelişimsel olarak uygun bir öğrenme çevresinin; katılımlı etkileşimler, tepki verici ve yordanabilir bir çevre, öğrenme için çoklu fırsatlar, çocuk ve etkinlikle eşleşen öğretim, gelişimsel olarak uygun materyaller, etkinlikler ve etkileşimler, güvenli ve sağlığa uygun uygulamalar, çocuğa uygun düzeyde rehberlik ve etkili aile katılımı gibi özellikleri taşıması gerektiğini göstermektedir.

Alanyazındaki çalışmalar, yüksek-nitelikli erken çocukluk programlarının kısa ve uzun vadede çocuklar için daha olumlu çıktılara yol açtığını göstermektedir. Yüksek-nitelikli çocuk bakım merkezlerine devam eden çocukların anasınıfında daha iyi performans sergiledikleri ve bunu en az ikinci sınıfa kadar sürdürdükleri bulunmuştur. Ayrıca, okul başarısızlığı açısından risk altında olan çocukların düşük-nitelikli okul öncesi programlardan daha fazla etkilendikleri, yüksek-nitelikli programlardan önemli yararlar sağladıkları görülmüştür. 2000'lerde yürütülen bir dizi çalışmada, yüksek-nitelikli okul öncesi programlar ile çocukların ilköğretimdeki dil gelişimi, okuma-yazma ve matematik becerileri arasında olumlu yönde ilişki olduğu bulunmuştur.

Okul öncesinde tüm çocuklara yüksek-nitelikli bir programlar sunulmadığında, kaynaştırma sınıflarındaki özel gereksinimli çocuklara sağlanan ek destekler de daha az etkili olmaktadır. Bu nedenle kaynaştırma sınıflarının yüksek-nitelikli olması tüm çocukların gelişim ve öğrenmesi için hayati önem taşımaktadır. Oysaki Türkiye'de okul öncesi kaynaştırma sınıflarının/programlarının niteliğini değerlendiren çalışmalar bulunmamaktadır. Bu araştırmada kaynaştırma sınıflarının niteliğinin hem okul öncesi öğretmenler hem de bağımsız gözlemciler tarafından değerlendirilmesi ve değerlendirme sonuçlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmada Ankara ve İzmir'de kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü 13 anaokulundaki 40 sınıftan veri toplanmıştır. Sınıfların 11'i 4, 19'u 5 ve 10'u 6 yaş düzeyindedir. Bu sınıflarda 51 özel gereksinimli öğrenci bulunmaktadır. Çalışmaya bu sınıflarda görev yapan 40 okul öncesi öğretmen ve 5 bağımsız gözlemci katılmıştır. 40 öğretmenin yaş ortalaması 34 (ranj: 22-50), meslekteki deneyim ortalaması 11 (ranj: 1-30) yıldır. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Doktora Programı'nda "Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma" dersini alan ikisi kadın, üçü erkek beş doktora öğrencisinden oluşan bağımsız gözlemcilerin yaş ortalaması ise 34 (ranj: 42-27) yıldır.

Çalışmada veri toplamak amacıyla Bilgi Formu ve Sınıf Niteliğini Ölçümleme Formu kullanılmıştır. Bilgi Formu sınıflar, öğretmenler, gözlemciler ve özel gereksinimli öğrencilerin özellikleri konusunda bilgi toplamak amacıyla geliştirilmiştir. Sınıf Niteliğini Ölçümleme Formu (SNÖF) ise, Sandall ve Schwartz (2008) tarafından geliştirilen ve Bakkaloğlu'nun (2014) editörlüğünde Türkçe'ye kazandırılan Temel Yapı Taşları yaklaşımında okul öncesi sınıfların niteliğini değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Formda 3'lü likert tipi (Hayır: 0, Emin Değilim: 1, Evet: 2) derecelendirme yapılan 10 soru bulunmaktadır ve değerlendirmecilerden her soru için örnekler vermeleri istenmektedir.

Veri toplama sürecinde öncelikle okullardan izin alınmış ve sınıflar belirlenmiştir. SNÖF'de yer alan her madde öğretmenlere açıklandıktan sonra formlar öğretmenlere verilmiş ve sınıflarını değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırmaya katılan beş bağımsız gözlemci ise, sınıflarda en az üç farklı etkinlikte ortalama 140 (ranj: 60-180) dakika süren gözlemler yapmışlardır. Gözlemciler arası tutarlılığı değerlendirmek amacıyla sınıfların %25'inde (10 sınıf) iki farklı gözlemci farklı zamanlarda gözlemler yapmışlardır. Gözlemcilerin puanlamaları arasında farklılık olup olmadığına Wilcoxon işaretli sıralar testi ile bakılmış, puanlamalar arasında anlamlı farklılık bulunmadığı ve değerlendirmelerin tutarlı olduğu bulunmuştur.

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenler ile bağımsız gözlemcilerin sınıf niteliği değerlendirmelerini karşılaştırmak amacıyla Wilcoxon işaretli sıralar testi kullanılmıştır. Analizler sonucunda SNÖF'de yer alan dokuz sorunun puanlanmasında öğretmenler ile bağımsız gözlemciler arasında anlamlı farklılık olduğu, bir soruda ise anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur. Bu sonuçlar okul öncesinde kaynaştırma sınıflarının niteliğinin öğretmenler ve bağımsız gözlemciler tarafından farklı değerlendirildiğini

göstermektedir. Öğretmenlerin ve bağımsız gözlemcilerin her soru için verdikleri örneklerin analizi ise devam etmektedir. Analizlerin tamamlanmasının ardından çalışmanın bulguları alanyazın çerçevesinde tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *kaynaştırma, okul öncesi, sınıf niteliği, özel gereksinimli olan ve olmayan çocuklar*

Kaynaştırma Sınıflarında Sınıf Yönetimi ve Öğrenci Başarısı

Yrd.Doç.Dr. Nevin GÜNER YILDIZ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, antreh@gmail.com

Öğretmenlerin yarattığı sınıf ortamı ve kullandığı öğretim yöntemleri –ya da kısaca sınıf yönetimleri- ile öğrenci başarısı arasındaki güçlü ilişki çeşitli araştırmalarca ortaya konulmuştur (Wang, Haertel ve Walberg, 1994; Wright, Horn ve Sanders, 1997). İyi bir sınıf yönetimi, bir yandan, öğrencilerin derse katılımlarını ve başarılarını arttırırken (Emmer ve Stough, 2001) bir yandan da yeterlilik duyguları ve bağımsızlıklarını desteklemektedir (Kunter, Baumert ve Köller, 2007). Öğretmenlerin, iyi bir sınıf yönetimi ve etkili uygulamalar yürütebilmeleri için öğrenci özelliklerinin ve gereksinimlerinin farkında olmaları önemlidir (Marzano ve Marzano, 2003). Öğrencilerin bireysel özellik ve gereksinimleri tüm sınıflarda farklılaşmaktadır. Ancak özel gereksinimli öğrencilerin yerleştirildiği kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmenler bu farklılıkları, öğretimin düzenlenmesinde ele alınması gereken bir boyut olarak değil, bir sorun kaynağı olarak algılayabilmektedirler (Cook, Cameron ve Tankersley, 2007). Oysa alan yazında, kaynaştırma sınıflarındaki öğrencilerin başarılı olabilmesinde de en önemli faktörün öğretmen tutum ve davranışları olduğu vurgulanmaktadır (Soodak ve McCarthy, 2006).

Bu çalışmanın amacı, kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmenlerin sınıf yönetimlerinin özelliklerini ve öğretmenlerin sınıf yönetimlerine göre öğrenci başarısının değişip değişmediğini belirlemektir. Bu amaçla, Eskişehir merkezde bulunan bir ilköğretim okulunda, özel gereksinimli öğrenci bulunan bir birinci sınıf ve dört ikinci sınıf olmak üzere toplam 5 sınıfta veri toplanmıştır. Ekim-Aralık 2013 tarihleri arasında, her sınıfta 30 ayrı ders saati olmak üzere, toplam 150 ders saati gözlem yapılmıştır. Gözlemler, farklı derslerde ve saatlerde, tüm ders süresince yapılmıştır. Gözlemler sırasında veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ve öğretmenlerin sınıf yönetimi uygulamalarının kaydedildiği bir gözlem formu kullanılmıştır. Form, öğretmenin, ders süresinin hangi dakikasında öğretime başladığı, özel gereksinimli öğrencinin ders sırasında nerede oturduğu, öğretmenin özel gereksinimli öğrenci ve sınıftaki diğer öğrencilerle ilgili ödül-ceza kullanımı, özel gereksinimli öğrenci için bireyselleştirme yapıp yapmadığı ve ders süresini ne kadar etkili kullandığı gibi çeşitli sınıf yönetimi davranışlarına ilişkin boyutları içermektedir. Öğrenci başarısına ilişkin veriler ise okulda sınıf düzeylerine göre ortak olarak uygulanan bir genel başarı sınavının sonuçlarından elde edilmiştir. Araştırma verileri, betimleyici istatistik ile gruplar arası farkı belirlemek için tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) ve parametrik istatistikler için normallik varsayımını karşılamayan durumlarda Kruskal-Wallis testi kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular, öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerle ilgili davranışlarının genellikle birbirine benzediğini; bu öğrencilerin daha çok sınıfın arka sıralarında oturtulduğunu ve öğretmenlerin öğrencilerin gereksinimlerine uygun bireyselleştirme yapmadıklarını ortaya koymuştur. Öğretmen davranışları, sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencileri ödüllendirme ve cezalandırma/azarlama ile derse başlama açısından ise anlamlı farklılık göstermiştir. Farklı öğretmenlerin sınıflarındaki öğrencilerin genel başarı sınavından elde ettikleri sonuçların da anlamlı olarak değiştiği; derse en erken başlayan ve ödül ile cezayı en fazla kullanan öğretmenin öğrencilerinin diğer sınıflardaki öğrencilerden anlamlı derecede yüksek başarı puanı elde ettikleri belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: *kaynaştırma, sınıf yönetimi, öğrenci başarısı, özel gereksinimli öğrenci*

"Yeni Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli" Lefke Avrupa Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü

Ayşegül Ataman

Gönül Kırcaali-İftar

Süleyman Eripek

Oğuz Gürsel

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Lefke Avrupa Üniversitesi Dr. Fazıl Küçük Eğitim Fakültesi'nde 2013-2014 öğretim yılında Özel Eğitim Bölümü kurulmuş ve bölüm bünyesinde Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programı açılmıştır. Bu lisans programının amacı, genel olarak gelişim yetersizliği alanında bilgi ve beceri sahibi olan; ayrıca, zihin yetersizliği ve/veya otizm alanında uzmanlaşan özel eğitim öğretmenleri yetiştirmektir. Dolayısıyla, programda genel eğitim ve özel eğitim derslerinin yanı sıra tüm uzmanlık dersleri hem zihinsel yetersizlik, hem de otizmli bireylere yönelik olarak tasarlanmıştır. Ayrıca, otizmle ilişkili olarak programda çeşitli seçmeli derslere de yer verilmiştir. Bu derslerin belli başlıları şunlardır: Otizmli Bireylerin Eğitimi, Otizmde Yoğun Davranışsal Müdahale, Otizmli Bireylere İletişim Becerilerinin Kazandırılması.

Özel eğitim alanında 2000 yıllara kadar hâkim olan uygulama, tıbbi tanılama yaklaşımına dayalı olarak, yetersizlik alanlarına göre sınıflandırma yapmak ve bu alanlara ayrı öğretmen yetiştirmek biçiminde olmuştur. Bu yaklaşımın doğal sonucu olarak insan kaynaklarının etkili biçimde kullanılmaması bazı alanlarda istihdam açığını bazı alanlarda da istihdam fazlalığını oluşturmuştur. Ancak, özel eğitim alanında ki yapılanmanın hızlı biçimde tıbbi tanılamadan eğitsel tanılamaya doğru yöneldiğini ve alanın öncelikle gelişim boyutlarını dikkate alan ve engele en erken dönemde müdahaleyi ve en erken dönemde özel gereksinimli çocukların akranlarıyla birlikte eğitim almalarını sağlayacak ortamları gerekli gören bir yapılanmanın öne çıkmaya başladığını görmekteyiz. Bunun doğal sonucu olarak 2014 yılında MEB TTK 80 sayılı öğretmen atamalarına esas alınan kararın kapsamında özel eğitim alanındaki tüm mezunları "***Özel Eğitim Öğretmeni"*** olarak istihdamına olanak sağlayacak değişikliğe gitmiştir. Bu bağlamda Kıbrıs Lefke Avrupa Üniversitesi Özel Eğitim Öğretmenliği Programının yapıya uygun modüler programları anlatılacaktır.

Sosyal Öykü Tekniğinin Akıllı Oyuncaklar İle Öğretiminin Otizmli Çocukların Sosyal Becerileri Üzerine Etkisi

Meryem DEMİRKAYA, Necdet KARASU

İlk Bilge Özel Eğitim Merkezi, Gazi Üniversitesi

meryem.demirkaya@yahoo.com necdetkarasu@yahoo.com

Ankara-Türkiye

Otizm, sosyal etkileşim ve iletişimdeki yetersizlikler, sınırlı ve tekrarlayıcı davranışlarla karakterize olmuş yaygın gelişimsel bir bozukluktur (APA, 2000). Otizmli çocuk ve yetişkinlerin diğerleri ile sosyal etkileşim ve iletişiminde gecikmeler, sorunlar, sıklık ve kalite olarak da tipik olmayan özellikler gösterdikleri hem herkes tarafından bilinen hem de deneysel çalışmalar ile ortaya konmuş bir gerçek olarak kabul edilmektedir (McConnell, 2002).Sosyal yeterlilik bireyin; arkadaş olabilme, duygu temelli ilişkiler kurabilme, grupla ve takım arkadaşları ile işbirliği yapabilme ve sosyal durumları yönetebilmesi için gerekli olan beceri ve stratejilerdir (Gutstein ve Whitney, 2002).Sosyal yeterlilik; bireyin gelecek yaşantısındaki başarısını belirleyen kritik bir değişken olduğu defalarca kanıtlanmıştır (Denham ve ark., 2001).

Kanner, 1943 yılında otizmi ilk tanımladığı zaman, bu çocukların en temel özelliklerinin, sosyal etkileşim kurmadaki yetersizlikleri olduğunu belirtmiş; daha sonra konuyla ilgili çalışmalarda da bu görüş benimsenmiştir. Farklı kuramlarla açıklanan sosyal yetersizlik, otizmli çocukların eğitim programlarında yer almakta ve sosyal beceriler birçok yöntem ile öğretilmektedir. Sosyal öyküler de bu yöntemlerden biridir. Sosyal öyküler 1991 yılında, otizmli çocuklarla çalışan ve özel eğitim öğretmeni olan Carol Gray tarafından geliştirilmiştir. Reynhout (2006) yaptığı meta-analiz çalışmasında, ele aldığı 9 çalışmanın hedeflenen uygun olmayan davranışlarda azalma sağladığı, 8 çalışmada hedeflenen uygun davranışlarda artış sağlandığı, 2 çalışmada davranışlarda hiçbir değişiklik olmadığı ve diğer 2 çalışmada da uygun olmayan davranışların arttığını özetleyerek sosyal öykülerin etkililiğini ortaya koymuştur. Otizmli çocukların; aşırı seçicilik, bilgiyi işlemleme gibi özelliklerin yanı sıra soyut bilgileri hatırlayabilmek için görsel ipuçlarına gereksinim duymaları (Sucuoğlu, 2003) ve video gibi teknolojik araçlara olan ilgileri (Ploog ve ark, 2012) göz önüne alındığında görsellerle desteklenen sosyal öykülerin bilgisayar ortamı üzerinden uygulanmasının etkili olacağı düşünülmektedir.

Otizmli bireylere sosyal becerilerin öğretiminde sosyal öykülerin akıllı oyuncaklar yolu ile öğretiminin etkililiğinin incelendiği tez çalışmasının pilot uygulamasında tek denekli araştırma modellerinden ABA kullanılmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni olan basit selamlaşma ifadesi "merhaba"; aile görüşmesi ve öğrencinin doğal ortamında yapılan gözlemler ile belirlenmiştir. Her hafta hedef sosyal durumdan önce uygulama gerçekleştirilmiş ve hedef sosyal durumda kamera ile veri toplanmıştır. Veriler grafiksel olarak çözümlenmiş ve görsel analiz ile sonuçlandırılmıştır.

Genellikle problem ya da takıntılı davranışları azaltmada kullanılan sosyal öyküler tekniği bu çalışmayla yeni bir sosyal beceriyi öğretmede kullanılması ile alana katkı sağlayacağı ve ek müdahale yöntemleri kullanılan çalışmalara kıyasla daha güvenilir veriler sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: *otizm, sosyal öykü, sosyal beceri, akıllı oyuncaklar*

Özel Eğitim Hizmetlerine İlişkin Yasal Düzenlemeler ve Uygulamalar Hakkında Uygulayıcı Görüşlerinin Belirlenmesi

Şebnem TUNA SIRKINTI*, Yrd. Doç. Dr. Arzu KIŞ**

*Gölbaşı Özel Eğitim Uygulama Merkezi - Türkiye, sebnemts@gmail.com

**Abant İzzet Baysal Üniversitesi - Türkiye, arzukis@hotmail.com

Ülkemizde özel eğitime gereksinim duyan bireylere sunulan eğitim hizmetleri Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğunda ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde sürdürülmektedir. Eğitim sistemi içerisindeki yapısal değişikliklere ilişkin yasal düzenlemeler uygulamalarda da değişikliklere yol açmaktadır. Özellikle yakın dönemde 30 /3/ 2012 tarihli ve 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile zorunlu eğitim süresinin kesintisiz 8 yıldan, 4+4+4 olarak 12 yıla çıkarılması sonucunda var olan uygulama ve yönetmeliklerin düzenlenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu doğrultuda Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (21.07.2012 R.G:28360) ilgili maddelerde değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklere bakıldığında ilk olarak özel eğitime gereksinim duyan bireylerin öğrenim gördüğü özel eğitim okul ve kurumlarının ad değişiklikleri olarak göze çarpmaktadır. Bununla birlikte özel eğitime gereksinimi olan bireylerin zorunlu eğitime başlama yaşı, okul ve kurumlara kayıt yaşı, eğitim kademeleri arasındaki geçişleri planlamaya yönelik hükümler yer almaktadır. Bu yönetmelik ile orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler ile otizmli bireyler için açılan iş eğitim merkezleri yaygın eğitim kapsamından çıkarılarak örgün eğitim kapsamı alınmıştır. Ayrıca her iki yetersizlik türüne göre farklı özel eğitim okul ve kurumları açılmaktayken, bu okul ve kurumlar birinci ve ikinci kademede "özel eğitim uygulama merkezi" üçüncü kademede ise "özel eğitim iş uygulama merkezi" adı altında birleştirilmiştir.

Bu yasal düzenlemelerin dışında 2012 yılı özür durumuna bağlı yer değişiklikleri atamalarında, alanlarında norm fazlası olmaları gerekçesi ile sınıf öğretmenleri alan değişikliği yapılarak zihin engelliler öğretmenliğine branşına geçiş hakkı sağlanması özel eğitim uygulamalarının niteliğinde ciddi değişikliklere yol açmıştır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği ile birleştirilerek Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Yönetmelik Taslağı olarak yayınlanmış ve 22.01.2014 tarihinde Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün web sayfasında ilgili kurum ve kuruluşların görüşüne sunulmuştur. Taslak yönetmelik ile var olan özel eğitim hizmetlerinin uygulanmasında yapısal olarak daha belirgin değişiklikler içermektedir.

Özel eğitim alanında gerek yasal olarak gerek uygulama boyutunda ardı ardına yapılan bu değişiklikler çerçevesinde uygulayıcıların görüşlerinin belirlenmesi amacıyla bu araştırmaya ihtiyaç duyulmuştur. Araştırma verilerinin toplanması amacıyla anket oluşturularak, web ortamında uygulayıcılarla paylaşılmıştır. Form ile katılımcılardan kişisel bilgilerinin yanı sıra yasal düzenleme ve değişiklikler ile bilgi sahibi olup olmadıkları, var olan yasal düzenlemeler taslak yönetmeliğe ilişkin düşünce ve önerilerini belirtmeleri istenmiştir. Anket özel eğitim okul ve kurumlarında öğretmen ve yönetici olarak görev yapmakta olan 58 katılımcı tarafından yanıtlanmıştır. Araştırmanın verileri içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmekte olup, analiz süreci devam etmektedir.

Araştırma bulguları özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirme süreçleri sonunda eğitim ortamlarının belirlenmesi ile eğitim ortamları içerisinde fiziksel yapı, personel, eğitim programları yeterliliklerinin ve uygulamada karşılaşılan sorunların tespitine katkı sağlayacaktır. Ayrıca var olan yasal düzenlemelerin ve taslak yönetmeliğin uygulamada karşılaşılan durumlara karşın yeterliliğinin belirlenmesi ve çözüm önerilerinin sunulmasında da yararlı olacaktır.

Anahtar kelimeler: *özel eğitim hizmetleri, yasal düzenlemeler, uygulayıcı görüşleri*

Resimli Etkinlik Çizelgesi Kullanımının Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Öğrencilerin Yönerge Bağımlılığını Azaltmaya Olan Etkisi

Tutku BOZKURT

Gökcem İletişim Rehabilitasyon Özel Eğitim Merkezi

tutu_189@hotmail.com

Otizmli çocuklar, yaşadıkları sorunlar nedeniyle kendi yaşam sorumluluklarını almakta ve gereksinimlerini karşılamakta güçlük çekmektedirler. Çoğu zaman başka bir bireyin desteğine gereksinim duyabilmekte ve kendisiyle ilgili konularda başkalarının yaptığı seçimlerle yaşamlarına devam edebilmektedirler. Bu durum otistik özellikler gösteren çocukların bağımsız yaşamalarını engellemenin yanı sıra yaşam kalitelerini de olumsuz olarak etkilemektedir.(McClannahan ve Krantz,1999)Ayrıca bu durum zaman zaman davranış problemlerinin ve öfke nöbetlerinin ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir. Aynı zamanda otistik özellik gösteren çocuklar edindikleri becerileri bir ön uyaran ya da ipucu olmaksızın kendiliklerinden başlatma, sürdürme ya da tamamlamada da yetersizlikler göstermektedir.

McClannahan ve Krantz (1999),etkinlik çizelgelerini,"bireyin etkinlik zincirini yerine getirmesi için ipucu/uyaran olan kelimeler ya da resimler seti" olarak tanımlamışlardır. Etkinlik çizelgeleri otizmli çocuklara hatırlatma ve yardım olmaksızın etkinliklerini kendi başlarına bağımsız gerçekleştirebilmelerini sağlamanın yanında; etkinlikler arasında bağımsız geçiş yapabilmelerini, etkileşime girebilmelerini, seçim yapabilmelerini, etkinlikleri sıraya dizebilmelerini ve bu sıraya uyabilmelerini, toplumsal ve günlük yaşam becerilerini kazanabilmelerini sağlar.

Bu araştırmanın amacı; resimli etkinlik çizelgesi kullanımının otizm spektrum bozukluğu tanılı öğrencilerin yönerge bağımlılığını azaltmaya yönelik etkisini belirlemektir.

Araştırmanın deseni tek denekli deneysel araştırma yöntemlerinden davranışlar arası çoklu yoklama desenidir. Bu çalışmanın bağımsız değişkeni resimli etkinlik çizelgeleridir. Araştırmanın bağımlı değişkeni ise el yıkama, diş fırçalama ve yiyecek dilimleme becerilerini gerçekleştirirken verilen yönerge sayısıdır.

Bu çalışma bir özel eğitim merkezine devam eden otizm tanısı almış 1 öğrenci ile gerçekleştirilecektir. Katılımcı 16 yaşında olup herhangi bir okula devam etmemektedir. Öğrencinin alıcı dil becerileri yeterlidir. Tek kelimelik ifade edici dil becerilerine sahiptir. Fakat kullandığı kelimelerinde anlaşılırlığı düşüktür. Öz bakım becerileri ve günlük yaşam becerilerini becerilere ve beceri basamaklarına yönerge verildiğinde yapmaktadır.

Çalışma bir özel özel eğitim kurumunda gerçekleşecektir.. Deney süresi öğrencinin seçilen el yıkama, yiyecek dilimleme ve diş fırçalama becerilerini 3 gün içinde yönerge almadan kaç kere yaptığına bakılarak başlayacaktır. Bu şekilde başlangıç verisi toplanacaktır. Deney süresi, öğretim oturumları ve bu oturumların sonunda başlama düzeyi ve uygulama evreleri verileri karşılaştırılıp öğretimin etkiliğine bakılacaktır.

Veriler hedef davranışların özelliklerine uygun davranış kayıt formları ile doğrudan gözlemler aracılığıyla toplanacaktır. Verilerin güvenilirliği için gözlemciler arası güvenirlik çalışması gerçekleştirilecektir. Aynı zamanda çalışma ve etkileri üzerine sosyal geçerlik verisi de toplanacaktır. Araştırmada elde edilen veriler görsel analiz yoluyla ele alınacaktır. Çalışmanın verilerinin toplama süreci tamamlanmadığından dolayı bu öneride sonuçlara ilişkin bilgi paylaşılmamaktadır.

Anahtar kelimeler: *Otizm spektrum bozukluğu, etkinlik çizelgeleri, yönerge bağımlılığı*

Zihin Engelli Öğrencinin Okuduğunu Anlama Becerisinde Okuma Öncesi, Sırası ve Sonrasında Uygulanan Okuduğunu Anlama Tekniklerinin Etkililiklerinin Karşılaştırılması

Tutku BOZKURT

Gökcem İletişim Rehabilitasyon Özel Eğitim Merkezi

tutu_189@hotmail.com

Okuyucunun bir metni okuyup anlayabilmesi için öncelikle metni doğru ve akıcı olarak çözümlemesi gerekir (Güzel, 1998). Çözümlemeyi sesler ve heceler üzerinde durmadan akıcı olarak yapan okuyucular anlamlar üzerinde daha fazla dururlar (Demirel, 1992). Okumanın gerçekleşebilmesi için iyi bir çözümleyici olmakla birlikte, çözümlenen sembollerin okuyucu için bir anlam ifade etmesi yani okunanın anlaşılması da gerekmektedir (Güzel, 1998).

Okuduğunu anlama, okuyucunun doğru olarak çözümlediği sembollerden oluşan kelimelere anlam yüklemesi sonucunda gerçekleşir (Güzel, 1998).Okuduğunu anlama sadece kelime anlama değildir. Okuyucunun kelimelerden ve cümlelerden oluşan metni anlayabilmesi için kendi bilgi ve yaşantısıyla metin arasında (Linden ve Wittrock, 1981; Singer ve Donlan, 1982; Wittrock, 1987; Singer,1991; Heilman, Blair ve Rupley, 1994) aynı zamanda metindeki bilgi birimleri arasında (Güzel, 1998; Güzel-Özmen, 2001) ilişki kurması gerekir.

Bu araştırmanın amacı; zihinsel engelli öğrencilerin öykü okuma ve anlama becerisinde okuduğunu anlama tekniklerinden, okuma öncesi, sırası, sonrası teknikler ile okuma sırası ve sonrasının birlikte uygulanmasının (birleştirilmiş teknik) hangisinin en etkili olduğunu belirlemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1.Okuma öncesi uygulanan okuduğunu anlama tekniği, zihinsel engelli öğrencilerin öykü okuma ve anlama becerisinde etkili midir?

2. Okuma sırası uygulanan okuduğunu anlama tekniği, zihinsel engelli öğrencilerin öykü okuma ve anlama becerisinde etkili midir?

3. Okuma sonrası uygulanan okuduğunu anlama tekniği, zihinsel engelli öğrencilerin öykü okuma ve anlama becerisinde etkili midir?

4. Birleştirilmiş teknik, zihinsel engelli öğrencilerin öykü okuma ve anlama becerisinde etkili midir?

5. Zihinsel engelli öğrencilerin öykü okuma ve anlama becerisinde uygulanan tekniklerden (okuma öncesi, sırası, sonrası ve birleştirilmiş teknik) hangisi en etkilidir?

Araştırmada, tek denekli desenlerden dönüşümlü sağaltımlar deseni kullanılmıştır. Bu araştırmanın bağımlı değişkeni, kurgusal metinlerden öyküye göre hazırlanan ve metinde cevabı bulunan sorulara öğrencilerin verdikleri doğru cevap sayısıdır. Araştırmanın bağımsız değişkeni ise okuma öncesi, sırası, sonrası ve birleştirilmiş tekniklerdir..

Bu çalışma bir özel eğitim merkezine devam eden hafif düzeyde zihin engelli tanısı almış 1 öğrenci ile gerçekleştirilecektir. Katılımcı 15 yaşında olup Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir okulun alt özel sınıfına devam etmektedir. Katılımcı bir dakikada 45 sözcük okumakta ve metni %80 oranında doğru okumaktadır. Metinle ilgili sorulan 8 sorudan en fazla 3 soruya doğru cevap vermektedir.

Çalışma bir özel özel eğitim kurumunda gerçekleşecektir. Deney süreci öğrenciye öykünün bir kez sessiz olarak okutulması, sonra okuduğunu anlama sorularının sorularak öğrenci tepkilerinin kayıt çizelgesine işaretlenmesiyle başlayacaktır. Bu şekilde başlangıç verisi toplanacaktır. Deney süresi, öğretim oturumları ve bu oturumların sonunda başlama düzeyi ve uygulama evreleri verileri karşılaştırılıp öğretimin etkiliğine bakılacaktır.

Veriler hedef davranışların özelliklerine uygun davranış kayıt formları ile doğrudan gözlemler aracılığıyla toplanacaktır. Verilerin güvenilirliği için gözlemciler arası güvenirlik çalışması gerçekleştirilecektir. Aynı zamanda çalışma ve etkileri üzerine sosyal geçerlik verisi de toplanacaktır. Araştırmada elde edilen

veriler görsel analiz yoluyla ele alınacaktır. Çalışmanın verilerinin toplama süreci tamamlanmadığından dolayı bu öneride sonuçlara ilişkin bilgi paylaşılamamaktadır.

Anahtar kelimeler: *Zihinsel engel, okuduğunu anlama, okuduğunu anlama stratejileri*

Zihin Yetersizliğinin Sınıflamasında Yeni Yaklaşımlar

Süleyman Eripek

Lefke Avrupa Üniversitesi

Zihin yetersizliği alanında sınıflamanın temel amacı, kaynaklar, araştırmalar, hizmetler ve desteklerin sağlanması için gruplandırmayı sağlama, bunun yanı sıra birey ve çevresinin ayırt edici özelliklerine ilişkin iletişimi kolaylaştırmaktır. Bu yönüyle günümüzde kullanılan sınıflamalar, tarihsel olarak zeka bölümü puan aralığı ya da uyumsal davranışlar sınır puanlarına dayalı olarak yapılan gruplandırmalardan daha öte bir anlam taşımaktadır. Günümüzde sıklıkla klinikçilere, zihin yetersizliği tanısı almış bir kişinin tanıklık yapabilmesi, yargılanabilmesi, cinsel etkinliklerde bulunabilmesi, bir çocuğa ebeveynlik yapabilmesi gibi konularda sorular sorulmaktadır. Sınıflamaya ilişkin olan bu sorular, sınıflamanın amaçlarını daha farklı düşünmeyi ve sınıflamaya daha geniş bir açıdan bakmayı gerektirmektedir.

Tüm sınıflama sistemlerinin temel amacı, çeşitli türdeki gözlemlerin kategorize edilmesinde düzenli bir şema sağlamaktır. Tüm bilim alanlarında bilginin edinilmesi ve bütünleştirilmesinde ve en iyi uygulamaların sağlanmasında böylesi bir düzenlemeye gereksinim duyulmaktadır. Zihin yetersizliği olan bireylerin eğitimleri bir ekip çalışmasını gerektirmektedir. Bu ekipte öğretmenlerin yanı sıra çeşitli uzmanlık alanlarından gelen meslek elemanları yer almaktadır. Öğretmenlerin ve bu meslek elemanlarının ekip çalışması içerisinde etkili iletişimde bulunabilmeleri için zihin yetersizliğine ilişkin çeşitli tanım ve sınıflama sistemleri konularında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

Bildiride, zihin yetersizliğinin sınıflandırılmasında yeni yaklaşımlar, bu bağlamda AAIDD'nin çok eksenli sınıflama sistemi ele alınacaktır.

Kısa Süreli Hizmet İçi Eğitim Sonrasında Kaynaştırma Sınıfı Öğretmenleri Tarafından Yürütülen Sosyal Beceri Öğretiminin Etkililiği

Elif SAZAK PINAR

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, elifsazak@hotmail.com

Kaynaştırma uygulaması ile yetersizliği olan öğrencilerin akranlarıyla akademik ve sosyal yönden bütünleştirilerek sosyal ve duygusal gereksinimlerinin karşılanması amaçlanmaktadır. Öğrencilerin sosyal becerilerin ise öğretmenler tarafından öğretilmesi gerektiği, çünkü sınıftaki öğrencilerin gereksinim duydukları sosyal becerileri en iyi bilen kişilerin sınıf öğretmenleri oldukları vurgulanmaktadır. Alanyazında öğrencilere sosyal beceri öğretiminin etkililiklerinin incelendiği araştırmalara rastlanılmaktadır ancak sosyal beceri öğretiminin sınıf öğretmenleri tarafından yapıldığı çalışmalar ile ve kısa süreli hizmet içi eğitim programlarının etkilerinin incelendiği araştırmalara daha az rastlanılmaktadır.

Bu çalışmada kısa süreli hizmet içi eğitim sonrasında (toplam 6 saat) kaynaştırma sınıfı öğretmenleri tarafından yürütülen sosyal beceri öğretiminin (1) özel gereksinimli öğrencilerin; (a) sosyal becerilerinin gelişiminde (b) problem davranışlarının azalmasında (c) derse katılım davranışlarında, (2) özel gereksinimli olmayan öğrencilerin (a) sosyal becerilerinde (b) problem davranışlarında (c) akademik yeterliklerinde etkili olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma Bolu İli Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bir devlet ilkokulunun üçüncü sınıfları arasından üç şubede yapılmış, üç özel gereksinimli öğrenci ile öğrencilerin sınıflarında özel gereksinimli olmayan 99 öğrenci katılmıştır. Araştırmada müdahalenin etkisi tek denekli araştırma desenlerinden ABAB geriye çekme modeli kullanılarak değerlendirilmiştir. Uygulama süreci; başlama evresi öncesi, 1. başlama evresi, 1. uygulama evresi, 2. başlama evresi, 2. uygulama evresi ve uygulama sonrası olmak üzere altı aşamadan oluşmuştur: Çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen Bilgi Formu, Problem Davranış Gözlem Formu (PDGF), Dersle İlgilenme Davranışı Gözlem Formu (DİGF), Sosyal Beceri Gözlem Formu (SBGF) ile Gresham ve Elliott (1990) tarafından geliştirilen Sosyal Beceri Dereceleme Sistemi-Öğretmen Formu (SBDS-ÖF) kullanılmıştır. PDGF, DİGF ve SBGF üç bağımsız gözlemci tarafından, SBDS-ÖF ise sınıf öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. Gözlemler her okul gününün ikinci ders saatinde, Türkçe, Hayat Bilgisi veya Matematik derslerinin herhangi birisinde, öğretimin yapıldığı 40 dakikalık bir ders saatinin ilk 5 ve son 5 dakikası hariç, toplam 30 dakika süresince, parçalı zaman aralığı kaydı ile yapılmıştır. Araştırmada etkililik, güvenirlik ve sosyal geçerlik verileri toplanmıştır. Özel gereksinimli öğrenciler için elde edilen veriler grafiksel olarak çözümlenmiş, verilerin çözümlenmesinde, grafiksel analiz tekniklerinden çizgisel grafik kullanılmıştır. Ayrıca elde edilen verilerin etki büyüklüğü hesaplaması kullanılarak analizi yapılmıştır. Özel gereksinimli olmayan öğrenciler için elde edilen verilerin analizinde ise öncelikle SBDS-ÖF'den elde edilen puanların dağılımının normal olup olmadığını incelenmiş, bunun için Tek Örneklem Kolmogorov Smirnov Testi kullanılmıştır. Ayrıca verilerin homojenliği de hesaplanmış, bunun için Varyansların Homojenliği Testi'nden yararlanılmıştır. Analizler sonucunda SBDS ölçeklerinden elde edilen puanların dağılımının normal olmadığı ve varyanslarının homojen olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle SBDS ölçeklerinden elde edilen verilerin analizinde parametrik olmayan testlerden Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır.

Öğretmenler tarafından sınıf ortamında 14 oturum süren sosyal beceri öğretimi gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğretmenler tarafından yürütülen sosyal beceri eğitiminin özel gereksinimli öğrencilerin sosyal becerileri, problem davranışları ve dersle ilgilenme davranışları ile özel gereksinimli olmayan öğrencilerin sosyal becerileri ve problem davranışları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Çalışmadan elde edilen sonuçlar, ilgili alanyazın ve uygulamalar açısından tartışılmış, Türkiye'deki uygulamalara ve araştırmalara öneriler getirilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Hizmet içi eğitim, sosyal beceri öğretimi, kaynaştırma, özel gereksinimli öğrenci*

Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilere Acil Telefon Numaralarının Öğretiminde Uyaran Uyarlamaları Yönteminin Etkililiği

Yusuf ALPDOĞAN
Milli Eğitim Bakanlığı, kaakyusuf.65@hotmail.com

Yrd.Doç.Dr. Elif SAZAK PINAR
Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin bağımsız olarak yaşayabilmeleri için gereksinim duydukları her alanda beceri ve kavramların öğretimine yer verilmesi önemlidir. Bu beceri ve kavramların başarılı bir şekilde kazandırılması için de etkili ve verimli öğretim yöntemlerinin uygulanması gerekmektedir. Bu yöntemlerden bir tanesi de yanlışsız öğretim yöntemleridir. Yanlışsız öğretim yöntemleri (a) tepki ipuçları yöntemleri ve (b) uyaran uyarlamaları olmak üzere kendi içinde iki gruba ayrılır. Tepki ipucu yöntemlerinde çocuktan beklenen tepkiye yönelik ipucu sunulurken; uyaran uyarlamalarında çocuğa tepkide bulunması için sunulan uyaranı çocuğun daha rahat algılayarak tepkide bulunabilmesi için uyaran çeşitli biçimlerde abartılı olarak sunulur. Uyaran uyarlamaları hedef davranışı başlatması beklenen hedef uyaranda ve ipucu sağlayıcı uyaranda sistematik uyarlama yapılmasını gerektirir. (a) İpucunu silikleştirmek, (b) ipucuna şekil vermek, (c) hedef uyarana ipucu eklemek olmak üzere üç çeşit uyaran uyarlaması vardır. Hedef uyarana ipucu ekleme tekniğinde hedef uyaranla birlikte öğrencinin bildiği bir ipucu da sunulur. İki uyaranın birlikte sunulmasının bir şekli de ipucunun aşamalı olarak silikleştirilmesi ve ortadan kaldırılması, hedef uyaranın sabit kalmasıdır.

Bu çalışmada orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilere acil telefon numaralarının öğretiminde uyaran uyarlamaları yönteminin etkililiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Bolu İli Emine Mehmet Baysal Özel Eğitim Uygulama Merkezine kayıtlı olan ve yaşları 14 ile 15 arasında olan üç öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada uyaran uyarlamalarından hedef uyarana ipucu verme tekniği kullanılmış, bu teknik içerisinde de ipucunun aşamalı olarak silikleştirilmesine ve ortadan kaldırılmasına, hedef uyaranının ise sabit kalmasına yer verilmiştir. Çalışmada sabit tutulan hedef uyarana eklenen ipuçları silikleştirilerek; son öğretim basamağında sadece hedef uyaran sunulmuştur. Araştırmada uyaran uyarlamaları yönteminin etkililiğini belirlemek üzere denekler arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın bağımsız değişkeni uyaran uyarlamaları işlem süreçlerinden hedef uyarana ipucu verme tekniği, bağımlı değişkeni ise acil telefon numaralarını söyleme becerisidir. Acil telefon numaraları 110 (itfaiye), 155 (polis), 112 (ambulans) den oluşmaktadır. Hedef uyaran acil durum betimlendiğinde "hangi numarayı aramalısın" soru yönergesi, ipuçları ise olayın video görüntüsü ve resimli kartlarıdır. Silikleştirme ilk önce video sunarak sonra resimli kartlar gösterilerek yapılmış, son basamak olarak da sadece hedef uyaran sunulmuştur.

Araştırmanın sonucunda deneklerin acil telefon numaralarını öğrendikleri ve kazanılan bu becerilerin öğretim tamamlandıktan bir hafta sonra da kalıcılığının sağlandığı bulunmuştur. Elde edilen bu bulgu alanyazında ilgili araştırmalar çerçevesinde tartışılmıştır. Özellikle Türkiye'de uyaran uyarlamalarına yönelik araştırmalara oldukça az sıklıkta rastlanıldığından benzer araştırmaların farklı deneklerde ve farklı becerilerin öğretiminde yinelenmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: *Yanlışsız öğretim yöntemleri, uyaran uyarlamaları, hedef uyarana ipucu verme tekniği, zihinsel yetersizliği olan öğrenci, acil telefon numaralarının öğretimi*

Otizmli Bireylere Sosyal Beceri Öğretiminde Sosyal Öykülerin Etkililiği

Funda BİNİCİ

Gökcem İletişim Rehabilitasyon Özel Eğitim Merkezi

fundabinici_42@hotmail.com

Bir kişinin yaşam kalitesi ve yaşamında elde edeceği başarıları, sosyal becerilerdeki yeterliliği ile doğru orantılıdır. Sosyal becerilerdeki yetersizlik, çocukların toplumsal uyumlarında kısa ve uzun dönemli problemler ortaya çıkarmakta, bu problemler ergenlik ve yetişkinlikte daha fazla sosyal problemlerin doğmasına neden olmaktadır (Gresham ve Elliott,1987; Sazak, 2003).

Yetersizlikten etkilenmiş olsun ya da olmasın tüm bireylerin, toplumda bağımsız bir şekilde hayatlarını devam ettirebilmeleri ve bağımsız olabilmeleri için sosyal becerileri kazanmaları gerekmektedir (Snell, 1993; Varol, 2004)

Otizmli çocuklara sosyal becerilerin öğretiminde çeşitli yaklaşımlar ve yöntemler kullanılmaktadır. Bunlar rol oynama yöntemi, gösteri yöntemi, model olma yöntemi, doğrudan öğretim yöntemi ve bilişsel süreç yaklaşımı, bilişsel sosyal öğrenme yöntemi, akran destekli öğrenme, işbirlikçi öğrenme yöntemi, drama, sosyal öykülerdir.

Bu araştırmanın amacı; sosyal öykülerle hazırlanan sosyal beceri öğretim programının, otizm özelliklerine sahip öğrencinin yabancı bir kişi ile tanıştığında uygun şekilde davranma, lütfen ve teşekkür ederim sözcüklerini kullanma ve devam eden etkinliğe katılma becerilerini kazanmasında etkili olup olmadığını araştırmaktır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt amaçlar

1. Sosyal öykü yöntemi ile sosyal beceri öğretimi, otizmli bireye yabancı bir kişi ile tanıştığında uygun şekilde davranma becerisini kazanmasında ve bu becerilerin kalıcılığında etkili midir?

2. Sosyal öykü yöntemi ile sosyal beceri öğretimi, otizmli bireye lütfen ve teşekkür ederim sözcüklerini kullanma becerisini kazanmasında ve bu becerilerin kalıcılığında etkili midir?

3. Sosyal öykü yöntemi ile sosyal beceri öğretimi, otizmli bireye devam eden etkinliğe katılma becerisini kazanmasında ve bu becerilerin kalıcılığında etkili midir?

Bu araştırmada, otizmli bireye sosyal becerilerin öğretiminde sosyal öykülerin kullanılmasının etkililiğini incelemek amacıyla tek denekli araştırma modellerinden davranışlar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır.

Bu araştırmanın bağımsız değişkeni sosyal öykülere dayalı sosyal beceri öğretim programı, bağımlı değişkeni ise; yabancı bir kişi ile tanıştığında uygun şekilde davranma, lütfen ve teşekkür ederim sözcüklerini kullanma ve devam eden etkinliğe katılma becerilerinin kazanım düzeyidir.

Bu çalışma bir özel eğitim merkezine devam eden otizm tanısı almış 1 öğrenci ile gerçekleştirilecektir. Katılımcı 18 yaşında 9. Sınıfa devam etmekte olup, öz bakım ve psiko motor becerileri bağımsız yapabilmekte. Okuma, yazma, toplama, çıkarma yapabilmekte, yönergeleri yerine getirmekte, cümle kurabilmekte fakat kendi fikrini ortaya koyamamaktadır. Görüş bildirme ve düşüncelerini karşı tarafa aktarmakta zorluk çekmektedir.

Sosyal beceri kontrol listesinden öğrenci değerlendirilmiş, bağımsız olmadığı beceriler arasından aile ve öğretmenle görüşülerek öncelikli olduğu düşünülen üç beceri çalışılmak üzere belirlenmiştir. Deney süresi, öğretim oturumları ve bu oturumların sonunda başlama düzeyi ve uygulama evreleri verileri karşılaştırılıp öğretimin etkiliğine bakılacaktır.

Veriler hedef davranışların özelliklerine uygun davranış kayıt formları ile doğrudan gözlemler aracılığıyla toplanacaktır. Verilerin güvenilirliği için gözlemciler arası güvenirlik çalışması gerçekleştirilecektir. Aynı zamanda çalışma ve etkileri üzerine sosyal geçerlik verisi de toplanacaktır. Araştırmada elde edilen

veriler görsel analiz yoluyla ele alınacaktır. Çalışmanın verilerinin toplama süreci tamamlanmadığından dolayı bu öneride sonuçlara ilişkin bilgi paylaşılamamıştır.

Anahtar kelimeler: *Otizim spektrum bozukluğu, sosyal beceriler, sosyal öyküler*

Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilere Fotoğraf Çekme Becerisinin Öğretiminde Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği

Seniha KURTOĞLU
Milli Eğitim Bakanlığı, sseenniihhaa@hotmail.com

Yrd.Doç.Dr. Elif SAZAK PINAR
Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin bağımsız olarak yaşayabilmeleri için işlevsel eğitim programları geliştirilmesi önerilmekte, bu eğitim programlarında serbest zaman becerilerinin yer alması belirtilmektedir. Zihinsel yetersizliği olan öğrencilere genellikle akademik beceri öğretimi yapılmakta, yaşamsal önemi olmadığı için çoğu zaman televizyon kanalı değiştirme, oyun oynama, cd çalıştırma, fotoğraf çekme, video çekme, bilgisayar kullanma gibi serbest zaman becerilerinin öğretimi ikinci planda kalabilmektedir.

Alanyazında serbest zaman becerilerinin öğretimine yer veren çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu tür becerilerin sistematik öğretim yöntemleri ile öğretilmesi, sistematik öğretim yöntemlerinin etkililiklerini araştırılması önemli görülmektedir. Sistematik öğretim yöntemleri arasında yanlışsız öğretim yöntemleri gelmekte, bu yöntemlerden bir tanesini de eşzamanlı ipucu ile öğretim yöntemi oluşturmaktadır.

Bu araştırmada zihinsel yetersizliği olan öğrencilere fotoğraf çekme becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretim yönteminin etkililiğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden denekler arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmış, hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan ikisi kız, biri erkek olmak üzere 3 öğrenciyle çalışılmıştır. Denekler 9 yaşlarındadırlar ve özel eğitim sınıfına devam etmektedirler. Araştırmada öncelikle öğrencilerin gereksinim ve ilgi duydukları serbest zaman becerileri kendileri, öğretmenleriyle ve aileleriyle görüşülerek belirlenmiş, ardından fotoğraf çekme becerisi ile çalışılmaya karar verilmiştir. Çalışmanın bağımlı değişkeni fotoğraf çekme beceri analizinde doğru olarak gerçekleştirilen basamak sayısı, bağımsız değişkeni ise eşzamanlı ipucuyla öğretimdir. Çalışma haftada üç gün, birer oturum ve bire bir öğretim düzenlemesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma eşzamanlı ipucu ile öğretim yöntemine göre düzenlenmiş, eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemi kullanılırken öğretim oturumlarında hedef uyaran olarak "öğretmeninin fotoğrafını çek" beceri yönergesi, kontrol edici ipucu olarak "model ipucu" kullanılmıştır. Araştırmada etkililik, güvenirlik ve genelleme verileri toplanmıştır.

Araştırmanın etkililikle ilgili bulguları, üç deneğin fotoğraf çekme becerisini eş zamanlı ipucuyla öğretim yöntemini kullanarak ölçütü karşılar düzeyde öğrendiklerini ve deneklerin öğretim sona erdikten 5, 10 ve 15 gün sonra da öğrendikleri becerileri koruduklarını göstermiştir. Birinci denek üçüncü, ikinci denek ikinci, üçüncü denek ise dördüncü öğretim oturumunun sonunda hedeflenen ölçüte ulaşmıştır. Genelleme ön-test ve son-test oturumlarında elde edilen veriler ise tüm deneklerin fotoğraf çekme becerisini farklı ortam (sınıf dışında herhangi bir ortam), materyal (herhangi bir nesne), kişilere (öğretmen dışındaki herhangi bir kişi) genellediklerini gösterir niteliktedir.

Elde edilen bu bulgu alanyazında eşzamanlı ipucu öğretim yöntemi kullanılarak yapılan araştırmalar ile desteklenmektedir. Ancak çalışmanın dış geçerliliğinin kuvvetlendirilebilmesi için araştırmanın farklı özellikteki katılımcılarla yinelenmesi önerilmektedir. Ayrıca farklı zincirleme becerilerin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiğinin incelendiği araştırmalara gereksinim vardır. Bununla birlikte zincirleme becerilerin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretim ile başka bir öğretim yönteminin etkililik ve verimlilik açısından karşılaştırılması, grup öğretimlerine yer verilmesi ve uygulamaların gömülü öğretimle birlikte gerçekleştirilmesinin etkilerinin araştırılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: *Fotoğraf çekme becerisi, eşzamanlı ipucuyla öğretim, zihinsel yetersizliği olan öğrenci, serbest zaman becerileri*

Genel Eğitim Sınıflarındaki Özel Gereksinimli Öğrenci Davranışları Üzerinde Tercih Değerlendirmesine Dayalı Öz Pekiştirme ile Öğretmen Tarafından Pekiştirmenin Etkililiği ve Verimliliği[1]

Yrd.Doç.Dr.Elif SAZAK PINAR
elifsazak@hotmail.com

Yrd.Doç.Dr.Müzeyyen ELDENİZ ÇETİN
meldeniz1@hotmail.com

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

Problem davranışların azaltılmasında, ortadan kaldırılmasında veya düzeltilmesinde, uygun davranışların artırılmasına yönelik stratejilerin kullanılması sıklıkla önerilmekte, bu stratejiler arasında pekiştirme yer almaktadır. Problem davranışların azaltılmasında veya giderilmesinde etkili olan bir diğer önemli strateji de kendini yönetme stratejileridir. Kendini yönetme, bireylerin kendi davranışlarını devam ettirmek ya da değiştirmek için verdikleri tepkiler ya da bireylerin kendi davranışlarını kontrol etmek üzere kullandıkları süreçtir. Öğrencilerin davranışlarını değiştirmek üzere öğretmenler tarafından kullanılan stratejiler öğrenciler tarafından da kendi davranışlarını değiştirmek üzere kullanılabilirler. Bu amaçla öğrencilere kendi davranışlarını kaydetmeleri, kaydettikleri davranışları değerlendirmeleri, davranış sonrasında kendilerini pekiştirmeleri öğretilebilir. Öğrenilen becerilerin genellenmesinde de katkı sağlayan kendini yönetme; kendine ön uyaran verme, kendini kaydetme, kendine yönerge verme, kendini değerlendirme ve kendini pekiştirme stratejilerini içermektedir.

Bu çalışmada öğretmen tarafından pekiştirmenin yanı sıra kendini pekiştirme bir başka ifadeyle öz pekiştirme stratejisi kullanılmıştır. Araştırmada tercih değerlendirmesine dayalı öz pekiştirmenin ve öğretmen tarafından pekiştirmenin genel eğitim sınıflarındaki özel gereksinimli öğrencilerin problem davranışları, dersle ilgilenme ile kendilerine verilen akademik görevi tamamlama davranışları üzerindeki etkililik ve verimliliklerinin farklılaşıp farklılaşmadığının ve araştırmaya katılan deneklerin öğretmenlerinin çalışma hakkındaki görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada her iki uygulamanın etkililik ve verimliliklerinin karşılaştırılması için tek denekli araştırma yöntemlerinden dönüşümlü uygulamalar modeli kullanılmıştır. Çalışmaya genel eğitime devam eden 5.Sınıf öğrencileri arasından üç erkek özel gereksinimli öğrenci ile iki sınıf öğretmeni katılmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkenleri özel gereksinimli öğrencilerin problem davranışları, dersle ilgilenme ile kendilerine verilen akademik görevi tamamlama davranışlarıdır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri ise tercih değerlendirmesine dayalı öz pekiştirme ile öğretmen tarafından pekiştirmedir.

Çalışma öğretmen ve öğrenci eğitimi aşaması, başlama düzeyi evresi, uygulama evresi, izleme ve genelleme evresi olmak üzere beş aşamadan oluşmuştur. Öğretmen ve öğrenci eğitimi aşamasında uzman görüşleri sonucunda son hali verilen Öğretmen Tarafından Pekiştirme Uygulama Planı ile Öz Pekiştirme Uygulama Planı anlatılmış, gerekli materyaller tanıtılmış, katılımcılar uygulamalarda bağımsız hale gelinceye kadar bilgilendirilmişlerdir. Başlama düzeyi evresinde öğretmenlerin öğrenci davranışlarını pekiştirmeleri ile öğrencilerin öz pekiştirme stratejisini kullanmaları değerlendirilmiştir. Uygulama evresi aşaması iki saat arka arkaya olan Türkçe derslerinde gerçekleştirilmiş, birinci veya ikinci Türkçe ders saatinde hangi uygulamanın yapılacağına yansız atama ile karar verilmiştir. İzleme evresi öğretim oturumları tamamlandıktan bir hafta sonra, genelleme evresi ise farklı ortam (matematik dersi) ve farklı kişilerde (matematik öğretmeni) gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın etkililik bulguları tercih değerlendirmesine dayalı öz pekiştirme ile öğretmen tarafından pekiştirmenin özel gereksinimli öğrencilerin problem davranışları, dersle ilgilenme ile kendilerine verilen akademik görevi tamamlama davranışları üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca çalışmada bu etkililiğinin farklı derse ve kişilere genelebildiği bulunmuştur. Bununla birlikte çalışmada tüm deneklerde tercih değerlendirmesi sonucu yapılan öz pekiştirmenin, tercih değerlendirmesi sonucu yapılan öğretmen tarafından pekiştirmeye kıyasla daha verimli olduğu görülmüştür. Araştırmada, çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin derslerde öz pekiştirme ve kendileri tarafından öğrenci davranışlarının pekiştirilmesi konusunda olumlu görüşler ifade ettikleri bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: *Öz pekiştirme, kendini yönetme stratejileri, pekiştirme, davranış değiştirme, kaynaştırma, özel gereksinimli öğrenci*

[1] Bu çalışma Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından 2014.02.07.673 numaralı proje olarak desteklenmektedir.

Ailelere Yönelik Ev ve Kuruma Dayalı Tuvalet Becerileri Destek Programı Örnek Uygulaması

Fulya BİNİCİ[1], Emre ÜNLÜ[2]

[1]Gökcem İletişim Rehabilitasyon Özel Eğitim Merkezi, fundam_62@hotmail.com

[2]Yrd.Doc.Dr. Bülent Ecevit Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, eskemre@gmail.com

Tuvalet becerileri kişisel temizliğin temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte sağlık ve sosyal etkileşim ve kendini yönetme becerilerini de destelediği bilinmektedir. Normal gelişim gösteren çocukların bu becerileri 20 aylıktan itibaren kazanabildikleri görülürken otizm spektrum bozukluğu gösteren çocuklar başta olmak üzere farklı yetersizliği olan çocukların tuvalet becerilerini kazanmalarının daha uzun sürdüğü ve geç tamamlandığı bilinmektedir. Ayrıca bu çocuklarda tuvalet becerilerini kazandırmada çoğu zaman özel ve uyarlanmış yöntemler kullanıldığı bilinmektedir. Bir tuvalet becerisi eğitiminin başarılı olmasındaki en önemli bileşenlerde birisi ailenin bu eğitim sürecine dahil olmasıdır. Gerçekleştirilmiş çalışmalar anne babaların tuvalet becerisi eğitimlerinde çocuklarına rol model olmalarının önemli katkılar sağladığını göstermektedir.

Bu çalışma, özel bir rehabilitasyon merkezinden eğitim almakta olan ve tuvalet becerisini kazanamamış olan öğrencilerin anne babaları ile gerçekleştirilecek aile eğitimi çalışmasının detaylı olarak incelenmesi amacı ile vaka çalışması olarak planlanmıştır. Çalışma kapsamında çocuklarına tuvalet becerilerini kazandırmada sorun yaşayan anne babalara yönelik olarak hem kurum hem de evde uygulanabilecek olan bir aile eğitim programı, kurum koordinatörü ve özel eğitim alanında uzman bir süpervizör ile geliştirilmiştir. Geliştirilmiş olan program, geniş çaplı destek sağlamadan bireysel çapta destek sağlamaya doğru devam eden bir süreci içermektedir. Bu doğrultuda çalışmaya katılmaya gönüllü olan ailelerle genel bir toplantı gerçekleştirilip, uygulamada kullanılabilecek çeşitli strateji ve teknikler örneklerle gösterilmiştir. Bu eğitim sonrasında hala desteğe ihtiyacı olduğunu düşünen gönüllü katılımcı ailelere yönelik olarak, daha spesifik destek bir eğitim programı hazırlanarak uygulamaları istenmiştir. Ayrıca bu süreçte ailelerin hazırlanmış olan destek eğitim programlarını uygulamalarında kurumun eğitim koordinatörü aktif olarak rol almış ve gerekli yönlendirmelerin yapılmasını sağlamıştır.

Süreç içerisinde çalışmaya katılan aileler ve kurumda ilgili çocuklarla çalışan eğitmenler tarafından çocukların tuvalet becerilerinin kazanım düzeylerine yönelik olarak sürekli veri kaydı tutulmuştur. Ayrıca kurum eğitim koordinatörü ve çalışmanın süpervizörü tarafından ailelerin süreçteki davranışları ve tepkilerine ilişkin de nicel ve nitel veriler toplanmıştır. Çalışma sürecinde elde edilen veriler analiz edilerek dinleyiciler ile paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *aile eğitimi, tuvalet eğitimi, zihinsel engel, otizm*

Özel Gereksinimli Bireylere Saat Öğretimi Amaçlı Bir Mobil Öğrenme Yazılımı

Deniz Mertkan GEZGİN[*], Mehmet Oğuz GÜNŞEN[**], Erdem YEŞİLTAŞ[***], Can MIHCI[****]

[*]Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Edirne, mertkan@trakya.edu.tr

[**]Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Edirne, moguzgunsen@trakya.edu.tr

[***]Gülen Ayva İnteraktif Medya Ajansı, Beşiktaş / İstanbul, erdem@gulenayva.com

[****]Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, İstanbul, can.mihci@marmara.edu.tr

Özel eğitimin nihai amaçlarından biri zihinsel ve gelişimsel düzeyde gerilik gösteren bireyleri günlük yaşamda bağımsız kılmak ve kendi kendilerine yetebilmelerine olanak sağlamaktır. Bu sebeple öğrenciler ile çalışılacak olan programların öğrenci için işlevsel olması her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Saat kavramı da yaşam içinde zamanı yönetme, günlük işleri ve görevleri takip edebilmek açısından en temel ihtiyaçlardan biridir. Kablosuz iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi, paralelinde mobil cihazların gelişimi ve farklı cihazlarla kablosuz ağlara erişimin kolaylaşması sayesinde mobil cihazların kullanımı yaygınlaşmıştır. Günümüzde akıllı telefon, tablet bilgisayar, kişisel dijital yardımcılar (PDA) veya diz üstü bilgisayar gibi mobil cihazlara sahip olmayan birey bulmak imkânsızlaşmaktadır. Bu cihazlar eğlence, çalışma veya öğrenme gibi birçok amaç için kullanılmaktadır. Eğitim-öğretim faaliyetlerinde mobil cihazları kullanmak ve etkinliğini saptamak için araştırmacılar mobil öğrenme konusunda çalışmalar yapmaktadır. Özellikle son yıllarda mobil cihazların yaygınlaşmasıyla birlikte araştırmacıların büyük bir kısmı mobil cihazların etkinliği üzerine karar kılmıştır. Bu sebepten dolayı eğitim ile ilgili mobil cihazlar üzerinde çalışabilecek doğal (native), web tabanlı mobil uygulama yazılımları artmış ve gelişimi günümüzde hızlı bir şekilde devam etmektedir. Bu durum normal bireylerle sınırlı kalmayıp özellikle özel gereksinimli bireylerin de hayatlarında, eğitimlerinde yer almaya başlamaktadır. Birçok üniversite, çeşitli kuruluşlar özel gereksinimli bireyler için sosyal sorumluluk ve araştırma projeleri gerçekleştirmektedir. Projeler sonucunda mobil cihazlar üzerinden bu bireylerin eğitimlerine katkıda bulunmak hedeflenmektedir. Bu çalışmada da disiplinler arası işbirliği yapılarak Java programlama dili ile Android işletim sistemine ait tablet bilgisayarlarda çalışan doğal mobil bir uygulama geliştirilmiştir. Bu mobil uygulamanın özel gereksinimli bireylerin saat kavramını öğrenmelerine yardımcı olması hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: *Özel gereksinimli bireyler, yardımcı teknolojiler, BDE, Android programlama*

Öğretmenlerin Zihin Engelli Öğrencilerin Matematik Beceri Kavram ve İşlemlerini Değerlendirme Sürecinde Yaptıklarının Belirlenmesi

Serdar SÖNMEZ, Ahmet YIKMIŞ

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü

Öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrencilerin eğitim-öğretimden en iyi şekilde faydalanabilmeleri için sadece öğretim programını planlanma sürecine değil ayrıca değerlendirme sürecine de önem vermeleri beklenmektedir. Öğrenci başarılarının öğretim öncesi, anı ve sonrası sürekli olarak değerlendirilmesiyle birçok veri elde edilmektedir. Elde edilen bu veriler öğrencilerin, performanslarının belirlenmesi, uygun eğitim ortamına yerleştirilmeleri, özel eğitim hizmetlerinin belirlenmesi, öğretim programlarının hazırlanması, ilerlemelerin ve değişikliklerin takip edilmesi, uygulanan programın etkililiğinin belirlenmesi, başka bir programa geçiş kararlarının verilmesi ve öğrenci, öğretmen ve ebeveyn arasında sağlıklı bir iletişimin kurulması konularında öğretmenlere katkı sağlamaktadır. Bu nedenle özel gereksinimli öğrencilerin öğretim öncesinde, anında ve sonrasında değerlendirilmeleri öğretim sürecinin vazgeçilmez bir ögesi olarak büyük önem arz etmektedir.

Araştırmanın amacı; öğretmenlerin zihin engelli tanısı almış öğrencilerin matematik beceri, kavram ve işlemlerini değerlendirme sürecinde yaptıklarını belirlemektir.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yöntemi içerisinde en çok kullanılan, derinliğine ve zenginliğine veri sağlaması, bu araştırmanın da amacının gerçekleştirilmesine yönelik veri sağlayabilecek tekniklerden birisi olması nedeniyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın katılımcılarını, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Bolu il merkezinde ve merkez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkokul ve özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır.

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin kişisel bilgileri hakkında veri toplamak amacıyla görüşme öncesinde yazılı olarak doldurmaları için kişisel bilgi formu geliştirilmiştir.

Araştırmanın bulguları, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun öğretim öncesinde zihin engelli öğrencilerin performanslarını belirlediklerini, bu performans verilerini ve öğrenci ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak matematik beceri, kavram veya işlemlerinin öğretimine geçtiklerini göstermektedir. Öğretim sonunda da öğrencilerin, öğretilen beceri, kavram ya da işlemi kazandığını, kalıcı hale getirdiğini ve genellediğini değerlendirdikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin değerlendirme sürecinde materyal ve ortam üzerinde bazı uyarlamalar yaptığı ve bu uyarlamaları yaparken de öğrenci özelliklerini göz önünde bulundurdukları tespit edilmiştir. Ayrıca değerlendirme aşamasında öğretmenlerin bazı sorunlarla karşılaştıkları bulgusu elde edilmiştir. Bu sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik gerek yalnız gerek işbirliği içerisinde çözüm ürettikleri görülmüştür. Çalışmaya katılan öğretmenler zihin engelli öğrencilerin matematik beceri, kavram ya da işlemlerinin daha iyi değerlendirilmesi için öğretmenlere, okul yönetimlerine ve öğretmen yetiştiren kurumlara önerilerde bulunmuşlardır.

Elde edilen veriler öğretmenlerin zihin engelli öğrencilerin matematik beceri, kavram veya işlemlerinin değerlendirilmesi konusunda gerekli özeni gösterdiklerini ve değerlendirme süreci ile ilgili yeterli bilgi birikimine sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: *zihin engelli öğrenci, matematik, değerlendirme*

Türkiye'de ve Avrupa'da 2000-2013 Tarihleri Arasında Özel Gereksinimli Çocuklarla İlgili Yapılmış Olan Müzik Eğitimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi

Pınar ÇELİK*

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü-İzmir

Prof. Mahmut M. SARI**

Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç.Dr. S.Sunay YILDIRIM DOĞRU****

Dokuz Eylül Üniversitesi

pinarcelik88@hotmail.com

mahmut.sari@deu.edu.tr

sunay.dogru@deu.edu.tr

Çalışmanın amacı; Türkiye'de ve Avrupa'da özel gereksinimli çocuklarla yapılan müzik eğitimi çalışmalarının nasıl bir dağılım gösterdiğini ifade etmektir. Çalışmanın, özel gereksinimli bireylerde müzik eğitimi alanında hazırlanmış olan tez ve makale çalışmaları çeşitli açılardan inceleyerek, bu alanda yapılan çalışmaların genel çerçevesini görmek bakımından yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmalardan çıkan sonuçların etkilerinin neler olduğu sorusundan yola çıkılmıştır. Araştırmanın amacı, özel gereksinimli çocuklarla müzik üzerine yapılan çalışmaların, bu alanda araştırma yapmak isteyen kişilere literatür oluşturmasına katkı sağlayacağı düşünülerek çalışmaların kategorisel analizi yapılmıştır.

Bu amaçla özel gereksinimli çocuklarda müzik terapi üzerine Türkiye 'de ve Avrupa'da literatür araştırması yapılarak veriler elde edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde tez ve makaleler türüne göre kodlanmıştır. Bu çerçevede doküman incelemesi yapılmış Türkiye ve Avrupa'da özel gereksinimli bireylerde müzik eğitimi üzerine yapılmış çalışmalar; (1) yıllarına göre, (2) amaçlarına göre, (3) yöntemine göre, (4) engel türlerine göre, (5) yaşlarına göre, (6) ülkelere göre dağılımı üzerine altı ana başlık altında toplanmıştır. Türkiye'de yapılmış olan 11 lisansüstü tez, 13 makale, Avrupa'da ise 11 makaleye ulaşılmıştır. Elde edilen bu veriler doküman incelemesi ile oluşturulmuştur. Araştırma sonuçları açıklanarak yorumlandığı betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın sonucunda % 37,14'ünün 2009-2011 yılları arasında, % 54,28 'inin Rehabilitasyon ve Tedavi amacıyla, %65,71'inin deneysel çalışma üzerine, %37,14'ünün otizm engel türünde, % 54,28'ini 16 yaş ve üzeri bireylerde, %68,57'sinin Türkiye'de yapıldığı saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: *Müzik eğitimi, özel eğitim, özel gereksinimli bireyler, müzik terapi, tezler – makaleler*

Türkiye'de Özel Eğitim Alanına İlişkin Araştırma Eğilimleri: 2004-2014 Dönemi Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi

Ufuk ÖZKUBAT*, Necdet KARASU**, Betül YILMAZ***, Nilüfer ALTUN****

*Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, E-Posta: ozkubat@gmail.com

*Yrd. Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, E-Posta: necdetkarasu@gazi.edu.tr

*Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, E-Posta: betulyılmaz@gazi.edu.tr

*Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, E-Posta: niluferaltun@gmail.com

Bu araştırmada, Türkiye'de 2004-2014 yılları arasında özel eğitim alanında tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenerek özel eğitim alanındaki lisansüstü araştırma eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda, özel eğitim alanına ilişkin lisansüstü tezleri temel olarak, araştırma alanları, konuları, kullanılan yöntem ve desenleri, örneklem seçim yöntemleri, büyüklükleri, veri toplama araçları ve veri analiz yöntemleri değişkenleri açılarından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme ile özel eğitim alanında 2004-2014 yılları arasını kapsayan 10 yıllık süre içerisinde yapılmış olan lisansüstü tezlerindeki araştırma eğilimlerinin belirlenmesi sonucu ile alanın genel araştırma eğilimleri görünümünün ortaya konmasının yanı sıra ağırlıklı olarak çalışılması tercih edilen konu alanlarının ve kullanılan bilimsel yöntem ve tekniklerin belirlenmesinin sağlanacağı öngörülmektedir. Araştırmada YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan ve tam metin olarak ulaşılabilen zihin engellilerin eğitimi, görme engellilerin eğitimi ve özel eğitim anabilim dallarında yapılan tezler araştırma kapsamına alınmıştır. Belirtilen tarama süreci, yüksek lisans ve doktora programı açabilen özel eğitim bölümlerinin bağlı olduğu enstitüler üzerinden gerçekleştirilmiştir. 2004-2014 yılları ile sınırlandırılmış olan tezler betimsel yaklaşım çerçevesinde doküman incelemesi yapılarak ele alınmış ve her bir tez 'Özel Eğitim Tez Sınıflama Formu' kullanılarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma bulguları alan yazın doğrultusunda tartışılmış ve ileri uygulamalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *özel eğitim, araştırma eğilimleri, içerik analizi*

Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Çocukları İşe Yerleştirme Uygulamaları: Ereğli Down Kafe ve Özel Gençler Sanat Evi Projesi

Vefa DEMİRKIRAN*, Ufuk ÖZKUBAT**

*Özel Eğitim Kurum Yöneticisi, Ereğli Kazım Demirel Sevgi Özel Eğitim Uygulama Merkezi ve İş Uygulama Merkezi, E-Posta: vefademirkiran@hotmail.com

*Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, E-Posta: ozkubat@gmail.com

Ereğli Down Kafe Konya ili Ereğli ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi bir özel eğitim okulu olan Kazım Demirel Sevgi Özel Eğitim Uygulama Merkezi ve İş Uygulama Merkezi ile çalışmalarını ortak yürütmektedir. Okul Spor Kulübü Derneği tarafından Sabancı Vakfı Toplumsal Gelişme Hibe Programlarına *Ereğli Down Kafe ve Özel Gençler Sanat Evi* projesi hazırlanmış ve proje 2012 yılında Sabancı Vakfı tarafından kabul edilerek hayata geçirilmiştir.

Projenin hayata geçirilmesiyle ilgili okulun Servis Hizmetleri alanında uygulamalı eğitim verilmeye başlanmıştır. 2013-2014 eğitim öğretim yılında da Servis Hizmetleri Kursu ile Mutfak Becerileri Kursu ve Uygulamalı Eğitimler verilmeye başlanmış ve aşçılık eğitimleri de tamamlanmıştır. Ereğli Down Kafe, okulda teorik ve ön deneyim eğitimi alan zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların aynı zamanda toplumla buluşma noktaları olmuştur. Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş gençlerimizin mesleki kapasiteleri gelişmiş, toplumun kendilerine yaklaşımı olumlu yönde gelişmiş, ekonomik ve toplumsal katılımları da sağlanmıştır. Ayrıca zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların işe yerleştirilmeleri ile ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinde anlamlı gelişme olduğu belirtilmektedir (Özkubat ve Demirkıran, 2013).

Ereğli Down Cafe mutfağında okul öğrenci ve öğretmenleri için toplam 120 kişilik yemek üretilmektedir. Kafenin devamını sağlayacak en önemli bağ bu şekilde kurulmuştur. Aynı zamanda yemeklerin hazırlanması aşamasında da görev alan öğrenciler için yeni bir beceri eğitim alanı da oluşmuştur. İlçe genelindeki okullar yemek ve doğum günü organizasyonları için kafeyi kullanmaya başlamıştır. Kadınlar gün toplantılarını kafede yapmaktadır. Bu yönüyle toplumsal bütünleşme de sağlanmıştır.

Uygulamalı eğitimi başarıyla tamamlayan 9 kursiyer Ereğli'de Demireller Dinlenme Tesisleri ile Tüzerler yemek Şirketinin YURTKUR Kız Öğrenci Yurdu Lokalinde haftanın iki günü başarılı olarak görev almışlardır. Okul içerisinde yer alan 37 zihinsel engelli genç Servis Hizmetleri eğitimine alınmıştır. Bu öğrencilerden 24'ü kafede dönüşümlü olarak uygulamalı eğitime başlatılmıştır. Bu doğrultuda zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuklar Halk Eğitim Merkezi ile ortak açılan Servis Hizmetleri Yardımcılığı Kursuna katılmışlar ve 704 saatlik servis Hizmet Yardımcılığı kursunu tamamlamıştır.

Okulun İş Uygulama Merkezinde 4 atölyede eğitime devam eden öğrencileri ile okulun diğer öğretmenlerinden oluşan 14 kişilik bir grup Servis Hizmetleri Eğitimine alınmış ve sertifikaları verilmiştir. Eğitimlerin Uygulamalı Eğitimleri ile ilgili olarak İstanbul Etiler Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi atölyelerinde eğitim etkinlikleri gerçekleştirilmiştir.

Kafeye beş yıldızlı otel mutfak deneyimi olan bir aşçı alınarak emeklerin lezzetli pişirilmesi, kafe çalışanı gençlerin işlerini nitelikli yapmaları dolayısıyla kafe tercih edilen kafe-restoran olarak hizmet vermeye başlamıştır. Ev sıcaklığında hizmet veren kafe bu yönüyle Ereğli'de bir sempati oluşturmuştur. Okullar ve grupların buluşma adresi olmuştur. Kafede okulda yapılan el işi ürünleri sergiye alınmış ve satışı yapılmıştır. Yılsonu kermesi kafe bahçesinde büyük bir şölen havasında gerçekleştirilmiştir. Yetersizlikten etkilenmiş gençlerin normal gelişim gösteren akranları ile etkileşime geçmeleri ise Konya Necmettin Erbakan Ereğli Eğitim Fakültesi öğrencilerinin Toplumsal Hizmet Uygulamaları derslerini kafede almaya başlamaları ile sağlanmıştır.

Türkiye'de her il ve büyük ilçelerde meslekli eğitim veren özel eğitim okulları bulunmaktadır. Bu okullarda mesleki eğitimler okul içerisindeki atölyelerde gerçekleştirilmektedir. Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi öğrencileri de birinci sınıftan sonra üç yıl işletmelerde çalışarak eğitimlerini tamamlayabilmektedir. Ancak bu grupta yer alan öğrencilerde de nitelikli bir yönlendirme ve koordinatörlük yapılamamaktadır. Ereğli Down Kafe ve Özel Gençler Sanat Evi projesi ile oluşturulan kafe ortamının aynı zamanda bir eğitim atölyesi olarak kullanılmaya başlaması zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların mesleki eğitimlerine yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu projeye benzer çalışmaların artmasıyla yetersizlikten etkilenmiş bireylerin toplumla bütünleşmelerinin, iş ve istihdam

edilmelerinin, sosyal kabullerinin ve ebeveynlerinin ve kendilerinin sosyal destek algılarının artacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: *zihinsel yetersizlik, işe yerleştirme uygulamaları, istihdam*

Bir Özel Eğitim Ortaokulu Sınıfının Öğretim Etkinliklerinde Teknoloji Kullanımının İncelenmesi: Bir Durum Çalışması

Arş.Gör. Canan SOLA ÖZGÜÇ
Sakarya Üniversitesi
csola@sakarya.edu.tr

Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR
Anadolu Üniversitesi
acavkayt@anadolu.edu.tr

Son yıllarda gelişmekte olan özel eğitimde teknoloji kullanımı, ülkemizde de özel eğitim alanında yeni bir çalışma alanı olmaya başlamıştır. Uluslararası çalışmalar incelendiğinde, özel gereksinimli bireyler için teknolojik araçların geliştirilmesi ve bu konuda araştırmaların yapılması özel eğitimde teknoloji kullanımının yaygınlaştığını göstermektedir (Ayres, Mechling ve Sansosti, 2013; Blackhurst, 2005; Wehmeyer, Tasse, Davies ve Stock, 2012). Ancak ülkemizde bu konudaki çalışmaların yeterli olmadığı, öğretim ortamlarında kullanılan teknoloji temelli öğretim etkinliklerinin sınırlı ve bireysel çabalarla gerçekleştirildiği görülmektedir (Sola-Özgüç ve Cavkaytar, 2014). Bununla birlikte araştırmalarda, teknoloji uygulamaları konusunda yapılan araştırmaların sadece teknolojinin etkililiği ve verimliliğini inceleyen araştırmalarla sınırlı kalmaması, öğretim ortamlarında bireylerin gereksinimleri doğrultusunda teknoloji destekli sınıf etkinliklerinin nasıl planlanabileceğini gösteren ve süreci betimleyen araştırmaların yürütülerek uygulamada öğretmenlere yol gösterici olması gerektiği belirtilmektedir (Blackhurst, 2005).

Bu gerekçelerden yola çıkarak araştırmada, Adapazarı'nda resmi bir özel eğitim ortaokulu sınıfında fen ve teknoloji dersi etkinliklerinin betimlenerek mevcut durumdaki gereksinimlere uygun olarak, gerçek eğitim ortamlarına göre işlevsel ve etkili öğretim etkinlikleri geliştirilmesi amaçlanmıştır. Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından desteklenen bu araştırma, uygulama öncesi durum saptama ve uygulama süreci olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu bildiride araştırmanın ilk aşaması olan, fen ve teknoloji dersi etkinliklerine ilişkin mevcut durumun sunulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda; (a)sınıfının genel/fiziksel ortamı nasıldır? (b)Öğrencilerin öğrenme özellikleri nasıl bir dağılım göstermektedir? (c) Fen ve teknoloji dersi öğretim etkinliklerinde öğrenciler ne tür öğretim teknolojilerine ihtiyaç duymaktadırlar? (e) Fen ve teknoloji dersi öğretim etkinliklerinde öğrenciler ne tür uyarlamalara ihtiyaç duymaktadırlar? (f) Fen ve teknoloji dersi öğretim etkinliklerinde ne tür öğrenme problemleri ile karşılaşılmaktadır? sorularına yanıt aranmıştır.

Yöntem: Çalışma, fen ve teknoloji dersinde ne tür öğretim teknolojilerinin kullanıldığını, öğrencilerin gereksinimlerine göre öğretim teknolojisi ve fiziksel ortamda ne tür düzenlemelere ya da uyarlamalara ihtiyaç duyulduğunu saptamak amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile yürütülmüştür.

Ortam: Çalışma, araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen iki özel eğitim öğretmeninin görev yaptığı 6/A sınıfında gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılar: Araştırmanın katılımcılarını; zihin engelliler öğretmenliği mezunu, mesleki deneyimleri üç ve on yıl olan iki öğretmen ile hafif düzeyde zihin yetersizliği tanısı almış 11 öğrenci oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi: Araştırmanın verileri, 2013-2014 öğretim yılı güz dönemindeki fen ve teknoloji dersinde alınan görüntü kayıtları, saha notları; öğretmenler, 11 öğrenci ve velileri ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ile araştırmacı günlüğünden elde edilmiştir. Elde edilen bu veriler içerik analizi ile analiz edilecektir. Bulgular ilgili alan yazın doğrultusunda tartışılıp sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *Zihin yetersizliği, öğretim teknolojisi, özel eğitimde teknoloji, fen bilgisi eğitimi*

Yazar Notu: Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından 1402E032 numaralı "Zihinsel Engelli Ortaokul Öğrencilerinin Öğrenme Yeterliliklerinin Teknoloji Destekli Sınıf Etkinlikleri İle Geliştirilmesi" isimli proje ile desteklenmiştir.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Vücut Farkındalığı

Araş. Gör. Erkan KURNAZ

erkankurnaz@anadolu.edu.tr

Doç. Dr. Mehmet YANARDAĞ

myanardag@anadolu.edu.tr

Otizm spektrum bozukluğu (OSB), erken çocukluk döneminde, sosyal etkileşim becerilerinde sınırlılık, iletişim becerilerinin ediniminde ve duruma uygun kullanımında yetersizlikler, sınırlı/yinelenen davranış örüntüleri ve/veya nesnelerin farklı özelliklerine (ışık, renk, koku, doku) ilişkin aşırı hassasiyet gösterme olarak kendini gösteren ve yaşam boyu süren karmaşık bir nöro-gelişimsel bozukluktur.

Küçük yaştaki OSB'li bireyler, sözel veya model ipuçlarını anlamaktaki sınırlılıkları, göz kontağı kurmadaki sınırlılıkları ve davranış problemleri nedeniyle, tipik gelişim gösteren akranlarına kıyasla önemli derecede gerilikler göstermektedir. Sosyal etkileşim yetersizliğinden kaynaklanan bu sınırlı sayıda fırsat sunumu nedeniyle, OSB'li bireyler, fiziksel etkinliklere daha sınırlı olarak katılmaktadırlar.

DSM-V'e göre teşhis ölçütleri içerisinde yer almasa da, alan yazında pek çok araştırma sonucu, OSB'li çocukların OSB'li olmayan çocuklara göre motor performans düzeylerinin farklılık gösterdiği ve denge, top, kaba ve ince motor becerilerde daha yetersiz oldukları yönündedir. Ayrıca, OSB'li çocukların gelişimsel özellikleri fiziksel etkinliklere katılımı sınırlandıran bir faktörken, okullarda bu bireylerin motorik özelliklerini geliştirmeye yönelik etkili programların uygulanmaması da motor performans düzeylerini etkileyen diğer bir nedendir. Fiziksel aktivite düzeyi düşük, herhangi bir motor programa katılmayan veya uyarlanmış spor eğitiminden yararlanmayan OSB'li çocukların vücut duruşu, koordinasyonu ve vücut farkındalığı yaşıtlarından farklılık gösterebilmektedir. Özellikle kas-iskelet sisteminin yeterince kullanılmaması, beyne sürekli bilgi gönderen duyu sinirleri, hareket hissini algılayan reseptörler ve bunlara yanıt oluşturan motor sinirlerin hareketin kontrolü ve vücut farkındalığını etkilemektedir. Hareket algısı (kinestetik algı), yer değiştirmemiz ve hareket etmemiz için vazgeçilmez bilgi kaynaklarıdır. Bu algıların yetersiz olması durumunda vücut, daha yavaş, daha az becerikli ve fazla efor sarf edecek şekilde, kendi hareketlerini düzenler. Hareket algı süreçlerinin bir parçası olan vücut farkındalığı, farklı araştırmacı ve yazarlar tarafından, farklı anlamlarda kullanılmakta olan bir terimdir.

Bu çalışmayla katılımcılara, vücut farkındalığı kavramının ve vücut farkındalığının alt bileşenleri tanıtılmaya çalışılacak, otizmli çocuklarda vücut farkındalığının kazandırılması ve geliştirilmesine yönelik etkinlik önerilerine yer verilecektir.

Anahtar kelimeler: *otizm, vücut farkındalığı, kinestetik algı*

Hafif Düzey Zihin Engelli Bireylerde Okuma Hızını Arttırmada Önceden Dinleme-Tekrarlı Okuma-Geri Bildirim Verme-Ödül Sağaltım Tekniğinin Etkililiği

Aylin ATASOY, Yard. Doç. Dr. Ahmet KURNAZ, Süleyman ARSLANTAŞ

aylinatasoyyy@hotmail.com, ahkurnaz@hotmail.com (NEÜ), gsarslantas@hotmail.com (MEB)

Engellilerde gerek akademik, gerekse sosyal becerilerin eğitiminde kullanılan yöntemler ve bu konu ile ilgili araştırmalar çeşitlenerek artmaya devam etmektedir. Engel düzeyine bağlı olarak okuma yazma becerileri, bazı zamanlar ulaşılması zor bir amaç, bazı zamanlar öncelik verilmemesi gereken ikincil durum, bazı zamanlar ise öncelikli öğretilecek beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. Akademik öğrenmeler içinde önemli bir yer tutan okuma yazma becerisi, aynı zamanda bir çok yönüyle sosyal becerileri de etkilemektedir. Özellikle hafif düzey zihin engellilerde, okuma yazma becerisinin kazanılması ve işler hale getirilmesi bağımsız yaşam becerilerinin edinilmesini de kolay hale getirilecektir.

Bu çalışma ile, 10. sınıf düzeyindeki, hafif düzey zihin engelli bireylerde okuma hızını arttırmada, önceden dinleme-tekrarlı okuma-geri bildirim verme-ödül sağaltım tekniğinin etkililiği belirlenilmesi amaçlanılmıştır. Çalışmanın bağımsız değişkeni, önceden dinleme-tekrarlı okuma-geri bildirim verme-ödül sağaltım tekniği, bağımlı değişkeni ise okuma hızı olarak belirlenmiştir.

Araştırma, denekler arası yoklama evreli çoklu yoklama modelinde gerçekleştirilmiş olup, araştırma verileri okuma hızı ölçümleri şeklinde elde edilmiş ve grafiksel analiz yoluyla çözümlenmiştir.

Çalışmaya, katılımcı olarak Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezine devam etmekte olan iki öğrenci seçilmiştir. Öğrencilerden birincisi, 16 yaşında ilköğretim mezunu hafif düzeyde zihin engelli ve cinsiyeti kız, ikincisi 18 yaşında ilköğretim mezunu hafif düzeyde zihin engelli ve cinsiyeti kızdır.

Çalışmada katılımcıların okuma hızındaki başlama düzeyi, öğretim ve öğretim sonrası düzeylerini belirlemek amacıyla 100 kelimeden oluşan öyküler kullanılmıştır.

Çalışmanın uygulama süreci, 3 oturum öğretim öncesi kararlılık , 21 oturum öğretim süreci ve 3 oturum öğretim sonu izlemesi olarak toplam 27 oturumda gerçekleştirilmiştir.

Uygulama ile birinci öğrencide başlangıç düzeyinde dakikada 45 kelime olan okuma hızı öğretim oturumları sonucunda 80 kelime, ikinci öğrencide, 32 kelime olan okuma hızı öğretim oturumları sonucunda 58 kelime düzeyine yükselmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların ikisinde de önceden dinleme-tekrarlı okuma-geri bildirim verme ve ödül teknikleri kullanılarak yapılan sağaltım uygulamasının okuma hızını arttırmada parelel bir şekilde etkili olduğu görülmüştür.

Araştırma sonucuna dayalı olarak uygulayıcılara;hafif düzey zihin engellilerde okuma yazma sürecinde farklı yöntemlerin kullanılmasının faydalı sonuçlar verebileceği, araştırmacılara ise; araştırmada kullanılan, önceden dinleme-tekrarlı okuma-geri bildirim verme-ödül sağaltım tekniğinin farklı engel durum ve düzeyleri içinde kullanılmasının etkililiği ile ilgili araştırmalar yapabilecekleri yönünde öneriler geliştirilmiştir.

Çalışma sonuçları, daha önce Otizm tanılı öğrenciler üzerine benzer bir çalışma gerçekleştiren, Karacığa ve arkadaşlarının (2013) araştırma sonuçlarına da paralellik göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *hafif düzey zihin engelli, okuma hızı, önceden dinleme-tekrarlı okuma-geri bildirim verme-ödül sağaltım tekniği*

Okul Öncesi Dönemde Çocukların Matematiksel Gelişimleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Ramazan GÜRBÜZ, Seda ŞAHİN, Mediha AKSU GÜRBÜZ

Adıyaman Üniversitesi, Türkiye

rgurbuz@adiyaman.edu.tr, seda.sahin@windowslive.com, mgurbuz@adiyaman.edu.tr

Okul öncesi dönem, çocuklarda matematiksel kavram gelişiminin ve temel matematiksel becerilerin kazanıldığı önemli bir dönemdir. Bu dönemde çocuklar günlük yaşantılarında birçok matematiksel deneyim kazanırlar. Bu deneyimler çocukların okulda ve hayatta başarılı olmaları için gerekli matematiksel temellerin atılmasını sağlar. Dolayısıyla çocukların fiziksel ve zihinsel yapıları kadar yaşadıkları sosyal çevre ve okulda aldıkları eğitim de matematiksel gelişimlerini belirleyici bir etkiye sahiptir. Okul öncesi dönemde ebeveynlerin ilgi ve tutumları çocukların öğrenme kimliklerini ve başarılarını doğrudan etkilemektedir. Bunun için çocuklara zengin yaşam durumlarının sunulması, öğretmenlerin ve ebeveynlerin çocukları destekleyici ve cesaretlendirici tutum sergilemeleri gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin doğusunda bulunan bir ilin sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan iki semtinde okul öncesi eğitimine devam eden 60-66 ve 66-72 aylık çocukların matematiksel gelişimini ve bu gelişimi etkileyen faktörleri karşılaştırarak incelemektir. Bu amaç doğrultusunda seçilen iki anaokulunun her birinde 6 çocuk (3'ü 60-66 aylık, 3'ü 66-72 aylık) olmak üzere toplam 12 çocukla görüşülmüştür. Veri toplama aracı olarak çocukların korunum (madde, sayı, uzunluk, alan, hacim ve kütle), eşleştirme, sınıflandırma, karşılaştırma (az-çok, kısa-uzun, hafif-ağır) ve basit dört işlem becerilerini ölçen sorulardan oluşan bir soru formu kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış mülakat tekniğinin kullanıldığı çalışmada sorular somut materyaller kullanılarak sorulmuş ve çocukların cevapları betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

Sorulara verilen cevaplar incelendiğinde çocukların genel olarak yaşlarına uygun performanslar sergiledikleri ancak matematiksel gelişimlerinde bireysel faklılıklar olduğu görülmüştür. Çocukların 5-6 yaşlarında kazanmaları gereken madde, sayı ve uzunluk korunumu ile ilgili sorularda madde ve uzunluk korunumunu kavrayamadıkları görülmüştür. 7-8 yaşlarında kazanılması beklenen alan, hacim ve kütle korunumu ile ilgili sorularda ise alan korunumunu kazanan çocukların olduğu tespit edilmiştir. Eşleştirme, sınıflandırma ve karşılaştırma yapmaları istenen sorularda tüm çocuklar başarılı olmuştur. Sayı korunumu, toplama, çıkarma, çarpma (sadece 2 katını alma) ve bölme (paylaştırma) ile ilgili sorularda ise farklı performanslarla karşılaşılmıştır. Bulgular sosyo-ekonomik düzeyi daha düşük olan semtte yaşayan çocukların genel olarak diğerlerinden daha başarılı olduklarını göstermektedir. Birinci gruptaki çocukların basit dört işlem sorularını zihinden yapabilmelerine rağmen ikinci gruptakilerin sayısal işlemler konusunda daha yetersiz oldukları tespit edilmiştir. Çocukların yaşadıkları semtler, ailelerin gelir durumu, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve çalışma hayatları ile kardeş sayıları gibi faktörlerin matematik gelişimindeki bireysel faklılıkların ortaya çıkmasına sebep olan doğal bir sonuç olarak görülmektedir. Ancak her iki gruptaki çocukların başarıları dikkate alındığında eğitim düzeyi düşük ebeveynlere sahip olan çocukların daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Okul öncesi dönemde kazanılan temel matematiksel becerilerde ebeveynlerin eğitim düzeylerinden ziyade ilgilerinin daha etkili olması bu farklılığı açıklayabilir. Ayrıca eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin yaşadıkları semtlerin sokak şeklinde olması ve çocukların birbirleriyle etkileşimlerinin yoğun olması, oynadıkları misket, seksek gibi sokak oyunlarının matematiksel yaşantılarına katkı sağladığı söylenebilir. Araştırmaya katılan çocukların kardeş sayılarının yaşadıkları semte göre belirgin bir değişiklik göstermemesi nedeniyle bu faktörün matematiksel gelişimlerini nasıl etkilediğine yönelik bir sonuç elde edilememiştir. Ayrıca veriler genel olarak incelendiğinde ay/yaş farkının çocukların matematiksel gelişimini aynı yönde ve oranda etkilemediği görülmüştür. Bu bulgular eğitimde bireysel farklılıklar olduğu düşüncesini destekler niteliktedir.

Anahtar kelimeler: *okul öncesi, matematiksel gelişim, karşılaştırmalı çalışma*

Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde Çalışan Alan Dışı Öğretmenlerin Özel Eğitim Uygulamalarıyla İlgili Gereksinim ve Beklentileri

Gazi ACAR

Çimen ACAR

Sunagül SANİ BOZKURT

Gelişimsel geriliği olan çocukların eğitimlerinde dikkate alınması gereken pek çok etmen bulunmaktadır. Bu etmenlerden en önemlilerinden birisi de çocuklara eğitim ve öğretim hizmeti sunan öğretmenlerdir. Ülkemizde, özel eğitim hizmeti sunan özel eğitim öğretmen açığının bulunmasından dolayı farklı alan mezunu öğretmenlerin özel eğitim alanına geçerek eğitim hizmetleri sunduğu bilinmektedir. Bu araştırmanın amacı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde gelişimsel geriliği olan çocuklarla çalışan alan dışı öğretmenlerin özel eğitim uygulamalarını gerçekleştirirken gereksinimlerinin ve bu gereksinimlere ilişkin beklentilerinin neler olduğunun belirlenmesidir. Araştırma yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilecektir. Araştırma verileri tümevarım analizi kullanılarak analiz edilecek ve bulgular sunum sırasında paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Özel eğitim, gelişimsel gerilik gösteren çocuklar, özel eğitim alanında çalışan personel, özel eğitim alanında çalışan öğretmenlere verilen destekler ve hizmetler*

Koklear İmplant Uygulamalarında Ebeveyn Beklentilerinin Erken Müdahale Programları Açısından Değerlendirilmesi

Nurdan CANKUVVET, Murat DOĞAN

Anadolu Üniversitesi, İÇEM, Eskişehir

ncankuvvet@anadolu.edu.tr

ncankuvvet@yahoo.com

Problem ve Amaç

Çocukluk dönemi işitme kaybının erken müdahalesinde koklear implant (Kİ) uygulamaları, sıklıkla tercih edilen seçeneklerden biridir. İşitme kayıplı çocuğun Kİ uygulaması sonrası gelişiminde ailenin önemini düşündüğümüzde, ebeveynlerin Kİ kararını almada etkili beklentilerinin anlaşılması erken müdahale programlarının etkinliği açısından büyük önem taşımaktadır. Ebeveynlerin Kİ uygulamalarına ilişkin bilgi ihtiyaçlarını belirleyip bilgilendirme programı geliştirmeyi amaçlayan araştırmanın alt amaçlarından biri, ebeveynlerin koklear implant uygulamalarına ilişkin beklentilerini değerlendirmektir.

Yöntem

Desen: Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden betimsel yöntem.

Katılımcılar: Koklear implant ekibinin üyesi olan 6 uzman, çocuğu koklear implant olmuş 7 ebeveyn ve farklı koklear implant firmasının üyesi olan 4 temsilci.

Veri Toplama Araçları: Kİ ekip üyeleri ve çocuğu ebeveynlerle ile birer tane odak grup görüşme. Kİ firma temsilcileriyle ticari rekabet olasılığı dikkate alınarak dört tane yarı-yapılandırılmış görüşme.

İşlem: Beklentileri değerlendirmek için Kİ ekibi odak grup görüşmesinde ve firma temsilcisi yarı-yapılandırılmış görüşmelerinde "ebeveynlerin beklentilerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?" sorusu sorulurken, ebeveynlerle yürütülen odak grup görüşmesinde " Kİ uygulamasına ilişkin beklentileriniz nelerdi?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılarının onaylarıyla odak grup ve yarı-yapılandırılmış görüşmelere dijital ses kaydı alınmıştır. Uzman odak görüşme, 132 dakika, ebeveyn odak grup görüşme, 92 dakika, firma temsilcileri yarı-yapılandırılmış görüşmeler sonunda ise 171 dakikalık görüşme kaydı elde edilmiştir.

Analiz: Verilerin analizi, türevarım analiz yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir. Öncelikle görüşme dökümleri aynen yapıldıktan sonra betimsel indeksler yoluyla kodlamalar yapılmış, uzlaşma sağlanarak temalar elde edilmiştir.

Bulgular

1-Uzman odak grup görüşmelerden elde edilen beklenti temasında, katılımcılar tümü ebeveynlerin Kİ uygulamalarına ilişkin beklentilerinin yüksek olduğu ancak Kİ ile gelişimine ilişkin ebeveyn beklentilerinin düşük olduğu belirtmektedir. Ebeveynlerin beklentileri ve psikolojik arasındaki ilişkiye değinen tüm katılımcılar, beklentilerinin "umut temelli" olduğunu ifade etmiştir. Verilerinin analizi, ebeveynlerin beklentilerinin süreç içinde değiştiğini, çocuğun gelişimine göre yeniden şekillendiğini göstermektedir.

2-Ebeveyn odak grup görüşmelerden elde edilen verilerin analizi, işitme kaybı tanısı sonrası Kİ olasılığının mucize kavramıyla karşılanacak kadar yoğun bir beklenti oluşturabildiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, dil gelişimine ilişkin beklentilerinin Kİ kararını almada etkili olduğunu belirtirken, tüm katılımcılar başlangıçta düşük olan beklentilerinin Kİ süreci içinde arttığını ifade etmektedir.

3-Kİ firma temsilcilerinden elde edilen verilerin analizi, ebeveynlerin Kİ kararını almada dil gelişimine ilişkin beklentilerinin etkili olduğunu ancak bu beklentinin gerçekçi olmaktan uzak olduğunu göstermektedir. Kİ cihazının açılışı yapan firma temsilcilerinin tümü, işlemcinin açılış günü ebeveynlerin çocuğun normal işiten çocuk gibi duyacağı ve hemen konuşmaya başlayacağı beklentisi içinde olduklarını ifade etmektedir.

Tartışma

Araştırmanın verilerinin analizi, ebeveynlerin Kİ uygulamalarına ilişkin beklentilerinin gerçekçi olmaktan uzak olduğunu göstermektedir. Ameliyat aşamasını içeren Kİ uygulamaları işitme kaybını tedavi eden mucize bir cihaz olduğu algısını yaratıyor olabilir. Kİ uygulamalarında istenilen başarıyı getiren faktörlerin başında ebeveynlerin erken müdahale programlarına olan aktif katılımları olduğunu gösteren alanyazın ve bu araştırmanın bulguları birlikte düşünüldüğünde Kİ ile gelişim ve bu gelişimin koşullarına ilişkin ebeveynleri bilgilendirmenin önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Erken müdahale alanında çalışan uzmanlar, ebeveynleri bilgilendirerek beklentilerini gerçekçi seviyelere çekmesine yardımcı olmalıdır.

Anahtar kelimeler: *Çocukluk dönemi işitme kaybı, erken müdahale programları, ebeveyn, Kİ uygulamaları, beklenti*

Erken Müdahale Bağlamında Söz Öncesi İletişim Davranışları

Nurdan CANKUVVET

Anadolu Üniversitesi, İÇEM, Eskişehir

ncankuvvet@anadolu.edu.tr

ncankuvvet@yahoo.com

Giriş

Yenidoğan işitme tarama programları sonrası dünyada ve ülkemizde pek çok işitme kayıplı bebek 3 aydan önce tanılanmakta ve 6 aylık olmadan önce ebeveynleriyle birlikte erken müdahale programlarına katılma imkanı bulmaktadır.

Erken çocukluk eğitimi açısından bu durum erken müdahale programlarında ebeveynlere rehberlik eden uzmanların söz öncesi dönemde iletişim davranışlarının gelişimlerine ilişkin bilgi sahibi olmasını yanı sıra getirmektedir. Erken dönem dil edinimini değerlendiren araştırmalar, bebeğin iletişim niyetlerini ifade etmesine imkan veren söz öncesi iletişim davranışlarının dil gelişiminin temelini oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Bebek 9-10 aylık olduğunda, yetişkinin dikkatini çekerek sosyal etkileşime girmek için anlamsız sesleri (sesletme), sesinin tonunu (tonlama), vücut veya el hareketlerini (jest) kullanmaya başlamaktadır. Bebeğin sosyal etkileşimlere katılma niyeti taşıyan bu davranışları dil edinimine ilişkin alanyazında "niyetli iletişim" (intentional communication) kavramıyla değerlendirilmektedir. Niyetli iletişim evresiyle birlikte bebek, söz öncesi iletişim davranışlarını kullanarak selamlama, istek, ihtiyaç, nesne ve insanların yerini belli etme ve diğerlerinin dikkatini çekme gibi pek çok iletişim niyetini ifade edebilmektedir.

Amaç

Sunumun amacı, söz öncesi iletişim davranışlarının gelişimlerine ilişkin alanyazını sunmak ve söz öncesi iletişim davranışlarının erken müdahale alanında görev alan uzmanlar açısından anlamını değerlendirmektir. Bu çerçevede sesletme, tonlama ve jestlerin kategorilerine ve dil gelişimindeki işlevlerine değinilecek ve söz öncesi iletişim davranışlarının erken müdahale programları için anlamı irdelenecektir.

Anahtar kelimeler: *Söz öncesi iletişim davranışları, erken müdahale, işitme kaybı*

İşitme Engelli Öğrencilere Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Sunulan Hizmetlere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Hasan GÜRGÜR [a], Duygu BÜYÜKKÖSE [b], Çiğdem KOL [c]

(a) Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, İşitme Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Eskişehir, hasangurgur@anadolu.edu.tr

(b) Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, İşitme Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Eskişehir, dbuyukkose@anadolu.edu.tr

(c) Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, İşitme Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Eskişehir, chedem87@hotmail.com

Bilindiği gibi işitme engelli öğrencilerin erken tanılanmaları, aile eğitimi, cihazlandırma gibi faktörler öğrencilerin özellikle dil ve iletişim becerileri, bilişsel ve sosyal gelişimi için önemlidir. Türkiye'de işitme engelinin belirlenmesinin ardından öğrencilerin eğitim alabilecekleri eğitim ortamları okul öncesi eğitim kademesinden başlayarak özel eğitim okulları, genel eğitim ortamlarında özel eğitim alt sınıfı ve kaynaştırma sınıfları şeklinde sıralanabilir. İşitme engelli öğrencilere yönelik bu eğitim ortamlarıyla birlikte Türkiye'de oldukça yaygınlaşmış olan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde de eğitim hizmeti sunulmaktadır. Sunulan hizmet ilgili destek hizmet türü olarak nitelendirilebilir. Ülkemizde önemli sayıda işitme engelli öğrenci bu hizmet türünden yararlanmaktadır ve bu merkezler işitme engelli öğrencilerin eğitiminde önemli bir yere sahiptir.

Türkiye'de var olan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine ilişkin araştırmalar incelendiğinde, araştırmalarda daha çok öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve ailelerin beklentilerine odaklanıldığı dikkat çekmektedir. Bu konuya odaklanan en son araştırma Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen Destek Özel Eğitim Hizmetlerinin Verimliliğinin Araştırılması Projesi'dir (DESÖP). Gerçekleştirilen bu projede genel uygulamalara ilişkin önemli betimlemeler ve öneriler sunulmasına rağmen özelde işitme engelli öğrencilere yönelik sunulan hizmetlere odaklanılmamıştır.

Sonuç olarak gerçekleştirilen taramalar sonucu işitme engelli öğrencilere yönelik sunulan hizmetlere odaklanan araştırmalara rastlanmamıştır. Oysaki işitme engelli öğrencilerin eğitimlerinde niteliği arttırma amacıyla yaygın bir şekilde hizmet sunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin işleyişinin (kayıt kabul, hizmetlerin planlanması, sunulması, değerlendirilmesi, ailelerle işbirliği vb.) betimlenmesinin önemli olduğu söylenebilir. Bu düşünceden hareket ile önerilen bu sunun amacı MEB'e bağlı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde işitme engelli öğrencilere sunulan hizmetlere ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin incelenmesidir. Araştırma betimsel şekilde desenlenmiştir. Araştırmada veri toplama tekniği olarak yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilecektir. Araştırmada Eskişehir İli'nde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan 10 işitme engelliler öğretmenine ulaşılması planlanmaktadır. Elde edilen veriler tümevarım yaklaşımı ile analiz edilecek ve bulgular ortaya konacaktır. Önerilen sununun sonunda elde edilen bulgulardan yola çıkarak merkezlerde işitme engelli öğrencilere yönelik sunulan ilişkili destek hizmetler kapsamında gerçekleştirilen uygulamalarda niteliği arttırmaya ve yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *İşitme engelli öğrenciler, özel eğitim hizmetleri, ilgili destek hizmetler, özel eğitim merkezleri*

Okul Öncesi Dönem Kaynaştırma Ortamlarının Kalitesi: Ne? Nasıl? Neden?

Betül YILMAZ*, Necdet KARASU**

*Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü betulyilmaz@gazi.edu.tr

**Yrd. Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü necdetkarasu@gazi.edu.tr

Yaşamın ilk yıllarını içinde bulunduran okul öncesi dönem, bireylerin yaşantısında sahip oldukları ya da kendilerine sunulan olanaklar doğrultusunda çok önemli gelişmeleri beraberinde getirmektedir. Bu gelişmeler bazı bireyler için çeşitli nedenlerden dolayı 'sorun' yumağı haline dönüşebilirken, bazıları için de yaşamının sonraki yıllarına yönelik büyük bir kazanç haline gelmektedir. Akranlarından farklı gelişen, gelişimsel gerilik veya yetersizliğe sahip bireyler okul öncesi dönemde kendilerine sunulan "en az kısıtlayıcı ortam" kararı gereği akranları ile birlikte eğitim alabilmekte, kaynaştırma eğitim ortamında bulunabilmektedir. Son 25 yıldan fazla bir süredir yetersizliği olan çocukların kaynaştırılmasını etkileyen faktörler üzerinde tartışılmakta ve "kaynaştırma uygulamalarının kalitesinin belirlenmesinin" kaynaştırma uygulamalarını etkileyen ve ona yön veren olaylardan biri olduğu şeklinde değerlendirilmektedir (Odom, Buysse ve Soukakou, 2011). Erken çocukluk eğitimi alanında otorite olan DEC ve NAEYC tarafından 2009 yılında yayımlanan 'The Joint Position Statement' belgesinde yüksek kaliteli erken çocukluk kaynaştırma eğitiminin boyutları, erişim (access), "katılım (participation)" ve "destek (support)" olarak ele alınmıştır. Erişim; fiziksel engelleri kaldırarak çocuklara çok çeşitli etkinlikler sunmak ve ortam sağlamak, onların optimum gelişimlerini ve öğrenmelerini desteklemek için gerekli uyarlamaları yapmak olarak ifade edilmiş; katılım, çocuklarda aidiyet hissi oluşturarak oyun ve öğrenme etkinlikleriyle meşgul olmalarını sağlamak şeklinde ele alınmış ve destek ise yüksek kaliteli kaynaştırma uygulamaları için sistemlerin alt yapısını oluşturmak şeklinde belirtilmiştir.

"Kalite" okul öncesi dönem kaynaştırma eğitimi bağlamında araştırmacılar tarafından farklı biçimlerde ele alınmıştır. "Yapısal kalite (structural quality)" çocukların kazanımlarına dolaylı olarak etki eden faktörler olarak düşünülmekte; grup büyüklüğü, yetişkin ve çocuk sayısı oranı, öğretmen özellikleri olarak örneklendirilerek, okul öncesi eğitimin düzenlenebilir boyutları olarak ele alınmaktadır (Le Paro, Sexton ve Snyder, 1998). "Süreç kalitesi (process quality)" süreçte okul öncesi eğitim programının uygulanması, öğretmen- çocuk etkileşimi, çocuk-çocuk etkileşimi gibi kalitenin daha dinamik ve karmaşık boyutlarını içermekte ve süreç kalitesi göstergelerinin çocukların günlük deneyimlerine daha doğrudan etki ettiği düşünülmektedir (Hestenes, Cassisdy, Hedge ve Lower; 2007; Hestenes, Cassisdy ve Shim; 2008). Yapısal kalite ve süreç kalitesinin boyutlarının birlikte ele alınması ise "genel kalite (global quality)" olarak değerlendirilmektedir (Hestenes, Cassisdy, Hedge ve Lower; 2007). Bununla birlikte, kalite boyutlarının değerlendirilmesi amacıyla ortaya konulan birçok değerlendirme aracı bulunmakta ve bu araçların okul öncesi kaynaştırma ortamlarının kalitesinin belirlenmesinde kullanıldığı görülmektedir. Yüksek kaliteli kaynaştırma programlarının özelliklerinin belirlenmesi, gelişimsel yetersizliği olan çocuklar ve ailelerinin edindikleri kaynaştırma deneyimlerinin kalitesinin değerlendirilmesi, düzenlenmesi ve geliştirilmesi açısından gereklidir (Buysse ve Hollingsworth, 2009). Ülkemizde okul öncesi dönem kaynaştırma ile ilgili yapılan araştırmalar daha çok tutum ve öğretmenlerin bilgi düzeyini belirlemeye yöneliktir (Altun ve Gülben, 2009; Dikici-Sığırtmaç, Hoş ve Abbak, 2011; Sargın ve Sünbül, 2002; Sucuoğlu, Bakkaloğlu, İşcen-Karasu, Demir ve Akalın, 2013). Okul öncesi kaynaştırma eğitiminin kalitesini ele alan veya bu konuda bilgi veren herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu çalışmanın amacı, okul öncesi dönem kaynaştırma eğitiminin kalitesini değerlendirmeye yönelik bir bakış açısı sağlamaktır. Bu durumun daha sonra konu ile ilgili yapılabilecek çalışmalara zemin hazırlaması açısında önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: *okul öncesi dönem, kaynaştırma eğitimi, kalite değerlendirme*

Akran Aracılığı Yöntemi İle Beceri Öğretimi

Behre BALÇIK

Kadri Uğur İlkokulu

behrebalcik@hotmail.com

Araştırmanın amacı, zihinsel yetersizlik tanısı almış kaynaştırma öğrencisine akran aracılığı ile model olunarak "dikiş dikme, ahşap boyama, kart hazırlama" becerilerinin öğretimi üzerindeki etkililiği incelemektir.

Araştırmada davranışlar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Öğretilmesi hedeflenen üç beceri için başlama düzeyi verileri toplanmış, daha sonra ilk beceri olan dikiş dikme becerisinin öğretimine geçilmiştir. Öğretim uygulaması akran öğretmenin model olması ve ipucunun iki aşamada geri çekmesi süreçlerinden oluşmaktadır. İlk becerinin öğretiminde hedeflenen başarı yüzdesi (%100) elde edildiğinde üç beceri için de ilk yoklama verisi alınmıştır. İlk yoklama verisi alındıktan sonra ikinci beceri olan ahşap boyama becerisinin öğretimine geçilmiştir. Bu beceride de hedeflenen başarı yüzdesi elde edildikten sonra üç beceri için ikinci yoklama becerisi toplanmıştır. Daha sonra kart hazırlama becerisinin öğretimine geçilmiştir. Bu beceride de hedeflenen başarı yüzdesi elde edildikten sonra üçüncü beceri için yoklama verisi toplanmıştır. Bu verilerin toplanmasından sonra izleme verileri toplanarak çalışma sonlandırılmıştır. Öğretim oturumlarının hepsi videoya kaydedilmiş, gözlemciler arası güvenirlik ve uygulama güvenirliği verileri toplanmıştır.

Araştırmaya katılan denek 2013-2014 yılında Bursa ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokul' un beşinci sınıfına devam eden on bir yaşında hafif düzeyde zihinsel engelli tanısı almış kaynaştırma öğrencisi olup, dikiş dikme, ahşap boyama ve kart hazırlama becerilerini bağımsız olarak gerçekleştiremeyen ve "Beceri Ön Koşul Becerileri Ön Aracı" ndaki ön koşul davranışlarına sahip altı öğrenciden bir tanesidir. Becerilerin öğretiminde üç akran görev almıştır. Öğretici akranlar aynı okulun beşinci, altıncı ve sekizinci sınıfa devam eden öğrencilerdir. Öğretici akranlar gönüllülük esasına dayanılarak belirlenmiştir. Çalışma başlamadan önce üç oturumluk hazırlık çalışması düzenlenmiştir. Bu oturumlarda öğretici akranlara çalışacakları becerileri söyleyip, bu becerileri nasıl çalışacakları hakkında bilgi verilmiştir. Araştırma, deneğin devam ettiği okulda ve okul saatleri içerisinde gerçekleştirilmiştir. Öğretimi hedeflenen üç beceri için kullanılan araç gereçler deneğin yaş ve gelişim düzeyine uygun şekilde seçilmiştir.

Bulgular grafikle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretici akranların üç beceriyi de güvenilir biçimde uyguladıkları ve zihinsel engelli tanısı almış bireyin üç beceriyi öğrendiği gözlemlenmiştir. Bu sonuç doğrultusunda dikiş dikme, ahşap boyama ve kart hazırlama becerilerinin öğretiminde akran aracılığı ile öğretim önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Akran aracılığı, model olma, zihinsel engelli, kaynaştırma öğrencisi*

Kosova'da İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Hizmetlerin İncelenmesi: Nitel Bulgular

Ümit GİRGİN, Hasan GÜRGÜR, Murat DOĞAN, Zerrin TURAN, H. Pelin KARASU,
Berrin ÇEKİRDEK, Aysel ÖZYÜREK, Elif AKAY
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, İşitme Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı
İÇEM, Eskişehir
hasangurgur@anadolu.edu.tr

Problem ve Amaç

Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü ile Kosova Cumhuriyeti arasında 2012 yılından beri bilimsel ve eğitim-öğretim faaliyetleri alanlarında işbirliği çalışmaları yürütülmektedir. Bu çerçevede Kosova Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı ülkelerinde özel gereksinimli çocuklara yönelik mevcut koşulları geliştirmeye yönelik taleplerde bulunmuştur. Taraflar arasında resmi bir protokolün imzalanmasının ardından, Anadolu Üniversitesi İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (İÇEM) proje ekibi tarafından 2013-2014 yılında Kosova Cumhuriyeti'nde işitme engelli çocuklara yönelik hizmetleri betimlemeye yönelik bir başlangıç projesi yürütülmüştür. Bu çalışmanın amacı Kosova Cumhuriyeti'nde işitme engelli çocukların tanı, değerlendirme ve eğitimlerine yönelik hizmetlere ilişkin aileler, eğitimciler ve sağlık çalışanlarının görüşlerinin nicel verilere dayalı olarak incelenmesidir.

Yöntem

Desen. Nitel araştırma paradigmasına dayalı betimsel desen.

Katılımcılar. Araştırmaya gönüllü 6 öğretmen ve 4 aile.

Veri Toplama Tekniği. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Bireysel olarak gerçekleştirilen görüşmelerde öğretmenlere 6 soru, ailelere 7 sorudan oluşan görüşme formları kullanılmıştır. Görüşmelerin dijital ses kaydı alınmıştır.

Veri Analizi. Elde edilen verilerin analizi tümevarım yaklaşımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda öncelikle tüm ses kayıtlarının dökümleri yapılmış, indekslere yerleştirilerek kodlamalar gerçekleştirilmiştir. Daha sonraki aşamada proje ekibinden iki farklı uzman tarafından önce bağımsız tema ve alt temalar oluşturulmuş ardından uzmanlar arasında uzlaşma çalışması gerçekleştirilerek nihai bulgulara ulaşılmıştır.

Bulgular

Analiz sonunda öğretmenlerin ülkelerinde işitme engelli çocukların tanılanma ve yerleştirme süreçlerinde gecikmelerin olduğu, cihazlandırma konusunda eksikliklerin var olduğunu dile getirdikleri bulunmuştur. Öğretmenler eğitim süreçlerinde özellikle işaret dili ile iletişim kurduklarını vurgulamışlardır. Elde edilen verilere göre aileler ise çocuklarının ilk tanılanmaları ve cihazlandırma konusunda sorun yaşamış olduklarını belirtmişlerdir. Önemli olarak tanı ile birlikte hiç bir rehberlik veya eğitim hizmeti almadıklarını açıklamışlardır. Ayrıca çocuklarının aldıkları eğitimden memnun olduklarını da belirtmişlerdir.

Tartışma ve Sonuç

Elde edilen bulgulardan yola çıkarak Kosova Cumhuriyeti'nde işitme kaybının tanısı ve cihazlandırma konusunda düzenlemelerinin yapılması gerektiği söylenebilir. Ayrıca öğretmenlere mesleki gelişim hizmetleri de sunulması önemle önerilebilir. Ailelerin ise aile eğitimi hizmetinden yararlanmalarına yönelik düzenlemeler yapılabilir.

Anahtar kelimeler: *Kosova Cumhuriyeti, işitme engelli çocuklar, tanılama hizmetleri, değerlendirme hizmetleri, eğitim hizmetleri*

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Velilerle Yaşadığı Sorunlar

Arş. Gör. Mehmet IŞIK, Yrd. Doç. Dr. Ahmet AYIK

mehmet.isik@atauni.edu.tr, ahmet.ayik@atauni.edu.tr

Yapılan bu çalışmada, özel eğitim uygulama merkezi ve iş uygulama merkezlerinde çalışan öğretmenlerin velilerle yaşadıkları mesleki sorunların irdelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan çalışmada nitel araştırma metotlarından yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu metot bireylerin özel ve mesleki hayatlarındaki düşüncelerini öğrenmek adına sıkça kullanılan bir metottur. Çalışmanın örneklemini Erzurum'da özel eğitim uygulama merkezi ve iş uygulama merkezlerinde görev yapan 16 zihin engelliler sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 10'u kadın, 6'sı ise erkektir. Katılımcıların ikisi lisansüstü eğitim derecesine sahipken, geri kalanlar lisans seviyesinde bir eğitim almışlardır. Elde edilen veriler "içerik analizi" metodu ile analiz edilmiştir. Yapılan analizde ortak temalar aynı başlık altında toplanmış, belirlenen kategoriler dışında gelen cevap için yeni kategoriler açılmıştır. Verilerin analizi neticesinde özel eğitim öğretmenlerinin velilerle yaşadıkları sorunlar belli başlıklar altında tespit edilmiştir. Bunlardan biri velinin öğretmene bakış açısıdır. Bu anlamda, velilerin öğretmenleri "bakıcı" olarak algılaması yaşanılan sorunlar içerisinde ilk sırada gelmektedir. Araştırmaya katılan 9 öğretmenin dile getirdiği bu sorun velilerin özel eğitim konusunu doğru algılamamalarından kaynaklanmaktadır. Örneğin velilerin bir kısmı özel eğitim kurumlarını bakım evi şeklinde algılamaktalar ve buna bağlı olarak özel eğitimcilerden sadece çocuklarına bakmalarını beklemektedirler. Bu veliler katılımcıların düşüncelerine göre çocuklarının gelişimi için çaba sarf etmektedirler. Buna karşılık dört katılımcı velilerin öğretmenlere bakış açısının bazı durumlarda tamamen farklı olduğunu, bazı velilerin özel eğitim öğretmenlerini çocuklarını engelli olmaktan kurtaracak birer uzman, birer kurtarıcı olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Özel eğitim öğretmenlerinin veliler ile ilgili olarak dile getirdikleri diğer bir sorun yanlış eğitim uygulamalarıdır. Katılımcılara göre bunların sebeplerinden biri, velilerin öğretmenlerin belirttiği eğitim direktiflerini yanlış anlamalarıdır. Bunun sonucunda, yapmaları gereken çalışmaları yanlış olarak uygulamaları kaçınılmaz olmaktadır. Bu yanlış uygulamalara örnek olarak velinin okulda verilen eğitimi göz ardı ederek kendince önemli gördüğü konuları çocuğa öğretme çabası dile getirilebilir. 5 katılımcı tarafından dile getirilen bu sorunun neticesinde öğrencinin kıymetli olan ilgi süresinin hedefsizce kullanıldığı ve bu anlamda öğretmenlerin işlerinin zorlaştığı da dile getirilmiştir. Araştırmaya katılan 8 öğretmen tarafından dile getirilen ve eğitimde çok başlılığa sebep olan bir sorunsa, öğretmen ve veliler arasındaki işbirliği eksikliğidir. İşbirliği eksikliği katılımcılara göre bazen o denli büyük olmaktadır ki; bir ailenin içerisinde anne ve baba dahi farklı eğitim amaçlarının peşine düşebilmektedirler. Öğretmenlerin veliler ile ilgili olarak dile getirdikleri diğer bir sorunsa, onların çocukların kişisel temizliklerine yeterli özeni göstermemeleridir. Bu sorun sadece bir öğretmen tarafından dile getirilmiştir.

Velilerin öğretmenler üzerindeki yüksek beklentileri, öğretmenlerin velilerle ilgili mesleki sorunları içerisinde önemli bir yer almaktadır. 11 katılımcı tarafından getirilen bu sorunda velinin çocuğun gelişiminden tatmin olmadığı, çocuktan seviyesinin üstünde beklentileri olduğu düşüncesi ifade edilmektedir. Örneğin, çocuğun okuyup yazabilmesi aile için en önemli eğitim amacı olabilmekte, bu da öğretmen üzerinde bir yıpranmanın önünü açabilmektedir. Bu yüksek beklentilerin sebep olduğu yetersizlik duygusu katılımcıların ifadelerine göre uzun vadede mesleki yıpranmanın önünü açabilmektedir.

Bu yaşanan sorunların ortadan kaldırılabilmesi için katılımcıların ortaya koyduğu çözüm önerilerinin başında öğretmen ve veli arasında güvene dayalı bir ilişkinin inşa edilmesi gelmektedir. 11 katılımcı tarafından dil getirilen diğer bir husus ise velilerin öğretmenlerle iletişime karşı gösterdikleri soğuk tavırdır. Bu durumu en aza indirmek adına veli seminerleri ve ev ziyaretleri katılımcılarca önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: *özel eğitim, özel eğitim öğretmeni, veli*

Özel Eğitim Kurumlarında Öğretmenlik Uygulaması Yapan Öğretmen Adaylarına İş Başında Eğitim Yoluyla Ayrık Denemelerle Öğretimi Uygulama Becerisi Kazandırma

Ali KAYMAK, Dilek ERBAŞ, Binyamin BİRKAN

akaymak35@mynet.com, dilek.erbas@marmara.edu.tr, bbirkan@tohumotizm.org.tr

Son zamanlarda otizmli çocuk sayısındaki artışla birlikte bu çocukların özel eğitim alması için özel olarak eğitilmiş öğretmenlere gereksinim duyulmakta ve bu öğretmenlere uygulama yeterlikleri kazandırılmasının önemi üzerinde durulmaktadır. Özel eğitim öğretmeni yetiştirmede kuramsal bilgilerin yanı sıra uygulamaya yönelik derslerin alınması ve öğretmen adaylarının işbaşında yetiştirilmesi gerekliliği birçok uzman tarafından vurgulanmıştır. Alanyazında eğitimci yetiştirmeye ilişkin kuramsal bilgiye dayalı birçok çalışma bulunmasına karşın işbaşında eğitimci yetiştirmeye dayalı çalışmaların sayısı yeterli değildir. Ülkemizde de özel eğitim alanında öğretmeni işbaşında yetiştirmeye ilişkin araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Özel eğitim öğretmen adaylarını işbaşında eğitim yoluyla yetiştirmeyi amaçlayan bu çalışmada özel eğitim bölümü zihin engelliler öğretmenliği programında okuyan öğretmen adaylarına ayrık denemelerle öğretim uygulama ve uygulama sırasında öğrencilerin meşguliyetini kontrol etme becerileri kazandırmak için kullanılan işbaşında eğitim programının etkililiği incelenmiştir.

Çalışmanın katılımcıları; uygulama becerileri geliştirilmesi hedeflenen öğretmen adayları, öğretmen adaylarının eğitim verdiği otizmli öğrenciler ve öğretmen adaylarına iş başında eğitim veren süpervizördür. Araştırmanın dört bağımlı değişkeni vardır. Bağımlı değişkenlerden ilki; öğretmen adaylarının ayrık denemelerle öğretimi uygulama becerisidir. Bağımlı değişkenlerden ikincisi; öğretmen adaylarının uygulama sırasında öğrencinin meşguliyetini kontrol etme becerisidir. Araştırmanın diğer bağımlı değişkenleri ise, otizmli öğrencilerin hedef beceriyi sergileme ve uygulama sırasındaki meşgul olma davranışlarıdır. Araştırmanın bağımsız değişkeni ise öğretmen adaylarının ayrık denemelerle öğretimi uygulama ve uygulama sırasında öğrencinin meşguliyetini kontrol etme becerilerini edinmeleri için uygulanan işbaşında eğitim programıdır. İşbaşında eğitim programı; a) seminer, b) rol yapma, c) model olma, d) uygulama fırsatı sunma, e) geribildirim verme, f) değerlendirme ve g) ek eğitim verme yöntemlerinin birleşiminden oluşmaktadır. Özel eğitim alanında çalışacak öğretmen adaylarına uygulama becerileri kazandırmak için hazırlanan işbaşında eğitim programının etkililiğini araştıran bu çalışmada, tek denekli araştırma modellerinden yoklama denemeli denekler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Sosyal geçerlik verisi de toplanan çalışmanın %20 sinde uygulama güvenirliği ve gözlemciler arası güvenirlik verisi toplanmış ve yüksek güvenirlik bulguları elde edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, uygulanan işbaşında eğitim programı, öğretmen adaylarına ayrık denemelerle öğretimi uygulama becerisini kazandırmıştır. Ayrıca uygulanan işbaşında eğitim programı, öğretmen adaylarına ayrık denemelerle öğretimi uygulama sırasında otizmli öğrencilerin meşguliyetini kontrol etme becerilerini kazandırmıştır. Öğretmen adayları edinmiş oldukları bu becerileri genelleyebilmişler ve sürdürebilmişlerdir. Bununla birlikte işbaşında eğitim programı ile öğretmen adaylarının kazanmış olduğu ayrık denemelerle öğretimi uygulama becerilerinin, uygulama yaptıkları otizmli öğrencilerin hedef becerileri edinme düzeyine olumlu bir etkisi olmamıştır. Buna karşın işbaşında eğitim programı ile öğretmen adaylarının kazanmış oldukları ayrık denemelerle öğretimi uygulama sırasındaki öğrenci meşguliyetini kontrol etme becerilerinin, otizmli öğrencilerin uygulama sırasındaki meşguliyet düzeyine olumlu bir etkisi olmuştur. Uygulanan işbaşında eğitim programı ile ayrık denemelerle öğretim uygulama becerisi kazanan öğretmen adaylarının bu çalışmaya ilişkin görüşleri olumlu yönde olmuştur.

Anahtar kelimeler: *Öğretmen yetiştirme, işbaşında eğitim, otizm, ayrık denemelerle öğretim*

Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Bireylerin Umutsuzluk Düzeyleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yrd.Doç.Dr. Murat TEZER

Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC

Uzm. Seda YAZAR KIRAÇ

Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC

seda.kirac@gmail.com

Bu araştırma özel gereksinimli kardeşe sahip özel gereksinimli olmayan bireylerin umutsuzluk düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evreni, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Lefkoşa, Girne, Gazimağusa, Yeşilyurt, Ziyamed Özel Eğitim ve İş Eğitim Merkezi'nde eğitim alan özel gereksinimli öğrencilerin, özel gereksinimli olmayan kardeşleridir. Araştırmanın örneklemini ise çalışmaya gönüllü olarak katılan 48 özel gereksinimi olmayan kardeş oluşturmaktadır. Ölçme araçları olarak, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Sosyal Problem Çözme Envanteri ve araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Arastırmada elde edilen verilerin analizinde Sosyal Bilimler için istatistik Paket Programı'nın (SPSS) alt tekniklerinden olan "t-testi" teknigi, varyans analizi ve faktör analizi kullanılmıstır.

Arastırmada elde edilen bulgulara göre, özel gereksinimli olan bireylerin özel gereksinimli olmayan kardeslerin cinsiyetlerinin, büyük ya da küçük olma durumlarının, özel gereksinimli olan kardesin cinsiyetinin, yetersizlik türünün ve ölçegin alt boyutları arasında yapılan istaistiksel analiz sonucunda umutsuzluk düzeylerine iliskin anlamlı bir fark bulunamamıstır. Ancak özel gereksinimli olmayan kardeşlerin problem çözme becerilerinin, umutsuzluk düzeyi ile iliskili oldugu belirlenmistir. Umutsuzluk düzeyi yükseldikçe problem çözme becerisi azalmaktadır.

Anahtar kelimeler: *umutsuzluk, problem çözme becerisi, özel gereksinimli kardeş*

Görme Engelli İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Ev Ödevlerini Yapmada Kendini Yönetme Stratejilerini Kullanma Düzeylerine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi

Arş.Gör. Yasemin DOĞAN

Yrd. Doç. Dr. Çığıl AYKUT

Eğitimde istenilen başarı düzeyine ulaşmada birçok değişken bulunmaktadır. Bunların başında öğretmenin niteliği, öğretme-öğrenme ortamının fiziksel özellikleri, çalışma materyallerinin özellikleri ve süreçte uygulanan öğretim yaklaşımları sıralanabilir. Ayrıca, öğrenciden ve ailelerden kaynaklanan özellikler de söz konusudur. Bunların başında öğrencilerin, etkili öğrenme ve verimli ders çalışma tutum ve alışkanlıklarına sahip olmamaları gelmektedir. Öğrencilerin öğrenme becerilerine ilişkin yeterlilik düzeyi, onun okul başarısı üzerinde belirleyici bir etken olarak ortaya çıkmaktadır (Tümkaya, Bal, 2006). Geçmişten günümüze baktığımızda ev ödevi eğitim sistemimizin içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Ev ödevi, öğretmenler, eğitim yöneticileri ve aileler tarafından üstünde en fazla tartışılan konulardan birisidir (Bir, 2007; Ödevin, 2008). Ev ödevi öğretmen tarafından evde yapması için öğrencilere verilen görevler olarak tanımlanmaktadır (Cooper, 1989). Öğretmenler ev ödevlerini öğrencilerin öğrenme konusundaki sonuçlarını geliştirmek amacıyla vermektedirler. Pek çok eğitimci, ev ödevlerinin, okul içi akademik aktivitelerin önemli bir destekleyicisi olabileceğini savunmaktadır (Cooper ve Valentine, 2001). Ödevler okulda öğrenilen bilgilerin tekrarlanması, konuyla ilgili alıştırmaların yapılması ya da öğrenilen bilgilerin düzenlenerek geliştirilmesi amacıyla verilebileceği gibi sadece okulda işlenecek konulara ön hazırlık yapma amacıyla da verilebilir (Türkoğlu, İflazoğlu ve Karakuş, 2007).

Pek çok özel gereksinimli öğrenci, verilen akademik görevlerde dikkati odaklama ve sürdürme becerilerinde problemler sergileyebilmektedir. Farklı yetersizlikleri sergileyen bireylerde olduğu gibi bazı görme engelli öğrencilerde de derslerde dikkati odaklama ve sürdürme problemleri ve ev ödevlerini tamamlamada sınırlılıklar sergileyebilmektedir.

Tüm bu değişkenleri dikkate alarak öğrencilerin çalışma alışkanlıklarını ve akademik başarılarını artırmak için geliştirilen kendini yönetme stratejilerinden yararlanılmaktadır. Kendini yönetme stratejilerinin pek çok beceri ve davranışın öğretiminde etkili olduğu, kalıcılığı ve genellemeyi sağladığı, dolayısıyla da yetersizliği olan bireyler için kolaylıkla kullanılabileceği yönünde alan yazında görüş birliği bulunmaktadır (Baer, Fowler ve Carden-Smith, 1984; McDougall ve Brady, 1998; Yücesoy Özkan, 2009). Son yıllarda yapılan birçok çalışmada kendini yönetme stratejilerinin kullanıldığı müdahalelerin, dikkati geliştirme, akademik verimliliğin artırılması, ev ödevlerinin tamamlanması ve problem davranışların azaltılmasında olumlu etkileri olduğu bulgulanmıştır (Briesch ve Chafouleas, 2009).

Akademik etkinliklerde kendini yönetme stratejilerinin kullanımı akademik üretkenlik ve verilen bir görevi tamamlamada etkili olduğu gibi öğrenme güçlüğü olan, dikkatini sürdürme problemleri sergileyen ve davranış problemleri olan öğrenciler ile de etkili olarak kullanılmaktadır (Johnson, 2008; Scozzari, 1997; Shimabukuro ve ark., 1999). Araştırmalarda öğrencilerin ve gelişimsel yetersizlikleri olan yetişkinlerin daha fazla bağımsız ve özerk olmalarını desteklemek için farklı kendini yönetme ve kendini düzenleme tekniklerinin uygulanmasına rağmen, görme yetersizliği olan öğrencilerin genel eğitim sınıflarında, özellikle ilköğretime başlama seviyesindeki başarısını artırmak için kullanılan tekniklerin potansiyeli hakkında göreceli olarak çok az bilgi bulunmaktadır. Oysaki görme engelli öğrenicilerin bağımsız yaşam becerileri ile beraber, öz denetim becerilerinin de desteklenmesi kritik ölçüde önemlidir (Sacks, Lueck, Com ve Erin, 2006).

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim kademesi 4.sınıfta okuyan görme engelli öğrencilerin kendilerine verilen ev ödevlerini yapmada kendini yönetme stratejilerini kullanma düzeylerine yönelik görüşlerini incelemektir. Çocukların ev ödevi yapma ile ilgili görüşleri nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi bir ilköğretim okuluna devam etmekte olan (n=10), görme engelli öğrenciler oluşturmaktadır. Görüşmeler çocuklarla araştırmacı tarafından birebir yürütülmüştür. Araştırmada elde edilen verilerin yorumlanmasında betimsel analize yer verilmiştir. Verilerin yorumlanması sürecine devam edilmekte olup bulgular alan yazında var olan ilgili araştırmalar çerçevesinde tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *ev ödevi, kendini yönetme stratejileri, görme engelli çocuk görüşleri*

Kaynaklar

Bir yalan döngüsünün içinde tıkanıyoruz. (2007). 26 Haziran 2009 tarihinde http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetay&ArticleID=832183&Date=30.03.2010&CategoryID=99 adresinden erişildi.

Briesch, A. M., & Chafouleas, S. M. (2009). Development and validation of the Children's Usage Rating Profile for Interventions (CURP-I). Journal of Educational and Psychological Consultation, 19, 21-336.

Briesch, A. M., & Chafouleas, S. M. (2009). Defining behavioral self-management: A review and analysis of the literature 1988-2008. School Psychology Quarterly, 24, 106-11

Cooper, H. (1989). Synthesis of research on homework. Educational Leadership, 47, 85-91.

Cooper, H. & Valentine, J.C. (2001). Using research to answer practical questions about

homework. Educational Psychologist, 36(3), 143–153

Ödevin size değil çocuğunuza verildiğini unutmayın. (2008). 26 Haziran 2009 tarihinde http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=10036573 adresinden erişildi.

Tümkaya, S.; Bal, L. (2006). Öğrencilerinin Ders Çalışma Alışkanlıklarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, 2006, s.313-326*

Türkoğlu, A., İflazoğlu, A., & Karakuş, M. (2007). Homework in primary education. İstanbul: Morpa Cultural Publications

Johnson, J. E. (2008). The effects of a self-monitoring package using a tactile cueing device on student on-task behavior in special education and general education settings. Unpublished master's thesis, Utah State University, Logan, Utah.

Sacks, S., Lueck, A., Corn, A., & Erin, J. (2006). Position paper on low vision. Part 2: Supporting the social and emotional needs of students with low vision to promote academic and social success. Arlington, VA: Division of Visual Impairments.

Scozzari, J. (1997). Self-monitoring academic performance versus self-monitoring on-task behavior. Unpublished master's thesis, California State University, Fresno.

Shimabukuro, S. M., Prater, M. A., Jenkins, A., Edelen-Smith, P. (1999). The effects of self-monitoring of academic performance on students with learning disabilities and ADD/ADHD. Education & Treatment of Children, 22 (4), 397-414.

Taşrada Engelli Ailesi Olmak: Görme Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Sorun ve Beklentileri (Karaman Örneği)

Merve ÖZDEMİR*, Mahmut ÇİTİL**

*Karaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü – Araştırma Görevlisi

**Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü – Araştırma Görevlisi

Tarama modelinde ve betimsel bir durum saptaması niteliğinde olan bu araştırmanın amacı; taşrada yaşayan görme engelli çocuğa sahip ailelerin çocuklarının engelli olmasının toplumsal yaşamlarına etkisini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda ailelerin sosyo-demografik özellikleri, çocuklarının engelli olduğunu öğrenme süreçleri, çocuklarını yetiştirmede yaşadıkları güçlükler, eşler arası ilişkiler, engelli çocuğun sosyal yaşamlarına etkisi, yaşadıkları toplumsal ve eğitsel sorunlar ile toplumdan ve devletten beklentilerinin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada veri toplamak amacıyla belirlenen ailelerle yüzyüze görüşmeler yapılmıştır. Bu kapsamda araştırmada kullanılan Görme Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Sorun ve Beklentileri Görüşme Formu 3 kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda 13 kapalı uçlu sorudan oluşan engelli çocuk hakkında bilgi formu (yaş, cinsiyet, tanı vb.), ikinci kısımda sosyo-demografik durumu belirlemeyi amaçlayan 9 kapalı uçlu soru bulunmaktadır. Görüşme formunun 3. Kısmında ise engelli çocuğa sahip ailelerin çocuklarının engelli olduğunu öğrenme süreçleri, çocuklarını yetiştirmede yaşadıkları güçlükler, eşler arası ilişkiler, engelli çocuğun sosyal yaşamlarına etkisi, yaşadıkları toplumsal ve eğitsel sorunlar ile toplumdan ve devletten beklentilerinin neler olduğu belirlemeyi amaçlayan 11 açık uçlu soru bulunmaktadır. Verilerin analizi ise betimsel analiz yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Araştırma kapsamında biri çocuğun anneannesi, biri baba, diğer 8 veli ise annelerden oluşmak üzere 10 veliyle görüşülmüştür. Araştırmaya katılan velilerin yaşlarının 37-59 arasında değiştiği; Araştırmaya katılan annelerin tamamının evli olduğu, yalnızca bir veli dul olduğu görülmektedir. Annelerin tamamı ev hanımı, babaların tamamı da işçidir. Çocukların ise 3 az gören ve 7 total görmeyen; bunlardan 4'ünün kız, 6'sının erkek; yaşlarının ise 2,5 ile 16 arasında olduğu görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre total görmeyenlerin doğumdan kısa süre sonra, az görenlerin ise 4-11 yaşları arasında tanılandığı anlaşılmaktadır. Karamanda ilkokul (ilk dört sınıf) kısmında özel eğitim sınıfı olduğu bu yüzden bu dönemde olan öğrencilerin buraya yönlendirildiği; ortaokul kısmında ise özel eğitim sınıfı olmadığı ve öğrencilerin kaynaştırmaya yönlendirildiği anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan ailelerin biri 4 çocuğa, üçü 3 çocuğa, beşi 2 çocuğa ve biri de bir çocuğa sahiptir. Araştırmaya katılan dört ailenin başka engelli çocuğu bulunmamasına rağmen 6 ailede birden fazla engelli çocuk olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında 4 çocuğun örgün eğitime devam etmediği görülmektedir. 5 ailenin gelir kaynağı hem çalışılan iş hem de engelli bakım ücreti iken, iki aile yalnızca çalışılan işten gelir elde etmektedir. Bir aile de emekli maaşı ile geçinmektedir. Çocukların engelli olduğunu ilk kez anneleri (8) ve yakın akrabalar (2) fark etmiştir. Ailelerin tamamı çocuklarının engelli olduğunu öğrendikten sonra ilk kez hastaneye başvurmuşlardır. Aileler çocuklarının engelli olduğunu fark ettikten sonra alanyazına paralel duygusal süreçler yaşamışlardır. Ancak toplumsal anlamda hastane gezme süreçlerinin çok uzun olduğu ve bu süreçlerde diğer süreçlere nazaran çok fazla sorun yaşadıkları görülmektedir. Aileler engelli çocukları olduktan sonra sosyal yaşantılarının olumsuz yönde değiştiğini söylemektedirler. Aileler engelli çocukları ile birlikte dışarı çıkmakta ancak çevresel düzenleme ve tepkilerden hoşnut olmadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle yol, kaldırım, parklar ve toplu taşıma araçlarının uygunsuz olması nedeniyle ulaşımda çok güçlük çektikleri anlaşılmaktadır. Aileler eğitsel tanılama süreçlerinde bir sorun yaşamadıklarını, ancak örüğün eğitime başlama ve devam konusunda çeşitli problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ailelerin evde bakım ücreti dışındaki diğer yasal haklarını bilmediklerini, devletten ise daha çok çocuklarının eğitimi ve maddiyat konusunda yardım bekledikleri görülmektedir. Karamanda yaşayan halktan beklentileri ise çocuklarını dışlamamaları, kabul etmelerini, acıyarak bakmamalarını, çevresel düzenlemelerin yapılmasını bekledikleri görülmüştür.

Anahtar kelimeler: *görme engelliler; engelli çocuğa sahip aileler, aile sorunları*

Sakarya İli Engellilere Yönelik İstihdam Analizi ve İş Analizi Sonuçları

Öğr. Gör. Fidan Özbey, Prof. Dr. Atilla Cavkaytar

fozbay@sakarya.edu.tr, atilla.cavkaytar@gmail.com

Bu araştırmanın temel amacı; Sakarya il'i engellilere yönelik istihdam analizi ile iş analizi sürecinin ve sonuçlarının betimlenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır: a) Sakarya ili işkur'a başvuru, açık işler ve işe yerleştirmeler kapsamında engellilerin durumu nasıl bir dağılım göstermektedir? b) Sakarya il geneli sektörler itibarıyla açık iş oranları nasıldır? c) Sakarya ilinde personel temininde güçlük çekilen iş türleri ve sektörel dağılımı nasıldır? ç) Sakarya ili istihdamı zorunlu işyerlerinin (engelli çalıştırma yükümlülüğü olan işyerleri) sektörel dağılımları, iş yerleri sayısı ve kontenjanları nasıl bir dağılım göstermektedir? d) En yaygın sektörde yer alan firmaların istihdam alanları açısından dağılımlarının sınıflandırılması nasıldır? e) Sakarya ilinde en yaygın sektörde yer alan engelli çalıştırmakla yükümlü firmalar hangileridir? f) Sakarya işkur tarafından açılan engellilere yönelik kursların tür ve sayıları nasıl bir dağılım göstermektedir? g) Sakarya mesleki eğitim merkezinden mezun olan öğrencilerin istihdam durumları nasıldır? k) En yaygın sektörde belirlenen iş türü için hangi aşamalar gerçekleştirilerek iş analizi yapılmaktadır? j) Belirlenen iş türü için yapılacak olan iş analizi hangi öğeleri kapsamaktadır?

Bu araştırma, nitel araştırma olarak desenlenmiştir. Araştırmada gözlem, görüşme, günlük, saha notu, görsel ve işitsel ve yazılı dokümanlar, veri toplama tekniklerini oluşturmaktadır. Araştırmada veriler çeşitli kurum ve kuruluşlardan toplanmıştır. Bu kurum ve kuruluşlar şu şekilde sıralanmaktadır: Sakarya İş Ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR), Sakarya Valiliği, Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası (SATSO), Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA), Şehit Ali Borinli Mesleki Eğitim Merkezi, Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD), Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı (KOSGEB), Güvensoy Tekstil Fabrikası.

Sakarya ili engellilere yönelik istihdam analizi sonuçlarına göre en yaygın sektör "imalat" ve imalat sektöründe en yaygın alt sektör de "tekstil" olarak belirlenmiştir. Tekstil alanında yer alan iş bölümlerinden "paketleme ve etiketleme" işi hedef olarak seçilen iş türüdür. Bu iş türüne yönelik iş analizi yapılmış ve sonuçları betimlenmiştir.

Anahtar kelimeler: *istihdam analizi, iş analizi, people with disabilities*

Bu araştırma; Tübitak tarafından 113K453 numaralı Hızlı Destek (1002) Projesi olarak desteklenmektedir.

Yüksek Fonksiyonlu Otizm Özelliği Gösteren Öğrencilere Soğuk İçecek Hazırlama ve Sunma Becerisinin Video Model İle Öğretimin Etkililiği[1]

Tuğba GÜLSÖZ

tugbagulsoz@hotmail.com

Yrd. Doç. Dr. Yahya ÇIKILI

ycikili@hotmail.com

Özet: Özel eğitim kategorisi içinde nöro-gelişimsel bir bozukluk olan otizm, son yıllarda çok sık duyulmaktadır. Otizmin görülme oranı arttıkça, otizm üzerine yapılan çalışmalar da artmakta ve çeşitlilik göstermektedir. Çalışmaların yoğunlaştığı nokta ise otizmli bireylerin eğitimi konusudur. Otizmli bireylerin de eğitiminde en önemli hedef yaşamlarını bağımsız olarak sürdürebilmelerine katkı sağlamaktır. Buna bağlı olarak da eğitim-öğretim faaliyetlerini yürütürken devreye kullanılacak öğretim yöntemi giriyor. Otizmli bireylerin eğitiminde onların gelişimsel ve görsel özellikleri dikkate alınarak seçilecek öğretim yöntemi bireyin performans düzeyini olumlu yönde etkileyecektir. Araştırmada yüksek fonksiyonlu otizm özelliği gösteren öğrencilere soğuk içecek hazırlama ve sunma becerilerinin öğretiminde videoyla model olma yönteminin etkililiği incelenmiştir. Araştırmaya Konya Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bir özel eğitim uygulama merkezine devam eden, otizm tanısı konulmuş, 10 ve 11 yaşlarında olan, ikisi kız ve biri erkek üç öğrenci katılmıştır. Araştırmada soğuk içecek hazırlama ve sunma becerilerinin öğretiminde videoyla model olmanın etkililiği tek denekli araştırma yöntemlerinden denekler-arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Videoyla model olmanın soğuk içecek hazırlama ve sunma becerilerinin öğretimindeki etkililiğini değerlendirmek üzere başlama düzeyi, öğretim ve izleme oturumları gerçekleştirilmiştir. Araştırmada materyal olarak soğuk içecek hazırlama ve içecek sunma becerilerinin kamera çekimleri öğretim oturumlarında kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları yüksek fonksiyonlu otizm özelliği gösteren öğrencilere soğuk içecek hazırlama ve sunma becerilerinin öğretiminde videoyla model olmanın etkili olduğunu, öğretim bittikten sonra beceriyi koruduklarını göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *otizm, beceri öğretimi, video modelle öğretim*

[1] Bu çalışma Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalında 14.06.2014'de kabul edilen yüksek lisans tez çalışmasından hazırlanmıştır.

İşitme Engelli Bir Çocuğun Okuma Yazma Becerilerinin Desteklenmesi: Dil Deneyim Yaklaşımına Dayalı Oryantasyon Programı

H. Pelin KARASU, Ümit GİRGİN, Hasan GÜRGÜR

Anadolu Üniversitesi

İşitme Engelli Çocuklar Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi (İÇEM)

hpkarasu@anadolu.edu.tr, ugirgin@anadolu.edu.tr, hasangurgur@anadolu.edu.tr

Problem Durumu

İşitme kaybından dolayı dil becerilerinde gecikme yaşayan işitme engelli çocuklar, okuma yazma becerilerinin gelişiminde dil ve bilgi düzeylerine uygun okuma yazma materyallerine ihtiyaç duymaktadırlar. Çocuk merkezli bir yaklaşım olan Dil Deneyim Yaklaşımı, bireysel ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanan uygulamalarla öğrencilerin yeni okuma yazma deneyimleri edinmelerini amaçlamaktadır. Özel gereksinimli öğrencilerin okuma yazma becerilerinin gelişiminde, Dil Deneyim Yaklaşımına dayanan uygulamaların okuma yazma programında yer almasının önemli avantajları bulunmaktadır. Dil Deneyim Yaklaşımı, öğrencilerin okuma becerileriyle birlikte dinleme, anlama, konuşma ve yazma becerilerinin birleştirilmesine, olaylar hakkında düşünme, olayları anlatma, sözcükleri tanıma, okuduğunu anlama ve anlatma becerilerinin desteklenmesine ve okuma becerilerine yönelik strateji ve tekniklerin uygulanmasına fırsatlar sağlamaktadır. Diğer dil becerileriyle birlikte okuma yazma becerilerine yönelik deneyim eksikliği olan işitme engelli bir çocuğun, okuma becerileri ve diğer akademik becerilerin gelişiminde sorunlar ve başarısızlıklar yaşayabileceği düşünülebilir. Bu düşünceden hareket ile işitme engelli çocukların öğretimsel uygulamalara daha hızlı uyum sağlayabilmelerini ve okuma yazma becerilerinin gelişimini destekleyen bir eğitim programının yürütülmesinin önemli olduğu söylenebilir.

Amaç. Bu araştırmanın amacı, işitme engelli bir çocuğun okuma yazma becerilerinin gelişiminin Dil Deneyim Yaklaşımı ile desteklenme sürecinin incelenmesidir.

Yöntem

Desen. Araştırma, işitme kayıplı çocuğun yeni dahil olduğu okulda, sınıfındaki öğretimsel uygulamalara katılımını ve uygulamalardaki başarısını desteklemeye yönelik uygulanan destekleme sürecini incelemek amacıyla eylem araştırması şeklinde desenlenmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirildiği yer. Araştırma, Anadolu Üniversitesi bünyesinde bulunan İşitme Çocuklar Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde (İÇEM) gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılar. Araştırmaya İÇEM'de okul eğitimine ilkokul 2. sınıfta başlayan işitme engelli bir öğrenci dahil olmuştur. Ayrıca sınıfın öğretmeni, araştırmacı ve geçerlik-güvenirlik komitesi üyeleri de araştırmanın katılımcılarıdır.

Veri toplama teknikleri. Araştırmada; sıralı resimler, kelime bankaları, ders planları ve değerlendirmeleri, uygulamaların video kayıtları, gözlem, belgeler ve yansıtmalı günlük gibi veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır.

Uygulama ve veri toplama süreci. Araştırma verileri 27.02.2014 ile 22.05.2014 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma sürecinde her hafta iki defa öğrenci ile birebir uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Süreçte her hafta geçerlik-güvenirlik toplantıları yapılmış, bu toplantılarda elde edilen veriler incelenerek bir sonraki uygulamalara ilişkin kararlar alınmıştır.

Verilerin analizi. Araştırma süreci haftalık döngüler halinde gerçekleştirildiğinden, her uygulamadan elde edilen veriler özetlenerek betimsel analiz edilmiştir. Araştırma bulguları yorumlanarak alanyazın çerçevesinde tartışılacak ve uygulamaya yönelik önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *işitme engelli çocuk, okuma yazma becerileri, dil Deneyim Yaklaşımı*

Ağır ve Çoklu Yetersizlikten Etkilenmiş Çocuk Ailelerinin Gereksinimlerinin Belirlenmesi

Ar.Gör.Gamze KAPLAN[1] Yrd.Doç.Dr.Y.Ziya TAVİL[2]

[1]Arş. Gör., Bülent Ecevit Üniversitesi Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, kplngamze@gmail.com

[2]Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, azt2003@yandex.com

Toplumumuzda farklı yetersizliklerden etkilenmiş pek çok birey bulunmaktadır. Bu bireyler yaşamları süresinde farklı alanlarda ailelerinin desteğine gereksinim duyabilmektedir. Tam sayı bilinmemekle birlikte, ülkemizde ağır ve çoklu yetersizliği olan bireylerin 3/1000 oranında olduğu yönündedir (Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Prog., 2002). Ağır ve çoklu yetersizliği olan bireyler için farklı tanımlamalar olmakla birlikte, IDEA çoklu yetersizliği sadece tek bir yetersizlik türü için hazırlanan eğitim programlarından yararlanamayacak derecede ciddi eğitsel problemlere neden birden fazla yetersizliğin birleşimi; ağır yetersizliği ise fiziksel, zihinsel ya da duygusal problemlerinin yoğunluğu nedeniyle topluma anlamlı bir biçimde katılımı sağlamak için mevcut potansiyelini artırmak amacıyla yüksek düzeyde özel eğitim, sosyal, psikolojik ve tıbbi hizmetlere ihtiyaç duyan bireyler olarak tanımlamıştır (Akt: Şafak, 2012). Diğer yetersizlik gruplarına kıyasla ağır ve çoklu yetersizliği olan bireyler yaşamlarının her döneminde ailelerine daha fazla gereksinim duymaktadırlar. Ailelerin ise bu yoğun ihtiyaçları her zaman uygun şekilde karşılayabilmesi mümkün olamayabilir. Ailelerin çocuklarına en verimli şekilde destek sağlayabilmeleri için, çocukları hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları ve onları nasıl destekleyeceklerini bilmeleri gerekir. Çocukla geçirilen zaman bakımından değerlendirildiğinde, ailelerin çocuğun eğitimindeki yeri daha net anlaşılabilir. Ailenin eğitimde aktif şekilde rol alması ise ihtiyaçlarının doğru şekilde belirlenmesi ve bu ihtiyaçlara yönelik düzenlemelerin uygun şekilde sunulması ile mümkündür (Varol, 2010). Belirlenen gereksinimler doğrultusunda sunulacak hizmetleri ise ancak iyi planlanmış aile eğitim programları ile sağlanabilir.

Bu araştırmada ağır ve çoklu yetersizliği olan çocuğa sahip olan ailelerin gereksinimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında ailelerin gereksinimlerini belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen 9 açık uçlu görüşme sorusu kullanılmıştır. Sorular uzman görüşüne sunulduktan sonra son hali verilmiştir. Araştırmaya çocuğu ağır ve çoklu yetersizlikten etkilenmiş 15 anne katılmıştır. Görüşmeler 15-30 dakika arası sürmüştür. Yapılan görüşmeler ses kaydı ile kaydedilmiş, sonra yazılı metne dönüştürülerek analiz edilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiş ve temalar belirlenmiştir. Başlıca temalar sağlık ve bakım giderleri, psikolojik destek, bakım desteği ve sosyal destek olarak belirlenmiştir. Aileler çocuklarının hastane, ameliyat, ilaç masraflarını karşılamakta zorlanmaktadır. Bakım alanında ise çocuklarının taşınması, beslenmesi, temizliği gibi konularda destek gereksinimleri vardır. Annelerin verdikleri cevaplarda sosyal yaşamdan uzaklaştıkları, kendilerine ait zaman bulamamaları ve bu nedenle tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir. Anneler sosyal ortamlarda kabul görme ve toplumsal bakışın olumsuzluğu nedeniyle de güçlük yaşadıklarını belirtmişleridir. Belirlenen temalar doğrultusunda bulgular tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *aile eğitimi, ağır ve çoklu yetersizlik, aile gereksinimi*

İşitme Kaybına Ek Engeli Olan Çocuklar ve Aile Eğitimi

Zerrin TURAN

Anadolu Üniversitesi, İşitme Engelli Çocuklar Eğitim ve Araştırma Merkezi (İÇEM), Yunus Emre Kampusü, Tepebaşı, Eskişehir, zturan@anadolu.edu.tr

İşitme kayıplı çocuklar işitme sinirinin ötesinde, işitsel yollarda veya korteksde herhangi bir problem yoksa uygun cihazlandırma ve eğitimle konuşma dilini kazanabilmektedir. Günümüz işitme cihazları ve koklear implant teknolojisinde gelişmeler, yenidoğan işitme taraması ve yaşamın ilk 6 ayında başlamak üzere verilen eğitimlerle işitme kayıplı çocukların yaşıtları işiten çocuklara eşdeğerde dil kazanımları mümkün olmaktadır. Bununla birlikte yapılan çalışmalar işitme kaybına ek bir engel olduğunda dil gelişiminin işitme kaybı tek engel olan çocuklar göre geciktiğini veya dil ediniminin gerçekleşmediğini göstermektedir. İşitme kayıplı çocukların %40'ında ek engel olduğu belirtilmektedir. Bu yüksek bir orandır. Yenidoğan işitme taraması ile artık işitme kaybı ikinci engelden çok daha önce saptanarak aile eğitimi programlarında bu çocukların eğitimileri başlamaktadır. Çocuğun yaşı büyüdükçe ortaya çıkan problemler eğitimcilerin eğitim planları oluşturmalarını zorlaştırmaktadır. Kaynaklara bakıldığında işitme kaybına ek engeli olan çocuklarla yapılan araştırmaların sınırlı olmakla birlikte dil gelişimi ve aile görüşleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışmalar işitme kaybına ek problem olan çocuklarda sözlü dilin kısıtlı geliştiğini, görülen gelişmenin daha çok yaşam kalitesi ve iletişim boyutunda olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre cihazlandırma/implant sonrası göz ilişkisinde artma, çevrenin farkına varma, vokalizasyonlarda artış, müziğe tepki, çevreden gelen isteklere duyarlılık, yaş büyüdükçe jest, mimik ve işaretlerle basit istek ve ihtiyaçları ifade etme yönünde gelişme gözlenmektedir. Çocuğun gösterdiği gelişim ikinci engelin derecesiyle bağlantılıdır. Ikinci engel ne kadar hafif derecede ise dil gelişimi o kadar iyi olmaktadır. Bu çalışmada konuya ilişkin alanyazın özetlenerek merkezimiz kliniğinde tanılanmış, cihazlandırılmış ve eğitim almakta olan işitme kaybına ek engelli çocuklardan örnekler verilerek eğitim içerikleri tartışılacak ve konuya ilişkin olarak aile görüşleri incelenecektir.

Anahtar kelimeler: *işitme kayıplı çocuklar, işitme kaybına ek engel, aile eğitimi*

Görme Engelliler İçin Sesli Kitap Oluşturmaya Yönelik Proje Çalışması

Mehmet YEREKAPAN, Nilgün MİSİR

Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Türkiye, myerekapan@hotmail.com

Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Türkiye, nilgunmisir61@gmail.com

Ülkemizin farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören görme engelliler için başta ders kaynakları olmak üzere diğer yazılı eserlere erişimde sınırlılıklar ve önemli derecede sorunlar yaşanmaktadır. Dolayısıyla bu yönde ne denli birbirini tamamlayan çalışma olursa ve projeler desteklenirse sorunun çözümü belirgin düzeyde katkı sağlanabilecektir. Ayrıca genel anlamda görme engellilerin istedikleri yazılı eserlere yalnızca bilgisayar ortamından özel programların kullanımıyla erişimleri düşünüldüğünde, bu teknik olanaktan faydalanabilecek çok sınırlı sayıda eğitimli görme engelli birey vardır. Bu bağlamda, proje hedef grupları açısında ihtiyaç duyulan sesli kitaplık ve erişim kolaylığı alanında manidar düzeyde fayda sağlaması beklenmektedir. Projenin amacı, Trabzon İli ve ülkemizde farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören görme engellilerin, bilgiye ulaşmada yazılı kaynaklara erişimlerini kolaylaştırıcı sesli kitaplar oluşturularak, bu alanda yaşanan sorunların giderilmesine katkı sağlanmasıdır. Proje 2014 yılında EDES(Engellilere Destek Programı) kapsamında Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Projede okunacak eserler Trabzon İl merkezinden beş, ilçelerinden beş okul olmak üzere toplam 10 farklı ortaöğretim okulundaki 270 öğrenci tarafından seslendirilmektedir. Projenin örneklemi, Trabzon'un farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören 50 öğrenci ve 20 yetişkin birey, evreni ise Türkiye'deki tüm görme engelli bireylerdir. Proje 2014 yılını kapsayacak şekilde bir yıl devam edecektir. Yürütülen projede uzmanlar tarafından belirlenen hikaye, roman, şiir, fıkra, deneme gibi birçok türde kitap; ilkokul, ortaokul ve liselerde okutulan ders kitapları ve sınavlara yardımcı hazırlık kitapları beş ay süresince uygulama okullarına kurulan ses kabinlerinde uygulayıcı öğrencilere tarafından beş ay sürecinde seslendirilecektir. Seslendirilen eserler hazırlanacak profesyonel web sitesi ve DVD'ler aracılığı ile örneklemdeki görme engellilerin erişimine sağlanacaktır. Projenin sonucunda, görme engelli öğrenci ve yetişkin bireylerin öğrenim hayatlarına ve kişisel gelişimlerine önemli derecede katkı sağlanması beklenmektedir. Ayrıca gönüllü okuyucu öğrencilerin boş zamanlarını iyi şekilde değerlendirmesi, engellilere karşı farkındalık oluşturması ve sosyal sorumluluk bilincinin artmasına katkı sağlanabilecektir. Çalışmada, görme engelli ve diğer engel grubundaki bireyler için uygun eğitim materyallerinin geliştirilmesi ve bu yönde proje çalışmalarının desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: *görme engelli birey, sesli kitap, eğitim materyali, engelli farkındalığı*

Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi" Dersinin Zihin Engelliler Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Engellilere Yönelik Tutumlarına Etkisi ve Derse Yönelik Görüşleri

Öğr. Gör. Meral MELEKOĞLU

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim fakültesi, Özel Eğitim Bölümü

Özel gereksinimi olan birey insanlığın var olduğundan beri toplumda yer almasına rağmen, özel gereksinimi olan bireylerden farklı olan yani toplumun normal gelişim gösteren bireyler olarak adlandırdığı kişiler özel gereksinimi olan bireylere karşı halen olumsuz tutumlar sergileyebilmektedir. Alanyazın incelendiğinde, özel gereksinimi olan bireyler veya insanlar arasındaki farklılıklar çeşitli yaklaşımların veya kuramların konusu olmuştur. Örneğin: Darwin (1859), "Türlerin Kökeni" adlı yapıtında insanlar arasındaki ayrılıkları "bireysel farklar" olarak adlandırmıştır.

Özel gereksinimi olan bireylere karşı tutumların incelemesine yönelik araştırmalara 1970'li yıllarda ağırlık verildiği görülmektedir. Bu araştırmalar genellikle özel gereksinimi olan bireylerin akranlarının ve akranlarının ailelerinin, özel gereksinimi olan çocukların ailelerinin, öğretmenlerinin, idarecilerin, işverenlerin, üniversitelerde özel eğitim alanı dışında farklı disiplinlerde eğitim alan öğretmen adaylarının veya toplumu oluşturan farklı kesimden bireylerin özel gereksinimi olan bireylere veya kaynaştırma programlarına yönelik tutumlarını incelemiştir (Gül, 2012; Özyürek, 2010). Ancak özel eğitim alan öğretmenlerinin veya özel eğitim alanı öğretmen adaylarının özel gereksinimi olan öğrencilere veya bireylere yönelik tutumlarını inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu araştırmanın amacı; "Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi" dersinin zihin engelliler öğretmenliği 2. sınıf öğretmen adaylarının engellilere yönelik tutumlarına etkisini ve öğretmen adaylarının derse yönelik görüşlerini incelemektir. Bu amaçla; a) öğretmen adaylarının ders öncesi ve sonrası özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları ile ders sonundaki tutumları nedir, b) öğretmen adaylarının "Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi" dersine yönelik görüşleri nelerdir sorularına cevap aranmıştır. Bu araştırma nitel bir araştırmadır. Araştırmaya zihin engelliler öğretmenli 2. sınıf öğrencilerinden derse kayıtlı 100 öğrenci (birinci ve ikinci öğretim) katılmıştır. Araştırmacı dönemin başında (ilk derste) (ön test) ve dönemin sonunda (son derste) (son test) öğretmen adaylarından özel gereksinimi olan bireyleri bir metaforla tanımlamalarını ve neden bu metaforu seçtiklerini açıklamalarını istemiştir. Öğretmen adaylarının derse yönelik görüşleri ise; dönem sonunda dönem boyunca yaptıkları çalışmaları ve dersi değerlendirmelerine yönelik yarı yapılandırılmış iki tane görüşme sorusu ile tespit edilmiştir. Elde edilen bu veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir.

Dersin izlencesinde; görsel sunular, video izlettirme, tartışma, beyin fırtınası, toplumda tutum değiştirmeye yönelik bir proje geliştirme ve uygulama ve son olarak araştırma yapma etkinlikleri bulunmaktadır.

Araştırmanın sonunda öğretmen adaylarının ön test verilerine göre birinci öğretim öğretmen adaylarının negatif tutum metaforları (engelli/yetersiz, savaşçı, sorumluluk) %77.7 (n=35), pozitif tutumları (farklılık, masumiyet) %22,3 (n=10); son test negatif tutumları (savaşçı, sorumluluk) %46,9 (n=15), pozitif tutumları (farklılık, masumiyet) %52,1 (n=18)' dir. İkinci öğretim öğretmen adaylarının negatif tutum metaforları (engelli/yetersiz, savaşçı, sorumluluk, şükür kaynağı) %84 (n=42), pozitif tutumları (farklılık, masumiyet) %16 (n=8); son test negatif tutumları (savaşçı, sorumluluk) %39,5 (n=17), pozitif tutumları (farklılık, masumiyet) %59,5 (n=25)' dir.

Öğrencilerin derse yönelik görüşleri incelendiğinde; dersi birinci öğretimden öğretmen adaylarının %75,5'i ve ikinci öğretimden %82,7'si başka öğretmen adaylarına tavsiyede bulunurken; birinci öğretimden %24,5'i ve ikinci öğretimden %17,3'ü dersi başkalarına tavsiye etmemektedir. Öğretmen adayları genel olarak dersin kendilerini geliştirdiklerini, ders sürecinde gerçekleştirilen projeler kapsamında birçok deneyimler kazandıklarını ve ders sonunda özel gereksinimi olan çocukları daha fazla benimsediklerini belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: *özel gereksinimi olan birey, tutum, engellilere yönelik tutumlar*

İşitme Engelli Öğrencilere Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Kullanımının Önemi

Elif AKAY, Prof. Dr. Ümit GİRGİN

elifakay@anadolu.edu.tr, ugirgin@anadolu.edu.tr

Anadolu Üniversitesi

İşitme Engelli Çocuklar Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi (İÇEM)

Okul programında yer alan Sosyal Bilgiler dersi; 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda öğrencileri, sosyal çevreleriyle olumlu sosyal ilişkilerde bulunmayı, kendi sorumluluklarını yerine getirmeyi, çevrelerine uyum sağlamayı ve işbirliğine girmeye yönelik çeşitli kazanımları sağlayan, planlı, programlı ve örgütlü eğitim etkinliklerinden oluşmaktadır.

Problem Durum: İşitme engelli çocukların dil ve iletişim becerilerinin gelişiminde ve buna bağlı olarak akademik becerilerinde normal işiten yaşıtlarına göre gecikme yaşadıkları vurgulanmaktadır. Bu gecikme, öğrencilerin sözlü dil becerilerini, geçmiş zaman kavramının gelişimini ve güncel olaylara yönelik bakış açılarını sınırlandırmaktadır. Koklear implantın yaygınlaşması işitme engelli bir öğrencinin günlük dilini akıcı ve anlaşılır olarak konuşmasını desteklemekle birlikte, öğrencinin akademik başarısını artırmak için derslerde kullanılacak yöntem ve tekniklere gereksinim olduğu bilinmektedir. Bu gereksinimlerden yola çıkarak işitme engelli öğrencilere Sosyal Bilgiler dersi uygulanırken materyal kullanımının kavramları anlamlandırma, sözcük dağarcığını destekleme, yeni bilgiyi geçmiş bilgi ve deneyimleriyle birleştirme fırsatları sağladığı, birçok soyut kavramın somutlaşmasını desteklediği ve bu şekilde dersin amaçlarına ulaşmayı sağlayacağı belirtilmektedir.

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan materyallerin işitme engelli öğrenciler için önemini vurgulamaktır.

Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Materyaller: Sosyal Bilgiler dersi içeriği bakımından soyut kavramları ve yaşanmamış olayları içinde barındıran bir derstir. Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan en temel materyal ise MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarıdır. Bunun dışında, işitme engelli öğrencilere özel, içeriği öğrencilerin dil düzeylerine uygun hale getirilmiş ve resimlerle zenginleştirilmiş kitaplar bulunmamaktadır. Ders kitaplarındaki bilgi verici metinler incelendiğinde, işitme engelli öğrencilerin dil ve bilgi düzeylerinin çok üstünde olması ve soyut kavramların bulunması, işitme engelli öğrencilere Sosyal Bilgiler dersinin konu ve kavramlarının kazandırılmasında problemlere neden olmaktadır. Bu nedenle işitme engelli öğrencilere hazırlanacak ders materyallerinin öğrencilerin dil ve bilgi düzeylerine, yaş olgunluklarına ve konuya uygun seçilmiş olması önemlidir. Bu özelliklere uygun olarak hazırlanmış basitleştirilmiş metinler, fotoğraflar, nesneler, resimli kartlar, posterler… gibi materyaller, öğretmene ve öğrenciye çeşitli katkılar sağlamaktadır.

Materyal Kullanımının Katkıları: Ders materyali öğretmenin, işitme engelli öğrenciyle olan etkileşiminde sözel ifadelerinden ne kadar yararlandığını, materyal desteğine ne kadar gereksinim duyduğunu gözleme fırsatı vererek öğrencinin öğrenmesini değerlendirmesini sağlamaktadır. Materyalin dil düzeyinin uyarlanarak sunulması konuyu somutlaştırarak, öğrencinin konuya yönelik kavramları anlamasına yardım etmektedir. Sözlü dil becerileri sınırlı olan işitme engelli öğrenci, öğretmenin paylaştığı bilgiye katkılarda bulunurken materyalden yardım alabilmektedirler. Öğrencilerin geçmiş zaman kavramının gelişimini destekleyerek, geçmişte olan olayları zihninde canlandırmalarına fırsat vermektedir. Sınıf içindeki farklı bilgi ve deneyim düzeyindeki öğrencilerin ortak bir noktada birleşmelerine fırsat vermektedir. Öğrencilere dilleri sınırlı bile olsa, kendi düşüncelerini tartışma olanağı sunmaktadır. Bilgiyi bağlamı içinde deneyimlemelerine fırsat vererek hatırlamasını kolaylaştırmaktadır. Öğrencilerin sorulan soruları cevaplarken ipucu almalarına yardım etmektedir. Öğrenciye gerçek yaşamda deneyimleyemeyeceği zengin yaşantılar sağlamaktadır. İşitme engelli öğrencilere güncel olaylara yönelik bilgiler sunarak dünyada olup bitenler hakkında bakış açısı geliştirmesini sağlamaktadır. Bu durum öğrencinin yaş olgunluğuna uygun gelişim göstermesini destekler.

Anahtar kelimeler: *İşitme engelli öğrenci, Sosyal Bilgiler, materyal kullanımı*

Görme Engelli Öğrencilerin Fen Bilimleri Dersinde Yaşadıkları Zorlukların Belirlenmesi: Trabzon Örneği

Mehmet YEREKAPAN, Nilgün MİSİR

Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Türkiye, myerekapan@hotmail.com

Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Türkiye, nilgunmisir61@gmail.com

Görme engelli öğrencilerin öğrenim yaşantıları boyunca, okullarında bir çok zorlukla karşılaştığı bilinmektedir. Bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan öğrencilik döneminde karşılaşacağı sorunların en aza indirgenmesi büyük önem taşımaktadır. Birey, böylelikle biyolojik ve sosyal gelişimini en iyi şekilde tamamlayabilecek ve kendini hayata hazırlayabilecektir. Eğitim-öğretim gören normal öğrenciler arasındaki görme engelli öğrencilerin biyolojik psiko-sosyal gereksinimleri görenlerden farklı değildir. Ancak eğitim ortamlarının görme engelli öğrencilerin özelliklerine uygun olarak hazırlanması ve derslerde özel gereksinimleri karşılayacak alt yapı olması gerekmektedir. Bu araştırma 2014 yılı EDES(Engellilere Destek Programı) kapsamında İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen 'Kitaplar Konuşuyor Karanlıklar Aydınlanıyor' projesinin hedef kitlesi ile çalışılmıştır. Araştırmanın amacı, ortaokullarda öğrenim gören görme engelli kaynaştırma öğrencilerinin fen ve teknoloji dersinde karşılaştıkları zorlukları belirlemek ve derse karşı tutumlarını ölçmektir. Araştırma 2013-2014 eğitim öğretim yılı, Trabzon merkez ve ilçe ortaokullarında öğrenim gören 20 görme engelli kaynaştırma öğrencisi ile yürütülmüştür. Araştırmanın verileri örneklemdeki engelli öğrencilere uygulanmak üzere hazırlanan 20 maddesi fen ve teknoloji dersinde karşılaşılan güçlükleri belirlemeye, 10 maddesi de derse karşı tutumun tespit edilmesine yönelik toplam 30 maddelik anketten elde edilmiştir. Anketler frekanslandırılıp, frekans değerleri yorumlanarak veriler analiz edilmiştir. Verilerden elde edilen sonuçlara göre görme engelli öğrencilerin, fen ve teknoloji dersinin uygulamaya yönelik, görselliği ön planda olan "Kalıtım ve Genler" ünitesindeki kalıtım konusu, "Isı ve Sıcaklık" ünitesindeki formül, kavramlar ve kavramlar arası ilişkilendirmeler, "Besin Zinciri ve ATP Enerjisi" konularının anlaşılmasında ve okul sınavları ile ortaöğretim giriş sınavlarının aynı konulardaki soruların yapılmasında oldukça güçlük çektikleri belirlenmiştir. Görme engellilerin yapılan deneylere katılamadıkları, özellikle şekillerin olduğu konularda problem yaşadıkları, günlük hayatta gözlem yapmakta eksiklik yaşadıkları dolayısı ile konuları anlamada ve ilişkilendirmede zorluk çektikleri tespit edilmiştir. Bu tür problemlerin yaşanması nedeni ile görme engelli öğrencilerin, derse karşı olumsuz tutum geliştirdikleri ve çoğu zaman bilimsel anlamda yetersiz kaldıkları belirlenmiştir. Fen ve teknoloji konularını sevmeleri ve öğrenmek istemelerine karşın, uygulamalardan ve gözlem yapmaktan mahrum oluşları nedeni ile dersten soğudukları, dersin takip edilmesinde oldukça zorlandıkları, yeterli düzeyde not tutamadıkları, materyal ihtiyacı duydukları ve bu alanda meslek seçimi yapamadıkları ortaya çıkmıştır. Zorluk çekilen konularda öğretmelerin ders dışında görme engelli öğrencilerle bireysel olarak uygulamalı ve materyaller kullanarak destek eğitimler yapması ve özel anlatımlı sesli kitap veya eğitim materyallerinin hazırlanmasının görme engelli öğrenciler için faydalı olacağı ifade edilebilir.

Anahtar kelimeler: *fen bilimleri öğretim programı, görme engelli öğrenci, öğrenme zorlukları, öğrenci başarısı, derse karşı tutum*

Otizm Davranış Kontrol Listesi - ODKL (Autism Behavior Cheklist – ABC) Türkiye Uyarlaması Bulguları

Onur ÖZDEMİR
Marmara Üniversitesi

İbrahim H. DİKEN
Anadolu Üniversitesi

Özlem DİKEN
Anadolu Üniversitesi

Güçlü ŞEKERCİOĞLU
Akdeniz Üniversitesi

Türkiye'de Otizm Spektrum Bozukluklarını (OSB) değerlendirmek için kullanılan tarama ve tanılama araçlarının sayısı yeterli düzeyde değildir. Yurt dışında geliştirilmiş olan Otizm Davranış Kontrol Listesi (ODKL), kısa sürede tamamlanan ve sonuç alınan bir tanılama aracı olması nedeniyle, ülkemizin koşullarına uygun bir araç olarak değerlendirilmiş ve Türkiye uyarlamasının yapılması amaçlanmıştır. Uyarlama çalışmaları sırasında ortaya çıkan gereksinimler doğrultusunda, aracın orjinalinde bulunmayan çeşitli eklemeler de yapılmıştır. Çalışmanın örneklem grubunu 21 ilden OSB tanısı almış 969 öğrenci oluşturmaktadır. Bunlara ek olarak geçerlik çalışmalarında değerlendirilmek üzere zihinsel yetersizlik gösteren 50 öğrenciden de veri alınmıştır. Elde edilen veriler ile yapılan geçerlik çalışmaları; faktör analizleri, madde ayırt edicilik analizleri, GOBDÖ 2-TV ile korelasyon düzeyinin belirlenmesi, OSB ve zihinsel yetersizlik gösteren gruplar arasında aracın ayırt ediciliğinin belirlenmesi ve iç tutarlılık katsayısının belirlenmesidir. Yapılan güvenirlik analizleri ise; test-tekrar test güvenirlik düzeyinin belirlenmesi, iç tutarlılık katsayısının belirlenmesi ve madde analizleri olmuştur. Son olarak da aracın norm tabloları oluşturulmuştur. Yapılan bu çalışmalar sonrasında ise yaş, cinsiyet, zihinsel yetersizlik ve konuşma davranışlarına göre ODKL puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı da değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular ODKL'nin ana grup maddelerinin iki faktörlü yapıya uygun olduğunu, aracın geçerlik ve güvenirlik düzeylerinin de tatmin edici seviyede bulunduğunu göstermektedir. ODKL puanları yaş ve cinsiyet bağlamında farklılaşmamakta, zihinsel yetersizlik ve konuşma değişkenleri açısından ise farklılaşmaktadır. Yapılan bu çalışmalar sonucunda, ODKL'nin Türkiye şartlarına uygun, yeterli geçerlik ve güvenirlik düzeylerine sahip bir tanılama aracı olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar kelimeler: *Otizm spektrum bozuklukları, tarama ve tanılama araçları, geçerlik, güvenirlik*

Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezinde Yaşanan Sorunların Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi

Yrd. Doç.Dr. Nur AKÇİN

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, nakcin@marmara.edu.tr

Öğr. Grv. Begüm ÇAPA-TAYYARE

Kocaeli Üniversitesi İş ve Uğraşı Terapisi Yüksek Meslekokulu, begum_capa@yahoo.com

Psi. Dan. Sevgi MANDAN

İlhami Ahmet Örnekal İlkokulu, sevgimandan@hotmail.com

Ülkemizde otizmli çocuklara eğitim hizmeti Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) tarafından verilmektedir. Milli Eğitim 2011-2012 istatistikleri incelendiği zaman, ülkemiz genelinde 51 Bağımsız OÇEM'de, 683 öğretmen tarafından toplam 2066 otizmli öğrenci eğitim görmektedir. İstanbul ilinde ise 10 bağımsız OÇEM hizmet vermektedir. Ülkemizde otizmli çocuklara eğitim hizmeti veren Özel Eğitim Uygulama Merkez'lerine yönelik araştırmalar incelendiğinde başlıca iki araştırmaya ulaşılabilmiştir. Bunlardan biri, Yücel'in (2006) bağımsız otistik çocuklar eğitim merkezi hakkında uzaktan eğitime dayalı aile eğitim programının etkililiğini incelediği araştırma, diğeri ise Tohum Otizm Vakfı, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul Bağcılar İTO ve Lokman Hekim OÇEM'in birlikte yürüttükleri OÇEM Kaliteli Eğitim Projesi"dir. Ancak bu kurumlarda yaşanan sorunların neler olduğunu belirlemeye yönelik araştırma sonuçlarına ulaşılamamıştır. Oysa ki, otizmli çocuklara eğitim vermekte olan eğitim kurumlarında yaşanan sorunların neler olduğunun bilinmesi bu kurumlarda verilmekte olan eğitim ve öğretim kalitesinin geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu kurumlarda yaşanan sorunların belirlenmesinde, burada görev alan öğretmenler ile görüşmeler yapılması onların gerçek deneyim ve düşüncelerinin derinlemesine inceleme olanağı sağlamaktadır. Otizmli çocuklara eğitim vermekte olan eğitim kurumlarında yaşanan sorunların neler olduğunun bilinmesi bu kurumlarda verilmekte olan eğitim ve öğretim kalitesinin geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, bağımsız otistik çocuklar eğitim merkezinde (OÇEM) yaşanan sorunların öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelenmesidir.

Araştırmada katılımcıların çalıştıkları kurumda yaşadıkları sorunları belirlemek amacıyla görüşme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmamız İstanbul'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak otizmli çocuklara yönelik hizmet veren bir "otistik çocuklar eğitim merkezi ve iş eğitim merkezi"nde 2011-2012 öğretim yılı mayıs ayında yürütülmüştür. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Katılımcıları belirlemede başlıca iki ölçüt kullanılmıştır. Bunlar; kadrolu zihin engelliler sınıf öğretmeni olmak ya da bu kurumda en az 2-3 aydır sözleşmeli sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktır. Bu çalışmaya, 26 kadın ve 5 erkek olmak üzere toplam 31 öğretmen katılmıştır. Görüşmeler, 11 dakika ile 38 dakika arasında değişen sürelerde ortalamada ise 19 dakika sürmüştür. Elde edilen verilere tümevarım analizi kullanılmıştır. Bulguların güvenirliği, analist çeşitlemesi yoluyla sağlanmıştır. Değerlendirmeciler arası güvenirlik ortalama %99 (%94-100) olarak hesaplanmıştır.

Katılımcılar tarafından ifade edilen kurumla ilgili sorun türleri ifade edilme sıklıkları dikkate alınarak sıralandığında fiziki koşullar, yerleştirme, öğretmen özellikleri, kapsamlı eğitim programı, bireyselleştirilmiş eğitim planlarının hazırlanması ve uygulanması ve aile olmak üzere altı tema ortaya çıkmıştır.

Araştırma, veri toplama yöntemi olarak belirlenen görüşme yönteminin sınırlılıklarını taşımaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmaların farklı otistik çocuklar eğitim merkezlerinde ve farklı illerde yürütülmesine gereksinim vardır. Bu çalışmada sadece bu merkezde çalışan öğretmenlerin bu kurumlardaki sorunlara ilişkin algıları belirlenmesi hedeflenmiştir. Oysaki, bu merkezlerde yöneticilik yapan idarecilerin ve bu merkezlere çocuklarını eğitime gönderen ailelerin bakış açılarını belirlenmesine de gereksinim duyulmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Otistik çocuklar eğitim merkezi, öğretmen görüşleri, tümevarım analizi*

Bilgisayar Destekli Eğitim Dersinin İşitme Engelliler Öğretmenliği Alan Yeterlikleri Çerçevesinde Uygulanması

Zehranur KAYA
Anadolu Üniversitesi
Türkiye
znkaya@gmail.com

Sema ÜNLÜER
Anadolu Üniversitesi
Türkiye
semaunluer@gmail.com

Bilgi çağında gelişen teknoloji ve ihtiyaçlar birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da birtakım değişikliklere neden olmuştur. Bu değişim ve gelişimler eğitim ortamlarının en önemli unsurlarından biri olan öğretmenlerin niteliklerinin de değişmesine yol açmıştır. Diğer bir ifadeyle nitelikli öğrencilerin yetiştirilebilmesi için nitelikli öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. *Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü* raporlarında; öğretmenlik mesleğinin niteliğinin yükseltilmesi, öncelikle öğretmenlerin sahip olması gereken genel ve özel alan yeterliklerin bilinmesi, daha sonra, bu yeterliklerin, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarıyla, öğretmen adaylarına ve öğretmenlere kazandırılması ile mümkün olduğu belirtilmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 45. maddesi hükümleri kapsamında, öğretmen yeterliklerinin belirlenmesine yönelik olarak, ülkemizde 2002 yılından itibaren *Temel Eğitime Destek Programı (TEDP)* kapsamında öğretmen eğitimi çalıştayları yapılmıştır. Yapılan 8 çalıştay sonucunda *Talim Terbiye Kurulu*'nca kabul edilen "**Öğretmenlik Mesleği Genel Alan Yeterlikleri**" belirlenmiştir. *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri:* (1) Kişisel ve Mesleki Değerler - Meslekî Gelişim, (2) Öğrenciyi Tanıma, (3) Öğretme ve Öğrenme Süreci, (4) Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme (5) Okul, Aile ve Toplum İlişkileri, (6) Program ve İçerik Bilgisi olmak üzere 6 ana yeterlik, 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşmaktadır. Ancak, öğretmen yeterlilikleriyle ilgili nasıl bir sınıflama yapılırsa yapılsın, bu yeterlilikler bir bütün olarak ele alınarak uygulanması gerektiği unutulmamalıdır.

Öğretmenlik Mesleği Genel Alan Yeterlikleri ilköğretim kademesi öğretmenlerine yönelik olarak 16 alanda **Özel Alan Yeterlikleri** ile geliştirilmiştir. *Özel Alan Yeterlikleri*; alana özgü olarak, gelişim hedeflerini göstermek amacıyla hazırlanmıştır. Her bir alan için yeterlik alanı, kapsamı, yeterlikleri ve performans göstergeleri belirlenmiştir. Özel eğitim içinde işitme engelliler öğretmenlerine yönelik olarak kapsam; işitme engelli öğrencilere dinleme ve konuşma becerilerini kazandırabilme ve öğrencilerin sosyal kabulünü sağlayabilmeye yönelik uygulamaları içermektedir. Bu kapsam doğrultusunda yeterlik ve performans göstergeleri ayrıca ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Yeterlik alanları içinde yer alan "*Bilişim teknolojilerinden mesleki gelişim ve iletişim için yararlanabilme"* maddesi; öğretmenlerin teknolojiyi kullanmalarının önemine ilişkin A1, A2 ve A3 düzeylerinde 3 performans göstergesini içermektedir.

Anadolu Üniversitesi; Eğitim Fakültesi İşitme Engelliler Öğretmenliği programı ile 1989 yılından beri işitme engelliler öğretmeni yetiştiren bir kurumdur. İşitme Engelliler Öğretmenliği programında *Özel Alan Yeterlikleri*'ne yönelik olarak; 1. sınıf I. Dönem'de; öğretmen adaylarının bilgisayar kullanma becerilerini kazanmaları amacıyla *"BİL 125 Bilgisayar"* dersi zorunlu dersler statüsünde haftada 4 saat olarak yer almaktadır. Ayrıca 2. Sınıf IV. Dönemde ise; bilgisayar destekli eğitimi anlamak ve bu alanda kullanabilecek yazılımların değerlendirilmesine yönelik olarak *"İEÖ 232 Bilgisayar Destekli Eğitim"* dersi zorunlu dersler statüsünde haftada 2 saat olarak yer almaktadır. Önerilen sözlü sunuda; Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı'nda yer alan ve öğretmen adaylarının *Özel Alan Yeterlikleri*ni geliştirmeye yönelik olarak yapılan *İEÖ232 Bilgisayar Destekli Eğitim* dersinin; planlama aşamasından içerik, işleyiş ve uygulama ve değerlendirme aşamalarına yönelik gerçekleştirilen çalışmalar paylaşılacaktır. Sonuçların, işitme engelli öğretmeni yetiştiren bölümlere, işitme engelliler öğretmenlerine, öğretmen araştırmacılara ve program geliştirmede sorumlu uzmanlara bir bakış açısı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: *işitme engelliler öğretmenliği, özel alan yeterlikleri, bilgisayar destekli eğitim*

Bir Aile Eğitimi Örneği: Çocuklar Eğleniyor, Aileler Öğreniyor Projesi

Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR, Arş. Gör. Dilay AKGÜN GİRAY Arş. Gör. Çetin TOPUZ, Arş. Gör. Caner KASAP, Arş. Gör. Esra ORUM ÇATTIK, Arş Gör. Ahmet Serhat UÇAR, Arş. Gör. Gülefşan Özge AKBEY, Öğretmen Hasan Hüseyin ŞAHİN

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye

Problem Durumu:

Yetersizlik durumu sadece bireyi değil, ailenin tamamını etkileyen bir durum olarak değerlendirilmektedir. Aile çocuğun gelişimini doğrudan etkilediği gibi çocuk da ailenin yaşantısını doğrudan etkilemektedir (Fiedler, Simpson ve Clark, 2007; *akt. Özdemir)*

Son yıllarda özel eğitim hizmetlerinde ailelerin daha etkin rol oynaması görüşü önem kazanmıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da ailelere sunulan hizmet ve desteklerin yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Bu hizmetler genellikle resmi ya da resmi olmayan kurumlar ve okullarda verilebilmektedir. Buradan yola çıkılarak Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programında yer alan Aile eğitimi dersi kapsamında bir aile eğitimi projesi geliştirilmesi planlanmıştır.

Bu projede, 1 proje danışmanı, 7 proje asistanı görev yapmıştır. Proje Eskişehir ili Odunpazarı Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı işbirliği ile Proje yürütücüsü, projede çalışan araştırma görevlileri, gönüllü lisans öğrencileri ve ilgili vakıftan yardım alan ve zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan toplam 31 ailenin ve çocuklarının katılımı ile yürütülmüştür. Proje eğitimi 4 hafta eğitim seminerlerinin verilmesi ve 1 hafta sonuçların paylaşılması ve tartışılması olmak üzere toplam 5 haftalık bir sürede gerçekleştirilmiştir.

Amaç

Proje eğitimleri sırasında ailelere Kabul Süreci, Yasal Haklar, Hizmetlere Ulaşma, Sosyal Ve Özbakım Becerilerinin Öğretimi hakkında bilgiler verilmesi hedeflenmiş, proje eğitimleri Eskişehir ili Av. Lütfi Ergökmen İlkokulu, Ortaokulu, İş Eğitim Merkezi'nin toplantı salonunda, her hafta cuma günleri 18.00 – 20.00 saatleri arasında gerçekleştirilmiştir. Ailelere verilen eğitimler sırasında her haftanın konusuna ilişkin bültenler hazırlanarak ailelere dağıtılmıştır. Ayrıca belirlenen konulara ilişkin bilgiler verilmemiş bunun yanı sıra ailelerin yaşadıkları sorunları paylaşmaları, baş etmekte zorlandıkları alanlarla ilgili sorular sormaları ve yanıt almalarına fırsat verilmiştir. Bütün proje süreci video kamera ile kayıt altına alınmıştır.

Eğitimler sırasında Bu eğitimler sırasında ailelerin zihinsel yetersizliğe sahip olan çocukları da aynı zaman diliminde eğitimlerin verildiği okula getirilmiş, belirlenen süre içerisindeki bakımları okulun bahçesinde ve çok amaçlı salonunda Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Öğretmenliği birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinden gönüllü olarak projeye dâhil olanlar tarafından düzenlenen çeşitli oyun, sanat ve folklor etkinlikleri ile üstlenilmiştir.

Yöntem:

Proje eğitimleri başında ailelere ön test olarak Aile Yılmazlık Ölçeği uygulanmış; dört haftalık eğitim süreci sonunda aynı ölçek son test olarak uygulanmıştır.

Bulgular ve Sonuç:

Proje sonunda ailelere uygulanan aile yılmazlık ölçeğine ilişkin ön test ve son test verileri karşılaştırılmış ve bulgular tartışılmıştır. Ön test ve son test sonuçlarına ilişkin bulgular kongredeki sunum sırasında paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Aile Eğitimi, Aile Yılmazlık Ölçeği*

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ailelerle Gerçekleştirilen "Ailelerle El Ele" Aile Eğitim Programı'na İlişkin Aile Görüşleri

Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR, Arş. Gör. Seçil ÇELİK, Arş. Gör. Gülden BOZKUŞ GENÇ, Arş. Gör. Sunagül SANİ BOZKURT, Arş. Gör. Gözde TOMRİS

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü

atilla.cavkaytar@anadolu.edu.tr; secilcelik@anadolu.edu.tr; guldenbozkus@anadolu.edu.tr; ssbozkurt@anadolu.edu.tr; gozdetomris@gmail.com

Her çocuk ailesiyle bir bütündür ve büyüdüğü aile ortamının, ona sunulan fırsatların izlerini taşır. Çocuğundaki farklılıkları ilk fark eden, onlarla en fazla vakit geçiren ve onları en iyi tanıyan kişiler şüphesiz ki ailelerdir. Türkiye'de ailelerle ilgili yapılan araştırmaların bulguları incelendiğinde; ailelerin gereksinimlerinin çeşitlilik göstermesine rağmen büyük bir kısmının bilgi gereksinimlerinin olduğu belirtilmektedir. Bu bilgi gereksinimlerinin ailelerin çocuklarının özellikleri, davranış problemleri, yasal haklar, sosyal destek, psikolojik danışmanlık ve rehberlik vb. konularda yoğunlaştığı vurgulanmaktadır. Bu nedenle özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin bilgi gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik aile eğitim programlarının düzenlenmesi tüm dünyada giderek üzerinde durulan önemli bir konu haline gelmiştir. Ailelerinin yaşam kalitesini artırmak amacıyla çocuğun tüm gelişim alanlarını desteklemek için aile eğitimlerinin artırılması ve geliştirilmesinde bu alanda çalışan uzmanlara büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Türkiye'de aile eğitimi yasal bir zorunluluktur ve 2006 yılında yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre ailelerin bilgilendirilmesi, desteklenmesi ve eğitimin her aşamasına katılımları sağlanmalıdır. Bu çalışmanın amacı; Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı Prof. Dr. Yahya Özsoy Gelişimsel Yetersizlik Uygulama Birimi ve Eskişehir Otizm Farkındalık Derneği (OFDER)'in işbirliği ile Nisan ayı Otizm Farkındalık günleri kapsamında düzenlenen bu çalışmanın amacı; Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklara sahip ailelere sunulan beş haftalık "Ailelerle El Ele Aile Eğitim Programı"na ilişkin ailelerin görüşlerinin belirlenmesidir. Bu program kuruma dayalı bilgilendirici bir aile eğitim programıdır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle ihtiyaç analizi yapılmış ve ailelerin bilgi almak istedikleri konu başlıkları oluşturulmuştur. Bu konu başlıkları sırasıyla Otizm Spektrum Bozukluğu ve bilimsel dayanaklı uygulamalar, Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların değerlendirilmesi, uygun davranışların artırılması, uygun olmayan davranışların azaltılması, Aile Bilgi ve Destek Eğitim Programı (e-abdep)'dır. Bu aile eğitim programı, Prof. Dr. Yahya Özsoy Gelişimsel Yetersizlik Uygulama Birimi'nde, haftada bir gün iki saat toplamda 10 saat olmak üzere düzenlenmiştir. Her bir oturum video ile kayıt altına alınmıştır. Oturumlar düz anlatım, soru-cevap teknikleri ve PPT sunum, örnek değerlendirme araçları, örnek video gibi araç-gereçler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Aile eğitimleri 20-25 kişilik grup şeklinde düzenlenen oturumlarla yapılmıştır. Çalışmaya katılan aileler bu çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır. Çalışmaya katılan aile grubu anne, baba ve kardeşlerden oluşmaktadır. Nitel araştırma olarak desenlenen bu çalışmada ailelerin görüşlerini belirlemek üzere yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler beş haftalık aile eğitim programının tamamlanmasının ardından yapılmıştır. Görüşme soruları toplam 11 sorudan oluşmaktadır. Veri kaybını önlemek amacıyla görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış olan görüşmeler betimsel olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın analiz kısmı devam etmektedir. Çalışmanın sonuçlarına ilişkin bulgular, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik öneriler kongre sırasında paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Otizm Spektrum Bozukluğu, aile eğitimi, aile katılımı, aile eğitim programı*

Özel Eğitim Bölümü Uygulama Öğretim Elemanlarının Öğretmenlik Uygulaması Dersi Hakkındaki Görüşleri

Yard.Doç. Eylem DAYI, Arş.Gör. Ayşenur ÇELİK, Arş. Gör. Nilüfer ALTUN

Gazi Üniversitesi, Türkiye, eylemd@gazi.edu.tr, aysenur.celik@gazi.edu.tr, naltun@gazi.edu.tr

Üniversitelerin eğitim fakültelerinde okuyan öğretmen adaylarını, eğitim sürecinin sonunda öğretmen olmanın nasıl olduğu konusunda fikir sahibi olmalarını sağlayacak bir "öğretmenlik uygulaması" süreci beklemektedir.

'Öğretmenlik Uygulaması' dersi, YÖK-Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi çerçevesinde; öğretmen adaylarının kazanmış olduğu bilgi ve becerilerini bir okul ortamında deneyip geliştirebilmesi ve mesleğinin gerektirdiği özellikleri kazanabilmesi için planlanan bir derstir (Fakülte Okul İşbirliği, 1998). Öğretmenlik uygulaması öğretmen adaylarının sınıf ortamını gözleyebilmeleri, süreç hakkında fikir edinmeleri, belli oranda gerçek ortamda uygulamalar yaparak deneyim kazanmalarını sağlayan bir araçtır. Bu sayede öğretmen adayları dört yıllık lisans hayatında, ilk üç yıl edindikleri teorik bilgiyi dördüncü yıl uygulamalı olarak yaşama fırsatı bulabilmektedirler.

Eğitim fakültelerinin özel eğitim bölümünde okuyan lisans öğrencileri için ise öğretmenlik uygulaması dersinin ayrı bir önemi vardır. Özel eğitim, özel gereksinimli öğrencilerin toplumda olabildiğince bağımsız olarak yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli becerilerin kazandırılmasını hedeflemektedir. Dolayısıyla özel eğitim öğretmeninin bu süreçteki rolü çok büyüktür (Ergül, Baydık & Demir, 2013). Öğretmenlik uygulaması dersinde öğretmen adayları teorik derslerde öğrendiklerini gelecekte atanacakları okullarda uygulayarak birebir uygulama fırsatı bulabilmektedir. Ayrıca özel gereksinimli öğrencilerle ilgili yasal düzenlemelerin işleyişini ve bu işleyişe göre nasıl davranmaları gerektiğini de uygulamalı olarak görmektedirler (Özmen&Dayı, 2012). Dolayısıyla özel eğitim bölümü öğretmen adaylarının mesleğe geçişte atmaları gereken son adım öğretmenlik uygulamasıdır. Öğretmen adaylarını hem farklı öğrenci gruplarına alıştırmak hem de edindikleri teorik bilgileri öğrencilerin bireysel özelliklerine göre uyarlamalarını geliştirmek için öğretmenlik uygulaması dersi öğretmen adayları için ayrıca önemlidir. Bu ders sayesinde öğretmen adayı gerçek öğrenme ortamında pek çok bilgi ve beceri kazanmakta ve mesleğe ilişkin tutum ve düşünce geliştirmektedir. Bu yüzden öğretmenlik uygulaması dersi aksatılmadan yürütülmelidir (Karadüz, Eser, Şahin ve İlbay, 2009). Bu ise öğretmenlik uygulaması sürecinde uygulama danışmanı, öğretmen adayı, sınıf öğretmeni ve okul idaresinden oluşan bir takımın işbirliği içinde çalışması ile mümkündür (Özmen&Dayı, 2012).

Öğretmen adaylarının öğretmenlik hayatı boyunca yapabilecekleri en fazla hatayı bu dönemde yaptıkları gözlenmiştir. Öğretmenlik uygulaması, öğretmen adaylarına hatalarını mesleğe daha başlamadan düzeltmeleri ve nasıl iyi bir öğretmen olunacağı konusunda kendilerine rehber olabilecek bir uygulama danışmanı bulabilecekleri bir ortam sağlamaktadır (Özmen&Dayı, 2012). Rehberlik sürecini planlayan uygulama öğretim elemanları sürecin aday öğretmenler için etkili ve verimli geçmesinde aktif bir rol oynamaktadır. Uygulama öğretim elemanları tarafından öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında öğretmen adaylarına mesleğin gerektirdiği yeterlikler kazandırılmış olur (İbret ve Alabaş, 2007). Yapılan çalışmalarda, okul ve mesleğe karşı kazanılan olumlu davranışların yanı sıra, uygulama okullarında gözlemler gerektiği gibi yapılmamakta, öğretimlere yönelik kazanımlar istenilen seviyede olmamakta, değerlendirme ölçütleri arasında da farklılıkların olduğu belirtilmektedir. Bu yüzden, öğretmenlik uygulamasının istenen düzeyde yürütülemediği vurgulanmaktadır (Yiğit ve Alev, 2005).

Bu araştırmada öğretmenlik uygulaması dersi ile ilgili nitelikli öğretmen yetiştirmede öğretmenlik uygulamasının önündeki engeller ve geliştirilmesi için öneriler dersin uygulama öğretim elemanlarının görüşleri alınarak değerlendirilecektir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada, alan yazın taraması yapılarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Görüşme formlarından elde edilen bilgiler doğrultusunda, özel eğitim bölümlerindeki uygulama öğretim elemanlarının uygulanan öğretmenlik uygulaması dersi hakkında görüş ve önerileri değerlendirilecek ve dersin uygulanmasına yönelik önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *öğretmenlik uygulaması, özel eğitim, uygulama öğretim elemanı*

Türkiye'de Özel Eğitim Alanında Hizmet İçi Eğitim İle İlgili Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi

Arş. Gör. Nilüfer ALTUN, Yard. Doç. Eylem DAYI

Gazi Üniversitesi, Türkiye, naltun@gazi.edu.tr, eylemd@gazi.edu.tr

Eğitim sisteminin temel olarak üç öğesi bulunmaktadır. Bunlar öğrenci, öğretmen ve programdır. Bu üçlünün birlikte sürekli etkileşimini sağlayan öğelerin sistemdeki başrol oyuncusu öğretmendir (Üstüner 2004). Geçen yüzyıl içerisinde, öğretmenlerden ve aktardıkları eğitimden beklentiler giderek artmıştır. Öğretmenlerin, öğrencilere bilgiyi aktaran yeterliliğine ek olarak onların bilgiye ulaşabilen, bilgiyi kullanabilen bireyler olarak yetiştirilmesine etki eden yeterliklerin de eklendiğini görmekteyiz (Karasu, Aykut ve Yılmaz, 2014).

Günümüzde üzerinde durulan ortak nokta eğitim faaliyetlerinin öğrencilerin olduğu kadar öğretmenlerinde tüm hayatını kapsayacak şekilde genişletilmesi gerektiğidir. Yaşadığımız çağın ortaya çıkardığı bu sonuç eğitim faaliyetlerinin niteliğini hem öğrenci hem öğretmen yönünden arttırmaya aracı olarak görülmektedir. Toplumun ortaya çıkan yeni durumlara uyum sağlamasını kolaylaştırmak, eğitimcilerin bu yeni durumladan haberdar olmasıyla bağlantılıdır (Taymaz 1992).

Eğitimcilerin mesleki gelişimini desteklemek ve mesleki bilgilerini güncel tutmak adına yapılacak en önemli çalışma ise hizmet içi eğitim çalışmalarıdır. Alanyazın incelendiğinde hizmet içi eğitimin olumlu çıktılar verebilmesi için ihtiyaçlara yönelik olmasının önemi vurgulanmaktadır. Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin sonucunda istenilen sonuçların sağlanması, program hazırlama ve geliştirme girişiminde birinci aşamanın "eğitim ihtiyacı belirleme süreci" olmasına dayanır (Lawrence, 1993; Ornstein ve Francis, 1988). Daha sonra yapılacak hizmet içi eğitim faaliyetleri araştırma sonucunda belirlenmiş olan ihtiyaçlara göre program geliştirme, programları planlama, uygulama ve değerlendirme gibi çalışmalarla yürütülür (Yalın, 2001).

Öğretmen yetiştirmenin bir parçası olarak bakıldığında hizmet içi eğitim ihtiyacı her alanda olduğu gibi özel eğitim alanında çalışan öğretmenler için de söz konusudur. Ülkemizde zihin engellilerin eğitimini gerçekleştiren eğitimcilerin eğitim özgeçmişleri incelendiğinde, çok farklı alanlardan yetişmiş oldukları dikkati çekmektedir. Bu kaynaklar, doğrudan özel eğitim alanında yetişenler, özel eğitim alanında hizmet içi eğitime katılmamış ve zihin engellilerin eğitimi konusunda hiç eğitim almamış olanlar şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Çetin, 2004).

Kargın (1996) eğitim sürecinde özel eğitim alanında görev alacak öğretmenlerin ek olarak alana dair başka bilgi ve becerilere de sahip olmalarının beklendiğini belirtmiştir. Öğretmenlerin sahip olması gereken yeterlilikler, özel eğitime gereksinimi olan çocukları duygusal, bilişsel ve sosya gelişim özellikleri açısından iyi tanımak, özel eğitim yöntem ve teknikleriyle ilgili bilgi ve becerilere sahip olmak bunlardan sadece birkaçıdır. Aslında tüm öğretmenler için gerekli olan bu yeterlilikler, özel eğitim alanında çalışan öğretmenler için kaçınılmazdır. Alan dışından özel eğitimde çalışan öğretmenlerin, kendi alanlarından getirdikleri donanımı özel eğitimde sıralanan yeterliliklerle harmanlayıp bulunduları görevde hizmetlerini kaliteli bir şekilde sunmaları sağlanmalıdır. Bunun sağlanması açısından bulundukları okulların amacına ve kendi ihtiyaçlarına uygun hizmet içi eğitim almaları gerekmektedir.

Hizmet içi eğitimde gereksinim belirlemeye ve eğitim sürecine ne kadar dikkat çekiliyor olsada yapılan çalışmaların sayılarının doyurucu olmadığını görmekteyiz. Ülkemizde hizmet içi eğitim ile ilgili yapılan çalışmaların büyük çoğunlukla normal çocuklara eğitim veren öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını belirleme üzerine yoğunlaştığını görmekteyiz. Özel eğitim öğretmenlerinin ve/veya özel eğitim alanında çalışan diğer öğretmenlerin özel eğitim ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik çalışmalar ve hizmet içinde yetiştirmek adına yapılan çalışmalar ise sınırlı sayıdadır.

Bu doğrultuda araştırmada, Ülkemizdeki özel eğitim alanında yapılan hizmet içi eğitimle ilgili çalışmalara yönelik alanyazın taraması yapılacak, ulaşılabilen çalışmalar kısaca özetlenip, bu çalışmalardan elde edilen veriler ışığında uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik öneriler geliştirilecektir.

Anahtar kelimeler: *Öğretmen yetiştirme, hizmet içi eğitim, özel eğitim*

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Davranış Bozukluğu Olan Çocuklara Karşı Tutumları

Öğr. Gör. Fikriye SEZER

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye fikriye.sezer@kırklareli.edu.tr

Öğr. Gör. Elveda KUYUCAK

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye elveda.kuyucak@kırklareli.edu.tr

Prof. Dr. Semra ÜNAL

Türkiye semraunal70@gmail.com

Eğitimin ilk basamağı olan okul öncesi eğitim, çocuğun doğduğu andan temel eğitime başladığı güne kadar geçen süreçtir. Bu süreç içerisinde öğrencinin tüm gelişim alanları şekillenir ve desteklenir. Burada etkin göreve sahip olan kişi okul öncesi öğretmenleridir. Okul öncesi öğretmeni sadece gelişim alanlarını geliştirip desteklemekle kalmaz aynı zamanda öğrencilerde o dönemde görülen davranış bozukluklarının erken dönemde tanılamasını ve bilgisi dâhilinde uyarlamaların yapılmasını sağlar. Konunun önemini dikkate alarak yapılan araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin davranış bozukluğu olan çocuklara yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın evrenini, 2013–2014 eğitim ve öğretim yılında Kırklareli ili merkez ve ilçelerindeki resmi ve özel okulların anasınıflarında görev yapan 271 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem grubunu Kırklareli ili Merkez, Pınarhisar, Lüleburgaz ve Babaeski, Kofçaz, Vize, Demirköy, Pehlivanköy ilçelerindeki resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklem gurubu tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Uzman görüşü alınarak hazırlanan "***Okul Öncesi Öğretmenlerinin Davranış Problemi Olan Çocuklara Karşı Tutum Ölçeği"*** kullanılmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde okul öncesi öğretmenlerinin demografik bilgileri ile ilgili bağımsız değişkenlerin bulunduğu ifadelere yer verilmekte ve on sorudan oluşmaktadır. İkinci bölüm okul öncesi öğretmenlerinin davranış problemi olan çocuklara karşı tutumunu anlatan ifadelerden oluşmaktadır. Bu ifadelere verilen cevaplarla okul öncesi öğretmenlerinin davranış problemi olan çocuklara karşı tutumu ve bu tutumun düzeyi belirlenmek istenmektedir. İkinci bölümde sorulan sorularda dörtlü derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Her seçeneğe en olumsuzdan en olumluya artmak üzere birden dörde kadar puan verilmiştir. Bazı ifadeler olumlu tutumu anlatırken bazıları olumsuz tutumu anlatan ifadeler şeklindedir. Ters soru şeklinde verilen bu ifadeler analiz sırasında tersten değerlendirilecektir. Verilerin toplanması amacıyla öncelikle, veri toplama aracının bir örneği Kırklareli İl Milli Eğitim Müdürlüğüne sunulmuş ve bu veri toplama aracının Kırklareli merkez ve ilçelerindeki okul öncesi öğretmenlerine uygulanabilmesi için gerekli izinler alınmıştır. Veriler toplanmaya devam edilmektedir. Araştırmanın uygulama evresi devam ettiğinden araştırmanın sonuçları daha sonra analiz edilerek tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Davranış bozukluğu, okul öncesi eğitim, öğretmen tutumu*

Engellilerin Mesleki Eğitiminde Bağcılar Engelliler Sarayı Örneği

Fazilet YAVUZ BİRBEN, Zeynep İNCE, Özge ŞALK, Hamza DOĞAN

Engellilerin yaşadığı sorunlar incelendiğinde; ifade edilen sorunların başında; engelliliğin bir sonucu olarak yaşanan eğitim kısıtlanmaları, meslek sahibi olmama, işe yerleşememe gibi sorunlar gelmektedir. Engelli bireylerin bağımsız olarak yaşamlarını sürdürmeleri için en temel ihtiyaçlarından biri bir işe sahip olmaktır. Ancak engellilerin işe yerleştirilmelerinin önünde birçok zorluk söz konusudur. Bu zorluğun aşılması için engellinin yaşadığı yere yakın mekanlarda ve engellilik durumuna uygun koşullarda, eğilim ve yeterliliğine uygun mesleki eğitim programlarına katılımının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, mesleki eğitimin üretime dönüşmesi için eğitim sonrası kariyer destek imkanlarının oluşturulması engellinin en doğru şekilde istihdam edilerek topluma kazandırılmasını sağlayacaktır. Bu konuda yerel yönetimlere de görevler düşmektedir. Belediyelerin görevleri arasında bulunan dezavantajlı kesimlere yönelik faaliyetlerden biri kapsamında olan engellilerin eğitimi ve istihdamı konusunda aktif bir oluşum ortaya koyan İstanbul Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı, mesleki eğitim ve istihdam bağlamında bu araştırmada incelenmiştir. 2011 yılında İstanbul Kalkınma Ajansı tarafından mali destek alarak Engelliler Akademisi projesi ile hayata geçirilen Engelliler Sarayı 16.500 metrekare kapalı alanda hizmet vermektedir. Çeşitli sportif-sosyal-kültürel aktivitelerin de sunulduğu mekanda bugüne dek 25 farklı mesleki eğitim branşında 3351 engelli ve 889 engelli yakını eğitim almış, 106 engelli ve 337 engelli yakını istihdam edilmiştir. Bu araştırma kapsamında engellilerin engellilik durumuna göre tercih ettikleri branşlar incelenmiştir. Ayrıca nitel bir araştırma olarak işe yerleşmiş olan farklı engel türlerinden 10 kişi ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiş, görüşmelerin içerikleri MAXQDA Programı yardımıyla analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular; engelli bireylerin kendilerine yönelik kurslar açılmasından duydukları memnuniyet, mesleki eğitimin işe yerleşmedeki etkisi, eğilimlere göre mesleki eğitime katılmanın önemi, işe yerleşmiş olmanın kendilerine kazandırdığı maddi ve manevi kazanımlar gibi başlıklarda toplanmıştır.

Anahtar kelimeler: *Engelli istihdamı, yerel yönetim ve engelliler, mesleki eğitimde engelliler*

Zihinsel Yetersizliği Olan İlköğretim Kaynaştırma Öğrencisine Okulda Bulunan Ortamların Kullanımının Öğretiminde Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği

Araş. Gör. Füsun ÜNAL, Öğrt. Gör. Özlem TOPER KORKMAZ, Öğrt. Gör. Ceyda TURHAN, Lisans Öğrencisi Kafiye GENÇ

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkiye

fusun.unal@hotmail.com, otoper@gmail.com, ceydausluer@yahoo.com

Bireyler arasında engel durumu, yetersiz yaşantı ya da olumsuz yaşam koşulları gibi bazı nedenlere bağlı olarak farklılıklar olabilmektedir. Fiziksel, sosyal ve akademik açıdan benzer özelliklerden oluşan homojen sınıfların mümkün olmadığı günümüzde, öğretmenlerin her öğrencinin öğrenme gereksinimine göre eğitim vermesi, en temel sorumlulukları arasında yer almaktadır (Diken ve Batu, 2010). Ülkemizde yürürlükte olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2006) göre, özel eğitimin temel ilkelerinden biri, özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitsel performanslarını dikkate alarak, amaç, içerik ve özel eğitim süreçlerinde uyarlamalar yaparak yetersizliği olmayan akranları ile eğitilmelerine öncelik verilmesidir. Özel eğitim gerektiren bireyler, kendilerini en az kısıtlayan çevrede eğitim alma hakkına sahiptirler (Salend, 1998) ve bu bireylerin yetersizliği olmayan akranlarıyla eğitildiği en az kısıtlayıcı eğitim ortamı, kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflardır. Kaynaştırma eğitimi, son zamanlarda özel eğitimle ilgili en sık gündeme gelen konulardan biridir (Batu, 2000; Batu-Kırcaali-İftar, 2006).

Kaynaştırma eğitimi alan gelişimsel yetersizliği olan bireylerin, toplum içinde yaşamaya hazırlanmalarına, okulda yapılan çalışmalar zemin oluşturmaktadır. Okulda bulunan kantin, kütüphane, spor salonu, yemekhane vb. bölümlerde uyulması gereken kurallar vardır. Bu kuralların öğretilmemesi ya da çocuğun kuralları fark edememesi sonucu, kuralara uymadıkları ya da okuldaki bölümlerin işleyişlerini öğrenemedikleri için problem yaşanmaktadır. İşlevsel yaşam becerilerinin de özel gereksinimli kaynaştırma öğrencilerinin öğretim programlarında yer alması gerekmektedir. Özel gereksinimli bireylerin okulda bulunan bölümlerde izlenmesi gereken basamakların öğretilmesi, daha sonraki zamanlarda bunları toplumsal hayatına aktarmasına zemin hazırlayacaktır.

Zihin engelli bireylerin eğitiminde kullanılan etkili öğretim yöntemlerinden birisi yanlışsız öğretim yöntemleridir. Yanlışsız öğretim yöntemlerinden olan eşzamanlı ipucuyla öğretim, davranış öncesi ipucu ve sınamayla öğretimin sistematik bir uyarlaması olup, etkili öğretim alanyazınında son yıllarda yer alan ancak halen yeterince araştırılmamış bir yanlışsız öğretim yöntemidir. (Tekin ve Kırcaali-İftar, 2001). Ülkemizde eşzamanlı ipucuyla öğretimin kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ortamlarda kullanılmasına ilişkin az sayıda çalışma vardır. Ayrıca bugüne kadar kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan araştırmaların çoğu, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini belirlemeye yöneliktir. Ancak, Türkiye'de kaynaştırma eğitimi alan öğrencilere okulda bulunan bölümlerde izlenmesi gereken basamakların öğretilmesiyle ilgili bir araştırma bulunmamaktadır. Bu araştırmanın, kaynaştırma ortamına yerleştirilmiş yetersizliği olan öğrencilerin okul içerisinde bağımsız olarak hareket etmesine kaynaklık edeceği düşünülmektedir. Bu çalışmada hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bir kaynaştırma öğrencisine, okulda bulunan ortamlarda (kantin, kütüphane ve spor salonu) izlenmesi gereken basamakların kazandırılmasında eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiğini incelemek amaçlanmıştır.

Araştırma, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında, Bursa'da ortaokula devam eden hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bir öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma, deneğin devam ettiği ilköğretim okulunun kantininde, kütüphanesinde ve spor salonunda yürütülmüştür. Tüm oturumlar bire bir öğretim düzenlemesi biçiminde, haftanın en az üç günü yapılmıştır. Eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiğini incelemek üzere tek-denekli araştırma modellerinden davranışlar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında; eşzamanlı ipucuyla öğretim yönteminin okulda bulunan ortamların kullanımında etkili olduğu bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen verilerin analizine devam edildiğinden dolayı, bulgular kongrede daha detaylı sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *Kaynaştırma, eşzamanlı ipucuyla öğretim, hafif düzeyde zihinsel yetersizlik*

Kaynakça

Batu, E. S. (2000), “Kaynaştırma, Destek Hizmetler ve Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri”, Özel Eğitim Dergisi, 2(4), 35–47.

Batu, E. S., Kırcaali-İftar, G. (2006), Kaynaştırma (2. Baskı), Ankara: Kök Yayıncılık

Diken, İ. H. ve Batu. E. S. (2010). "Kaynaştırmaya Giriş". İlköğretimde Kaynaştırma (Editör İbrahim H. Diken). Pegem Akademi: Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2006),*Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Salend, Spencer J. (1998), Effective Mainstreaming, United States of America: Macmillan Publishing Company, Third Edition.

Tekin, E. ve Kırcaali-İftar, G. (2001). Özel eğitimde yanlışsız öğretim yöntemler. Ankara: Nobel Yayınları.

Ailenin Engele Uyumunu Açıklamada Alternatif Yaklaşımlar

Murat DOĞAN

Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü İşitme Engelliler Eğitimi Programı & İÇEM Eskişehir

mudogan@anadolu.edu.tr

"Ailenin engele/engelli bireye uyum sağlaması gerçekten mümkün müdür?" ya da "Engele uyum sağlamak tam olarak nedir?" Benzeri soruları çoğaltmak olanaklıdır. Tüm alanlarda olduğu gibi özel eğitim ve psikoloji alanlarında da bazı bilgiler o kadar çok yinelenir ve vurgulanır ki bir süre sonra o bilgilerin, kuramların, yaklaşımların geçerli olup olmadığı ya da ne kadar geçerli olduğu sorgulanmaz hale gelebilir. Bu da konuyla ilgili yeni arayışların önünde bir zihinsel set oluşturabilir. Bu çerçevede önerilen sunun amacı, engelli bireyin aileye katılmasıyla birlikte ailenin yaşadığı uyum süreci ile ilgili klasik/klişeleşmiş yaklaşım ve bilgileri yeniden ele almak, konuyla ilgili doğru ancak eksik bilgileri gözden geçirmek, genel kabullere farklı bir açıdan bakmak ve olası yeni modellerin özel eğitimde aileyle çalışma açısından doğurgularını tartışmaktır.

Engelli çocuk ailelerinin engele uyum sürecini açıklamaya çalışan çok sayıda model bulunmaktadır. Bunlar aşama modeli, çaresizlik-güçsüzlük-anlamsızlık modeli, sürekli üzüntü modeli ve kişisel yapılanma modelidir. Bunlardan alanda en çok kabul göreni, dolayısıyla kullanılanı, özgün hali Elizabeth Kübler-Ross tarafından kanser hastası olan bireyler ve yakınları için geliştirilmiş ve sonradan engelli bireylerin ailelerine uyarlanmış olan aşama modelidir. Alan uzmanları büyük oranda aşama modelinin savlarına dayanan veya bu modele dayanmasa da birer kural haline dönüşmüş kabulleri esas alma eğilimi göstermektedirler. Bir modele dayansın dayanmasın, özel eğitim ve psikoloji alanında engele uyum sürecinde ailelerin yaşadıklarıyla ile ilgili bazı "sorgulanması gerekirken sorgulanmayan kabuller" aşağıda verilmiştir:

- Engelli çocuğa sahip olmak, ailenin sağlıklı bir çocuğa sahip olma rüyasının ölümüdür. Dolayısıyla ölümden sonra yaşanan yas ile engelli çocuğa sahip olma karşısında yaşanan yas süreci birbirine benzemektedir.
- Engelli bir bireyin katılımı sistemi çökertir.
- Savunma mekanizmalarını kullanmak engele uyum sürecini geciktireceğinden, bu mekanizmaların kullanımı mümkün olduğunca azaltılmalıdır. Aileye engelli bireyin katılımıyla birlikte ruhsal çöküntü yaşayan anne ve babalara hemen psikolojik/psikiyatrik müdahale gerekmektedir.
- Engel karşısında yaşananların sonuna doğru kabullenme gerçekleşir.
- Engelli çocuk ebeveyninde stres, depresyon ve kaygı gibi psikopatolojik belirtiler "normal" çocuğa sahip ebeveyninden daha fazladır.
- Engelli çocuk ebeveyninde algılanan sosyal destek ile psikopatolojik belirtiler arasında ters orantı vardır.

Yukarıda anılan kabullerin çoğu sanılanın aksine sorgulamaya açıktır. Bu yargıların özellikle bireysel ve kültürel farklar çerçevesinde ve biraz da kuşku ile ele alınmasının engelli çocuk ailelerini anlamada ve onlara profesyonel hizmet sunmada önemli bakış açıları sağlayacağı beklenmektedir. Aileleri anlamada önerilen alternatif yollar (a) klasik modellerin veriye değil analojiye dayalı anlayışından kaynaklanan sorunlarını saptamak, (b) klasik modellerin eksiklerini tamamlamak için fikir üretmek, (c) aileyi, ailenin kendine özgülüğünü ve kültürünü merkeze koymak, (d) sistem teorisi ve kaos-karmaşa teorisinin bir sentezini sorunun çözümünde bir alternatif olarak ele almaktır.

Anahtar kelimeler: *Engelli çocuk ailesi, engele uyum süreci, alternatif yaklaşımlar*

Engellilik Modelleri ve Modellerin Danışmanlık Açısından Doğurguları

Murat DOĞAN

Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü İşitme Engelliler Eğitimi Programı & İÇEM Eskişehir

mudogan@anadolu.edu.tr

Göreli olarak özel eğitim alanının daha gelişmiş olduğu kabul edilen Avrupa ve ABD gibi yerlerde "yetersizliğe/engelliliğe" bakış açılarını içeren modeller tartışılmaktadır. Kısmen kuramsal düzeyde ilerleyen ve çoğu zaman politika geliştirme noktasında etkili olması beklenen engellilik modellerinin, günümüzde, bizzat özel eğitim uygulamalarına –özellikle de danışmanlık sürecine- nasıl yansıdığı veya yansıması gerektiği de ele alınmaya başlanmıştır. Dolayısıyla önerilen sununun amacı, sözü geçen tartışmaları özetlemek ve bunun uygulamadaki karşılığını ele almaktır.

Çeşitli farklı isimleri ve sınıflamaları olmasına karşın, günümüzde engelliliğe ilişkin bakış açılarını iki ana paradigma altına yerleşen dört model olarak ele almak mümkündür. Paradigma, "belli bir bilimsel yaklaşımın doğayı sorgulamak ve doğada bir ilişkiler bütününü bulmak için kullandığı açık ve örtülü bütün inançları, kuralları ve kavramsal/deneysel araçları devreye sokması" olarak tanımlanmaktadır (Kuhn, 2000, s. 11.). Daha yalın bir anlatımla, bilimsel paradigma, bulunduğu çağa ait genel bakış açısını yansıtır. Engellilik paradigmaları ise, tarihsel düzlemde daha geride olan ve dolayısıyla o çağın bakış açısını yansıtan eski paradigma ile günümüze daha yakın olan ve bu dönemin genel bakış açısını yansıtan yeni paradigmadan oluşmaktadır. Eski paradigma içinde engelliliğin moral modeli ve medikal modeli, yeni paradigma içinde ise sosyal/çevresel model ve azınlık modeli yer almaktadır (ör., Olkin ve Pledger, 2003). Her model, "engellilik nedir?" sorusuna yanıt aramaktadır.

Eski paradigmada engelli birey "atipik birey" olarak ele alınmıştır. Moral model ve medikal modelin engelliliğe ilişkin oldukça farklı açıklamaları olsa da özünde engelli bireyi algılayışları birbirine çok benzemektedir. Her ikisinde de engelli olmak, sosyal/çevresel unsurlarla açıklanamaz, engellilik tümüyle bireye özgü bir olgu olarak görülür. Eski paradigmaya yöneltilen eleştiriler ve bu eleştirilerin alan uzmanlarınca destek görmesi, doğal olarak yeni paradigmanın daha çok kabul görmesinin dayanakları halini almaktadır. 1985'te ABD'de ortaya çıkan azınlık modeli ve 1996'da İngiltere'de yaygınlaşan sosyal/çevresel model birleşerek yeni paradigmayı oluşturmuştur. Yeni paradigmaya göre, engellilik ve normalliğin ölçütleri toplum tarafından belirlenir. Bireysel düzeyde işlevler "normaldışı" olabilir, ancak anormalliğin tanımında temel aracı toplumdur. Birey-çevre etkileşimi esastır. Sınırlılıktan çok etkin olma, taraf olmaktan çok tarafsızlık ve medikalizasyondan çok sosyalizasyon süreçleri vurgulanmaktadır.

Modellerin savları ışığında başta danışmanlık yapanlar olmak üzere özel eğitim uzmanlarına önerilenler özetle şöyledir: (a) kendilerini hangi modele yakın bulduklarını belirlemeleri, (b) medikal modelin tanı ağırlıklı yaklaşımının etkisinde fazlaca kalmamaları, (c) engelin bireyin kimliğinin sadece bir yönü olduğunu, bireyin yalnızca engelden ibaret olmadığını gözden kaçırmamaları, (d) moral ve medikal modelin risklerinden biri olan etiketlemeden kaçınmaları, (e) acıma duygusunun profesyonel olmadığını içselleştirmeleri, (f) değer aktarımından uzak kalmaları, (g) engellilere yönelik kalıpyargı ve ayrımcılıkla mücadelede etkin rol almaları, (h) disiplinler arası bakış açısı ve uygulamayı korumaları, (i) eski paradigmanın kültürle uyumlu içeriğini kontrollü biçimde kullanmaları. Yukarıda modellere dayalı olarak oluşturulan önerilerin başta danışmanlık olmak üzere diğer uygulamaların da bütüncüllüğüne katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: *Engellilik modelleri, eski paradigma, yeni paradigma, danışmanlık, özel eğitim uygulamaları*

Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Hazırlamaya İlişkin Karşılaştıkları Güçlükler

Ümit KORKMAZ, Ömer Semih OĞUL, Ahmet KURNAZ, Bekir BURAL

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye, ahkurnaz@hotmail.com

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye, bekirbural@mehmetakif.edu.tr

umtkrkmz36@hotmail.com

Yetersizliği olan öğrencilerin toplumsal normların gerektirdiği davranışları kazanmaları, hayatta bağımsız olarak yaşayabilmeleri için gerekli plan program doğrultusunda etkili öğretim ve hizmetlerden yararlanmalarını sağlayan zihin engelliler sınıf öğretmenleri BEP hazırlarken bazı güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Bu araştırmada, özel eğitim sınıf öğretmenlerinin bireysel eğitim programları hazırlamada karşılaştıkları güçlükler ve sorunlarla ilgili görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma tarama modelinde nitel yaklaşımla yapılmıştır. Veri toplama aracı açık uçlu 10 sorudan oluşan sabit form görüşme dokümanıdır. Araştırmanın evreni 2013-2014 öğretim yılında Konya'daki ilkokullarındaki özel eğitim sınıflarında görev yapan özel eğittim sınıf öğretmenlerinden oluşmaktadır. Katılımcılar, lisans mezuniyeti sınıf öğretmenliği olmayan zihin engelliler sınıf öğretmenlerinden rastgele seçilmiş 25 kişiden oluşmaktadır. Araştırma ile zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin BEP hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları, BEP'in uygulanmasında materyal açısından yaşadıkları güçlükler, bep hazırlarken desteğe ihtiyaç duyup duymadıkları, bir öğretmen olarak ne tür roller üstleneceği, ekip toplantıları yapacak uygun ortamın varlığı, öğrencinin eğitsel performansını belirlerken bilgi düzeyinde yeterlilikleri, yıllık amaçları belirlerken yaşadıkları güçlükler ve BEP hazırlama konusunda okul idaresinin yeterince yardımcı olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak katılımcıların çoğunluğu,kendini yeterli donanıma sahip bulduğu, materyal konusunda sıkıntı yaşadıklarını ve materyallerin yeterliliklerinin her açıdan düşük olduğunu,öğretim sürecindeki ölçme-değerlendirme uygulamalarında desteğe ihtiyaç duymadıkları, okul idaresinin kendilerine yeterince yardımcı olmadıklarını ve uygun ortam olmayışından bahsetmişlerdir. Katılımcılar BEP hazırlama sürecinde yıllık amaçları belirlerken amaçların çocuğa uygunluk durumu, amaca uygun materyal eksikliği, amaçların yazımı ve çocuğun hazırbulunuşluk düzeyine uygun amaç belirlemede sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte sınıf mevcutlarının BEP konusunda sıkıntı yarattığı da belirtilen sorunlar arasındadır.

Anahtar kelimeler: *bep, zihin engelliler sınıf öğretmenleri, sorunlar*

Kosova'da İşitme Engelli Çocukların Tanı, Değerlendirme ve Eğitimlerine Yönelik Düzenlemelerin İncelenmesi: Nicel Bulgular

Ümit GİRGİN, Murat DOĞAN, Hasan GÜRGÜR, H. Pelin KARASU,
Zerrin TURAN, Berrin ÇEKİRDEK, Aysel ÖZYÜREK, Elif AKAY
Anadolu Üniversitesi, İÇEM, Eskişehir
mudogan@anadolu.edu.tr

Problem ve Amaç

Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü ile Kosova Cumhuriyeti arasında 2012 yılından beri bilimsel ve eğitim-öğretim faaliyetleri alanlarında işbirliği çalışmaları yürütülmektedir. Bu çerçevede Kosova Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı ülkelerinde özel gereksinimli çocuklara yönelik mevcut koşulları geliştirmeye yönelik taleplerde bulunmuştur. Taraflar arasında resmi bir protokolün imzalanmasının ardından, Anadolu Üniversitesi İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (İÇEM) proje ekibi tarafından 2013-2014 yılında Kosova Cumhuriyeti'nde işitme engelli çocuklara yönelik hizmetleri betimlemeye yönelik bir başlangıç projesi yürütülmüştür. Bu çalışmanın amacı Kosova Cumhuriyeti'nde işitme engelli çocukların tanı, değerlendirme ve eğitimlerine yönelik hizmetlere ilişkin aileler, eğitimciler ve sağlık çalışanlarının görüşlerinin nicel verilere dayalı olarak incelenmesidir.

Yöntem

Desen. Nicel araştırma paradigmasına dayalı betimsel desen.

Katılımcılar. 34 işitme engelli çocuk ebeveyni, 28 işitme engelli çocukla çalışan eğitimci, 20 işitme sorunları alanında sağlık çalışanı olmak üzere toplam 82 katılımcı.

Veri Toplama Araçları. Kosova-İşitme Engellilere Yönelik Durum Belirleme Anketi'nin üç farklı versiyonu: (1) ailelere, (2) eğitimcilere, (3) sağlık çalışanlarına yönelik.

İşlem. Anketler katılımcılara doğrudan proje ekibi tarafından, Eğitim Bakanlığı yetkilileri tarafından veya okul yöneticileri tarafından olmak üzere üç yolla uygulanmıştır.

Veri Analizi. Anketlere verilen yanıtlar üç grup için ayrı ayrı analiz edilmiştir. Kapalı uçlu sorulara verilen tepkiler sosyal bilimler için geliştirilmiş bir istatistik paket programında, açık uçlu sorulara verilen yanıtlar ise gruplama yapılarak analiz edilmiştir. Analizlerde temel olarak sürekli değişkenler için aritmetik ortalama ve standart sapma, kategorik veriler için frekans ve yüzde kullanılmıştır.

Bulgular

Tüm katılımcıların verileri bir arada ele alındığında özetle aşağıdaki bulgulara ulaşılmaktadır:

1. Herhangi bir erken tanı sistemi bulunmamaktadır.
2. Doğuştan işitme kayıplı olmalarına karşın, çocukların büyük bir çoğunluğu 1-1,5 yaşından sonra tanılanmaktadır.
3. Cihazlandırma ya da koklear implant uygulamalarını devlet karşılamamaktadır.
4. Neredeyse hiçbir çocuk erken cihazlandırılmamıştır ve şu ana kadar sadece 10 çocuğa koklear implant yapılmıştır.
5. Ailelerin bilgi kaynakları sınırlıdır.
6. Herhangi bir erken müdahale programı yoktur.
7. İşitme engellilerin eğitimi alanında eğitimli profesyonel bulunmamaktadır.
8. Okullarda işaret sistemi kullanılmaktadır, ancak işaret dili alanında yeterli uzman yoktur.
9. Ailelerin çoğunluğu çocuklarının sözel iletişim kurmasını istemektedir (%70.6).

10. Hastanelerde ileri işitme testleri yapılmamaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Proje ekibinin gözlemleri ve bulgular Kosova Cumhuriyeti'nde işitme engelli çocukların tanı, değerlendirme ve eğitimlerine yönelik hizmetlerin yürütülmesinde kaotik bir durum olduğunu göstermektedir. Bu karmaşık durumun giderilmesi adına atılabilecek ilk adımlardan biri erken tanı ve erken müdahale programlarının acilen tesis edilmesidir. Diğer önemli adım eğitim alanında çalışan uzmanların işitme engelliler konusunda eğitilmesidir. Bu durum saptama çalışmasının anılan eksikleri gidermede bir giriş adımı olması umulmaktadır.

Anahtar kelimeler: *İşitme engelli çocuklar, Kosova Cumhuriyeti, tanı-değerlendirme-eğitim*

İleri Düzeyde ve Çoklu Yetersizliği Olan Bir Otizmli Öğrenciye Resim Eşleme Öğretimi

Kazım ŞENER, Gökhan İNCE, Nergiz KOÇARSLAN

kazim.sener@tohumotizm.org.tr, gokhan.ince@tohumotizm.org.tr, nergiz.kocarslan@tohumotizm.org.tr

Tohum Otizm Vakfı, İstanbul, Türkiye

Eşleme becerisi; kavram, dil becerileri, günlük yaşam becerileri ve birçok beceri alanının önkoşul becerisidir. Bu çalışmada, resim – resim eşleme becerisinin öğretiminde ayrık denemelerle öğretimin şekil verme yöntemi ile birlikte ayrımlı pekiştirme kullanılmıştır. Bu çalışma veri toplamaya dayalı olarak yapılmıştır.

Bu çalışma, Tohum Otizm Vakfı'nda öğrenim gören 10 yaşındaki bir öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Öğrenci ile uzun yıllar boyunca eşleme becerisi öğretimi yapılmış ancak istenilen performansa ulaşılamamıştır. Öğrencinin daha önceki eğitim hayatında bir çok öğretim yöntemi uygulanmıştır. Bütün bu şartlar göz önünde bulundurularak öğrenci için bireyselleştirilmiş bir öğretim programı yapılmıştır. Bireyselleştirilmiş öğretim sürecinde ayrık denemelerle öğretimin şekil verme yönrtemi ile birlikte ayrımlı pekiştirme kullanılmıştır. Resim – resim eşleme becerisinde, hedef davranış, gösterilen resimli kartı önündeki resimli kartlar arasından yardım almadan eşlemesi olarak planlanmıştır. Öğrencinin bireysel farklılıkları dikkate alınarak hedef davranışa ulaşabilmek için geometrik şekillerin olduğu PVC kaplamalı resimli kartlar; PVC kaplama yapılmadan siyah fon karton üzerine 1,5 cm kabartılmıştır. Sonrasında ise 1cm kabartma, 0,7mm kabartma, 0,3mm kabartma, 0,1mm kabartma, siyah karton üzerine kabartmasız resim, PVC kaplamalı siyah fon üzerindeki resim ve PVC kaplamalı kabartmasız resimli kartlar olarak belirlenmiştir. Öğretim süresince ayrımlı pekiştirme tarifesi uygulanmıştır. Öğretimin en başında öğrencinin yardım almadan verdiği her doğru tepki cips ile pekiştirilmiş, her yanlış tepkide ise fiziksel ipucu kullanılmıştır. Öğretimin devamında ise öğrencinin artan doğru tepkileri doğrultusunda pekiştirme sıklığı azaltılmıştır. Etkinlik, her gün serpiştirilmiş denemeler halinde çalışılıp, gün boyunca 5 deneme uygulanmıştır.

Bu çalışma 5 hafta devam etmiştir ve toplamda 6 basamak olarak çalışılmıştır. Eşleme becerisinin performans değerlendirmeleri, düzenli olarak her bir basamağın öntest, öğretim sırasında ve sontest olarak kaydedilmiştir. Veri toplamaya dayalı olarak gerçekleştirilen çalışmanın başarı oranı, 9 tepki üzerinden hesaplanmaktadır. Öğrencinin verdiği doğru tepki sayısı, toplam tepki sayısına bölünüp yüzle çarpılarak başarı yüzdesi hesaplanmıştır. 1. Basamak; öntest %22, son test %100, 2. Basamak; öntest %77, sontest %100, 3. Basamak; öntest %66, sontest %100, 4. Basamak; öntest %55, sontest %100, 5. Basamak; öntest%77, sontest %100 ve 6. Basamak; öntest %44, sontest %1100 olarak kaydedilmiştir. Gözlemciler arası güvenilirlik verileri ise ön test uygulamasında, öğretim aşamaları sırasında ve son test uygulamasında alınmış olup, %100 olarak kayıtlara işlenmiştir.

Çalışma bulguları, resim resim eşleme becerisinin öğretiminde, bireyin farklılıkları doğrultusunda uygulanan ayrık denemelerle öğretimin şekil verme yöntemi ve ayrımlı pekiştirme tarifesinin etkili ve öğrenmeyi kolaylaştırdığı gözlemlenmiştir.

Anahtar kelimeler: *otizm, ileri düzeyde ve çoklu yetersizlik, eşleme becerisi, ayrık denemelerle öğretim, şekil verme, ayrımlı pekiştirme*

Yenidoğan İşitme Kaybı Taraması ve Erken Müdahale

Deniz Küçüköncü

Anadolu Üniversitesi, İÇEM, Eskişehir

dtkucukoncu@anadolu.edu.tr

Giriş

Her 1000 bebekten 1-2'sini etkileyen işitme kaybı, çocuğun iletişim, sosyal, duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz anlamda etkilemektedir. Oluşan geriliğin en önemli sebeplerinden birinin işitme kaybının geç tanısı olduğu düşünülmektedir. En sık rastlanan bebeklik dönemi sorunu olan işitme kaybının değerlendirilmesi için tüm yeni doğanların çok kısa bir işlem olan tarama testinden geçmesi yeterlidir. Ülkemizde 2000 yılında Sağlık Bakanlığının başlattığı yenidoğan işitme tarama programı günümüz itibariyle tüm illerde uygulanmaktadır.

Yenidoğan işitme tarama programının ilk ayağı güvenilir, pratik ve ucuz bir yöntem olan otoakustik emisyonlarla (OAE) yürütülmektedir. İkinci ayağında ise ileri tanı tekniklerinden biri işitsel uyarılmış potansiyeller (ABR) kullanılmaktadır.

Amaç

Sunumun amacı, yenidoğan işitme taramasında kullanılan tekniklerini değerlendirmek ve ülkemizdeki yenidoğan işitme taramasını erken müdahaleye etkisi açısından değerlendirmektir.

Anahtar kelimeler: *İşitme kaybı, yenidoğan işitme tarama programı, erken tanı, erken müdahale*

Üstün Zekalıların Kişilik Eğitiminde Bir Yöntem Olarak Kısa Film

Ercan ÖPENGİN

Anadolu Üniversitesi/Türkiye

opengin@gmail.com

Kişilik eğitimi, en doğru şekliyle özellikle okullarda olmak üzere gençlerde erdem, ahlaki değerler ve ahlaki davranışları geliştirmeye yönelik bilinçli faaliyetler olarak anlaşılmaktadır (Beland, 2003, Lickona, 1991). Etkili bir kişilik eğitimi, genel olarak belirli bazı temel stratejilere veya akranlar arası etkileşime dayalı olmaktadır. Literatürde bu tarz etkili stratejilere örnek olarak sınıf toplantıları, işbirlikçi öğrenme ve etik ikilem tartışmaları gösterilmektedir. Üstün zekalı öğrenciler genel olarak özgüvenleri yüksek, liderliğe yatkın ve girişimcidirler. Onların bu özellikleri, kişilik eğitimlerine daha yatkın ve istekli olmalarını sağlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, üstün zekalı öğrencilerin kişilik eğitimlerinde farklı bir yöntem olarak denenen kısa film çalışmalarının etkililiğini belirlemektir. Çalışma Üstün Yetenekliler Eğitim Programları'na (ÜYEP) devam eden 45 yedinci sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma toplamda sekiz hafta sürmüştür. Çalışma sürecinde, öncelikle öğrenciler her biri beş kişiden oluşan gruplara ayrılmış daha sonra kişilik eğitimi ile ilişkili seçtikleri bir konuda kısa film çekmişlerdir. Sürecin sonunda yöntemin etkililiğini belirlemek için 7 maddeden oluşan kısa film değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda üstün zekalılara yönelik kişilik eğitiminde kısa film yönteminin etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmanın detayları katılımcılarla paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *üstün zekalılar; kişilik eğitimi; kısa film*

Erken Çocukluk Dönemindeki Otizmli Çocuklarla Çalışan Öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının İşlevselliği Hakkındaki Görüşleri (Edirne İli Örneği)

Cansu PARLAK* Övgü BOLDAN* Seher AHMET* Yrd.Doç.Dr.Banu YAMAN**

cansuuparlak@gmail.com, ovguboldan@gmail.com, seherahmetseher@hotmail.com, banuyaman@trakya.edu.tr

* Trakya Üniversitesi İnterdisipliner Engelli Çalışmaları Yüksek Lisans Öğrencileri

** Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

Bu araştırma, erken çocukluk dönemindeki otizmli çocuklarla çalışan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programının işlevselliği hakkındaki görüşlerini alıp bulgular ışığında öneriler sunmak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmaya Edirne ilinde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde, geçtiğimiz 2 yıl içerisinde, otizm tanısı almış erken çocukluk dönemindeki çocuklarla, çalışmış ve çalışmakta olan okul öncesi ve zihinsel engelliler sınıf öğretmenleri katılmıştır. Katılımcılar gönüllülük esas alınarak belirlenmiştir. Bu esasa göre çalışmaya 4 ayrı okuldan 14 öğretmen katılmıştır. Çalışmaya pilot uygulama yapılarak başlanmıştır. Buna bağlı olarak pilot uygulama katılımcı sayısı toplam sayının 3'te 1'inin üstünde olup 5 olarak belirlenmiştir. Anket soruları 'Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Hazırlamaya İlişkin Görüşleri' isimli makaleden ve çalışmayı hazırlayan Hasan Avcıoğlu'ndan izin alınarak oluşturulmuştur. Genel anket uygulamasının öncesinde toplam grubun üçte birine uygulanarak soruların kullanılabilirliği ve araştırmanın amacına ne kadar hizmet ettiği saptanmış, uygulama sonucu yetersiz bulunan ve değiştirilmesi gereken sorular 2 alan uzmanının da görüşü alınarak değiştirilmiş ya da çıkarılmıştır. Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması tekniğine göre desenlenmiştir. Durum çalışmaları araştırmacılara var olan durumun derinlemesine çalışılmasına olanak sağlamaktadır. Katılımcıların demografik bilgilerini ölçen sorulara ve açık uçlu olarak verilen anket sorularına eksiksiz, doğru ve gerçek görüşlerini yansıtan cevaplar verdiği varsayılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgiler ve açık uçlu maddelerden oluşan anket formu kullanılmıştır. Anket, sistematik bir veri toplama yöntemidir. Veri toplama aracı hazırlanırken ilgili literatür taranmış ve alan uzmanlarının görüşleri alınmıştır. Yapılan pilot uygulama sonucunda bazı sorular değiştirilmiş, birleştirilmiş veya çıkarılmıştır. 1 ölçme uzmanı 2 tane de alan uzmanına danışılmıştır. Veriler önceden belirlenen temalara göre düzenlenip, kategorilere göre sınıflandırılmış; "yüzde-%","frekans-f" ve "kodlarla" ayrıntılandırıldığı için içerik analizi; katılımcıların cevap örneklerini içerdiği için de betimsel analiz kullanılmıştır. Elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Böylece kategoriler oluşmuş ve katılımcıların verdikleri cevaplar kategoriler altına yerleştirilmiştir.

Verilerin analizinden elde edilen sonuçlar tablolar halinde açıklanmıştır. Erken çocukluk dönemindeki otizmli çocuklarla çalışan öğretmenlerin 3(%30)'ünün 25-29 yaş arasında olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin cinsiyetleri göz önüne alındığında 10 öğretmenin tamamının (%100) kadın olduğu ve öğretmenlerin sınıf öğretmenliği programından mezun olanların 6 (%60), okul öncesi programından mezun olan öğretmenlere 4(%40) göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin 7 (%70)'sinin lisans ve 3 (%30)'ünün yüksek lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin yüksek lisans programının 2 (%67) 'sinin sınıf öğretmenliği ve 1 (%33)'inin engelli çalışmaları olduğu görülmektedir. Bu öğretmenlerin 7 (%70)'sinin 5 yıldan az ve 3 (%30)'ünün 5-9 yılları arasında çalıştığı görülmektedir. Öğretmenler en çok MEB'in açtığı sertifika programından BEP eğitimi almış olup, seminer vb. hizmet içi eğitimlerden çok fazla yararlanamamışlardır. Ayrıca aynı analiz maddesinde şu da dikkati çekmiştir; katılan öğretmenlerin %30'u BEP ile ilgili eğitim almamıştır. Araştırmada velilerin de BEP biriminde olması gerekliliği öğretmenler tarafından vurgulanmış ancak alan yazındaki başka çalışmalar aksi yönde bulgular da elde etmiştir. Araştırma sonucunda BEP'in işlevsel kullanımıyla ilgili öneriler de sunulmuştur.

***Anahtar kelimeler**: BEP, okul öncesi, otizm, görüş*

Otizmli Öğrencilere Kendini Tanıtma Becerisinin Öğretiminde Videoyla Model Olmanın Etkililiği

Galibiye ÇETREZ İŞCAN

Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Edirne

galibiyecetis@hotmail.com

Yeşim FAZLIOĞLU

Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi A.B.D, Edirne

yfazli@hotmail.com

Toplumsal bir çevrede yaşadığımız düşünüldüğünde kişinin mutluluğunu ve başarısını belirleyen önemli kriterlerin başında sosyal hayattaki becerileri, bununla ilişkili olarak da sosyal yeterlikleri ve sosyal becerileri gelmektedir. Peki bu durumda bireylerarası ilişkileri ve sosyal becerileri olumsuz yönde etkileyen otizmi olan kişiler için ne söylenebilir? Otizmli bireylerin de bağımsız yaşamlarında mutlu olabilmeleri ve başarıyı yakalayabilmeleri için sosyal beceriler ve yeterlilikler açısından eğitim yaşamlarına başladıkları andan itibaren okul yılları boyunca desteklenmeleri ve sosyal becerilerini geliştirip sosyal yeterliliklerinde aşama kaydetmeleri çok önemlidir**.** Bu önemden yola çıkılarak geliştirilen bu çalışmada, otistik özellikler gösteren öğrencilere videoyla model olmayla kendini tanıtma becerisinin öğretilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, tek denekli araştırma modellerinden yoklama denemeli denekler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya yaşları 17 ve 18 olan otistik özellikler gösteren 2 erkek otizmli öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda; videoyla model olmayla öğretim sonucunda otizmli öğrencilerden "C"nin kendini tanıtma becerisini kazandığı ve bu beceriyi öğrencinin uygulama sona erdikten sonra da kullanmaya devam ettiği ve farklı ortam ve kişilere genellediği tespit edilmiştir. "Ö"nün ise uygulama sona erdikten sonra, kendini tanıtma becerisini kazandığı ancak beceriyi farklı ortam ve kişilere genelleyemediği bulunmuştur. Öğrencilerin anneleri ve devam ettikleri okuldaki öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucunda, bu becerinin öğretiminden memnuniyet duydukları yönünde bilgiler elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: *otizmli öğrenciler, videoyla model olma, kendini tanıtma becerisi, sosyal beceri*

Engagement Behaviors of Young Children with Disabilities: Relationships with Preschool Teachers' Implementation of Embedded Instruction

Okul Öncesi Dönemdeki Özel Gereksinimli Çocukların Vakit Geçirme (Oyalanma) Davranışları ile Öğretmenlerinin Kullandığı Gömülü Öğretim Denemeleri Arasındaki İlişki

Salih RAKAP[a], Patricia Snyder[b], Mary Louise Hemmeter[c], James Algina[d], Marueen Conroy[e], Hazel Jones[f]

[abe]Center for Excellence in Early Childhood Studies, University of Florida, Florida, USA; [c]Vanderbilt University, Tennessee, USA; [df]University of Florida, Florida, USA

[a]salihrakap@coe.ufl.edu, [b]patriciasnyder@coe.ufl.edu, [c]ml.hemmeter@vanderbilt.edu, [d]algina@ufl.edu, [e]mconroy@coe.ufl.edu, [f]hajones@coe.ufl.edu

Engagement is hypothesized to be an important mediating factor in young children's development and learning. A major purpose of early intervention for young children with disabilities is to promote child engagement. While child engagement and related factors have been descriptively investigated since the 1970s, few studies have systematically examined relationships between practitioners' implementation of instructional approaches and the engagement behaviors of young children with disabilities. One promising instructional approach designed to alter the engagement behaviors of young children with disabilities during preschool classroom activities is embedded instruction. The purpose of the present study was to investigate corollary relationships between the engagement behaviors of four young children with disabilities during two types of child-initiated activities and their teachers' implementation of embedded instruction learning trials (EILTs). EILTs data were obtained from a previously conducted single-subject experimental study involving four teachers. The single-subject experimental study was designed to evaluate functional relationships between teachers' exposure to three components of an embedded instruction professional development intervention and their implementation of EILTs. The present study explored changes in children's engagement behaviors across single-subject experimental study phases and examined corollary relationships between teachers' implementation of EILTs and child engagement behaviors. The Engagement Behavior Observation System: Research Version II (EBOS-RVII) was used in the present study to quantify child engagement behaviors. Data sources were 269 videotapes collected for the four participating children across the experimental phases of the single-subject study. The child-initiated activities captured on these videotapes were classified as either social-oriented or materials-oriented and the EBOS-RVII coding system was applied to children's behavior within each type of activity. Child engagement behaviors and teachers' implementation of EILTs across each experimental phase were examined separately relative to baseline. Results showed children generally exhibited higher-level engagement behaviors and teachers generally increased their implementation of EILTs across phases and activity types. Corollary relationships between child engagement behaviors and teachers' implementation of EILTs were explored for each teacher-child dyad, using visual inspection and rank-order correlation analyses. Corollary relationships were found between select child engagement behaviors and teachers' implementation of EILTs. Recommendations for future research and practice are provided based on study findings.

Keywords: *engagement, embedded instruction, preschool, inclusion, EBOS*

Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Okuma Becerilerini Değerlendirmek İçin Standart Bir Sesli Okuma Testi Geliştirme Projesi: Pilot Araştırma Sonuçları

Macid Ayhan MELEKOĞLU[1], Orhan ÇAKIROĞLU[2], Gülsen ERDEN[3], Ferhan KIRBAŞ[4], Ayşe TUNÇ[5], Özge Sultan TEKER[6]

[1] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü (Proje Yürütücüsü), macidayhan@gmail.com

[2] Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü (Proje Araştırmacısı), cakirogluorhan@gmail.com

[3] Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Psikoloji Bölümü (Proje Danışmanı), erden.gulsen@gmail.com

[4] Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Bölümü (Proje Bursiyeri), ferhankirbas@gmail.com

[5] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü (Proje Bursiyeri), aaysetunc@gmail.com

[6] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü (Proje Bursiyeri), ozgesultant@gmail.com

Özel öğrenme güçlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde, dili yazılı ya da sözlü anlamak ve kullanabilmek için gerekli olan bilgi alma süreçlerinin birinde veya birkaçında ortaya çıkan ve dinleme, konuşma, okuma, yazma, heceleme, dikkat yoğunlaştırma ya da matematiksel işlemleri yapma güçlüğü olarak tanımlanmaktadır. Tanımda geçen güçlük alanlarından en sık görüleni okuma güçlüğüdür. Okuma becerisinin kelime tanıma, hızlı okuma, sözcük dağarcığı ve anlama gibi birçok farklı boyutu olmasına rağmen, okuma problemlerinin çoğunluğu akıcı okuma olarak ifade edilen doğru ve hızlı okuma becerilerde görülmekte ve bu problemler okumanın temel amacı olan okuduğunu anlama boyutunu olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Özellikle ilkokul ve ortaokul yaş grubundaki çocuklarda, özel öğrenme güçlüğü tanısı olsun ya da olmasın, okuma problemleri sıklıkla gözlenebilmektedir. Fakat Türkiye'de okuma güçlüğü yaşayan çocukların tarama ve tanılama boyutlarında ve bu çocuklara yönelik okuma geliştirme müdahalelerinin planlanması, izlenmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi süreçlerinde genellikle standart okuma testleri kullanılmamaktadır.

Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklarda büyük çoğunluğun okuma ve okuduğunu anlama güçlüğü olduğu göz önüne alınırsa, okuma becerilerinin tıbbi ve eğitsel tanılamasında bir standart okuma testinin kullanılmaması, eksik ve yetersiz bir tanılama sürecini de beraberinde getirebilmektedir. Ayrıca, özel öğrenme güçlüğü olsun ya da olmasın, okuma güçlüklerinin okuma testleriyle tanılanması ve okuma düzeylerinin belirlenmesi, uygun okumayı geliştirme programının planlanması ve uygulamaya başlanması için de gerekli görülmektedir. Okuma ve okuduğunu anlama becerilerini ölçen standart okuma testlerinin olmayışı, okuma problemleri yaşayan çocuklara yönelik araştırma temelli yardımcı okuma programı geliştirme ve etkililiğini değerlendirme aşamalarında da önemli bir sorun oluşturmaktadır.

Okuma becerilerinin değerlendirilmesindeki bu sorunlara yönelik olarak bir standart sesli okuma testi geliştirmek amacıyla TÜBİTAK tarafından desteklenen 113K310 nolu proje 15 Ekim 2013 – 15 Ekim 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilecek şekilde başlamıştır. Bu projenin amacı özel öğrenme güçlüğü olan 7-14 yaş arası çocukların okuma ve okuduğunu anlama beceri gelişimlerinin değerlendirilmesinde standart bir sesli okuma testini geliştirmek ve kullanılabilirliğini değerlendirmektir. Bu amaçla farklı sınıf seviyelerine yönelik 48 adet okuma metni ve her metne ait beş adet çoktan seçmeli okuduğunu anlama sorusu hazırlanmıştır. Hem metinler ve okuduğunu anlama soruları konusunda uzman görüşleri alınmış ve bu görüşlere göre tercih edilen metinlerden farklı sınıf seviyelerinden olacak şekilde 24 adet seçilmiştir. Bu metinlerden her formda 12 adet metin ve her metne ait beş çoktan seçmeli soru olacak şekilde iki test uygulama formu oluşturulmuştur. Oluşturulan formlar pilot araştırma aşaması olarak 2013-2014 öğretim yılı Bahar yarıyılında İstanbul'da farklı sosyo-ekonomik seviyeden dört ilkokul ve üç ortaokulda uygulanmıştır. Uygulama sürecinde her okulda her sınıf seviyesinden bir sınıf rastgele seçme yöntemi ile belirlenmiş ve her sınıfta beş erkek ve beş kız öğrenci asil ve üç erkek ve üç kız öğrenci yedek olacak şekilde 16 öğrenci rastgele seçme yöntemi ile belirlenmiştir. Seçilen bu öğrencilere veli izin formu

dağıtılmış ve veli izni alınan öğrencilere test birebir uygulanmıştır. Bu bildiride proje süreci betimlenecek, pilot araştırma sonucunda elde edilen veriler paylaşılacak ve elde edilen veriler ışığında öğrencilerin okuma ve okuduğunu anlama durumları tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *özel öğrenme güçlüğü, sesli okuma, okuduğunu anlama, sesli okuma testi*

Okul Öncesi Dönemdeki Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Geliştirilmiş Bireysel Eğitim Programlarında Yer Alan Amaç ve Davranışların Kalitesinin İncelenmesi

Salih RAKAP[a], Şerife RAKAP[b]

Center for Excellence in Early Childhood Studies, University of Florida, USA

[a]salihrakap@coe.ufl.edu, [b]seriferakap@coe.ufl.edu

Bireyselleştirilmiş eğitim programları, özel gereksinimli çocukların ihtiyaç duydukları servisleri ve destekleri, kişisel becerileri ve ihtiyaçları temelinde almasını sağlayan ana mekanizmadır. Bireyselleştirilmiş eğitim programlarında çocuklara sağlanacak desteklerin bireyselleştirilmesi, kalitesi yüksek, işlevsel amaç ve davranışların yazılması yolu ile yapılır. Geniş kapsamlı değerlendirme sonrası yazılan ve uygulanacak müdahale programlarıyla doğrudan ilişkili olan amaç ve davranışlar çocuğa sunulan servis ve desteklerin bireyselleştirilmesini sağlar. Bireyselleştirilmiş servis ve destekler de çocuğun öğrenmesini ve gelişimini olumlu yönde destekler. Kalitesi yüksek amaç ve davranışlar çocukla çalışan öğretmenlere, terapistlere ve aile bireylerine çocuğa hangi beceriyi öğreteceklerini ve bu beceriyi ne zaman hangi aktivite ve rutinler içerisinde öğreteceklerini belirlemelerinde yardımcı olur. Türkiye'de özel gereksinimli bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması yirmi yılı aşkın süreden beri yasalar tarafından desteklenmesine rağmen, bu programların ve bu programlarda yer alan amaç ve davranışların kalitesini inceleyen bir araştırma yapılmamıştır. Bu çalışmanın amacı okul öncesi dönemdeki özel gereksinimli çocuklar için hazırlanmış bireyselleştirilmiş eğitim programlarındakı amaç ve davranışların genel kalitesi ile kalitenin çocuğun yaşı, özel gereksinimi ve amaç ve davranışların ait olduğu gelişimsel alanlarla olan ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada, 100 okul öncesi yaş grubundaki çocuk için geliştirilmiş 2235 amaç ve davranış, Goal Functionality Scale III (Amaçların İşlevselliği Ölçeği) ve IEP/IFSP Goals and Objectives Rating Instrument (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarındaki Amaç ve Davranışları Derecelendirme Ölçeği) kullanılarak değerlendirilmiştir. Amaç ve davranışların tamamı birinci araştırmacı tarafından iki ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir. Derecelendirme sonuçlarının geçerliliğinin ve güvenilirliğinin belirlenmesi (interrater agreement; IOA) amacı ile ikinci bir araştırmacı amaç ve davranışların 30%'unu bağımsız olarak derecelendirmiştir. Birinci ve ikinci araştırmanın derecelendirme sonuçları karşılaştırılarak derecelendirmenin geçerliliği ve güvenirliliği tesbit edilmiştir (IOA = 93%-98%). Çalışmanın sonuçlarına göre, okul öncesi yaş grubunda yer alan özel gereksinimli çocuklar için geliştirilmiş olan bireyselleştirilmiş eğitim programlarındaki amaç ve davranışların kalitesinin genel olarak düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, amaç ve davranışların kalitesi ile çocuğun yaşı, özel gereksinimi, ve amaç ve davranışta belirtilen becerilerin ait olduğu gelişimsel alanlar arasında istatistiksel olarak kayda değer bir ilişki olmadığı tesbit edilmiştir. Bu çalışmanın sonuçları, özel gereksinimli çocukların becerilerinin ve gereksinimlerinin değerlendirilmesi ve bireyselleştirlimiş eğitim programlarının hazırlanmasında görev yapan öğretmenlerin, yüksek kaliteli amaç ve davranışlar yazılması konusunda mesleki gelişime ihtiyaç duyduklarını ortaya çıkarmıştır. Araştırmacılar, çalışmanın sınırlılıklarını, çalışmanın bulgularının gelecekte yapılacak araştırma çalışmalarına ve uygulamalara nasıl yol göstereceğini ayrıca tartışacaklardır.

Anahtar kelimeler: *bireyselleştirilmiş eğitim programları, amaç ve davranışlar, kalite, Goal Functionality Scale, IEP/IFSP Goals and Objectives Rating Instrument*

Toplama İşlemi Akıcılığını Artırmada Performans Temelli Tekniklerin Karşılaştırılması: Kısa Deneysel Analiz Çalışması

Arş. Görv. Zehra Atbaşı

zehrasutcu@gmail.com

Arş. Görv. Hanifi Sanır

hanifisanir@hotmail.com

Yapılan araştırmalar matematik başarısızlıklarının erken yaşlarda ortaya çıktığını göstermektedir (Griffin ve Case, 1997; Griffin, Case, ve Sigeler, 1994; Stedman, 1997). Çocukların işlem performanslarındaki gerilikler kazanım ve akıcılık aşamasında ortaya çıkabilmektedir. İşlem hızında problemi olan öğrencilerin kabul edilebilir düzeyde bir beceri kazanımı olmasına rağmen, bu beceriyi akıcı olarak sergilemede güçlükleri bulunmaktadır. Alan yazında akıcılığı artırmak amacıyla performans temelli sağaltım teknikleri önerilmektedir.

Kısa Deneysel Analiz (KDA) öğrencinin sağaltım koşullarında tepkisini belirleyerek en etkili sağaltımı seçmek amacıyla kullanılan bir değerlendirme sürecidir (Daly, Martens, Hamler, Dool ve Eckert, 1999; Eckert, Ardoin, Daisey ve Scarola, 2000; Eckert ve diğerleri, 2002). Son yıllarda Kısa Deneysel Analizle akademik becerilerin doğru ve akıcı olarak sergilenmesinde etkili olan sağaltım ögeleri belirlenmektedir. KDA kullanılarak okuma ve yazma alanlarında etkili sağlatımlar seçilmesine rağmen matematik alanında KDA'nın uygulandığı çok az çalışma bulunmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın amacı, akıcılık problemi olan öğrencilerde performans temelli tekniklerin KDA ile etkililiğini test etmektir. Bu amaçla araştırmada ilkokul 1. sınıfa devam eden matematikte edinimde problemi olmayan fakat akıcı işlem çözemeyen öğrenciler sınıf öğretmeniyle görüşülerek belirlenmiştir. Sınıf genelinin dakikada çözdüğü toplama işlemi ortalaması belirlendikten sonra öğretmen tarafından belirlenen çocuklar arasından doğruluk oranı en yüksek akıcılığı en düşük olan 2 öğrenci araştırma için seçilmiştir. Seçilen öğrenciler için etkili olan performans temelli teknikleri belirlemek için kısa deneysel analiz süreci uygulanmıştır (Parker, Dickey, Burns, McMaster; 2012). Kısa deneysel analiz sürecinde kısa çoklu uygulama deseni kullanılarak performans temelli sağaltım tekniklerinden hedefe bağlı ödül, performans dönütü, zamanlama ve motivasyon koşullarının etkileri test edilmiştir. Sonuçlar her iki öğrenci için de farklılaşmıştır. Birinci denek için etkili olan sağaltım tekniği zamanlama, ikinci denek için ise performans dönütü sağaltım tekniği en etkili teknik olarak bulunmuştur. Uygulamanın ardından ailelere ve öğretmene etkili olan teknikler ve uygulamaya yönelik öneriler verilmiştir.

Anahtar kelimeler: *kısa deneysel analiz, işlem akıcılığı, performans temelli sağaltım*

Etkili Özel Eğitim Uygulamaları İçin Önemli Bir Konu: Uygulama Güvenirliği

Ahmet FİDAN
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Özel Eğitim Bölümü
afidan@sakarya.edu.tr

Elif TEKİN-İFTAR
Anadolu Üniversitesi
Engelliler Araştırma Enstitüsü
eltekin@anadolu.edu.tr

Özel eğitime gereksinimi olan bireylere sunulan eğitim hizmetleri doğası gereği çok boyutludur ve çoğu durumda uzun dönemler boyunca sürmektedir. Bu noktada eğitim ortamları, eğitim içerikleri, eğitim sunan kişiler vb. değişebilmektedir. Tüm bu olası değişmelere karşın özel eğitim uygulamalarında etkili öğrenme çıktılarının elde edilmesi hedeflenir. Hedeflenen öğrenme çıktılarına ulaşabilmek için bireye göre hazırlanmış olan öğretim programının sağlıklı biçimde uygulanması gerekir. Bu öğretim programı kendi içinde amaçlar, yöntemler, araç-gereçler, ölçme-değerlendirme süreçleri gibi birçok bileşeni içerir. Birey için belirlenen hedef öğrenmeler üzerinde istendik etkiyi ortaya çıkarmak için hazırlanan bir programın, hazırlanan plana ne kadar uygun olarak uygulandığının belirlenmesi şeklinde tanımlanan uygulama güvenirliği, etkili özel eğitim uygulamaları için önemli bir konudur. Özel eğitim alanında bilimsel dayanaklı uygulamalara yer verilmesinin öneminin artmasıyla birlikte uygulama güvenirliği konusu daha önemli hale gelmiştir. Uygulama güvenirliği kavramı ilk olarak tıp ve halk sağlığı alanlarında gündeme gelmiş ve 1980'li yılların başında eğitim ve davranışsal müdahaleler alanında dikkat çeker hale gelmiştir. Sonraki yıllarda uygulama güvenirliği düzeyinin yükseltilmesinin önemi ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Uygulama güvenirliği düzeyinin değerlendirilmesi için kullanılan ölçütler (a) bağlılık, (b) uygulama süresi, (c) uygulamanın kalitesi, (d) duyarlılık ve (e) programın farklılaştırılması olarak sıralanabilir. Uygulama güvenirliğinin değerlendirilmesinde kullanılabilecek teknikler ise (a) doğrudan gözlem, (b) uzman geribildirimi, (c) öz değerlendirme ve davranışsal görüşmeler, (d) kalıcı ürün değerlendirmesi ve (e) program el kitapları ve taslakları şeklinde sıralanabilir.

Özel eğitimde bilimsel dayanaklı uygulamalardan söz edebilmek için uygulama güvenirliği ile ilgili bilgilere yer verilmesi gerekmektedir. Ayrıca uygulamaların paydaşlarının da bu bilgilerden haberdar olması beklenmektedir. Çünkü uygulama güvenirliği ile ilgili bilgiler uygulamanın etkileri hakkında araştırmacı ve uygulamacılara geçerli bilgiler verir. Uygulama güvenirliği ile ilgili bilgiler benzer durumdaki kişi ve kurumların bu uygulamanın kendi ortamlarında kullanılıp kullanılamayacağı ile ilgili fikir vermesi; ayrıca özel eğitim alan birey ve yakınlarının süreçte ne olup bittiğinden haberdar olması açısından önemlidir.

Bu çalışmada etkili özel eğitim uygulamaları için önemli bir kavram olan uygulama güvenirliğinin tanımları, tarihsel gelişimi, değerlendirme ölçütleri, kullanılan teknikler ve uygulama güvenirliğinin bilimsel dayanaklı uygulamalarla ilişkisinin açıklanması amaçlanmaktadır. Ayrıca özel eğitim uygulamalarında uygulama güvenirliği ile ilgili yapılmış öne çıkan bazı araştırmaların paylaşılması amaçlanmıştır. Son olarak ileri araştırma ve uygulamalara yönelik öneriler tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *uygulama güvenirliği, etkili öğretim, etkili özel eğitim uygulamaları*

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Çocukların Kaynaştırılması İçin Kullandıkları Yöntemler

Asiye PARLAK RAKAP[a] Salih RAKAP[b]

[a]Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Okul Öncesi Öğretmenliği

[b]Center for Excellence in Early Childhood Studies, University of Florida, USA

[a]asiye.parlak@gmail.com, [b]salihrakap@coe.ufl.edu

En az kısıtlayıcı eğitim ortamı, 1975 yılında ABD'de PL-94-142 kodlu Tüm Engelliler İçin Eğitim Yasası'nda yer alan bir kavramdır. Kavram, çocuğun eğitim aldığı ortamda, akranlarıyla en etkili düzeyde bir arada olmasını ve iletişim kurmasını, kendi bireysel özellikleri göz önünde bulundurularak en üst düzeyde eğitim gereksinimlerinin karşılanmasını kapsamaktadır. Kaynaştırma uygulamaları ise en az kısıtlayıcı eğitim ortamlarında uygulanmaktadır. Bu uygulamalar bütün çocukların, yetersizliklerine bakılmaksızın, eğitim alma hakkına sahip olması gerçeğinden yola çıkarak düzenlenmiştir. Kaynaştırma uygulamalarının etkililiği ise yıllardır yapılan çalışmalarla araştırılmaktadır. Yapılan araştırmalar, kaynaştırmanın, ancak öğretmenlerin önemini kavraması, sınıflarında uygulama konusunda istekli olmaları ve uygun stratejileri bilerek uygulamaları ile başarılı olabileceğini göstermiştir. Öğretmenlerin tutumlarını bilgi sahibi olmaları etkilemektedir; ve bilginin, bilgiye ulaşma yol ve yöntemlerinin ve bilgiyi yordamanın hizmet öncesinde üniversitelerden alındığı düşünüldüğünde üniversitelerde alınan zorunlu Özel Eğitim dersleri önem arzetmektedir.

Bu perspektifte, çalışmanın amacı: Okul öncesi öğretmen adaylarının kaynaştırma çocukları için etkili uyarlamalar yapmalarında alınan Özel Eğitim dersinin etkililiğinin incelenmesidir.

Çalışma nitel araştırma deseninde bir durum/vaka çalışmasıdır. Çalışmanın örneklemini Doğu Anadolu'da bir üniversitenin Okul Öncesi Öğretmenliği'nde öğrenim görmekte olan 12 öğrencinin iki ay ara ile hazırladıkları günlük eğitim planları oluşturmaktadır. Günlük eğitim planları, 2013 -2014 Eğitim Öğretim yılında uygulamaya konulan 2012 Okul Öncesi Eğitim Programı temel alınarak hazırlanmıştır. 2012 Programı özel gereksinimli çocuklar için yapılacak uyarlamalar için planda ayrı bir kısım ayrılmış olan bir programdır. Öğretmen adayları, önce planda uyarlama yapacakları özel gereksinimli cocukları sınıf ortamında gözlemlemiş, sonrasında aileleri ve öğretmenleriyle görüşmüş ve derste anlatılanlar açısından değerlendirerek uyarlamalarını yazmaları istenmiştir.

Çalışmanın sonuçları alanyazında daha öncesinde yapılmış çalışmalar ışığında tartışılarak anlatılacaktır.

Anahtar kelimeler: *kaynaştırma; uyarlama; okul öncesi öğretmen adayları; okul öncesi eğitim programı*

İlköğretimde Kaynaştırma Dersinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırma Uygulamaları Özyeterliklerine ve Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerine Etkisi

Macid Ayhan MELEKOĞLU[1] & Şöhretnaz ARTUNÇ[2]

[1] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, macidayhan@gmail.com

[2] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, nazartunc@hotmail.com

Kaynaştırma yoluyla eğitim Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde "özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamaları" olarak tanımlanmaktadır. 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar yasasıyla ülkemiz eğitim sisteminde ilk kez gündeme gelen kaynaştırma eğitimi, o yıllardan bu yana hızla yaygınlaşmaktadır. MEB istatistik verilerine göre 2006-2007 öğretim yılında ilk ve ortaöğretimde kaynaştırma sınıflarında eğitim gören özel gereksinimli öğrenci sayısı 46.716 iken bu sayı 2013-2014 öğretim yılında 173.117'ye yükselmiştir.

Kaynaştırma uygulamalarının yaygınlaşmasına rağmen araştırmalar kaynaştırma sınıflarında görev yapan öğretmenlerin kaynaştırma konusunda bilgi eksikliğinin bulunduğunu ve kaynaştırma eğitiminin uygulanmasında başarı seviyesinin beklenenin çok altında olduğunu ortaya koymaktadır. Kaynaştırma eğitiminde yaşanmakta olan bu olumsuz durum kaynaştırma ortamlarında görev yapacak öğretmen adaylarının yetiştirilme süreçlerinde özel eğitimle ilgili yeterli bilgi ve deneyim kazanmalarının önemini ortaya koymaktadır. Ülkemizde, özellikle kaynaştırma konusunda günümüz sınıf öğretmenliği lisans programı müfredatında 'İlköğretim'de Kaynaştırma' dersi yer almaktadır.

Bu araştırmanın amacı İlköğretim Kaynaştırma dersinin bu dersi alan sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma uygulama özyeterlikleri ve kaynaştırmaya ilişkin görüşleri üzerindeki etkisini incelemektir. Bu araştırmada deneysel yöntemlerden kontrol grupsuz ön-test son-test deseni kullanılmıştır. Öğretmen adaylarına Kaynaştırma Uygulamaları Öğretmen Özyeterlik Ölçeği (Melekoğlu, Yüksel ve Teker, 2014) ve Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği (Kırcaali-İftar, 1996) dönem başlangıcında ve dönem sonunda uygulanmıştır.

Bu araştırmaya 53 sınıf öğretmeni adayı katılmıştır ve katılımcıları yaş ortalaması 21.7'dir (ranj=20-24). Katılımcıların %20.8'i (n=11) erkek ve %79.2'si (n=42) kadındır. Ayrıca katılımcıların %73.6'sı daha önce Özel Eğitim dersi almışken %26.4'ü Özel Eğitim dersi almamıştır. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarının %73.6'sının özel gereksinimli öğrencilerle etkileşim tecrübesi varken sadece %32.1'inin özel gereksinimli öğrencilerle öğretmenlik tecrübesi olmuştur. Öğretmen adaylarının Kaynaştırma Uygulamaları Öğretmen Özyeterlik Ölçeğinden aldıkları puanlara göre özyeterlik puanlarında anlamlı bir artış olmuştur (t=-4.131, p=0.000) fakat Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeğinden aldıkları puanlarda olumlu yönde bir değişim olmasına rağmen bu değişim anlamlı değildir (t=0.869, p=0.389). Ayrıca öğretmen adaylarının son-test puanları incelendiğinde özyeterlilik puanları ile görüş puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (r=-0.410, p=0.002). Özyeterlik puanı artıkça öğretmen adaylarının Kaynaştırmaya İlişkin Görüşleri olumlu yönde değişmektedir. Özyeterlik ve görüş puanlarındaki değişimin cinsiyete göre farklılaşma durumu incelendiğinde anlamlı bir faklılık görülmemektedir (t=-0.055, p=0.956[özyeterlik]; t=-0.076, p=0.939[görüş]). Benzer bir sonuç özyeterlik ve görüş puanlarındaki değişimin yaşa göre (F=1.559, p= 0.200[özyeterlik]; F=0.586, p=0.674) ve özel gereksinimli öğrencilerle öğretmenlik tecrübesine göre (t=-0.831, p=0.410[özyeterlik]; t=1.212, p=0.231[görüş]) farklılaşma durumlarında da geçerlidir. Fakat öğretmen adaylarının daha önce özel eğitim dersi almaları ve özel gereksinimli öğrencilerle etkileşim tecrübelerinin olması özyeterlilik puan değişiminde anlamlı farklılaşmaya neden olurken (sırasıyla: t=-5.357, p=0.000; t=-3.253, p=0.002) görüş puanlarında anlamlı farklılaşmaya neden olmamaktadır (sırasıyla: t=0.678, p=0.501; t=0.303, p=0.763).

Sonuçlar İlköğretimde Kaynaştırma dersinin öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamaları özyeterliklerini anlamlı düzeyde artırdığını göstermektedir. Kaynaştırmaya ilişkin görüşlerdeki değişimin anlamlı düzeyde olmamasının sebeplerinden biri araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun Özel Eğitim dersi almış olmaları, bu derste özel gereksinimli öğrencilerle etkileşime girmiş olmaları ve özel gereksinimli öğrencilere ve kaynaştırmaya yönelik olumlu bakış açılarının bu derste gelişmiş olması olabilir. Kaynaştırmaya yönelik dersler ve uygulamaların tüm öğretmen yetiştirme programlarına ve

öğretmenlik formasyon programlarına eklenmesinin öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamaları konusunda özyeterliklerini anlamlı düzeyde geliştirebileceği ve bu durumun özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma ortamlarındaki eğitimlerine olumlu yönde yansıyacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: *kaynaştırma; özyeterlik; görüş; özel gereksinimli öğrenci*

Dijital Oyunların İşitme Engelli Öğrencilerin Kelime Kazanım Süreci Üzerine Etkisi

Aslin Arslanoğlu & Filiz Polat

Bahçeşehir Universitesi

Lauren Eiseley bir eserinde sahildeki tüm denizyıldızlarını tek tek toplayıp okyanusa atmakta olan genç bir adamın hikâyesini kaleme almıştır. Yaşlıca bir adam, bu genç adamın yanına gelir ve bu denizyıldızlarından milyonlarca olduğunu ve onun hepsini okyanusa atmasının mümkün olmadığını söyler. Ancak; genç adam elindeki denizyıldızına bakar ve o yıldız için bunun çok şey ifade ettiğini ve onun için çok şey değiştirebileceğini söyler.

Eiseley'nin bu eseri, tüm öğretmenlere ilham vermeyi hedefleyen mesaj dolu bir hikâyedir. Genç adam tarafından toplanmakta olan milyonlarca denizyıldızı öğrencileri, genç adamın çabası ise her bir öğrenciye eşit düzeyde eğitim şansı tanımaya çalışan anne-babaların, eğitmenlerin ya da okul idarecilerinin çabasını sembolize etmektedir. Hikâyedeki konuşmacı, her bir öğrencinin ihtiyaçlarına cevap vererek onların yaşamında bir değişiklik yapmanın ve bir birey olarak kendi potansiyellerinin farkında olmalarının sağlanmasının öneminin altını çizmektedir. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verilebilmesi için, eğitmenlerin daha bütüncül bir bakış açısına sahip olmaları gerekmektedir. Örneğin; "Bütün Yönleriyle Çocuk Eğitimi" yaklaşımı, her bir öğrencinin sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimine önem vermekte ve onların akademik gelişimlerinin akademik olmayan ihtiyaçlarının karşılanmadan sağlanamayacağını vurgulamaktadır.

Oyun kavramının tarihi binlerce yıl geçmişe dayanmaktadır ve Japonca "git" anlamında gelen "weiqi" isimli oyun 4,000 yıl önce Çin'de oynanmıştır. Günümüzde bilgisayar destekli eğitimin önemi gittikçe fark edilmekte ve bu tür eğitim araçları okul müfredatlarında yerini almaya başlamaktadır. Oyun ortamı çocukluğumuzda bize hayatı öğretirken güvenli bir ortam sağlar. Başka bir ifadeyle, hayatın bizlere sunacaklarını güvenli bir ortamda deneyimlememizi ve problem çözme becerilerimizi geliştirerek hayata karşı hazırlıklı olmamızı sağlar çünkü oyun içerisinde sunulan bilgi ya da bilgiyi içselleştirirken öğrencilerin yaptıkları hatalar (Örneğin; kaybedilen puanlar) öğrencilere stresten uzak bir ortamda sunulmaktadır ve böylece onların sunulan bilgiyi rahatlıkla kavramalarını sağlamaktadır. Konuşmacı, dijital oyunların işitme engelli öğrencilerin eğitimleri üzerine ve bu oyunların onların hedef dildeki kelime kazanım süreçleri üzerine etkisini tartışacaktır çünkü bu dijital eğitim araçlarının eğitimciler tarafından ders programlarına eklenmesi öğrencilerin motivasyonlarını artıracak ve tıpkı "Bütün Yönleriyle Çocuk Eğitimi" yaklaşımının da savunduğu gibi öğrencilerin akademik ve akademik olmayan becerilerini geliştirerek onların toplum içerisine kaynaşma süreçlerini kolaylaştıracağını savunmaktadır. İşitme engelli öğrenciler üzerine yapılan daha önceki araştırmalarda görüldüğü üzere kullanılmakta olan dijital oyunların bu öğrencilerin içsel (Örneğin; oyun oynamaktan memnun olma ve mutluluk duyma) ve dışsal (Örneğin; ödül veya puan kazanma arzusu) güdülenmelerini arttırdığını ve dolayısıyla onların çeşitli derslerdeki (Örneğin; matematik, yabancı dil, vb.) kelime bilgilerinin arttığı, sosyal becerilerinin (Örneğin; takım ruhu içerisinde olup arkadaşları ile birlikte ortak bir hedef için çaba sarf etme) ve sınıf içerisindeki güven ve bağımsızlık seviyelerinin geliştiği gözlemlenmiştir. Konuşmacı, sunumunda çeşitli dijital oyunlara örnekler verecektir.

Kaynaştırma Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamaları Özyeterlikleri

Macid Ayhan MELEKOĞLU[1] & Şöhretnaz ARTUNÇ[2]

[1] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, macidayhan@gmail.com

[2] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, nazartunc@hotmail.com

Türkiye'de kaynaştırma uygulamaları özel eğitimde en yaygın kullanılan eğitim uygulaması olmuş ve tüm özel eğitim öğrencilerinin yaklaşık ¾'ü kaynaştırma sınıflarında eğitim görmeye başlamıştır. Fakat son yıllarda yapılan araştırmalar ülkemiz okullarında yeterli özel eğitim destek hizmetlerinin sağlanamamasının yanı sıra kaynaştırma ortamlarında görev yapmakta olan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ile ilgili ciddi bilgi ve uygulama eksikliği bulunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla kaynaştırma eğitiminin uygulanmasında başarı seviyesinin beklenenin çok altında olduğu gözlenmektedir. Kaynaştırma sınıflarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenleri özel gereksinimli öğrencilere yönelik olumsuz tutum ve davranışlar sergileyebilmekte ve kendilerini kaynaştırma konusunda yetersiz görebilmektedirler. Kaynaştırma sınıflarında görev yapan öğretmenlerin kaynaştırma konusunda daha donanımlı bir şekilde yetiştirilmesi kaynaştırma uygulamalarının niteliğinin istenilen düzeylere çıkarılmasında önemli unsurlardan biridir.

Bu araştırmanın amacı sınıflarında özel gereksinimli öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulama özyeterliklerini belirlemektir. Öğretmenlere Kaynaştırma Uygulamaları Öğretmen Özyeterlik Ölçeği (Melekoğlu, Yüksel ve Teker, 2014) 2013-2014 öğretim yılı Bahar döneminde uygulanmıştır.

Bu araştırmaya Eskişehir ili merkez ilçeleri Tepebaşı ve Odunpazarı'nda bulunan 47 farklı ilkokuldan 116 kaynaştırma sınıf öğretmeni katılmıştır. Katılımcıların %31.9'u (n=37) erkek ve %68.1'i (n=79) kadındır. Ayrıca katılımcıların %47.0'ı 29-39 yaş aralığında iken %47.8'i 40-50 yaş arası ve %5.2'si 50 yaş üstüdür. Katılımcıların öğretmenlik tecrübeleri incelendiğinde %18.3'ü 6-10 yıldır öğretmenlik yapmakta iken %26.1'i 11-15 yıl, %37.4'ü 16-20 yıl, %14.8'i 21-30 yıl ve %3.5'i ise 30 yıldan fazla öğretmenlik yapmaktadırlar. Bunun yanı sıra katılımcıların %57.8'i eğitim fakültesi mezunu iken %42.2'si diğer fakültelerden (fen edebiyat fakültesi, mimarlık-mühendislik fakültesi, iletişim fakültesi vb.) mezundur. Katılımcıların mezun oldukları bölümler incelendiğinde %55.2'si sınıf öğretmenliği bölümü mezunu iken %44.8'i diğer bölümlerden (biyoloji, Almanca öğretmenliği, jeoloji mühendisliği vb.) mezun olmuşlardır. Katılımcıların %41.4'ü lisans eğitimlerinde Özel Eğitim dersi almışken %58.6'sı böyle bir ders almamıştır. Ayrıca katılımcıların sadece %28.2'si lisans eğitimlerinde kaynaştırma ile ilgili bir ders almışken %71.8'i kaynaştırma ile ilgili hiçbir ders almamışlardır.

Kaynaştırma Uygulamaları Öğretmen Özyeterlik Ölçeğinden aldıkları puanlara göre katılımcıların %6.0'ı düşük düzey özyeterlik seviyesine sahip iken %56.0'ı orta düzey ve %38.0'ı yüksek düzeyde özyeterlik seviyesine sahiptir. Katılımcıların özyeterlik puanlarının mezun oldukları fakülte (t=1.664, p=0.099) ve bölüm (t=1.890, p=0.061) ile öğretmenlik tecrübesine (F=0,991 p=0.415) göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Fakat öğretmenlerin özyeterlik puanları lisans eğitimlerinde özel eğitim dersi almaları (t=1.996, p=0.048) ve kaynaştırma dersi almalarına (t=2.262, p=0.026) göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Elde edilen bulgular kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya yönelik özyeterliklerini etkileyen en önemli unsurların başında lisans eğitimlerinde Özel Eğitim ve Kaynaştırma derslerini almak olduğu görülmüştür. Fakat kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin çoğunluğunun lisans eğitimlerinde Özel Eğitim veya Kaynaştırma ile ilgili bir ders almadıkları ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla kaynaştırma sınıflarında görev alan öğretmenlerin veya görev alacak öğretmen adaylarının mutlaka Özel Eğitim ve Kaynaştırma konusunda kapsamlı ve etkili dersler almalarının ve uygulamalar gerçekleştirmelerinin özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma sınıflarında verimli bir şekilde eğitilmesine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: *kaynaştırma, özel gereksinimli öğrenci, sınıf öğretmeni, özyeterlik*

Zihin Yetersizliği Olan Bireylerin Resimlerinde Aile Kavramı

Öğr. Gör. Meral MELEKOĞLU

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü

meralmelekoglu@gmail.com

Aile kavramı insanlığın varoluşuyla ortaya çıkmaktadır. Bu kavram geçmişten günümüze önemini halen korumaktadır. Aile kavramı, genelde anne baba ve çocuklardan oluşan, toplumun en küçük yapı taşı olarak tanımlanmaktadır. Ancak aile kavramının tanımı içinde bulunduğu çağa göre değişmektedir. Bu anlamda, günümüzde aile kavramının tanımı çağın kültürel ve ekonomik yapısına göre değişiklikler göstermektedir. Örneğin; geçmişte aile kavramının tanımı yapılırken aileyi oluşturacak bireyler arasında kan bağının olması koşulu aranırken; günümüzde aile, kan bağı olmayan bireylerin bir araya gelmesiyle de oluşabilmektedir. Buna ek olarak, aile kavramında yer alan bireylerin değişmesine bağlı olarak, anne baba terimlerinin yerini de birincil bakıcı, ikincil bakıcı kavramları alabilmektedir (Cavkaytar, 2013).

Aile kavramının tanımında çeşitli değişiklikler olmasına rağmen, aile olma kavramı ailenin içinde yaşayan bireyler için halen hayati öneme sahiptir. Bu durum tüm insanlarda olduğu gibi zihin yetersizliği olan bireyler içinde önemlidir. Ailenin çocuğun hayatında yer alması çocukların gelişim özellikleri açısından değişmemektedir. Ailenin yaşantısı, duygu düşünceleri, tutumları vb. çocuğuna yansımaktadır. Dolayısıyla, her çocuk ailesi ile bir bütündür ve ailenin ona sağladığı imkan derecesinde gelişimini sürdürmektedir.

Bu araştırmanın amacı, zihin yetersizliği olan bireylerin çizdikleri aile ve ev resimlerinde aile kavramını belirli değişkenler açısından incelemektir. Bu amaçla; zihin yetersizliği olan bireyler aile bireyleri olarak kimleri görmektedir, aile resmi içerisinde kendisini nereye çizmektedir, çizdikleri ev resminin fiziksel özellikleri nelerdir ve gelişimsel olarak resim çizme kabiliyetleri nedir sorularına yanıt aranmıştır.

Bu araştırmada betimsel analiz tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma "Zihin Engellilere Resim İş Dersi" kapsamında gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde rehabilitasyon merkezine giden 103 zihin yetersizliği, otizm ve down sendromu olan bireye bir ev ve bir aile resmi çizdirilmiştir. Resim çizen her bir katılımcının aile demografik bilgi formu tamamlanmıştır. Resimlerin çizdirilmesinde katılımcının tanısının zihin yetersizliği, otizm veya down sendromu olma ve demografik bilgi formunu doldurma kriterleri dikkate alınmıştır. Bu kriteri taşıyan 58 katılımcının resmi araştırmaya dahil edilmiştir.

Katılımcıların demografik bilgileri incelendiğinde; katılımcıların annelerinin yaşları ortalaması 45, babalarının yaşları ortalaması 47 ve katılımcıların yaşları ortalaması 19'dur. Annenin eğitim durumu incelendiğinde; annenin ilköğretim (%51) ve ortaöğretim (%23), babanın ilköğretim (%38) ve ortaöğretim (%28) mezunu olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %53'ü hafif derecede zihin yetersizliği olan, %11'i orta derecede zihin yetersizliği olan ve %16 otizim ve down sendromu olan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların %55'i kadındır.

Araştırmaya dahil edilen katılımcıların resimleri araştırma sorularına paralel olarak şu açılardan incelenmiştir: "Birey, resmine aile üyesi olarak kimleri çizmiştir, aile bireylerini birlikte mi dağınık mı çizmiştir, çizdiği aile resminde birey kendisini nereye çizmiştir, anne babasına en yakın kimi çizmiştir, aile bireyleri arasında her hangi bir nesne var mıdır ve çizilen ev resminde evin içi mi ya da dışı mı yansıtılmıştır, evin üzerinde hangi figürler vardır ve çizdikleri figürler biyolojik yaş gelişimine uygun mudur?"

Katılımcıların resimleri analiz edildiğinde; anne babası ayrı olan çocuklar ailede yaşamayan bireyi resmine dahil etmemiştir veya aileden uzak bir noktaya çizmiştir. Ailesinde mutlu olan çocuklar bunu figürlerin yüzlerine yansıtmıştır veya figürlerin vücuduna bir kalp figürü çizmiştir. Ailede çocukla en fazla ilgilenen kimse veya otorite olarak kimi görüyorsa çocuk o kişiyi daha büyük veya belirgin olarak çizmiştir. Anne babasını veya her ikisini de kaybetmiş çocuklar, o kişileri ya resimlerine dahil etmişler ya da hiç çizmemişlerdir. Sonuç olarak; zihin yetersizliği olan bireyler aile içerisindeki yaşamlarını veya zihinlerindeki aile algısını normal gelişim gösteren bireyler gibi resimlerine yansıtabilmektedirler ancak resimlerin çizim kalitesi gelişimsel olarak akranlarından daha düşük bir seviyede yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: *aile kavramı, resimlerin analizi, aile resminin yorumu, zihin yetersizliği olan birey*

Kaynaştırma Öğrencisi Olan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Bu Öğrencilere Yaptıkları Eğitim Öğretim Faaliyetlerine İlişkin Görüş Ve Önerileri

Hüseyin KANAT

Gazi Üniversitesi

hskanat@gmail.com

Eğitim, insana doğduğunda verilen bir hak olup bunun engellenmemesi için anayasal olarak güvenceye alınmıştır. Dolayısıyla eğitimin tüm insanlara ulaşması için devletler gerekli düzenlemeleri ve imkanları sağlamak zorundadır. Özellikle günümüzde eğitim ve eğitim sistemleri tartışılmakta ve üzerinde sürekli değişiklikler ve düzenlemeler yapılmaya çalışılmaktadır. Bu düzenlemeler içerisinde kaynaştırma öğrencilerinin topluma kazandırılması için yapılması gerekenler de yer almaktadır. Fakat eğitimcilerin, uygulama aşamasında birçok sorunlarla karşılaşmaları eğitimin öğrenciye ulaşması noktasında istenilen başarının sağlanamadığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Kaynaştırma öğrencisi, özel gereksinimli bir birey olup öğrenciye kaynaştırma eğitimi verilerek, ilgi ve yeteneklerini en iyi şekilde kullanmasını sağlamak amaçlanmıştır. Bu durumda kaynaştırma eğitiminin ve öğretimsel faaliyetlerinin kaynaştırma öğrencilerine etkili bir şekilde sunulması için öğretmenlerin görüşlerinin ve önerilerinin alınması gerekir.

Son yıllarda giderek artan kaynaştırma eğitimi sayesinde yetersizlikten etkilenen çocuklar normal gelişim gösteren akranları ile birlikte aynı ortamda eğitim görmektedirler. Bu bağlamda kaynaştırma öğrencileri akranları ile birlikte eğitim alarak toplumla bütünleşmektedirler. Böylelikle kaynaştırma öğrencilerinin diğer akranlarıyla beraber akademik anlamda gelişimleri desteklenirken sosyal bağlamda da gelişimlerine katkı sağlanılmaktadır. Kaynaştırma eğitiminin önemi konusunda günümüzde çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmada ise, Sosyal Bilgiler alanında öğretmenlik yapan kişilerin kaynaştırma öğrencilerine yönelik öğretimsel faaliyetlere ilişkin görüş ve önerilerini belirlemek araştırmanın amacını oluşturmuştur. Araştırmanın alt amaçları ise şunlardır:

1- Kaynaştırma öğrencisi olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik uyguladıkları program ve programın yeterliliği hakkındaki görüşleri nelerdir?

2- Kaynaştırma öğrencisi olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik programda belirlenen eğitim-öğretim etkinliklerine ilişkin görüş ve önerileri nelerdir?

3- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin etkili bir kaynaştırma eğitimi için:

   a- Milli Eğitim Bakanlığından

   b- Okul yöneticilerinden

   c- Özel Eğitim öğretmenlerinden beklentileri nelerdir?

4- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri için yaptıkları;

   a- Sınıf içi öğretim faaliyetleri nelerdir?

   b- Okul dışı öğretim faaliyetleri nelerdir?

5- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yaptıkları öğretimsel faaliyetlerin değerlendirilmesine ilişkin görüş ve önerileri nelerdir?

6- Kaynaştırma eğitim-öğretim uygulamalarının:

   a- Yaş

   b- Cinsiyet

   c- Kaynaştırma konusunda eğitim alma durumu

   d- Eğitim durumu

   e- Mesleki deneyim (Öğretmenlikte geçirilen zaman)

f- Okuttuğu sınıf düzeyi arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın önemi: Ülkemizde kaynaştırma eğitimine yönelik gerekli düzenlemelere yer verilmiş olup kaynaştırma öğrencilerinin akranlarıyla birlikte eğitim almaları sağlanmaya çalışılmakta ve bu öğrencilerin topluma kazandırılması için çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye'deki eğitim kurumlarında genel eğitim öğrencilerinin yanı sıra kaynaştırma öğrencilerinin de daha verimli ve işlevsel bir Sosyal Bilgiler Öğretimi almalarının gerekli olduğuna ilgili bakanlıkça yer verilmiştir. Bunun yanı sıra uygulayıcıların da kaynaştırma eğitimi için gerekli öğretimsel faaliyetler hakkında donanımlı olmaları gerekmektedir.

Dolayısıyla bu çalışma ile kaynaştırma öğrencisi olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin deneyimlerinden ve önerilerinden yararlanarak uygulamada yaşanan aksaklıklar belirlenecek ve bu aksaklıkların giderilmesine yönelik önerilerde bulunulacaktır. Ayrıca kaynaştırma öğrencisi olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin uygulamadaki tespitleri ve çalışmadan elde edilecek sonuçlar doğrultusunda ilgili kurum (MEB, öğretmen yetiştiren eğitim fakülteleri, RAM vb.) ve kişilere (müfettiş okul müdürü, PDR uzmanı, öğretmen, vb.) önerilerde bulunması açısından da önemlidir. Ayrıca kaynaştırma eğitimine yönelik yapılan diğer araştırmacılara da fikir vereceği düşünülmektedir.

Bu amaçla, araştırma kapsamında Ankara ili Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Ortaokulları'nda çalışmaya devam eden sosyal bilgiler alanında 20 öğretmen ile görüşülmüştür. Çalışmaya katılan öğretmenler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilerek kaynaştırma öğrencilerine yönelik hazırlanan sorular yöneltilmiştir. Görüşmelerden toplanan veriler NVIVO 10 programı aracılığıyla analiz edilecek ve araştıma sonuçlandırılacaktır. Bununla birlikte görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular tartışılarak ileriye yönelik çalışmalara ilişkin önerilerde bulunulacaktırç

Anahtar kelimeler: *eğitim, öğretim, kaynaştırma, sosyal bilgiler*

Sosyal Bütünleşme ve Sosyal Adaletin Olmazsa Olmazı: Bütünleştirici Eğitim

Filiz POLAT, PhD

Bahçeşehir Üniveristesi

E-posta: filiz.polat@es.bahcesehir.edu.tr

Türkiye'de doğmuş, eğitiminin önemli bir kısmını Türkiye'de almış ve dünyanın çeşitli ülkelerinde (İngiltere, Galler, Hong Kong, Çin, ve Tanzanya gibi) bütünleştirici eğitim ve özel eğitim alanında eğitim vermiş ve çalışma yapmış bir araştırmacı olarak, sunumum son yıllarda yapmış olduğum çeşitli araştırma çalışmalarımı sentezleyerek bütünleştirici eğtimin sosyal bütünleştirme ve sosyal adalete bir adım daha yakınlaşmada nasıl rol oynayabileceğine odaklanacaktir.

Bu amacı gerçekleşetirebilmek için, sunum ilk etepta kaynaştırma kavramini sorunsallaştırarak alandaki terminolojik karisikliağ parmak basacaktir. Bununla hedeflenen alanda ortak dilin oluşturulması ve bu bağlamda alandaki iletisimi netlestirmeye dair bir adim atmak olacaktır. Dünya çapındaki istatistikler, dünyadaki engelli sayısının 500 milyondan, yani dünya nüfusunun neredeyse %10'u oranında, fazla olduğunu öngörmektedir. Dünyadaki engelli popülasyonunun yaklaşık 150 milyonunu çocuklar oluşturmaktadır ve bu populasyonun hemen hemen %80 gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde yaşamaktadır. UNESCO'nun Dunya Deklarasyonu olan 'Herkes icin Egitim' (World Declaration on Education for All (EFA) (Jomtien, 1990) girisimine dayanan Dakar Eylem Onerisi, ve gerek Evrensel Inan Haklari Deklarasyonu ve Cocuk Haklari Bildirisi, "herkesin temel egitim hakki" ("right to access basic education") oldugunu ifade etmektedir."Herkese Egitim Hakki /(Education for All – EFA)" Insan Haklari Bildirisinin parcasi olarak, sosyal adalet ve esitlik kavramlari duzleminde tartilabilmeli ve iliskilendirilmelidir. Aslinda "Herkes icin Egitim – Education for All" kaliteli temel egitimin saglanabilmesi icin evrensel butunlestirici egitimi hedeflemektedir. Ancak simdiye degin yayinlanmis olan "Herkes icin Egitim – Education for all" girisimini sunan raporlar egitimde, ozellikle de marjinallestirilmis ve dezavantajli gruplar icin., ciddi bir kalite sorunu oldugunu gozler onune sermistir. Bu baglamda var olan "Herkes icin Egitim – Education for All" girisiminin temel egitimdeki "kalite" boyutunu, toplumda esitlik tartismasiyla ortusturmedigi gozlenmektedir."Herkes icin Egitim – Education for All' deklarasyonula her cocuk ve genc icin eğitim hedefleyen uluslararasi cabalar ve deklarasyonlara rağmen cocuk ve genclerin marjinallestirilmekte oldugu asikardir.

Sunum ulkemizde egitim, ozellikle de marjinallestirilmis gruplarin egitimnde, alanindaki yeni reform ve tasarilarda ele alarak, bu tasarilarin alandaki olasi yaptirimlarinida tartisacaktir. Alan literaturu ve yazarin yapmis olduğu arastirmalar alanda her ne kadar ilerleme kayedildiğini gostersede butunlestirici eğitimin gerceklestirilmesi icin henuz yolun basinda olduğumuzu gostermektedir.

Zihin Engelliler Öğretmenliğine Geçen Öğretmenlerin Geçiş Nedenleri ve Yaşadıkları Sorunlar

Banu BUDAK (Öğretmen)
Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü RAM
Türkiye
budakbanu@gmail.com

Yrd. Doç. Dr. Pınar YENGİN SARPKAYA
Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fak.
Türkiye
pinar@sarpkaya.net

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitime "özel eğitim" denir. Özel eğitim öğretmenliği engelli bireylerin eğitimlerine yönelik bir lisans eğitim alandır. İlk olarak 1952 yılında gazi Üniversitesinde Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde kurulan Özel Eğitim Şubesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda gerekli personelin yetişmesi için 40 öğrenci alınmıştır. Şube, 1955 yılında iki dönem mezun verdikten sonra kapatılmıştır. Gazi Eğitim Enstitüsünden sonra, Türkiye'de özel eğitimin üniversite düzeyinde ele alınışının ikinci önemli başlangıcı 1965 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi bünyesinde kurulan Özel Eğitim Lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim veren Özel Eğitim Bölümü, alanın personel, yayın ve araştırma gereksinimini karşılamaya çalışmıştır. 1978 yılında uygulanmaya başlanan "Özel Eğitim Öğretmenliği Sertifika Programı" ile farklı alanlarda çalışan öğretmenlere ve özellikle ilkokul öğretmenlerine özel eğitim öğretmenliği sertifikası vererek özel eğitimin her dalı için öğretmen yetiştirilmiştir.

Şu anda ülkemizde 14 devlet ve 1 vakıf üniversitesi olmak üzere 15 üniversitede özel eğitim öğretmenliği (Zihin engelliler sınıf öğretmenliği bölümü) bulunmaktadır. Ülkemizde 2013 yılı ÖSYM kontenjanında zihin engelliler sınıf öğretmenliğine 14 devlet üniversitesi 1 vakıf üniversitesi olmak üzere 1658 öğrenci için kontenjan bildirilmiştir. 2012 yılında bu kontenjan 1800 civarında idi.

Bu çalışmada 2012 yılında sınıf öğretmenliğinden zihin engelliler sınıf öğretmenliğine geçiş yapan öğretmenlerin geçiş nedenlerini, yaşadıkları sorunları ve alan değişikliği konusundaki önerileri saptamak amaçlanmıştır.

Çalışma nitel araştırma desenlerinden olgubilim çalışması olarak desenlenmiştir. Çalışılması gereken olgu olarak, alan değişikliğiyle zihin engelliler öğretmenliğine geçen öğretmenlerin yaşadığı sorunlar alınmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Çalışma grubu 4 özel eğitim öğretmeni, 4 alan değişikliği yapan sınıf öğretmeni ve 2012 yılında alan değişikliği yapan sınıf öğretmenleriyle çalışan 2 okul yöneticisinden oluşmaktadır. Görüşmeler, ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş ve daha sonra bilgisayar ortamına word dosyasına aktarılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yapılmıştır.

Çalışmanın başlıca bulguları şöyledir: Araştırma, alan değişikliği yapan öğretmenlerin eş durumu ve aile bütünlüğünün korunması için böyle bir karar aldıklarını ortaya koymaktadır. Alan dışından oldukları fakat sınıf öğretmenliğinin bu alana yakın bir alan olduğunu düşündükleri için alan tercihinde zihin engelliler sınıf öğretmenliğini seçmişlerdir. Alan değişikliği olduktan sonra hemen okullara atanıp çalışmaya başlamaları özel eğitim alanını alan içinde öğrenmek zorunda kalmış olmaları öğretmenler için zorluk yaratmıştır. Özel eğitim alanına geçen alan değişikliği yapan öğretmenlerin BEP planı hazırlama, sınıf yönetimi ve davranış değiştirme/davranış kontrolü gibi sorunlar yaşadıkları da vurgulanmıştır. Özel eğitim kurs/seminerlerinin daha geniş kapsamlı ve erken olması gerektiği, alan değişikliğine zorlamanın yapılmaması gerektiği getirilen öneriler arasındadır.

Anahtar kelimeler: *Zihin engelliler öğretmenliği, özel eğitim, alan değişikliği*

Dünyada ve Türkiye'de Otizmi Olan Bireylere Yönelik Bilimsel Araştırmalar Kapsamında Geliştirilen Tablet Bilgisayar Yazılımların Gözden Geçirilmesi

Deniz YILMAZ
Bahçeşehir Üniversitesi
Tohum Otizm Vakfı

Prof. Dr. Filiz POLAT
Bahçeşehir Üniversitesi

Doç. Dr. Tufan ADIGÜZEL
Bahçeşehir Üniversitesi

Bu araştırmada, 2010-2014 yılları arasında bilimsel araştırmalar dahilinde otizmi olan bireylere yönelik Türkiye'de ve dünyada geliştirilen tablet bilgisayar yazılımlarının gözden geçirilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma için kaynaklara elektronik kütüphaneler aracılığıyla online veri tabanları kullanılarak ulaşılacaktır. Taramada anahtar kelimeler olarak "otizm", "otistik", "tablet bilgisayar", "iOS", "android", "eğitim", "uygulama", iPad", "yazılım", "yaygın gelişimsel bozukluklar" kelimeleri kullanılacaktır. Araştırmanın sonuçları kongrede paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Lisansüstü tezler, makale, gözden geçirme, otizm, tablet bilgisayar, yazılım, uygulama, eğitim*

Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Ebeveyn Davranışları

Şadan ÖZCAN, Ankara Altındağ Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Türkiye, ozcansadan@gmail.com;
Dr. Mustafa AYRAL, Ankara Altındağ Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Türkiye, mustafaayral@hotmail.com;
Şenol DEMİRHAN, Ankara Altındağ Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Türkiye, senoldemirhan@gmail.com;
Gülsün TOKMAKKAYA, Ankara Altındağ Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Türkiye, gtokmakkaya2@hotmail.com;
Haydar BEDEL, Ankara Altındağ Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Türkiye, gorkembedel@mynet.com;
Nedim ÖZDEMİR, Ankara Altındağ Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Türkiye, ozdemirnedim@gmail.com;
Ahmet ÜNLÜ, Ankara Altındağ Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Türkiye, ahmunlu@yahoo.com;
Burçin ZENGİN, Ankara Altındağ Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Türkiye;
Burcu AKBOĞA, Ankara Altındağ Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Türkiye.

Giriş

Eğitim, insan yaşamını şekillendiren temel araçlardan biridir. Özel gereksinimli bireylerin eğitimi de, genel eğitim uygulamaları içinde ayrı bir yere sahiptir. Birey, okul, aile üçgeni içerisinde ele alınan eğitim uygulamaları, özel gereksinimli bireylere yönelik olarak, okul ortamında kaynaştırma uygulamaları ve bireyseleştirilmiş eğitim programları aracılığı ile yürütülürken; aile ortamının da bu uygulamaları detekleyici nitelikte olması zorunluluğu vardır. Aile ortamına ilişkin olarak en kritik ögenin, anne ve babaların özel gereksinimli bireylere yönelik tutum ve davranışları olduğu söylenebilir. Anne baba davranışlarının niteliği, özel gereksinimli bireylerin özel eğitimden elde edecekleri kazanmları destekleyici olabileceği gibi, engelleyici de olabilmektedir.

Amaç

Bu araştırma, özel eğitim kapsamındaki yetersizliği olan bireylere yönelik ebeveyn davranışlarının niteliğini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla, ebeveynlerinin yetersizliği olan bireylere nasıl davrandıkları; davranış biçimlerinin bireylerin yaş, yetersizlik tür ve düzeyleri ile ebeveynlerin yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir düzeyi gibi özelliklerinden etkilenip etkilenmediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırma tarama modelinde olup, evreni Ankara İli Altındağ İlçesidir. Evrenin tümü üzerinde çalışıldığından, örneklem seçilmemiştir. Veri toplama aracı olarak, eğitsel inceleme ve değerlendirme amacıyla Altındağ Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde inceleme ve değerlendirmeleri yapılan bireylere ilişkin aile görüşme formları kullanılmıştır. Formlar aracılığı ile elde edilen veriler üzerinde yüzde ve frekans hesapları yapılmıştır. Yetersizlik tür ve düzeyleri ve ebeveyn değişkenleri ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkiler ise ANOVA ve Scheffe testi ile yoklanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

İnceleme ve değerlendirmesi yapılan 5800 bireye ait verilerin analizi sonucunda, ebeveyn davranışlarının özel gereksinimli bireyin engel türüne göre değiştiği bulunmuştur. Özel gereksinimli bireyin olumsuz davranışı karşısında ebeveynlerin kullandıkları davranış yöntemleri, görme ve bedensel yetersizliği olan bireylerde yoğunlukla konuşma olurken; işitme, yaygın gelişim bozukluğu ve dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerde yoksun bırakma davranış yöntemi öne çıkmaktadır. Özel öğrenme güçlüğü ve zihinsel yetersizliği olan bireylere karşı ise, fiziki şiddet içeren ceza davranışları dikkat çeken bir orana ulaşmaktadır. Uzman desteğine başvurma davranışı ise, en çok zihinsel yetersizliği olan bireylerin ebeveynlerinde görülmektedir.

Ebeveynlerin eğitim, gelir gibi özelliklerinin de özel gereksinimli bireylere yönelik davranışlarında etkili olduğu bulunmuştur. Eğitim ve gelir düzeyinin yükselmesi, özel gereksinimli bireylere yönelik davranışların olumlu yönde değişmesine neden olmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Özel gereksinimli birey, ebeveyn davranışları, özel eğitim*

Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Annelerin İyimserlik ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi

Doç. Dr. Hakan SARI*, Yrd. Doç. Dr. Ahmet KURNAZ**, Alev TOZAN***, Bilal BAHÇECİ***, Fatih KOÇAK****
*Necmettin Erbakan Ün. Türkiye, hakansari@gmail.com, ** Necmettin Erbakan Ün. Türkiye, ahkurnaz@hotmail.com, ***Necmettin Erbakan Ün. Türkiye, esra_krci@hotmail.com, **** Karamanoğlu Mehmetbey Ün. Türkiye, fatihkocak77@gmail.com

Özel gereksinimli bireye sahip olmak ebeveynlerin hayatına çok boyutlu sorunlar olarak yansımaktadır. Bu sorunlardan birincisi yalnız kalmak veya yalnız kalmasa bile yalnızlık hissine kendini kaptırmaktır. Bireyin bu yalnızlıktan ya da içine düştüğü yalnızlık hissinden kurtulabilmesi için iyimser bir bakış geliştirebilmesi gerekmektedir. İyimserlik,iyimserlik eğilimi ve iyimserlik durumu olmak üzere birbiriyle ilişkili iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İyimserlik eğilimi genel olarak gelecekte kötü şeylerden ziyade iyi şeylerin olacağı beklentisi içerisinde olmayı ifade ederken, iyimserlik durumu ise; özel ve sınırlı durumlarda kötü yerine iyi olmayı seçmesini ifade etmektedir. Özel gereksinimlibir çocuğa sahip olan annelerin diğer insanlardan daha fazla iyimserlik eğilimine ihtiyaçları vardır.

Bu araştırmada özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin yalnızlık ve iyimserlik düzeylerinin eğitim düzeylerine, çalışma durumuna, gelir düzeyine, sahip olduğu çocuk sayısına ve medeni durumuna göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma da aşağıdaki alt problemlere cevap bulunmaya çalışılacaktır:

- Özel gereksinimli çocuğa sahip annenin eğitim durumuna göre yalnızlık düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Özel gereksinimli çocuğa sahip annenin eğitim durumuna göre iyimserlik düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Özel gereksinimli çocuğa sahip annenin çalışma durumuna göre yalnızlık düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Özel gereksinimli çocuğa sahip annenin çalışma durumuna göre iyimserlik düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Özel gereksinimli çocuğa sahip annenin gelir düzeyine göre yalnızlık düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Özel gereksinimli çocuğa sahip annenin gelir düzeyine göre iyimserlik düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Özel gereksinimli çocuğa sahip annenin sahip olduğu çocuk sayısına göre yalnızlık düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Özel gereksinimli çocuğa sahip annenin sahip olduğu çocuk sayısına göre iyimserlik düzeyi farklılaşmakta mıdır?

Araştırma, ilişkisel tarama modeli şeklinde gerçekleştirilmiş olup, araştırma verileri Konya İli Özel Eğitim Merkezlerine çocukları devam etmekte olan 143 anneden elde edilmiştir. Veriler annelere uygulanan yalnızlık ve iyimserlik ölçekleri ile elde edilmiştir.Veriler, istatistiksel çözümlemeler için SPSS bilgisayar paket programından ve uzman görüşlerinden yararlanılarak ve T Testi ve ANOVA kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda, birinci ve ikinci alt probleminde, yani eğitim seviyesine göre yalnızlık ve iyimserlik düzeylerinde anlamlı bir ilişki görülürken, diğer tüm alt problem başlıklarında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.Lise ve üniversite mezunu annelerin yalnızlık puanlarının ilkokul ve ortaokul mezunu annelerin yalnızlık puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür.Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin çalışma durumu, gelir düzeyleri ve sahip oldukları çocuk sayısına göre yalnızlık ve iyimserlik düzeyleri arasındaki puanlar incelendiğinde anlamlı farklılıkların olmadığı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: *iyimserlik, yalnızlık, aile, özel gereksinimli birey*

Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Duygu Durumlarına İlişkin Sözel Olmayan İpuçlarını Algılama Becerileri*

Burcu KILIÇ TÜLÜ**, Cevriye ERGÜL***
**Uzman, Ankara Üniversitesi, Özel Eğtiim Araştırma ve Uygulama Merkezi, Türkiye, E-mail: tulu@edu.tr
***Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Türkiye, E-mail: cevriyeergul@hotmail.com

Öğrenme güçlüğü, son 30-40 yılda üzerinde en çok konuşulan ve tartışılan özel eğitim konularından biridir. Bunun temel nedenlerinden birisi öğrenme güçlüğü olan çocukların özel gereksinimli çocuklar içerisindeki en büyük grubu oluşturması ve sayılarının hızla artmasıdır. Bu çocukların akademik başarısızlıklarının yanı sıra sosyal becerilerinde de güçlükler yaşadıkları, çok sayıda araştırma sonucunda görülmektedir. Yapılan çalışmalarda öğrenme güçlüğü olan çocukların sosyal becerilerini kullanarak problemleri çözme ve arkadaşlarıyla olan sorunlarına alternatif çözümler üretmede akranlarından daha yetersiz oldukları, amaçlarına ulaşmak için uygun olmayan iletişim yolları seçtikleri, sosyal kabulü sağlayacak davranışlar hakkında bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu, diğer kişilerin niyetlerini doğru bir şekilde tanımlayamadıkları, iletişimde gelişen sözel olmayan ipuçlarını yorumlayamadıkları ve bu nedenle uygun iletişim davranışlarını seçemedikleri ifade edilmiştir.

Sosyal ortamlarda kendiliğinden gelişen bir iletişimin %10'unu sözcükler, %30'unu ses tonları, %60'ını ise yüz ifadeleri ve vücut hareketleri oluşturmaktadır. İletişimde uygun yanıtlar verebilmek için yüz ifadeleri, vücut hareketleri ve ses tonu ile aktarılan sözel olmayan ipuçlarının doğru olarak tanınması önemlidir. Sözel olmayan ipuçlarını algılamadaki yetersizliklerinin öğrenme güçlüğü olan çocukların sosyal becerilerde yaşadıkları güçlüklere temel oluşturduğu ifade edilmektedir. Alanyazında öğrenme güçlüğü olan çocukların sözel olmayan iletişim ipuçları ile aktarılan duygu durumlarını tanımaya ilişkin yoğun problemler yaşadıklarını gösteren çok sayıda çalışma sonucu bulunmasına rağmen Türkiye'de bu alanda yapılmış çalışmalar oldukça sınırlıdır. Dolayısıyla, bu çalışmanın alandaki eksikliği gidereceği, ÖG olan Türk çocukların sözel olmayan ipuçlarını algılama becerileri hakkında bilgi sağlayacağı ve alanda yapılacak diğer çalışmalara katkıda bulunacağı düşünülmüştür.

Araştırmada öğrenme güçlüğü olan ve normal gelişim gösteren çocukların duygu durumlarına ilişkin sözel olmayan ipuçlarını algılama becerileri karşılaştırılmıştır. Çalışma grubunu üçüncü, dördüncü, beşinci sınıfa devam eden 60 öğrenme güçlüğü olan, 60 normal gelişim gösteren toplam 120 çocuk oluşturmuştur. Her sınıf düzeyinde 10 öğrenme güçlüğü olan 10 normal gelişim gösteren 20 çocuk araştırmaya katılmıştır.

İlişkisel tarama modeli kullanılan araştırmada araştırmacı tarafından, dört alt alandan oluşan (yüz ifadeleri, hareket/duruş, ses tonları ve sosyal hikâyeler) ve 6 duygu ifadesinin kullanıldığı (mutluluk, üzüntü, öfke, korku, şaşkınlık ve tiksinme) "Sözel Olmayan İpuçlarını Algılama Becerilerini (SOİAB) Değerlendirme Aracı" geliştirilmiştir. Geliştirilen değerlendirme aracı ile öğrenme güçlüğü olan ve normal gelişim gösteren çocukların sözel olmayan ipuçlarını algılama becerilerini karşılaştırmak amacı ile veri toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programında tek yönlü varyans analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

Analizler sonucunda, öğrenme güçlüğü olan çocukların duygu durumlarına ilişkin yüz ifadeleri, hareket/duruş, ses tonları ve sosyal hikâyelerle aktarılan ipuçlarını algılama becerilerinin normal gelişim gösteren akranlarından yetersiz olduğu bulunmuştur. Üçüncü sınıfa devam eden öğrenme güçlüğü olan çocuklar sözel olmayan ipuçlarını algılama becerilerinde anlamlı ölçüde akranlarından farklılaşırken, dördüncü sınıfa devam eden öğrenme güçlüğü olan çocuklar hareket/duruş, ses tonları ve sosyal hikâyelerle aktarılan ipuçlarını algılama becerilerinde akranlarından anlamlı olarak farklılaşmışlardır. Beşinci sınıfa devam eden öğrenme güçlüğü olan çocukların ise sözel olmayan ipuçlarını algılama becerilerinde akranlarından anlamlı düzeyde farklılaşmadıkları bulunmuştur. Öğrenme güçlüğü olan kız ve erkek çocukların sözel olmayan ipuçlarını algılama becerilerinde ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular alanyazın, araştırmanın sınırlılıkları, ileriki araştırmalar ve uygulamalara yönelik öneriler çerçevesinde tartışılmıştır.

***Anahtar kelimeler**: öğrenme güçlüğü, sosyal beceriler, sözel olmayan iletişim, duygu durumlarını algılama, sözel olmayan ipuçları*

*Bu çalışma ilk yazarın yüksek lisans tezinin bir bölümüdür.

Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylere "Yemek Masası Hazırlama" Becerisinin Öğretiminde Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği

Arş. Gör. Meryem UÇAR

Sinop Üniversitesi

Doç. Dr. İlknur ÇİFÇİ TEKİNARSLAN

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Bu çalışmada, zihinsel yetersizliği olan öğrencilere "yemek masası hazırlama" becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği araştırılmıştır. Aynı zamanda, eşzamanlı ipucuyla öğretimin ortam, zaman ve araç gereçler arası genelleme etkisi ve uygulama sona erdikten 1 hafta sonraki izleme etkisi incelenmiştir. Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden yoklama evreli denekler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Çalışma 12–15 yaşları arasında, bir kız iki erkek üç öğrenci ile yürütülmüştür. Eşzamanlı ipucuyla öğretimin "yemek masası hazırlama" becerisinin öğretimindeki etkililiğini değerlendirmek üzere toplu yoklama, günlük yoklama, öğretim, izleme ve genelleme oturumları düzenlenmiş, değerlendirme için tek-fırsat tekniği kullanılmıştır. Oturumların tümü bire-bir öğretim düzenlemesi biçiminde gerçekleştirilmiştir. Öğretim sırasında sözel ipucu ve model ipucu bir arada kullanılmış, öğretimde tüm basamakların bir arada öğretimi yaklaşımı benimsenmiştir. Araştırmada gözlemciler arası güvenirlik ve uygulama güvenirliği verisi toplanmıştır. Araştırma bulguları, eşzamanlı ipucuyla öğretimin çalışmaya katılan zihinsel yetersizliği olan öğrencilerde "yemek masası hazırlama" becerisinin öğretiminde etkili olduğunu, öğretim sona erdikten 1 hafta sonra da öğrenilenlerin kalıcılığının korunduğunu gösterir niteliktedir. Farklı ortam, farklı zaman ve farklı araç gereçlerle gerçekleştirilen genelleme oturumlarında üç öğrenci de %100 düzeyinde doğru tepki sergilemiştir.

Trakya Üniversitesinde Yabancı Dil Öğretmen Adaylarının Engellilere Yönelik Tutumları: Edirne İlinde Bir Araştırma

Çağlayan KARAOĞLU

Öğretim Görevlisi

(caglayan@trakya.edu.tr Trakya Üniversitesi, Edirne)

Yapılmış olan bu araştırmada üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumları incelenecektir. Bu bağlamda Türkiye'de genel olarak tutumlar konusunda yapılan araştırmaların en önemlisi ve ayrıntılısı olan (2009) ÖZİDA'ın yaptığı "Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor?" araştırması bu çalışmanın çerçevesine önemli bir ışık tutmaktadır. Özida Araştırmaları Engellilere yönelik tutumların toplumun "sosyal temsillerine", yani "ortak düşünce ve inançlara göre" şekillendiğini savunmaktadır. Eğer toplumun sosyal temsilleri engelli kişileri "uğursuz vb." olarak görüyorsa, toplumu oluşturan bireyler de engellilere kötü, önyargılı ve ayrımcı davranışlar sergileyecektir. (ÖZİDA, 2009: 35). Dolayısıyla toplumda engelliliğe karşı var olan tutumlar "olumlu" (pozitif) olduğu engellileri kapsayıcı, "olumsuz" (negatif) olduğunda ise engellileri dışlayıcı olacaktır. Bu negatif algıları değiştirmek için Türkiye'de yapılan bilimsel çalışmalar: daha çok engelliliğe yol açan nedenler (patolojik ve kalıtsal), engellilerin eğitim sorunları ve engelli kişilere verilmesi gereken eğitim daha çok engelliliğin medikal nedenleri ve (çocuk yaştaki) engellilerin eğitimi üzerinde yoğunlaşmaktadır ve yetersizdir. Engelliler konusunda toplumsal algı ve tutumların iyileştirilmesi için küçük yaştan itibaren toplumun tüm bireyleri engelliler konusunda bilinçlendirilmelidir ve bunun yönteminin de eğitim olduğu bir gerçektir. Bu çalışma üniversitelerde öğretmen adayı olarak öğrenim gören ve ileride öğretmen olup toplumda eğitim işlerine bakacak bireylerin engelliler konusunda tutumlarının nasıl olduğunu belirleyip, olumsuz çıkabilme olasılıklarını olumlu yönde değiştirmek, engelliler konusunda farkındalık yaratmak adına önem arz etmektedir. Araştırmanın amacı, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan yabancı dil (İngilizce, Almanca,) öğretmen adaylarının engellilere yönelik tutumlarının incelenmesidir problem cümlesini bu öğrencilerin tutumlarının nasıl olduğu oluşturmaktadır; öğretmen adaylarının engellilere yönelik tutumları, Cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır? İngilizce, Almanca, öğretmen adayı olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır? Daha önce başka bir ülkede yaşayıp yaşamadığına göre farklılaşmakta mıdır? Engelli yakını olup olmama değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır? Engelli yakını olanlar arasından yakının engel türüne göre farklılaşmakta mıdır? Özel eğitim dersi alan ve almayanlara göre farklılaşmakta mıdır? Sorularına aranılan yanıtlar ise bu çalışmada alt problemler olarak ele alınıp incelenecektir. Bu araştırma, Edirne Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce ve Almanca öğretmen adayları arasından 246 kişinin vereceği cevaplar ile sınırlı olmuştur. Araştırmada katılımcı görüşlerinin incelenmesinde, nicel ve nitel verilerin birlikte kullanıldığı karma araştırma yöntemlerinden biri olan veri çeşitlemesi karma araştırma yöntemi (Triangulation Mixed Methods) tercih edilmiştir. Bu çalışmanın evrenini 2014 yılında Edirne ili Trakya Üniversitesi'nde yabancı dil bölümünde (İngilizce ve Almanca) öğrenim görmekte olan öğretmen adayları, örneklemini, özel eğitim dersi almış 4.sınıf ve almamış olan 3.sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak; 1 Demografik bilgi formu, 1 engellilere yönelik tutum ölçeği, 1 yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Toplanan veriler SPSS 15,0 (Statistical Packet for Social Science) istatistik programına aktarılarak gerekli analizler gerçekleştirilmiştir. Yapılandırılmış görüşme sorularının analizi ise frekans analizi yöntemiyle gerçekleşmiştir.

Anahtar kelimeler: *yabancı dil öğrencileri, öğretmen adayları, özürlülük, engellilere yönelik tutumlar, özel eğitim*

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Sosyal Etkileşim Becerilerinde Göz İzleme Sınırlılığı ile Başlayan Atipik Seyir

Öğr.Gör. Ayşe Tuba CEYHUN, Doç.Dr. Selda ÖZDEMİR

Gazi Üniversitesi, aytucey@gmail.com, seldaozdemir@gmail.com

Göz izleme becerilerinin sözel olmayan iletişim ipuçlarını takip etme, sosyal etkileşimin birçok yönü ve sosyal öğrenme üzerinde etkisi olduğu bilinmektedir (Falck-Ytter, Fernell, Hedvall, von Hofsten ve Gillberg, 2012). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar, ortak dikkat becerilerinin gelişiminde önemli düzeyde rolü olan göz kontağı takibinde sınırlılıklar göstermektedir (Young, Merin, Rogers ve Ozonoff; 2009).

Etkili iletişim için göz izleme becerileri önemlidir, çünkü bireyler sosyal etkileşim sırasında kendilerine sunulan sosyal mesajın yanında bakışlardan da önemli bilgiler sağlamaktadır (Lahiri, Bekele, Dohrmann, Warren ve Sarkar, 2013). Normal gelişim gösteren bireylerde, gelişimin en erken dönemlerinden itibaren göz izleme takibi ile başlayan etkileşim becerileri, otizmli bireylerde atipik bir seyir izlemektedir.

Sınırlı göz izleme takibi ile başlayan bu gelişimsel atipik seyir, ortak dikkat oluşturma problemleri ile devam eder. Ortak dikkat problemleri ise, kişilerin duygu durumlarını fark etme ve sosyal uyumu sağlayan yüz işleme ve zihin kuramı becerilerini etkilemektedir. Kısaca bu süreç OSB'li çocukların sosyal öğrenme ve sosyal beceri gelişimini olumsuz etkileyen adeta bir 'domino etkisi' yaratmaktadır. Bu bağlamda göz izlemede ki farklılığın anlaşılması, otizm spektrum bozukluğu riski olan bireylerin, hem en erken dönemde fark edilmesini sağlamada, hem de bu bireylere yönelik erken müdahalenin başlamasında önemli bir rol oynamaktadır.

Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin göz izleme takibinde olduğu gibi ortak dikkat becerilerinde de tipik gelişim gösteren bireylerden farklılaştıkları bilinmektedir. Ortak dikkat becerileri ise OSB'li çocukların yüz işlemleme becerilerinin niteliğini belirlemede kilit bir role sahiptir. Ortak dikkatin gerekli bileşenleri olan başkalarının gözüne bakma ve yüzünü fark etme eylemi, normal gelişimli çocuklarda oldukça erken dönemde ortaya çıkar, özellikle bebeklikten erken çocukluk dönemine doğru geç tanılanmış otizm spektrumlu bebeklerde bu beceri risk altındadır (Osterling & Dawson, 1994). .

OSB'li bireylerin, diğer uyaranlar arasından insan yüzlerini tercih etmede yaşanan problemleri, belirgin olmayan durumlarda duygularla ilişkili ipuçlarını yüzlerden alma sınırlılığı, insanların bakışlarını izleyerek ortak dikkat oluşturma problemleri, sıradışı yüz tarama stratejilerinin kullanılması ve yüz işlemleme bozuklukları sosyal etkileşim sınırlılıklarını kapsamaktadır (Chawarska ve ark., 2010).

OSB'de insan yüzlerinden sosyal etkileşim ile ilişkili bilgileri farketme ve anlama sınırlılıkları erken yaşlarda gözlenmeye başlamaktadır (Chawarska ve ark., 2010). OSB'li bireylerin insan yüzünden sosyal ve duygusal ipuçlarını anlamada sergiledikleri bu sosyal etkileşim problemlerinin kaynağının anlaşılması ve kullanılan stratejilerde ki farklılığın tespiti, sosyal yetersizliğin altında yatan mekanizmanın daha iyi anlaşılması ve erken müdahale uygulamaları için araştırmalara konu olmaktadır (Jones, Carr ve Klin, 2008). Bu çalışmada bu bağlamda yapılan araştırmalar incelenerek sonuçları tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler*: otizm spektrum bozukluğu, göz izleme, görsel tarama, sosyal etkileşim*

Kaynakça

Chawarska, K., Volkmar, F., & Klin, A. (2010). Limited attentional bias for faces in toddlers with autism spectrum disorders. *Archives of General Psychiatry, 67* (2), 178-185.

Falck-Ytter, T., Fernell, E., Hedvall, Å. L., von Hofsten, C., & Gillberg, C. (2012). Gaze performance in children with autism spectrum disorder when observing communicative actions. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 42* (10), 2236-2245.

Jones, W., Carr, K., & Klin, A. (2008). Absence of preferential looking to the eyes of approaching adults predicts level of social disability in 2-year-old toddlers with autism spectrum disorder. *Archives of General Psychiatry, 65* (8), 946-954.

Lahiri, U., Bekele, E., Dohrmann, E., Warren, Z., & Sarkar, N. (2013). Design of a virtual reality based adaptive response technology for children with autism. *Neural Systems and Rehabilitation Engineering, IEEE Transactions on, 21* (1), 55-64.

Osterling, J., & Dawson, G. (1994). Early recognition of children with autism: A study of first birthday home videotapes. Journal of Autism and Developmental Disorders, 24, 247–257.

Young, G.S., Merin, N., Rogers, S.J., Ozonoff,S. (2009). Gaze behavior and affect at 6 months: predicting clinical outcomes and language development in typically developing infants and infants at risk for autism. *Developmental Science, 12(5),* 798–814.

3D Animasyon Kullanımının Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların İnsan Yüzüne Odaklanmaları Üzerine Etkileri

Selda ÖZDEMİR, Gökhan TÖRET, Ömür GÜREL, Yasemin DOĞAN, Hacer KARACAN

Otizm spektrum bozukluğu (OSB), erken dönemde ortaya çıkan, sosyal etkileşim ve sosyal iletişimde bozukluk, akran etkileşimi ve toplumsal ilişki geliştirmede problemler, basmakalıp ve yineleyici davranışlar ile ilgi alanlarında sınırlılıklar olarak karakterize edilen ve bu sınırlılıkların zihinsel yetersizlik veya gelişimsel gecikmeler ile açıklanamadığı bir psikiyatrik bozukluktur. OSB'li çocukların genel gelişimsel beceriler içerisinde en yoğun güçlük yaşadığı alanların başında sosyal etkileşim problemleri gelmektedir. İnsanlarla uyumlu sosyal etkileşime girmenin en kritik becerileri arasında yer alan göz izleme ve yüze odaklanma becerilerinde OSB'li bireylerin sergiledikleri bozulmalar son 15 yılda gerçekleştirilen göz izleme araştırmaları ile açık biçimde oryaya konulmaya başlanmıştır. Farklı araştırmalardan elde edilen bulgular, teknoloji bağlamında OSB'li bireyler için hazırlanan eğitim materyallerinin desenlenmesine yönelik önemli bilgiler sunmaktadır. Bu kapsamda bu araştırmanın amacı otizmli çocuklar ile normal gelişim gösteren çocuklara 3D animasyon aracılığla sunulan öykü anlatımının, video modelleme aracılığıyla sunulan öykü anlatımından farklılaşan etkilerini ortaya koymaktır. Çalışmaya yaşları 5 ve 11 arasında değişen, 21 klinik OSB tanısı almış çocuk ve 22 normal gelişim gösteren çocuk katılmıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İnsan ve Bilgisayar Etkileşimi Araştırma ve Uygulama Laboratuarı'nda gerçekleştirilen deneysel çalışmada, katılımcı çocukların odaklanma süreleri, odaklanma sıklıkları ve odaklanma merkezleri kulanılan Clearview yazılımı aracılığıyla saydedilmiş ve karşılaştırılmıştır. Clearview yazılımı monitör üzerinde bulunan alıcı ve yansıtıcı kızılötesi kameralardan aldığı bilgileri görsel ve sayısal veriler haline dönüştüren, kaydeden ve sonradan bu verilerin analiz edilmesi için çeşitli araçlar sunan bir yazılımdır. Araştırma bulguları 3D animasyon kullanımının video modelleme kulanımına oranla çocukların daha fazla yüze odaklamalarını desteklediğini göstermiştir. Araştırmanın bulguları tartışılmış ve bulguların OSB'li çocuklar için geliştirilecek eğitim materyallerine yönelik yansımaları sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *3D animasyon kullanımı, göz izleme, yüz işleme, teknoloji tabanlı uygulamalar, otizm spektrum bozukluğu*

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Statik ve Hareketli Materyallerde Yüz İşleme Becerilerinin Karşılaştırılması

Selda ÖZDEMİR, Ömür GÜREL, Gökhan TÖRET, Yasemin DOĞAN, Hacer KARACAN

Otizm spektrum bozukluğu (OSB) sergileyen çocuklar göz kontağı kurma, sosyal etkileşimi başlatma, konuşmayı sürdürme, akranları ile karşılıklı etkileşime dayalı oyun oynama, başkalarının niyet ve hislerini anlama, değişikliklere uyum sağlama, sözel ve sözel olmayan sosyal etkileşim davranışları sergileme gibi sosyal etkileşim becerinde yoğun problemler sergilerler. Son dönemlerde teknoloji uygulamaları ile gerçekleştirilen araştırmalar, OSB'li çocukların sosyal etkileşimden aktif kaçınma davranışlarına karşın bilgisayar teknolojilerine ilgilerinin yoğunlaştığını göstermektedir. Özellikle son 20 yıl içerisinde otizmli çocukların bilgisayar teknolojilerine olan ilgilerini iletişim becerileri, sosyal beceri öğretimi, öz bakım ve kavram becerileri öğretiminde kullanmaya yönelik araştırmalar, OSB'li çocuklarda bilgisayar teknolojileri kullanımının çok umut vadedici sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Bilgisayar ortamında OSB'li çocuğun dikkatini öğretimle ilişkisiz bir uyana yönlendirmesi sorunu tamamen kontrol edilebilmekte ve özelikle sosyal becerilerle ilişkili soyut sosyal bilgi çocuğa somutlaştırılarak sunulabilmektedir. Teknoloji kullanıma dayalı eğitim programlarının geliştirilmesinde, OSB'li çocukların bilgisayar ekranını izlerken görsel dikkatlerinin hangi uyaran özelliklerinde yoğunlaştığı ve görsel dikkat dağılımlarının nasıl gerçekleştiğinin anlaşılması önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir. Araştırmalar OSB'li çocukların normal gelişim gösteren çocuklardan farklılaşan göz izleme ve yüz işlemleme becerileri sergilediklerini göstermektedir. OSB'li çocukların göz izleme becerileri farklılıklarını anlamaya ve niteliksel farklılıklarını ortaya koymaya yönelik araştırmalar, OSB riski sergileyen bebeklerin erken dönemden itibaren belirlenmesinden, çocukların atipik göz izleme ve yüz işleme becerileri ile uyumlu eğitim programlarının geliştirilmesine kadar pek çok farklı alanda kritik düzeyde önemli bilgiler sunmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı 5-11 yaşları arasında olan OSB'li çocukların bilgisayar ekranında kendilerine sunulan statik ve hareketli yüz ifadelerini izlerken sergiledikleri göz hareketlerini belirlemek ve normal gelişim gösteren çocukların göz hareketleri ile karşılaştırmaktır. Araştırmaya katılan çocuklar Ankara ilinde yaşayan, devlet hastaneleri ve tıp fakültesi hastanelerinden OSB tanısı almış 21 OSB'li çocuk ve 22 normal gelişim gösteren çocuktur. Araştırmaya katılan OSB'li çocukların, 2'si kız, 19'u erkek, normal gelişim gösteren çocukların ise, 11'i kız, 11'i erkektir. Araştırma uygulamaları Ortadoğu Teknik Üniversitesi, İnsan ve Bilgisayar Etkileşimi Araştırma ve Uygulama Laboratuarı'nda gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Clearview yazılımı kullanılmıştır. Clearview yazılımı monitör üzerinde bulunan alıcı ve yansıtıcı kızılötesi kameralardan aldığı bilgileri görsel ve sayısal veriler haline dönüştüren, kaydeden ve bu verilerin analiz edilmesi için çeşitli araçlar sunan bir yazılımdır. Katılımcı çocukların göz izleme verilerinin toplanıldığı araştırmada çocukların bilgisayar ekranında izledikleri statik fotoğraf ve hareketli videoda toplam odaklanma süreleri, ekranda odaklanma merkezleri ve odaklanma sıklıkları kaydedilmiş ve karşılaştırılmıştır. Araştırmanın bulguları normal gelişim gösteren çocuklarla karşılaştırıldığında, OSB'li çocukların statik ve hareketli materyalleri izlerken belirgin farklılıklar sergilediklerini ortaya koymuştur. Bulgular OSB'li çocuklarda sıra dışı yüz işleme stratejilerini, odaklanma merkezlerini ve sıklıklarını ortaya koymuştur. Çalışmanın bulguları tartışılmış ve ileride yapılacak araştırmalara ve uygulamalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Otizm spektrum bozukluğu, göz izleme, yüz işleme becerileri, teknoloji tabanlı uygulamalar*

"Kaynaştırma Tutumları Ölçeği"nin Geliştirilmesi

Yrd. Doç. Dr. Demirali Yaşar ERGİN, (demiraliergin@hotmail.com)

Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ölçme ve Değerlendirme Anabilimdalı
Edirne, TÜRKİYE

Özel gereksinimli bireylerin toplum dışına itilmesi yerine toplumla daha kolay kaynaşmaları, bütün eğitim imkanlarından yararlanmalarına bağlıdır. Kaynaştırma; özel eğitim gereksinimi ve yetersizliği olan öğrencilerin eğitim olanaklarını arttırmak ve normal düzeyde olan akranlarının bulunduğu eğitim okulunda yarı veya tam zamanlı eğitim almasını amaçlayan önemli bir eğitim programıdır. Kaynaştırma eğitimi özel eğitim gerektiren öğrencilerin genel eğitim sınıflarında uygun özel eğitim desteği sağlanarak eğitim görmeleridir. Kaynaştırmanın başarılı olabilmesi için sınıf öğretmeninin eğitilmesi, sınıf öğretmeninin kaynaştırmaya yönelik olumsuz tutumu var ise tutumunun değiştirilmesi ve özel eğitim desteği sağlanması gerekir.

Çalışma, 2013-2014 bahar yarıyılında Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü tüm sınıflar, diğer tüm bölümler 4. sınıflar ve Pedagojik Formasyon programı öğrencilerinden random seçilen toplam 751 öğrenci ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından öğretmenlere uygulanmak üzere hazırlanan "Kaynaştırma Tutumları Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 4'lü derecelemeli 89 sorudan oluşmaktadır. Ölçek geliştirme istatistikleri olarak altboyutları belirlemek için varimax rotated açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Her alt boyut için ayrı ayrı madde-toplam korelasyon katsayısı ve madde-hariç toplam korelasyon katsayısı hesaplanarak içtutarlık belirlenmiştir. Aynı şekilde maddelerin ayırtetme gücünü saptamak için üst çeyrek ve alt çeyrekler arası t-testi uygulanmıştır. Ölçek ve alt boyutlar için croanbach ve rulon katsayıları hesaplanarak güvenirlik belirlenmiştir. Yapılan istatistiksel işlemler sonrasında 5'i olumlu tutum, 7'si olumsuz tutum olmak üzere 12 altboyuttan oluşan ölçeğin geçerli, güvenilir ve kullanılabilir olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: *kaynaştırma, bütünleştirme, kaynaştırma tutumları, geçerlilik, güvenirlilik*

Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimi Hakkındaki Tutumları

Gamze AKER, (gamzeaker@windowslive.com)

Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Engelli Çalışmaları (İnterdisipliner) Anabilimdalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Edirne, TÜRKİYE

Yrd. Doç. Dr. Demirali Yaşar ERGİN, (demiraliergin@hotmail.com)

Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ölçme ve Değerlendirme Anabilimdalı Edirne, TÜRKİYE

Kaynaştırma, "özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini resmî ve özel okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan, destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamaları"dır. Kaynaştırma uygulamasının başarılı olabilmesi, bu sürecin paydaşları olan annebaba, öğretmen, okul idaresi, normal gelişim gösteren öğrenci ve bu öğrencilerin velilerinin işbirliği yapmasına bağlıdır. Yani kaynaştırma eğitimi bir ekip işidir. Kaynaştırma eğitiminde başarıyı artıracak önemli bir faktör öğretmenlerin tutumudur. Öğretmen tutumu, kaynaştırma öğrencisinin gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir.

Öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının düzeyini ve hangi değişkenlerden etkilendiğini saptamayı amaçlayan bu çalışma, 2013-2014 bahar yarıyılında Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü tüm sınıflar, diğer tüm bölümler 4. sınıflar öğrencilerinden random seçilen toplam 596 öğrenci ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak, Ergin (2014) tarafından öğretmenlere uygulanmak üzere hazırlanan "Kaynaştırma Tutumları Ölçeği" kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının tutumlarının anketteki 12 soru ile veri toplanan bağımsız değişkenlerle etkileşimi analiz edilirken t testi, varyans analizi, LSD istatistik teknikleri kullanılmıştır. Kaynaştırmaya yönelik öğretmen adayı tutumlarının araştırmadaki tüm bağımsız değişkenlere göre farklılaştığı saptanmış, ancak mesleki yeterlik algılarının ve branşların daha belirleyici etken olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: *kaynaştırma, bütünleştirme, kaynaştırma tutumları, öğretmen tutumları*

Zihin Engelliler Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Algılarının Üst Bilişsel Farkındalık Düzeylerine Etkisi

Doç.Dr. Hakan Sarı[1]
Doç. Dr. Selahattin Avşaroğlu[2]
Yrd.Doç.Dr.Yahya Çıkılı[3]
Arş.Gör.Kürşat Öğülmüş[4]
Arş.Gör.Hatice Gökdağ[5]
Arş.Gör.Ahsen Ela Kızılkaya[6]

[1]. N.E.Ü.Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, hakansari@gmail.com
[2]. N.E.Ü.Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, seloavsar@gmail.com
[3].N.E.Ü.Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, ycikili@hotmail.com
[4].N.E.Ü.Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, kursatogulmus@hotmail.com
[5].N.E.Ü.Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, gokdaghatice@hotmail.com
[6].N.E.Ü.Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, ahsenkzilkaya@hotmail.com

Zihinsel yetersizlikten etkilenen bireylerin engel ve özelliklerine göre eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikli öğretmen yetiştirilmesi amacıyla, yükseköğretimde özel eğitim lisans programlarının sayısı artmaktadır. Özel eğitim lisans programlarındaki bu artış, yetersizlikten etkilenen bireylerin gereksinimlerine ve özelliklerine uygun, nitelikli eğitim hizmetlerinden yararlanabilmeleri açısından önemli bir gelişmedir. Her alanda olduğu gibi, zihin engelliler sınıf öğretmenliği lisans programına kayıtlı öğretmen adaylarının, alanla ilgili farkındalık düzeyleri ve öz-yeterlik algıları, zihinsel yetersizlikten etkilenen bireylerin eğitim faaliyetlerinden en üst düzeyde yararlanabilmeleri açısından oldukça önemlidir. Öğrenme-öğretme süreçlerinin planlanması, yürütülmesi ve değerlendirme işlemlerinin yerine getirilmesinde en önemli öğelerden birisi de öğretmenlerdir. Bu açıdan bakıldığında eğitim sisteminden beklenen niteliğin elde edilmesinde öğretmenlerin önemli rolleri olduğu görülmektedir. Alanyazında öğretmenlerin alan bilgisi, öğretmenlik bilgisi ve genel kültür bilgisi gibi alanlarda yeterlikleri üzerinde durulmaktadır. Bununla birlikte öğretmen yeterlikleri ile ilgili yapılan araştırmalarda kişisel özelliklerin de önemli olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada, zihin engelliler öğretmen adaylarının bölüm tercihlerinin öz-yeterlik algıları ve üst bilişsel farkındalıkları açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2013–2014 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Zihin Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalına devam eden toplam 307 birinci-dördüncü sınıf lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma verileri, Çapa Aydın, Jale Çakıroğlu ve Hilal Sarıkaya tarafından Türkçeye uyarlanan " Öğretmen Öz-Yeterlik Ölçeği", Akın, Abacı ve Çetin (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan (Bilişötesi Farkındalık Envanteri), araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir. Zihin engelliler öğretmen adaylarının bölüm tercihleri farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma verileri, SPSS paket programı ile analiz edilmektedir. Veriler değerlendirme aşamasında olup, sonuçlar ayrıntılı bir şekilde bildiri metninde sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *zihin engelliler sınıf öğretmeni, öz-yeterlik, üst bilişsel farkındalık*

Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumlarının İyimserlik ve Stresle Başa Çıkma Stillerine Göre İncelenmesi

Doç.Dr. Hakan Sarı*
Doç. Dr. Selahattin Avşaroğlu**
Arş. Gör. Kürşat Öğülmüş***
Arş. Gör. Hatice Gökdağ****
Özgür Kaptan*****
Harun Çalıkuşu******

*N.E.Ü.Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, hakansari@gmail.com
**N.E.Ü.Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, seloavsar@gmail.com
***N.E.Ü.Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, kursatogulmus@hotmail.com
****N.E.Ü.Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, gokdaghatice@hotmail.com
*****N.E.Ü.Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, ozgurkaptan45@gmail.com
******N.E.Ü.Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, hcalikusu@hotmail.com

Bu çalışmada, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumlarının iyimserlik ve stresle başaçıkma stilleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama türünde bir araştırmadır. Araştırmanın verileri, Yaşam Doyumu Ölçeği Köker (1991), Balcı ve Yılmaz (2002) tarafından geliştirilen iyimserlik ölçeği, Özbay ve Şahin (1997) tarafından Türkçeye uyarlanan stresle başa çıkma tutumları envanteri ve araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Konya, İstanbul, Denizli, Batman, Sakarya ve Bartın illerinde yaşayan özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler oluşturmaktadır. Araştırmanın bağımsız değişkeni yaşam doyumu, cinsiyet, yaş ve ailenin sosyoekonomik durumudur bağımlı değişken ise stresle başa çıkma ve iyimserliktir. Araştırma verileri SPSS paket veri programı ile analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular bildiri metninde sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *özel gereksinimli çocuk, yaşam doyumu, iyimserlik ve stresle başa çıkma*

Bilgisayarda Video Gömülü Etkinlik Çizelgeleriyle Sunulan Öğretimin OSB Olan Çocukların Çizelge İzleme ve Oyun Becerileri Üzerindeki Etkileri

Araş. Gör. Özlem DALGIN-EYİİP, Yrd. Doç. Dr. Burcu ÜLKE-KÜRKÇÜOĞLU

Anadolu Üniversitesi

odalgin@anadolu.edu.tr, bulkekurkcuoglu@anadolu.edu.tr

Etkinlik çizelgeleri, otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireylerin eğitiminde kullanılan bilimsel dayanaklı uygulamalardan biridir. Etkinlik çizelgeleri bireyin bir etkinlik zincirini yerine getirmesi için uyaran olan kelimeler ya da resimler setinden oluşan bir görsel destek sistemidir. Etkinlik çizelgeleri, fotoğraflar/resimler/yazılar içeren bir klasör biçiminde hazırlanabildiği gibi; son yıllarda teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgisayar ortamında videolar kullanılarak da hazırlanabilmektedir. Alanyazında etkinlik çizelgeleri ile yapılan çalışmalar incelendiğinde, çeşitli becerilerin öğretiminde klasör biçiminde hazırlanan etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretim sürecine ilişkin çalışmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Ancak, çeşitli becerilerin yanı sıra özellikle oyun becerilerinin öğretiminde bilgisayar ve ipod touch gibi teknolojik araçlar kullanılarak hazırlanan etkinlik çizelgeleri ile sunulan öğretim sürecinin etkililiğini araştıran sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Bu araştırmalar incelendiğinde ise bazılarının yöntemsel sınırlılıklarının olduğu görülmektedir. Bu durum konuya ilişkin yöntemsel açıdan daha güçlü araştırmalara gereksinim olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktadan hareketle bu çalışmanın amacı, bilgisayarda video gömülü etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretim sürecinin OSB olan çocukların çizelge izleme ve rol oyun becerilerinin edinimi, kalıcılığı ve genellemesi üzerindeki etkililiğini incelemektir. Araştırmaya, OSB tanılı 5-7 yaşları arasında üçü erkek biri kız toplam dört denek katılmıştır. Araştırmada, tek denekli araştırma modellerinden denekler arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın etkililik bulguları, bilgisayarda video gömülü etkinlik çizelgeleriyle sunulan öğretim sürecinin araştırmaya katılan dört deneğin çizelge izleme becerisinin, yanı sıra çay saati, kuaförlük ve trencilik olmak üzere üç farklı rol oyun becerisinin öğretiminde de etkili olduğunu göstermektedir. Araştırmada deneklerin öğretim oturumlarının sona ermesinin ardından bir, iki ve dört hafta sonra becerilerin kalıcılığını korudukları, öğrendikleri becerileri farklı ortam ve araç-gerece genelleyebildikleri görülmüştür. Buna ek olarak, deneklerin edindikleri bilgisayarda sunulan etkinlik çizelgelerini izleme becerisini klasör biçiminde sunulan etkinlik çizelgesine genelleyebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, araştırmanın sosyal geçerlik bulguları, deneklerin anne-babalarının ve alanda çalışan özel eğitim öğretmenlerinin çalışma kapsamında sunulan öğretim sürecine ilişkin olumlu görüşler bildirdiğini göstermiştir.

Bu çalışmanın sunumu sırasında araştırmanın amacı, yöntemi ve bulguları hakkında ayrıntılı bilgi verilmesi, araştırma bulgularının tartışılması, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik öneriler de bulunulması planlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Bilgisayar destekli öğretim, etkinlik çizelgeleri, otizm, rol oyunları, çizelge izleme*

Türkiye'de Disleksi ve Teknolojinin Disleksik Öğrencilerin Eğitiminde Kullanımı

Neşe GÜRBULAK, Filiz POLAT

Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye, nese.gurbulak@de.bahcesehir.edu.tr
Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye, filiz.polat@es.bahcesehir.edu.tr

Bir toplumun gelişmesinde eğitim ve öğrenme çok önemli bir yer tutmasına rağmen öğrencilerin öğrenme durumları incelendiğinde her öğrencinin istenen düzey ve nitelikte başarı sağlayamadığı görülmektedir. Okul her ne kadar çocuğun öğrenmesi üzerinde en etkili kaynak haline gelse de, bazı öğrenciler diğerlerine göre daha düşük performans göstermekte ve belirlenen kazanımlara ulaşmakta başarısız olmaktadır. Sınıf içinde ki bazı öğrencilerin diğerlerine göre daha düşük performans göstermesinin sebeplerinden biride, öğrencilerden %1 ile %30 arasında değişen kısmının özel öğrenme güçlüğü gösteren öğrencilerden oluşmasındadır.

Bu bağlamda, bireysel ihtiyaçları olan bireylerin eğitilmesi için bazı özel programlara, materyallere, ölçme değerlendirme araçlarına, yöntem ve tekniklere, insan kaynağına, fiziksel düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Özel gereksinimleri ve farklı özellikleri olan bireylerin eğitilmesi noktasında, bireylerin, akademik, iletişim, devim ve uyum alanlarında eksikliklerinin azaltılması ya da ortadan kaldırılmasıyla ilgili eğitsel değişkenlerin düzenlenmesi olarak tanımlanan "özel eğitim" gündeme gelmektedir . Buna ek olarak, Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin kendi başlarına hayatlarını sürdürmelerine olanak sağlayacak teknolojiler günden güne gelişmeye devam etmektedir. Bu bağlamda bu öğrencilere yönelik teknoloji destekli öğrenme ortamlarının geliştirilmesi, öğrenme süreçlerini geliştirmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, özel eğitim gerektiren ve Türkiye'de "özel öğrenme güçlüğü" olarak tanımlanan, okuma bozukluğu olarak bilinen, zeka düzeyi normal olan çocuklarda da görülebilen okuma başarısının beklenenin önemli derecede altında olması ile tanımlan disleksi ele alınmaktadır . Bu çalışmanın amacı, (1) Dünyada ve Türkiye'de Disleksinin yaygınlığı? (2) Disleksik öğrencilerin yaşadığı güçlüklerin ve ihtiyaçlarının neler olduğu? (3) Geleneksel Eğitimle Türkiye'de bu çocuklarla ilgili neler yapıldığı? (4) Dünyada ve Türkiye'de Disleksik Öğrencilerin eğitimi teknoloji ile nasıl desteklendiği? (5) Eğitim Teknolojileri ile Disleksik Öğrencilerin Eğitimi Nasıl Desteklenebilir? gibi sorulara, var olan literatür taranarak yanıt aranarak, bir anlamda ihtiyaç analizi gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

Literatür taraması sonuçları incelendiğinde, Türkiye genelinde özel öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilere ilişkin düzenli tutulmuş herhangi bir veri bulunmadığı tespit edilmiştir. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Özel Öğrenme Güçlüğü Destek Eğitim Programı'nda (ÖÖGDP), bireyin ihtiyaçlarının karşılanmasında birinci etkenin bireyin ihtiyaç duyduğu eğitimin sağlanması olduğu vurgulanmasına rağmen, Türkiye'de özel öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin normal öğrencilerle aynı sınıflarda kaynaştırma eğitimine tabi tutulduğu, ancak sınıf öğretmenlerinin disleksi güçlüğü yaşayan öğrenciler için özel bir çalışma yapmadıkları ortaya çıkmıştır. Diğer yandan, Türkiye'de, eğitim teknolojisinin özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin iyileştirilmesine yönelik yeterli düzeyde kullanılmadığı ve özel eğitimde teknoloji kullanımı konusunda yeterli miktarda çalışma olmamasının büyük bir eksiklik olduğu belirtmiştir. Var olan sistemlerin tek tipe yönelik olduğu, öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve öğrenme biçimlerini göz önünde bulundurmadığı göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda özel öğrenme güçlüğü yaşayan öğrenciler için bir yazılım geliştirilirken ilk aşama olarak ihtiyaç analizi yapılmasının çok önemli olduğu söylenebilir. Türkiye'de özel öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin sayısının oldukça fazla olduğu düşünüldüğünde, bu öğrencilerin uyarlanabilir öğrenme sistemlerine ihtiyaç duyan büyük gruplardan birisi olduğunu söyleyebiliriz. Diğer yandan, Türkiye'de, özel öğrenme güçlüğü yaşayan öğrenciler için yapılmış bir öğretim materyali geliştirme modeli çalışmasının olmaması büyük bir eksikliktir. Bu bağlamda, özel öğrenme güçlüğü yaşayan öğrenciler için uyarlanabilir bir öğrenme sistemi modeli oluşturulmasının büyük önem arz etmektedir.

Bu araştırma özel öğrenme güçlüğü alanda sınırlı sayıda yapılmış olan çalışmalar ve bu çalışmaların dünya literatürü ile karşılaştırılması yöntemi ile hem ihtiyaç analizini gerçekleştirecek hem de yapılması gerekenler konusunda bir yol haritası önerisi sunacağından, gerek özel eğitim gerekse de genel eğitim alanında var olan boşluğu gidermeyi hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: *disleksi, eğitim teknolojisi, özel eğitim, özel öğrenme güçlüğü, uyarlanabilir öğrenme*

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Dikkati Sürdürme Becerisi ve Akademik Doğruluk Üzerinde Kendini İzleme Stratejisinin Etkisinin İncelenmesi

Özel Eğt. Öğrt. Arif BABACAN, Yrd. Doç. Dr. Çığıl AYKUT, Araş. Gör.Gökhan TÖRET, Araş.Gör.Ufuk ÖZKUBAT

Eğitimin önemli amaçlarının başında, yetersizlikten etkilenmiş ve/veya etkilenmemiş çocukların akademik başarılarının artırılması gelmektedir (Baş, 2012; Hagaman ve Reid, 2008; Harris ve ark., 2005). Çocukların akademik anlamda başarılı olarak nitelendirilmelerinde, akademik etkinliklerle ilişkili dikkat becerilerinin oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır (Özdemir, 2009a; 2009b). Çocukların akademik başarılarını ve dikkat becerilerinin artırması ile ilişkili olarak, özel eğitimin temel amacı doğrultusunda, yaşamlarını bağımsız ya da başkalarına en az düzeyde bağımlı olarak sürdürebilen bireyler (Fenty, Miller ve Lampi, 2008) olmalarının sağlamasında en etkili yollardan birisi, amaçlar belirleme, bu amaçları gerçekleştirmek için stratejiler geliştirme ve bu stratejilerin kazandırdıklarını denetleme olarak tanımlanan (Risemberg ve Zimmerman, 1992) kendini yönetme stratejilerinin öğretilmesi olarak görülmektedir (Ganz, 2008; Rafferty, 2010; Yücesoy, 2007; Wilkinson, 2008). Kendini yönetme stratejileri gelişmiş olan çocukların, uygun planlama yapabildikleri, materyallere ulaşma yollarını ayırt edebildikleri, kendi performanslarını değerlendirebildikleri ve etkinliğe ilişkin çalışmalarını gözden geçirip düzenleyebildikleri belirtilmektedir (Zimmerman, 1990). Ancak, otizm spektrum bozukluğu şemsiyesi altında bulunan yetersizlikten etkilenmiş çocuklar, kendini yönetme stratejilerine sahip olma ve bu stratejileri sürdürmede desteğe gereksinim duymaktadırlar (Holifield ve ark., 2010; Rock ve Thead, 2007). Bu nedenle otizmli çocuklara kendilerini yönlendirme, davranışlarını kontrol etme, edindiği davranışları koruma ve genelleme davranışlarındaki sınırlılıkları nedeni ile (Mancina ve ark., 2000; Rock ve Thead, 2007; Wilkonson, 2008), kendini yönetme stratejileri, otizmli çocukların kendi davranışlarını yönetme, akademik performanslarını, sosyal etkileşimlerini, etkinliğe yönelik dikkatlerini geliştirme fırsatı tanımaktadır (Ganz ve Sigafoos, 2005; Holifield ve ark., 2010; Koegel ve ark., 1992; Maag, 2004; Weber ve ark., 1993).

Kendini yönetme stratejileri içerisinde yer alan kendini izleme tekniği, Weber (2003) tarafından, ''genel eğitim ve özel eğitim ortamlarında uygulanabilen, geçerli bir davranış yönetim tekniği'' olarak ifade edilmiştir. Dikkate ilişkin (Harris ve ark., 1994; 2005) ve performansa ilişkin (Dunlap ve Dunlap, 1989; Harris ve ark., 2005) olarak iki başlık altında incelenebilen kendini izleme tekniğinin etkililiğini inceleyen araştırmaların, yetersizlikten etkilenmiş çocukların akademik performanslarını destekleme ve dikkati sürdürme becerilerine odaklandığı görülmektedir (Crum, 2004; Dodson, 2008; Holifield ve ark., 2010; Johnson, 2008; Maag, Reid ve DiGangi, 1993; Rock ve Thead, 2007; Schmit, 2009; Stahr, Cushing, Lane ve Fox, 2006). Farklı yetersizlik grupları ile yapılan bu araştırmaların sonuçları, dikkati sürdürme ve akademik doğruluk üzerinde kendini izleme tekniğinin olumlu etkileri olduğu bulgularını sunmaktadır. Bunun yanı sıra, uygulama, kullanım ve yapılandırma kolaylığı özellikleri nedeni ile kendini izleme tekniğinin öğretmenler ve ebeveynler tarafından kullanılabileceğinin belirtmesi (Tood ve Reid, 2006), tekniğin önerilen bir teknik olma özelliği taşımasını sağlamaktadır (Agran, 2003; Legge ve Morgan, 2008; Rafferty, 2010).

Türkiye'de yetersizlikten etkilenmiş çocukların kendini yönetme stratejilerinin kullanıldığı araştırmalar gözden geçirildiğinde, farklı teknikler ile uygulanan kendini yönetme stratejileri programlarının etkilerinin incelendiği sınırlı sayıda araştırmaların olduğu görülmektedir (Yücesoy, 2007; Sosun, 2011; Sönmez ve Yücesoy, 2011). Yetersizlikten etkilenmiş çocuklarla yapılan araştırmalar incelendiğinde, yapılan araştırmalarda kendini yönetme stratejilerinin yer aldığı paket programlar ve/veya kendini izleme tekniğinin kullanıldığı, bunun yanı sıra ilgili araştırmalarda çalışma gruplarında yer alan çocukların yetersizlik türlerinin genellikle, zihinsel yetersizlik, görme yetersizliği ve gelişimsel yetersizlik olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda otizmli çocukların dikkatini sürdürme davranışını ve akademik doğruluğu artırmak amacı kendini izleme tekniğinin kullanıldığı araştırmaların uluslar arası alan yazında oldukça sınırlı olduğu (Holifield ve ark., 2010; Rock ve Thead, 2007) ve Türkiye'de otizmli çocukların dikkatini sürdürme davranışını ve akademik doğruluğunu değerlendiren araştırmaların ise bulunmadığı görülmektedir. Otizmli çocukların kendini yönetme stratejileri ile bağlantılı olarak kendilerini yönlendirme, davranışlarını kontrol etme ve edindiği davranışları koruma ve genelleme becerilerinde sınırlılıklar sergiledikleri (Holifield ve ark., 2010; Wilkonson, 2008) ve otizm tanısı alan çocuk sayılarının giderek artan biçimde yaygınlık gösterdiği dikkate alındığında (Elsabbagh ve ark., 2012;

Finkel, 2011; Wilkonson, 2008) otizmli çocuklarda etkili yöntemler ve davranış destekleyici teknikler kullanılmaya zorunlu olunduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda, bu araştırmanın otizmli çocuklarda kendini izleme tekniğinin kullanımı ile ilgili alan yazına yönelik bilimsel görüş sunma açısından katkı sağlaması beklenmektedir. Belirtilen nedenler doğrultusunda, bu araştırmaya gerek duyulmuş olup, bu araştırmanın genel amacı, otizmli çocuklarda kendini izleme tekniğinin dikkatini sürdürme davranışı ve akademik doğruluk üzerindeki etkisini incelemektir.

Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ilinde bulunan özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam eden ve devlet hastaneleri ile Tıp fakültesi hastaneleri tarafından otizm tanısı almış olan 3 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmanın uygulama süreci, bu araştırmayı yürüten ve çocukların devam ettiği özel özel eğitim kurumunda görev yapan özel eğitim öğretmelerinden biri tarafından yürütülmüştür. Araştırmanın tüm oturumları, çocukların devam ettiği özel özel eğitim kurumunda bulunan bireysel öğretim odasında gerçekleştirilmiştir. Uygulama sırasında bir araştırmacı ve bir çocuk bulunmuştur. Araştırmada, çocuklara kendini izleme tekniğinin kullanımının öğretildiği öğretim oturumları ile çocukların kendini düzenleme tekniği ile ilgili işlem süreçlerini bağımsız uygulamalarına ilişkin ilerlemelerinin kontrol edildiği öğretim oturumları ve kendini izleme tekniğinin kazandırılmasına ilişkin müdahale uygulamasının aşamalı olarak geri çekildiği öğretim oturumları kurum içinde bireysel öğretim odasında gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunda bulunan çocukların dahil olduğu öğretim oturumlarında kullanılmak amacıyla, araştırmacılar tarafından geliştirilen çizelge ve formlar ile uyaran sunma amaçlı materyaller, öğretim oturumları boyunca, çocukların dikkatini sürdürme davranışları ile akademik doğruluklarının artırılması için çocuklara kendini izleme tekniği öğretimine ilişkin uygulama adımlarının öğretildiği öğretim oturumlarında, bireysel eğitim odasındaki çalışma masasının üzerine, izleme ve genelleme oturumlarında ise grup eğitimi ortamında çocukların bulunduğu masanın üzerine koyulmuştur.

Araştırmada, kendini izleme tekniğinin dikkatini sürdürme becerileri ile akademik doğruluk ve kendini yönetme stratejilerine ilişkin işlem süreçlerini kazanma üzerindeki etkisini belirlemek için tek denekli deneysel desenlerden denekler arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, kendini izleme stratejisinin araştırmaya katılan üç öğrencinin de dikkatini sürdürme becerilerini yüksek düzeyde artırdığını ortaya koyarken, üç denekten ikisinin toplama işlemi becerisi ile ilişkili akademik doğruluk düzeylerinde yüksek düzeyde artış olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, elde edilen bulgular, deneklerin dikkatini sürdürme becerileri ile akademik doğruluk düzeylerine ilişkin kazanımlarını, uygulama evresi tamamlandıktan 2, 4 ve 6 hafta sonra da sürdürdüğünü ve grup ortamına genellediğini göstermiştir. Araştırmanın sosyal geçerlik verilerine ilişkin olarak, çalışmaya katılan öğretmenler, kendini izleme stratejisinin uygulanması kolay ve etkili bir strateji olduğunu bildirmişlerdir. Araştırma bulguları, ilgili alan yazın kapsamında tartışılmış, uygulamaya yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Otizm spektrum bozukluğu, kendini izleme stratejileri, akademik doğruluk, dikkati sürdürme*

Okuma Güçlüğü Olan Öğrencilerde Okuma Akıcılığının Desteklenmesi

Şaziye SEÇKİN YILMAZ

Ankara Üniversitesi saziyeseckin@gmail.com

Giriş

Okuma becerisinin beş önemli bileşeninden biri olan okuma akıcılığı; okuduğunu anlamayı kolaylaştıracak şekilde doğru, otomatik ve uygun prozodi ile okuma becerisi olarak tanımlanmaktadır.

Okuduğunu anlayamamanın tek nedeni okuma akıcılığındaki güçlükler olmamakla birlikte; akıcı okuyan öğrenciler dikkatlerini sözcük çözümlemeden çok okuduğunu anlamaya yönelttikleri için okuduğunu anlama becerisinde de başarılı olurken, akıcı okuyamayan öğrenciler okuduğunu anlamada da güçlükler yaşamaktadırlar. Okuduğunu anlamada yaşanan güçlükler ise öğrencilerin akademik becerilerini okumada başarılı olan akranları ile aynı oranda geliştirememelerine neden olmaktadır. Ayrıca akıcı okuyamayan öğrencilerin güçlüklerinin giderilmesine yönelik müdahaleler yapılmadığında bu öğrencilerin ilerleyen yıllarda da okuma başarıları düşük olmaktadır.

Bu nedenlerle öğrencilerin okuma akıcılıklarının düzenli olarak değerlendirilmesi, akıcı okumada güçlük yaşayan öğrencilerin bu becerilerini geliştirmek için gerekli müdahalelerin yapılması oldukça önemlidir. Okuma güçlüğü olan öğrenciler okuma akıcılığının hızlı, doğru ve prozodik kurallara uygun okumada güçlükler yaşamaktadır.

Okuma güçlüğü olan öğrencilerin okumada yaşadıkları güçlüklerin temelinde; yetersiz okuma yapma, motivasyon eksikliği, geribildirim almama, uygun model olunmaması uygun düzeyde metinlerin kullanılmaması yatmaktadır. Araştırmalar akıcı okumayı artırmak amacıyla yapılan ve bu bileşenleri içeren tekniklerin yer aldığı müdahale programlarının başarılı olduğunu göstermektedir.

Amaç

Bu araştırmanın problemi okuma güçlüğü olan öğrencilerin okuma akıcılıklarının desteklenmesinde etkili olduğu belirtilen öğretim yöntem ve tekniklerini açıklamalı olarak anlatmaktır.

Yöntem

Ulusal ve yurtdışı alanyazında okuma güçlüğü olan öğrencilerin okuma akıcılıklarının artırılmasında etkili olduğu belirtilen yöntem ve teknikleri içeren kitap bölümleri ve araştırma makaleleri incelenerek bu yöntem ve teknikler özetlenmiştir. (Sunumda öğretimde kullanılan materyallerin görsellerine, kullanım şekillerine ve açıklamaların da yer verilecektir.)

Bulgular ve Yorum

Alan yazın incelendiğinde, temel olarak önceden dinleme, tekrarlı okuma, sözcük tekrarı, geribildirim verme ve ödül teknikleri ile bu teknikleri içeren yöntemlerin okuma akıcılığını artırmada etkili olduğu görülmüştür. Öğretimin etkili olmasını sağlayan değişkenlere bakıldığında ise; öğretimin değerlendirme verilerine dayalı olmasının, öğretimde öğretimsel düzeyde metinler kullanılmasının, öğrenci katılımının artırılmasının, öğrenciye geribildirim verilmesinin, okuma doğruluğunun yüksek düzeyde tutulmasının, yoğun bir öğretim sunulmasının ve ilerlemelerin izlenmesinin önemli olduğu görülmüştür.

Özel Özel Eğitim Kurumu Yöneticilerinin Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yeterliliklerine İlişkin Görüşleri

Berrin BAYDIK*, Şaziye SEÇKİN YILMAZ**

*Ankara Üniversitesi bbaydik@gmail.com, **Ankara Üniversitesi saziyeseckin@gmail.com

Giriş

Gerek resmi gerek özel özel eğitim kurumlarında sağlanan eğitimin başarısını etkileyen en önemli değişkenlerden biri öğretmen yeterliliğidir.

Ülkemizde özel eğitim öğretmenleri eğitim fakültelerinin özel eğitim bölümlerinde lisans programları ve düzenlenen çeşitli sertifika programları ile yetiştirilmektedir. Dolayısıyla öğretmen yeterlilikleri bu programların nitelikleri ile ilişkilidir. Bu programların amaçları meslek hayatına başladıklarında öğretmenlerin gereksinim duyacakları bilgi ve becerileri içermelidir. Özel eğitim öğretmenleri bilgi, beceri ve yetkinlik açılarından özel gereksinimli öğrencilerin ve ailelerinin gereksinimlerini karşılayacak yeterliliklere sahip olmalıdır.

Alanda çalışan özel eğitim öğretmenlerinin yeterliliklerinin belirlenmesi lisans programlarının düzenlenmesi, hizmet içi programların hazırlanması, uygulanması ve öğretmen yeterliliklerinin artırılması için oldukça önemlidir.

Problem

Bu araştırmanın problemi özel özel eğitim kurumu yöneticilerinin öğretmen yeterliliklerini ne derecede önemli bulduklarını ve birlikte çalıştıkları öğretmenlerin bu yeterlilikleri ne derecede karşıladıklarına ilişkin görüşlerini belirlemektir.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı özel özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin öneminin ve öğretmenlerin bu yeterliliklere ne derecede sahip olduklarının kurum yöneticilerinin görüşlerine göre belirlenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır.

1. Özel özel eğitim kurumu yöneticileri özel eğitim öğretmenliği yeterliliklerini ne derecede önemli bulmaktadır?
2. Özel özel eğitim kurumu yöneticilerinin özel eğitim öğretmenliği yeterliliklerine verdikleri önem kendi mezuniyet durumlarına göre değişmekte midir?
3. Özel özel eğitim kurumu yöneticilerinin görüşlerine göre özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin yeterlilik düzeyleri nedir?
4. Özel özel eğitim kurumu yöneticilerinin görüşlerine göre öğretmenlerin yeterlilikleri mezuniyet durumlarına (özel eğitim lisans mezunu ve özel eğitim sertifika programına katılan öğretmenler) göre değişmekte midir?
5. Özel özel eğitim kurumu yöneticilerinin görüşlerine göre öğretmenlerin yeterlilikleri alanda çalışma yılına göre değişmekte midir?

Yöntem

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Ankara ilinin Çankaya ilçesinde bulunan özel özel eğitim kurumlarının yöneticileri ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Kurumların listesi Çankaya Rehberlik Araştırma Merkezi'nden alınarak seçkisiz olarak 20 kurumun yöneticisi ve öğretmenleri araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bilgi formu: Bilgi formunda kurum yöneticilerine (Öğretmenlik yapıp yapmadığı, mezun olduğu alan, kaç yıldır yöneticilik yaptığı vs.) ve değerlendirdikleri öğretmenlere ilişkin (mezun olduğu alan, kaç yıldır özel eğitim alanında çalıştığı vs.) bilgiler yer almaktadır.

Özel Eğitim Öğretmenliği Yeterlikleri Listesi: Araştırmada Ergül, Baydık ve Demir'in (2013) "Özel Eğitim Öğretmenliği Yeterlikleri Listesi" kullanılmıştır. Kurum yöneticilerinin özel eğitim öğretmenliği mesleki yeterliliklerine verdikleri önemi belirlemek için yöneticilere yeterlilik listesi verilmiş ve maddeleri önemli bulma durumlarına göre dörtlü derecelendirme (1= Önemsiz, 2= Az önemli, 3= Önemli, 4= Çok önemli) ile derecelendirmeleri istenmiştir. Öğretmen yeterliliklerini belirlemek yöneticilerden kurumda çalışan her bir öğretmeni listedeki yeterliliklere göre beşli derecelendirme (1= Çok yetersiz, 2= Yetersiz, 3= Az yeterli, 4= Yeterli, 5= Çok yeterli) ile değerlendirmeleri istenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler bilgi formu ve yeterlilik listesinin belirlenen kurumların yöneticilerine e-posta ile gönderilerek doldurulması yoluyla toplanmıştır. E-postada katılımcılara çalışmaya katılmanın gönüllülük temelinde olduğunu, kimlik bilgilerinin gerekmediği ifade edilmiş; çalışmanın amacı ve önemi anlatıldıktan ve veri toplama araçlarının nasıl doldurulacağına ilişkin bilgilendirme yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Yeterlilik listesindeki derecelendirmelere ilişkin frekans ve yüzdeler verilecek, gruplar (özel eğitim lisans mezunu ve özel eğitim sertifika programına katılan öğretmenler) arasındaki farkı belirlemek amacıyla Mann Whitney U Testi kullanılacaktır.

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın analiz çalışmaları devam etmektedir. Elde edilecek bulgular ilgili alanyazındaki bilgi ve çalışmaların bulguları ile birlikte ele alınarak tartışılacaktır. Bulgular ayrıca lisans programlarında yapılacak düzenlemelere ve öğretmenlere sağlanacak hizmet içi eğitim programlarının geliştirilmesine yapacağı düşüncesi ile ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Özel eğitim, mesleki yeterlilik, özel eğitim öğretmenleri*

Şemaya Dayalı Öğretim Stratejisinin Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Matematikte Sözel Problem Çözme Becerilerine Etkililiği

Kadriye BAKİ
kadriye_baki@hotmail.com
Anadolu Üniversitesi

Oğuz GÜRSEL
ogursel@anadolu.edu.tr
Anadolu Üniversitesi

Bu çalışmada şemaya dayalı öğretim stratejisinin zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin matematikte sözel problemleri çözme becerilerini kazanmaları ve sürdürmeleri üzerindeki etkililiği araştırılmıştır. Araştırmada sözel problem tiplerinden değişim türü problemler kullanılmıştır. Araştırmada ayrıca, strateji kullanımının farklı kişilere ne düzeyde genellendiği ve şemaya dayalı öğretim stratejisinin sözel problem çözmede kullanımına yönelik öğretmen görüşleri belirlenmiştir.

Araştırma Sivas ilinde hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan üç öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada tek denekli araştırma modellerinden denekler arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma; başlama düzeyi, öğretim, günlük yoklama, toplu yoklama, izleme ve genelleme oturumlarından oluşmaktadır. Araştırmada hem gözlemciler arası güvenirlik hem de uygulama güvenirliği verileri toplanmıştır. Araştırmada şemaya dayalı öğretim stratejisin sözel problem çözmedeki etkililiği grafiksel analiz yoluyla değerlendirilmiştir.

Araştırma bulguları; şemaya dayalı öğretim stratejisinin bütün öğrencilerin matematikte sözel problemi çözme performanslarını artırdığını, bu artışın öğretimin sona ermesinden beş, on ve on beş gün sonra da sürdüğünü göstermiştir. Ayrıca zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin matematik problemi çözmede şemaya dayalı öğretim stratejisi kullanımını farklı kişilere genelleyebildikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar ise, matematik problemi çözmede şemaya dayalı öğretim stratejisinin kullanımına yönelik öğretmen görüşlerinin olumlu yönde olduğunu gösterir niteliktedir.

Anahtar kelimeler*: Matematik, sözel problem çözme, değişim türü problemler, zihinsel yetersizlik, şemaya dayalı öğretim*

Gelişimsel Yetersizliği Olan Öğrencilere Para Kullanarak Ürün Satın Alma Becerisinin Öğretiminde Sonraki Lira Stratejisinin Etkililiği

Hüsnü Erdem KALAYCI
husnuerdemkalaycı@gmail.com
Anadolu Üniversitesi

Oğuz GÜRSEL
ogursel@anadolu.edu.tr
Anadolu Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı; gelişimsel yetersizliği olan öğrencilere para kullanarak ürün satın alma becerisinin öğretiminde sonraki lira stratejisinin etkililiğini araştırmaktır. Bu amacın yanı sıra, eşzamanlı ipucuyla öğretimin ortam, araç-gereçler ve kişiler arası genelleme etkisi, öğretim sona erdikten bir ve üç hafta sonraki izleme etkisi ve sosyal geçerliği incelenmiştir.

Çalışma, sekiz-on üç yaş aralığında, gelişimsel yetersizliği olan dört öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, tek denekli araştırma modellerinden yoklama evreli denekler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni, çocukların çalışmada öğretimi gerçekleştirilen ürünü satın alma becerilerine ilişkin doğru tepki düzeyleridir. Bağımsız değişkeni ise satın alma becerilerinin öğretiminde sonraki lira stratejisiyle sunulan eşzamanlı ipucu ile öğretimdir. Çalışma; başlama düzeyi, öğretim, günlük yoklama, toplu yoklama, izleme ve genelleme oturumlarından oluşmaktadır. Çalışmanın tüm oturumları her bir öğrenci ile birebir gerçekleştirilmiştir. Çalışmada hem gözlemciler arası güvenirliğe hem de uygulama güvenirliğine ilişkin veri toplanmıştır. Sonraki lira stratejisi ile sunulan eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği grafiksel analiz kullanılarak belirlenmiştir.

Çalışmanın sonucunda, sonraki lira stratejisiyle sunulan eşzamanlı ipucuyla öğretimin, gelişimsel yetersizliği olan tüm öğrencilerde para kullanarak ürün satın alma becerilerinin öğretiminde etkili olduğu görülmüştür. Çalışmada öğrencilerin öğretimi tamamlandıktan sonra bir ve üç hafta sonra becerilerin kalıcılığını korudukları, öğrendikleri becerileri farklı ortam, farklı kişi ve farklı araç gereçler arasında genelleyebildikleri görülmüştür. Ayrıca, özel eğitim öğretmenleri satın alma becerilerinin öğretiminde sonraki stratejiyle sunulan eşzamanlı ipucuyla öğretimin gelişimsel yetersizliği olan öğrencilere kolaylıkla kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: *Sonraki lira stratejisi, eşzamanlı ipucuyla öğretim, gelişimsel yetersizliği olan öğrenciler, para kullanma becerileri, ürün satın alma becerisi*

Hafif Düzeyde Zihin Yetersizliği Olan Öğrencilere Görsel-İşitsel Teknolojilerle Sunulan Tablet Bilgisayar Kullanımı Öğretim Programının Etkililiği

Ahmet Turan ACUNGİL, Atilla CAVKAYTAR

Her geçen gün gelişmekte olan dünyada, ilerleyen teknolojiye ayak uydurmak ve zihin yetersizliği olan çocukların hayatında bu teknolojiyi anlamlı bir şekilde kullanabilmek, sunulacak desteklerin temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda tablet kullanma becerisi, zihin yetersizliği olan çocuğun kazanması gereken pek çok bağımsız yaşam becerisi ve akademik beceri için önkoşul özelliği göstermektedir. Bu araştırma hafif düzeyde zihin yetersizliği olan öğrencilerin bağımsız yaşam becerileri ve akademik becerileri kazanmalarında, güncel teknolojik gelişmeleri kullanabilmeleri adına önkoşul olan tablet becerisinin öğretimine olan gereksinimden hareketle planlanmıştır.

Çalışmanın amacı, hafif düzeyde zihin yetersizliği olan öğrencilere tablet bilgisayar kullanma becerisinin kazandırılmasında görsel-işitsel teknolojilerle sunulan *Tablet Bilgisayar Öğretim Programı (TABÖP)*'nın etkililiğini incelemektir. Bu amaçla hafif düzeyde zihin yetersizliği tanısı almış bir kız, üç erkek toplam dört öğrenci ile çalışma planlanmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 12-16 olup, hepsi kaynaştırma eğitimi öğrencisidir.

Araştırma, tek denekli araştırma modellerinden katılımcılar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli ile desenlenmiştir. TABÖP'nın öğretimi, ipucunun giderek arttırılması öğretim yöntemiyle öğrencilere sunulmaktadır. TABÖP içerisinde *işitsel ipucu, *görsel-işitsel ipucu, *fiziksel-yardım ve işitsel ipucu olmak üzere üç ipucu düzeyi bulunmaktadır. Öğrenciye ilk olarak bağımsız doğru tepki vermesi için yanıt aralığı bırakılmakta, yanlış tepki ya da tepkide bulunmama halinde ilk düzey ipucuna (işitsel ipucu) geçilmektedir. Öğrenci yine yanlış tepki verir ya da tepkide bulunmazsa ikinci düzey ipucuna, benzer süreç tekrar ettiğinde üçüncü düzey ipucuna geçilerek beceri basamağının doğru yapılması sağlanmaktadır.

TABÖP, araştırmacının kendisi tarafından iBooks Author uygulaması ile geliştirilmiştir. Program, tablet bilgisayar ve bluetooth kulaklık desteği ile iBooks Author programı aracılığıyla hazırlanan bir elektronik-kitap (e-kitap) ile araştırmacının katılımcıya yönerge ve ipuçlarını uzaktan, başka bir tablet bilgisayarla bluetooth kulaklığa gönderebileceği şekilde tasarlanmış bir uygulamadır. E-kitabın içeriğini, "Tablet Bilgisayarı Kullan" ana yönergesi ve ilgili beceri basamağından oluşan e-kitap sayfası oluşturmaktadır. Tasarlanan her bir e-kitap sayfası ilgili basamağın model olarak sunumunu içeren bir kareden oluşmaktadır. Bununla birlikte her karede o beceri basamağını sözel ipucu olarak sunabilmek için ses butonu, katılımcıyı pekiştirmek için alkış sesi butonu ve model ya da fiziksel ipucu sunmak üzere katılımcının beceri basamağını sonlandırmasını sağlayacak uyarıcı ses butonu yer almaktadır. Bu butonların her birine ilgili ses dosyaları gömülmüştür.

Çalışmada kazandırılması hedeflenen davranış, tablet bilgisayar kullanma becerisidir. Tablet bilgisayarı kullanma becerisi (a) tableti açma, (b) fotoğraf video çekme, (c) wi-fi için gerekli bilgileri isteme, (d) tablet ile wi-fi üzerinden internete bağlanma, (e) internet tarayıcısını kullanarak temel düzeyde arama yapma, (f) tablette açık olan uygulamaları sonlandırma ve (g) tableti kapatma olmak üzere yedi ana bölüm ve toplam 54 beceri basamağından oluşmaktadır.

İki katılımcı ile uygulama süreci sonlandırılmış olup, diğer iki katılımcı çalışma devam etmektedir. Şuana kadar elde edilen bulgulara göre iki katılımcı da belirlenen ölçüte ulaşarak tablet kullanma becerisini edinmişlerdir. Davranışı kazanan katılımcılarla izleme ve genelleme, diğer katılımcılarla ise öğretim oturumları devam etmektedir.

Ebeveynlerin OSB Tanısı Almış Çocukları için Sağlık Hizmeti Almada Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Veysel AKSOY*, Funda (BOZKURT) AKSOY**, Dudu (KARAMAN) DİNÇ***

*Öğr. Gör. Dr. Pamukkale Üniversitesi, veyselaks@gmail.com
**Öğr. Gör. Dr. Anadolu Üniversitesi, bozkurt.funda@gmail.com
***Gazeteci, Denizli Otizm Derneği, dudu.karaman@gmail.com

Bu çalışmanın amacı otizm spektrum bozukluğu (OSB) tanısı almış çocukların ebeveynlerinin, çocukları için sağlık hizmetleri alırken yaşadıkları sorunların belirlenmesi ve ailelerin sorunların çözümü için ifade ettikleri çözüm önerilerinin ortaya konulmasıdır.

Araştırmanın katılımcıları Denizli ilinde ikamet eden 11 OSB'li çocuk annesidir. Annelerin yaşları 28 ile 44 arasında değişmektedir. Katılımcılardan 6 annenin OSB olan çocukları okul öncesi dönemdedirler ve yaşları 3 ile 5 yaş arasında değişmektedir. 5 annenin çocukları ise okul çağında olup 10 ile 15 yaş aralığındadırlar. Çocukların tamamı OSB tanısı almışlardır.

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden odak grup çalışması tekniğiyle yürütülmüştür. Bu kapsamda araştırmada, biri okul öncesi dönem çocukların anneleriyle, diğeri okul çağı çocukların anneleriyle olmak üzere iki grup oluşturulmuştur. Odak grup görüşmeleri öncesi annelere çalışma hakkında bilgi verilmiş ayrıca aydınlatma ve onam formu imzalatılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre ebeveynlerin OSB olan çocukları için sağlık hizmeti alırken ortaya çıkan sorunlar genel olarak şu şekildedir:

- İlk farkına varma basamağının rastlantısal olduğu belirtilmiştir. Aile hekimlerinin, çocuk hekimlerinin, kısaca nöroloji ve çocuk psikiyatri dışındaki hekimlerin belirtiler konusunda yeterince bilgili ve duyarlı olmadıkları ifade edilmiştir.
- İlk tanılamada doğru uzmanı bulup çocuğun tanılanmasının birçok aile için sorun olduğu belirtilmiştir.
- Tanı konulduğunda hekimden tanıyı öğrenme biçiminin aileler için genellikle travmatik bir deneyim olduğu dile getirilmiştir.
- İlk tanıdan sonra genellikle en az 3 hekime gidildiği, tanılar tutarsızsa sürecin uzadığı belirtilmiştir.
- Tanı sonrası rapor alma sürecinin sıkıntılı olduğu ve tekrarlanan raporlar alınırken de benzer sıkıntılar yaşandığı belirtilmiştir.
- Çocuğa yönelik belirgin bir tıbbi destek konusunda hekimler arasında uzlaşı olmadığı ifade edilmiştir. Bu nedenle ailelerin diğer ailelerin tedavi yöntemlerini, sonuçları çocuğun üzerinde gözlemleyerek, kullanma eğiliminde oldukları ifade edilmiştir.
- OSB ile ilgili olmayan diğer sağlık hizmetlerinde çocuğun özellikleri nedeniyle sağlık hizmeti almada da sorunlar yaşandığı belirtilmiştir.
- Sağlık hizmeti alırken uzun bekleme süreleri OSB'li çocuğun ajite olmasına yol açtığından sürecin aile için bir stresöre dönüştüğü dile getirilmiştir.
- Bazı uygulamalarda çocuk OSB'den kaynaklı özellikleri nedeniyle beklenen hasta davranışlarını (kan vermek, damar yolu açtırmak, belli bir şekilde durup beklemek vb.) sergileyemediğinden sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir.
- Anne-babalarla sağlık personeli arasında farklı türde iletişim çatışmaları yaşandığı belirtilmiştir.
- Bazı ailelerin daha kolay ve kaliteli hizmet aldıklarını düşündüklerinden özellikle büyük şehirlerdeki uzmanlara gitmeyi tercih ettikleri ifade edilmiştir.
- Özellikle OSB'de engelli raporlarında yüzdelik olarak ifade edilen engellilik oranlarına ilişkin sorunlar olduğu belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan ebeveynler, OSB olan çocukları için sağlık hizmeti alırken ortaya çıkan sorunlara ilişkin çözüm önerilerinde bulunmuşlardır. Ebeveynler, aile ve çocuk hekimlerinin otizm konusunda yeterli bilgiye sahip olmaları için bilgilendirme çalışmalarının yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, tanı sonrası ilgili hekimlerin koordineli çalışması ve bunları yönlendiren bir merkezin olması gerektiği ifade edilirken, psikolog ve psikiyatristlerden bir danışma kurulu oluşturulması gibi çözüm önerilerinde bulunmuşlardır.

Anahtar kelimeler: *otizm spektrum bozukluğu, ebeveynler, sağlık hizmetleri alma*

Etkileşim Temelli Erken Çocuklukta Müdahale Programı (ETEÇOM) ile İlgili Bilimsel Çalışmaların Betimsel Analizi

Merve Göksu, Gözde Tomris, İbrahim H. Diken

ETEÇOM, Etkileşim Temelli Erken Çocuklukta Müdahale Programının kısaltılmış adıdır ve orijinal adı Responsive Teaching Program (RT)'dır. ETEÇOM, ilişki-temelli yaklaşıma (Relationship-Based Approach) dayalı bir programdır. Floortime, DIR, Denver Modeli ve ETEÇOM (Responsive Teaching; http://www.responsiveteaching.org/) gibi ilişki temelli uygulamalar birincil bakıcının (ebeveyn ya da uzman/eğitimci) çocuğu ile etkileşiminin niteliğini geliştirmeye ve dolayısı ile çocuğun gelişimini (bilişsel, sosyal-duygusal ve iletişim) desteklemeyi hedefler. ETEÇOM'un etkiliği farklı yetersizliği olan ya da gelişimi risk altında olan 0-6 yaş arasındaki çocuklar ve ebeveynleri ile ABD, Kore ve Türkiye'de sınanmış ve sınanmaya devam etmektedir. Bu çalışmalar temelinde günümüze kadar yapılan ETEÇOM çalışmaları *Down Sendromu, Otistik bozukluk (Otizm), Serebral Palsi, Zihinsel Yetersizlik, Gecikmiş Dil ve Konuşma, Nedeni belli olmayan Gelişimsel Gerilik, Pramatüre/Düşük Doğum Ağırlığı* gibi farkı durumları olan çocuklar ve ebeveynleri üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada günümüze kadar ETEÇOM ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar betimsel olarak analiz edilecektir.

Otizmde Denver Erken Müdahale Modeli-ODEM (Early Start Denver Model-ESDM) ve İlgili Çalışmaların Betimsel Analizi

Prof. Dr. İbrahim H. Diken, Doç. Dr. Onur Kurt, Yard. Doç. Dr. Burcu Ülke-Kürkçüoğlu

Anadolu Üniversitesi, Engelliler Araştırma Enstitüsü

Bilimsel dayanaklı uygulamalardan biri olarak, Otizmde Denver Erken Müdahale Modeli-ODEM (Early Start Denver Model-ESDM; Rogers ve Dawson, 2010) Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) gösteren küçük çocuklara yönelik kapsamlı bir erken yoğun müdahale modelidir. ODEM (ESDM) 12-48 ay arasında OSB gösteren çocukların gelişimini desteklemek amacıyla kapsamlı bir müfredata sahiptir. ODEM müfredatında alıcı ve ifade edici dil, bilişsel beceriler, sosyal beceriler, oyun becerileri, ince ve kaba motor becerileri, özbakım (bağımsız yaşam) becerileri gibi becerilerin desteklenmesi yanında taklit, ortak dikkat ve problem davranışlara yönelik de içerik bulunmaktadır. ODEM (ESDM)'in temelini UDA'ya dayalı uygulamalar, Temel Tepki Öğretimi (Pivotal Response Treatment-PRT) ve Denver Modeli oluştururken, öğretimsel süreç günlük doğal rutinler içerisine gömülerek uygulanır. Gelişimsel ve İlişki Temelli Uygulamaların ilkelerini de yansıtan ODEM (ESDM)'in en genel amacı OSB gösteren çocuk ile birlikte olan yetişkinlerin etkileşiminin niteliğini arttırarak bu nitelikli etkileşimler sırasında çocuğun gelişimini ODEM müfredatı ve öğretimsel süreçleri bağlamında desteklemektir. ODEM (ESDM) ev, kurum, hem ev-hem kurum, bireysel ve grup öğretimi şeklinde farklı modellerde uygulanabilmekte, ODEM (ESDM)'in OSB gösteren küçük çocuklar ile etkili olduğunu gösteren bilimsel çalışmalar mevcut ve hala devam etmektedir. Bu sunun amacı Otizmde bilimsel dayanaklı bir uygulama olan ODEM (ESDM)'i ayrıntılı bir şekilde tanıtmak ve ODEM (ESDM) ile ilgili bilimsel çalışmaların betimsel analiz sonuçlarını dinleyiciler ile paylaşmaktır.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Aileler İçin Online Aile Bilgi Destek ve Eğitim Programı (e-ABDEP)

Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR, Arş. Gör. Gülden BOZKUŞ GENÇ, Arş. Gör. Gözde TOMRİS, Arş. Gör. Sunagül SANİ BOZKURT, Arş. Gör. Seçil ÇELİK

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü

atilla.cavkaytar@anadolu.edu.tr; guldenbozkus@anadolu.edu.tr; gozdetomris@gmail.com; ssbozkurt@anadolu.edu.tr; secilcelik@anadolu.edu.tr

Amerikan Hastalıkları Önleme ve Kontrol Merkezi 2014 verilerine göre; Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) her 68 çocuktan birinde görülmektedir. OSB görülme sıklığındaki bu artış tüm dünyada bir alarm niteliği taşımaktadır. Bu çocukların eğitimi ve bu eğitim sürecine ailelerin katılımı bu alanda çalışan uzmanların ve araştırmacıların gündemini oluşturmaktadır. Ancak Türkiye'de OSB olan çocuğa sahip ailelere yönelik nitelikli aile eğitim hizmetlerinin sunulamadığı görülmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'de ailelerin bilgi ve destek gereksinimlerini karşılayabileceği aile hizmet kuruluşları da bulunmamaktadır.

Bilgi çağı denilen yirmi birinci yüzyılda ailelere sunulan hizmetlerin sadece yüz yüze bilgiyle değil en hızlı biçimde erişim olanağı sağlayan internet aracılığıyla da sunulması gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye'de özel gereksinimli bireyleri ve ailelerini bilgilendirme konusunda uzman kişiler tarafından hazırlanmış portallar bulunmakta, her bir kurum web sayfaları, e-bültenleri ya da kendi hazırladıkları broşürler aracılığıyla aileleri bilgilendirmeye çalışmaktadır. Ancak yapılan bu bilgilendirme çalışmalarında tek yönlü iletişim, içeriğin istenilen düzeyde olmaması ve alan uzmanları tarafından doğrudan bilgi akışının sağlanamamaktadır. Bu olumsuzlukları giderebilecek bir çözüm olarak Cavkaytar, Ceyhan, Adıgüzel, Uysal ve Garan (2014) tarafından online Aile Bilgi ve Destek Eğitim Programı: e-ABDEP geliştirilmiştir. e-ABDEP, zihinsel yetersizliğin doğası ve zihinsel yetersizliği olan çocuklar, kabul etme süreci, kişisel gelişim, sosyal destek ağları, çocuk sağlığı, çocukla çalışma becerileri, geleceğe hazırlanma ve yasal düzenlemeler olmak üzere toplam 8 üniteden oluşmaktadır. e-ABDEP'te her bir ünite en güncel literatür bilgilerini içerecek ve katılımcılarına okuyarak, dinleyerek ya da izleyerek yararlanma imkanı verecek şekilde hazırlanmıştır. Bunun dışında e-ABDEP katılımcıların özel eğitim alanında en güncel duyuruları ve çalışmaları takip edebileceği, katılımcıların birbirleri ve alan uzmanları ile chat yapıp mesaj gönderebileceği, sorunlarını bir forum platformunda tartışabilecekleri şekilde hazırlanmıştır. Bu portal temelde zihinsel yetersizliği olan çocuk ailelerine yönelik olarak hazırlanmış olup OSB çocuklarının çoğunluğunda zihinsel yetersizliğin görülmesi nedeniyle, bu çalışmaya katılan ailelerin bu portaldan yararlanabileceği düşünülmüştür. Bu gerekçeden hareketle bu çalışmanın amacı Ailelerle El Ele Aile Eğitim Programı'na katılan OSB olan çocuğa sahip ailelere Aile Bilgi Destek ve Eğitim Programı'nın (e-ABDEP) programının tanıtılması, program hakkında ayrıntılı bilgi sunulması ve programın uygulanmasının gösterilmesidir. Bu çalışmaya aile eğitim programını takip eden tüm aileler gönüllü olarak katılmıştır. Bu çalışmanın sadece OSB olan çocuğa sahip ailelerin eğitim gereksinimlerini karşılamak üzere gerçekleştirilebilecek olan bir eğitim portalına zemin niteliği taşıyabileceği düşünülmektedir.

***Anahtar kelimeler**: Otizm spektrum bozukluğu, online aile eğitim programı, e-ABDEP*

Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Kaynaştırma Öğrencisi Olan Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Arş. Gör. Aynur GICI VATANSEVER, Doç. Dr. Emine AHMETOĞLU, Selen TEZCAN
Trakya Üniversitesi, Türkiye
aynurgici@gmail.com, emineahmetoglu@trakya.edu.tr, selen_selen1982@hotmail.com

Günümüzde kaynaştırma ile ilgili tanımlara bakıldığında, hem özel gereksinimli öğrencinin akranlarıyla aynı sınıfta eğitilmesi anlamına gelen birlikte eğitim kavramını, hem de bu eğitim sırasında öğretmene ve/veya özel gereksinimli öğrenciye sağlanan destekleyici özel eğitim hizmetleri kavramını içerdiği görülmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2010). Ülkemizde Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanısı almış olan kaynaştırma öğrencilerinin sayısının da gittikçe arttığı bilinmektedir. Bu sebepten dolayı Amerikan Psikiyatri Birliği'nin DSM-V'e göre yeniden düzenlediği OSB tanımını hatırlamakta fayda vardır. DSM-IV-TR'de Yaygın Gelişimsel Bozukluklar çatısı altında yer alan otistik bozukluk, Asperger Sendromu, başka türlü adlandırılamayan yaygın gelişimsel bozukluk ve çocukluğun dezintegratif bozukluğu tanı kategorileri yerine birleştirilmiş tek bir Otizm Spektrum Bozukluğu tanısı olmuştur. Genetik altyapısı nedeniyle Rett Sendromu bu tanıya dahil edilmemiştir. Ayrıca, OSB tanısı alan bireyler arasında, bozukluğun yol açtığı zorluklar nedeniyle ihtiyaç duyulan desteğin düzeyine bağlı olarak derecelendirme yapılmştır. Bu düzenlemenin arkasındaki temel gerekçe; otizmin, farklı gelişim alanlarında sahip olduğu belirtileri hafiften ağıra değişen çeşitli bireyleri kapsayan bir spektrum olarak daha iyi biçimde kavramsallaştırılmasıdır.

Bu araştırmada, sınıfında Otizm Spektrum Bozukluğu tanısı almış kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin yaşadığı sorunlar ve bu sorunların çözümlenmesi için öğretmenlerin sunacağı önerileri belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmaya Edirne İli Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullarda görev yapan sınıfında Otizm Spektrum Bozukluğu tanısı almış kaynaştırma öğrencisi bulunan, araştırmaya katılmaya gönüllü olan 10 öğretmen dahil edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden betimsel yöntemin kullanıldığı araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanan araştırma verileri tümevarım analizi tekniğiyle analiz edilmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin 4'ü kadın 6'sı erkek olup %80'i lisans mezunudur. Çocuk gelişimi, Sınıf Öğretmeni, Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler, Matematik, Türkçe, Bilişim Teknolojileri ve Coğrafya olmak üzere farklı branşlardaki öğretmenlerin belirttikleri ilk sorun, sınıflarındaki 5, 12 ve 16 yaşlarındaki otizm spektrum bozukluğu tanısı almış kaynaştırma öğrencilerinin eğitim-öğretiminde uyarlama yapılması açısından okullarının fiziki koşullarının yetersiz olması ve materyal/donanım eksikliğinin bulunmasıdır. Öğretmenlerin %50'si kaynaştırma ve otizm konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünürken, diğerleri şimdiye kadar aldıkları eğitimlerin yeterli olmadığı ve kaynaştırma - otizm konusunda farklı eğitimlere katılma konusunda istekli olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %80'i, sınıflarında bulunan OSB tanısı almış olan öğrencilerin kaynaştırma eğitimine uygun olduğunu söylerken, diğer öğretmenler bu öğrencilerin kaynaştırılması konusunda olumsuz düşündüklerini belirttiler. 10 öğretmenin 9'u kaynaştırma öğrencisinin sınıfa uyum sağlama ve öğretimin yapılabilmesi konularında akran eğitiminden yararlandıklarını ancak zaman zaman kaynaştırma öğrencisinin grup arkadaşları tarafından dışlanması sorununun yaşandığını belirttiler. Genel olarak öğretmenlerle yapılan görüşmelerin sonucunda, sınıflarında otizm spektrum tanısı almış kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin büyük çoğunluğu kaynaştırmaya karşı olumlu baktıklarını vurgulamışlardır. Ancak otizm konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarından sınıflarındaki öğrenciye nasıl yardım edeceklerini ve Bireysel Eğitim Programlarını nasıl planlayıp uygulayacaklarını bilmediklerini de eklemişlerdir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin belirttikleri sorunlara getirdikleri önerilerin arasında Rehberlik Araştırma Merkezi ile işbirliği içinde çalışmak, bulundukları ilde üniversite ve uzman kurumlardan yardım almak bulunmaktadır. Öğretmenler, kaynaştırılmış olan OSB tanısı almış öğrenciler ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmak için, öğrencinin sınıf öğretmeni ve ailesi ile daha fazla bilgi paylaşımı olması gerektiğini de vurgulamışlardır. Öğretmenlerin belirttikleri diğer bir öneri de normal gelişim gösteren öğrenciler ve kaynaştırılmış olan OSB tanılı öğrencilerin çeşitli aktiviteler planlanarak okul dışında da kaynaşmalarını ve paylaşımlarının artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: *otizm spektrum bozukluğu, kaynaştırma, öğretmen, sorunlar, öneriler, nitel çalışma*

Zihin Engelli Öğrencilere Resimli Kartlar Aracılığı İle Öz Bakım İhtiyaçlarını Bildirme Becerisinin Öğretimi

Hülya TORUN YETERGE

Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Bölümü hulyatorun@hotmail.com

Giriş-Amaç: Normal gelişim gösteren çocuğun yaşamında erken yaşta başlayan öz bakım becerilerinin gelişimi anne babalardan bağımsızlığın başlangıcını gösterir.Özel gereksinimli olan çocuklar için de bu bağımsızlık eşit önemdedir.Bireylerin tam bağımsızlığı için öz bakım becerilerini gerçekleştirmeleri yetmez bazı durumlarda bu öz bakıma olan ihtiyaçlarını başkalarına bildirmeleri gerekir. Konuşmanın ve konuşulanı anlamanın zihin engelli bireyler tarafından öğrenilememesi durumlarında, alternatif iletişim biçimlerinden yararlanılır. Bu çalışmanın amacı, zihin engelli öğrencilere resimli kartlar aracılığı ile öz bakım ihtiyaçlarını bildirme becerisinin öğretiminde sabit bekleme süreli öğretim yöntemi kullanılarak yapılacak olan eğitim programının etkililiğini araştırmaktır.

Araştırma Problemi: Zihin engelli öğrencilere resimli kartlar aracılığı ile öz bakım ihtiyaçlarını bildirme becerisinin öğretiminde sabit bekleme süreli öğretim yöntemi kullanılarak yapılacak olan eğitim programı etkili midir?

Alt problemler:

1. Zihin engelli öğrencilere resimli kartlar aracılığı ile su içme isteğini bildirme becerisinin öğretiminde sabit bekleme süreli öğretim etkili midir?

2. Zihin engelli öğrencilere resimli kartlar aracılığı ile tuvalete gitme isteğini bildirme becerisinin öğretiminde sabit bekleme süreli öğretimin etkili midir?

3. Zihin engelli öğrencilere resimli kartlar aracılığı ile yemek yeme isteğini bildirme becerisinin öğretiminde sabit bekleme süreli öğretimin etkili midir?

4. Zihin engelli öğrencilere resimli kartlar aracılığı ile el yıkama isteğini bildirme becerisinin öğretiminde sabit bekleme süreli öğretimin etkili midir?

5. Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi ile zihin engelli bireylere resimli kartlarla istek bildirme becerileri (su içme, yemek yeme, tuvalete gitme, el yıkama) öğretilebilirse, bu becerilerin kalıcılığı öğretim bittikten 1 ve 2 hafta sonra korunabilir mi?

6. Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi ile zihin engelli bireylere resimli kartlarla istek bildirme becerileri (su içme, yemek yeme, tuvalete gitme, el yıkama) öğretilebilirse, bu becerinin genellenmesi farklı materyallerle(farklı resimli kartlar) ve farklı ortamlarda (sınıf ortamı ve diğer okul ortamları) sağlanabilir mi?

Araç-Gereç-Yöntem: Araştırmanın deseni tek denekli deneysel desenlerden ortamlar arası çoklu başlama düzeyi modelidir.Araştırmaya, konuşma becerileri yetersiz olan, eğitim uygulama okuluna devam eden, temel öz bakım becerilerini bildirirken problem davranış sergileyen, ağır derece zihin engelli tanılı bir öğrenci katılmıştır. Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanacak üzerinde istenilen öz bakım becerisine ilişkin resim bulunan 4 adet resimli kart, araştırmacının sabit bekleme süreli öğretim yöntemine göre hazırlayacağı bireyselleştirilmiş öğretim programı, yapılan değerlendirmeleri kaydetmek için ölçüt bağımlı ölçüt aracı, pekiştirmek için kullanılmak üzere yiyecek ve çekim yapmak üzere kamera kullanılacaktır.Araştırma sabit bekleme süreli öğretimin istek bildirmedeki etkililiğini saptayacaktır.

Sonuç: Sonuçlara göre,sabit bekleme süreli öğretimin öz bakım ihtiyaçlarını bildirme becerisinin öğretiminde etkili olduğu, bu becerinin 2 hafta sonra korunduğu ve farklı ortamlarda da denek tarafından öz bakım ihtiyacı olduğu durumlarda resimli kartlar aracılığı ile bu ihtiyacını belirttiği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: *öz bakım ihtiyaçları, resimli kart, zihin engelli*

Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı 2013-2014 Dönemi Plato Meslek Okulu Çocuk Gelişimi Bölümü & Zihinsel Engellilere Destek Derneği Uygulaması

Ertan GÖRGÜ
Plato Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Programı Başkanı

Sezgin KARTAL
Zihinsel Engellilere Destek Derneği

Küçük adımlar gelişimsel yetersizliği olan çocuklara yönelik erken eğitim programı, Zihinsel Engellilere Destek Derneği tarafından Türkiye'ye getirilmiş ve Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü öğretim üyeleri tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Küçük Adımlar programı Zihinsel Engelliler Derneği'nin koordinasyonunda 1995 yılından bu yana Türkiye'nin farklı üniversitelerinde farklı şekillerde uygulanmaktadır. En yaygın uygulama şekli "aile rehberliği" uygulamasıdır. Bu uygulama şeklinde aileler; üniversite eğitimine devam etmekte olan öğrencilerin rehberliğinde küçük adımlar uygulamalarını evlerinde yürütmektedirler.

Bu sunumumuzda 2013-2014 dönemi Küçük Adımlar Erken Eğitim Programının Plato Meslek Yüksekokulu ve Zihinsel Engellilere Destek Derneği birlikte yürüttüğü uygulamaya ilişkin bulgular paylaşılacaktır. Bu dönem uygulamasına katılan 46 anne-babanın küçük adımlar programına katılma sebepleri, program uygulamasına ilişkin görüşleri, program uygulamasından kazanımları ve programın sosyal geçerlilik bulguları sunun sırasında dinleyicilere aktarılacaktır.

Anahtar kelimeler: *küçük adımlar, gelişimsel yetersizlik, aile rehberliği*

Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı 2013-2014 Dönemi Plato Meslek Okulu Çocuk Gelişimi Bölümü Uygulamasına Katılan Aile Rehberlerinin Programın Uygulamasına İlişkin Görüşleri

Ertan GÖRGÜ
Plato Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Programı Başkanı

Sezgin KARTAL
Zihinsel Engellilere Destek Derneği

Küçük adımlar gelişimsel yetersizliği olan çocuklara yönelik erken eğitim programı, Zihinsel Engellilere Destek Derneği tarafından Türkiye'ye getirilmiş ve Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü öğretim üyeleri tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Küçük Adımlar erken eğitim programı Zihinsel Engelliler Derneği'nin koordinasyonunda 1995 yılından bu yana Türkiye'nin farklı üniversitelerinde farklı şekillerde uygulanmaktadır. En yaygın uygulama şekli "aile rehberliği" uygulamasıdır. Bu uygulamada aileler; üniversite eğitimine devam etmekte olan öğrencilerin rehberliğinde küçük adımlar uygulamalarını evlerinde yürütmektedirler.

Bu sunumumuzda 2013-2014 dönemi Küçük Adımlar Erken Eğitim Programının Plato Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Bölümü ve Zihinsel Engellilere Destek Derneği birlikte yürüttüğü uygulamaya katılan 108 aile rehberlerinin uygulamaya ilişkin görüşleri dinleyicilerle paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *küçük adımlar, gelişimsel yetersizlik, zihinsel engellilere destek derneği, aile rehberliği*

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi: Tekirdağ Örneği

Meral DEVECİ, Ceylan ÖZBEK AYAZ

Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu

Kaynaştırma, gerektiğinde sınıf öğretmenine ve/veya yetersizliği olan öğrenciye destek özel eğitim hizmetleri sağlanarak yetersizliği olan öğrencilerin normal eğitim ortamlarında eğitilmesidir (Batu,2010).

İlköğretime hazırlık becerilerinin kazanıldığı okul öncesi dönem, özel gereksinimli çocukların tüm gelişimsel alanlarına da katkı sağlamaktadır. Odluyurt (2012)'a göre; okul öncesi dönemdeki kaynaştırma uygulamaları ile çocuklar sosyal etkileşim kurma, yeni beceriler öğrenme, iletişim, bilişsel, büyük ve küçük kas gelişimlerinde daha hızlı gelişme göstermekte, normal gelişim gösteren çocuklar da kaynaştırma uygulamasından yarar sağlayarak farklılıkları daha kolay kabullenmektedir. Türkiye'deki yasal süreç incelendiğinde, kaynaştırmanın başarıyla uygulanmasında yasal anlamda değil; ancak uygulamada eksikler olduğu bilinmektedir. Uygulama sürecinde aile, öğrenci, okul idaresi, fiziksel ortamın yanı sıra öğretmenin kaynaştırma eğitimi vermeye istekli olması ve olumlu tutum sergilemesi belki de en önemli unsurdur.

Bu araştırmanın amacı; okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarının yaş, eğitim durumu, mesleki tecrübe, özel eğitim ve kaynaştırma ile ilgili eğitim alma durumu, alınan eğitimin türü, özel gereksinimli bireyle çalışma ve sınıfında kaynaştırma eğitimi sunmayı isteme değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir.

Araştırma grubu Tekirdağ il merkezi okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan, araştırmaya katılmayı kabul eden ve tümü bayan olan 127 öğretmenden oluşmuştur. Araştırmada araştırmacılar tarafından hazırlanan bilgi formu ve Nesrin Özbaba tarafından geliştirilen 'Okul Öncesi Eğitimde Kaynaştırmaya Karşı Tutum Ölçeği' kullanılmıştır. Ölçek 30 sorudan oluşan ve 1-Hiç katılmıyorum, 5-Tamamen katılıyorum arasında puanlanan 5'li likert tipi ölçektir. Ölçekteki olumsuz maddeler ters puanlanmıştır. Araştırma verileri SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tutum ifadesine orta düzeyde katıldıkları görülmüştür. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Tek örneklem Kolmogorov Smirnov Testi ile incelenmiştir. Ölçekten elde edilen puanların normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ($p>0.05$), araştırmanın güvenirliği için Cronbach's Alpha değeri 0.82 bulunmuştur. Öğretmenlerin kaynaştırma tutum puanlarının değişkenler açısından karşılaştırılmasında Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve t-testi kullanılmıştır.

Sonuç olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin 4 farklı yaş grubunun (18-25, 26-33, 34-41, 42 ve üzeri) kaynaştırma tutum puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.($F=0,742$; $p=0.529>0.05$).

Öğretmenlerin mesleki tecrübeleri (1-5 yıl, 6-10 yıl, 11-15 yıl, 16-20 yıl, 21 yıl ve üstü) ile kaynaştırma puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.($F=0,205$; $p=0,935>0.05$).

Öğretmenlerin aldıkları özel eğitim eğitiminin türü (lisans, hizmet içi, kurs, seminer, diğer) ile kaynaştırma puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. ($F=2,409$; $p=0,053>0.05$).

Öğretmenlerin özel eğitim gerektiren çocukla çalışma durumu ile kaynaştırma puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. ($t=-0,249$; $p=0,804>0,05$)

Öğretmenlerin özel eğitim eğitimi alma ile kaynaştırma tutum puanları arasında anlamlı fark olduğu ($t=-3,921$; $p=0,000<0,05$) özel eğitim dersi almayanların tutumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Öğretmenlerin lisans ya da ön lisans mezunu olma ile kaynaştırma tutum puanları arasında anlamlı fark olduğu ($t=-2,029$; $p=0,022<0,05$) lisans mezunu öğretmenlerin tutumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Öğretmenlerin sınıfında kaynaştırma öğrencisi isteyip istememe durumu ve kaynaştırma tutum puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.($t=1,252$; $p=0,247>0,05$).

Sonuç olarak; lisans mezunu öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumunun daha yüksek olması, alınan özel eğitim ders saatleriyle ve kendilerini daha yeterli hissetmeleriyle ilişkili olabilir. Ancak özel eğitim dersi alanların almayanlara göre tutum puanlarının daha olumlu olması beklenirken daha düşük olmasının

nedeninin; özel eğitimle ilgili alınan ders, hizmet içi eğitim ya da kurs ve seminer gibi eğitimlerin uygulamadan çok teorik olmasından ve ülkemizde kaynaştırma eğitiminin uygulamasında öğretmenlerin özel eğitim desteğini tam olarak alamaması ve kaynaştırma için gerekli unsurların tam olarak sağlanamaması gibi eksikliklerden kaynaklandığı düşünülebilir.

Anahtar kelimeler: *kaynaştırma eğitimi, okul öncesi öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumları*

Kaynaklar

Batu, E. S. (2010). Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri. İ.H. Diken, (Ed.), *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* (2.Baskı) içinde (91-106). Ankara: Pegem.

Odluyurt, S. (2012). Okul Öncesi Kaynaştırma. Batu, E.S., Çolak, A. ve Odluyurt, S. (Ed.), *Özel Gereksinimli Çocukların Kaynaştırılması* (1.Baskı) içinde (139-171). Ankara: Vize.

DEHB'li Çocuklar İçin Spor-Sanat Eğitimi Platformu ve Bir Etkinlik Önerisi

Yrd.Doç.Dr. Mehtap KODAMAN

Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-iş Eğitimi Ana Bilim Dalı, İsmail Hakkı Tonguç Yerleşkesi EDİRNE mehtapkodaman@trakya.edu.tr

DEHB'li bireylerin bugünkü mevcut sağaltım ve rehabilitasyon metodları, genellikle bu özellikleri gösterenlerin topluma uyum sağlaması için gerekli medikal tedavi ve psikoterapik yardımı içermektedir. DEHB'li çocuklara yaklaşımda belki de bu mantığı tersine çevirmek gereklidir: onları çevreye uydurmak yerine, DEHB'lileri merkez alarak ve onlara göre metod ve materyalleri uydurarak ya da geliştirerek daha olumlu sonuçlar alınabilir.

Sanat Eğitimcileri , Psiko- terapistler ya da Terapatik Rekreasyon uzmanları bu özel durumlu çocuklara uyarak, çeşitli etkinliklerle; onların olumsuz sonuç verebilecek: dikkat eksikliği, aşırı hareketlilik, sosyal uyumsuzluk gibi özelliklerini rehabilite edebilirler. Önerilen Spor-Sanat Platformu bu tür özel çocukların ihtiyaçlarına uygun olarak; onların gerçek hayat, öğrenme ve oyun ortamında bulamadıkları ve bu yüzden de yüksek düzeydeki enerjilerini boşaltamadıkları bazı imkan ve mekanlar düşünülerek tasarlanmıştır. Bu tasarı plan- platform: bir tırmanma platformu, büyük resim yüzeyleri oluşturan bir fon mekan ve güvenliği sağlamak için şişme botlar ve yardımcı tırmanma materyallerinden oluşmaktadır. Bazı tırmanma duraklarında resim malzemeleri konarak bu noktalarda, çocuğun doğaçlama olarak resimler oluşturması, burada renk fırça seçiminde özgür olması; fiziksel olarak dinlenirken bu boşalma anını sanatsal etkinlikle de ruhsal doyumla bütünleştirmesi ve rahatlamış olarak etkinliği tamamlaması hedeflenmektedir. Bu çalışmaya, geçtiğimiz yıllarda gerçekleştirilen tırmanarak yapılmış pek çok performans ve resim sanatı, eski çağlardan beri kaya yüzeylerine gerçekleştirilen resim , rölyef ve heykel gibi sanatsal çalışmalar ile DEHB'li çocukların bitmek tükenmek bilmeyen ve olumlu yöne kanalize edilmesi gereken enerjileri esin kaynağı olmuştur.

Bilindiği gibi DEHB'li bireylerle Üstün Yeteneklilerin kişilik özellikleri arasında ve DEHB'le yaratıcı kişilik özellikleri arasında ilgiler ve koşutluklar bulunmuştur. DEHB'li bireylerin pek çoğu sanatta ya da bilimde üstün yetenek gösterecek kişiler olabilirler. Sanatsal ve bilimsel yaratıcılık beyinde benzer yolları takip etmekte ve yaratıcı süreç her iki kanal içinde iyileştirici ve geliştirici etki sağlamaktadır. Bu çocukların belki hepsi sanatçı ya da bilim insanı olmayacaklardır ama bu sayede bilişsel, zihinsel ve ruhsal gelişimlerine ve yaratıcılıklarına katkı sağlanacaktır. El- beyin -göz ; beden ve ruh işbirliği oluşturulacaktır. Daha sonra aynı zamanda projelendirilecek ve hayata geçirilecek olan bu öneri platform ve etkinlik sayesinde bu tür bireyler, sanatsal etkinliklerle belki gelecekteki rollerine hazırlanacakları bir ortam bulacak; belki sağaltımlarına katkı sağlayacak, belki de çocuk olarak mutlu dakikalar geçirerek rekree ve rehabilite olacaklardır.

Geçerliliği hala tartışmalı olan ilaçla tedavi yöntemleri yerine rehabilitasyon ve eğitim yöntemleri ile bu çocukların uyum sorunlarını çözmek, akademik ve sosyal başarılarını arttırmak, kendileri ile barışık olmalarını sağlamak, aidiyet ve güven duygularını geliştirmek; Tıp bilimi yanı sıra diğer bilim dallarının da ortak çalışmaları ve tamamlayıcı sağlık hizmetleri sayesinde mümkün olacaktır. Bir toplumun dahilik potansiyelinin ne kadar az olduğu ve bu potansiyel içinde özel eğitime ihtiyaç duyanların da bulunabileceği düşünülürse bu spor-sanat platformu ve etkinliğinin bir lüks değil ihtiyaç olduğu anlaşılır. Bu tür çocuklara ve gençlere özel hizmetler vermek ; imkan ve mekan yaratmak toplumun geleceğine yatırım yapmak demektir.

Anahtar kelimeler: *DEHB, resim-iş eğitimi, sanat eğitimi, beden eğitimi, yaratıcılık, terapatik rekreasyon*

Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarında Bulunan Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Dr. Oktay TAYMAZ-SARI*, Müslüm YILDIZ**, Bora AKDEMİR***, Beyza CİNOĞLU****

Kaynaştırma öğrencilerinin bağımsız yaşam becerilerini kazanmaları ve günlük yaşamları boyunca içinde bulundukları ortamlara uyum sağlamaları, kaynaştırma programlarının başarıyla yürütülmesine bağlıdır. Sınıf öğretmenleri tarafından uygulanan kaynaştırma programları neticesinde, sınıflarında bulunan kaynaştırma öğrencilerinin başarıya ulaşmalarında, sınıf öğretmenlerinin sınıflarında bulunan kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarının büyük etkisi vardır. Bu gereksinimden yola çıkılarak yapılan bu çalışmanın genel amacı, sınıf öğretmenlerinin sınıflarında bulunan kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarının incelenmesidir. Bu amaçla 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin farklı illerinde, okul öncesi, ilkokul ve ortaokul düzeyinde görev yapan sınıf öğretmenlerine ulaşılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu" ve yirmi iki sorudan oluşan "Görüşme Formu" kullanılmıştır. Görüşme formunun ilk on bir sorusu kapalı uçlu olup diğer sorular açık uçludur. Görüşme formuna dahil edilen sorular ile sınıf öğretmenlerinin, ne kadar süredir kaynaştırma öğrencilerinin dersine girmekte oldukları, kaynaştırma öğrencileriyle olan iletişimleri, kaynaştırma öğrencilerinin ders işleyişini nasıl etkilediği, bu doğrultuda velilerin bakış açısı, kaynaştırma öğrencilerinin diğer öğrencileri hangi yönde ve nasıl etkiledikleri, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma konusunda hangi alanlarda desteğe ihtiyaç duydukları, kaynaştırma öğrencilerinin sınıf öğretmenlerine olan etkileri ve sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinin aileleriyle olan görüşmeleri gibi konular ele alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma öğrencilerini "bir kaynaştırma öğrencisi olarak" ve "bir birey olarak" ayrı ayrı nasıl değerlendirdikleri de incelenmiştir.

"Kişisel Bilgi Formu" ve "Görüşme Formu" aracılığıyla şu ana kadar elde edilen bulgulardan; kaynaştırma öğrencisinin sınıfta bulunması diğer öğrencileri olumsuz olarak etkilemediği, kaynaştırma öğrencisinin akademik konuların işlenişinde zorlandığı, gerekli materyal ve çevre düzenlemesi sağlandığı takdirde ders akışında çok fazla problem olmadığı, kaynaştırma öğrencisinin ailesiyle sık sık bilgi alışverişinde bulunulduğu bilgilerine ulaşılmaktadır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin tamamına yakını kaynaştırma konusunda desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Söz konusu ihtiyaç duyulan desteğin ise büyük çoğunluk tarafından "eğitim" olarak ifade edildiği görülmüştür. "Elinizde her türlü olanak olsa kaynaştırma öğrencisi için ne tür düzenlemeler yapılmasını sağlardınız?" sorusuna sınıf öğretmenleri çoğunlukla, okullarında görevli bir özel eğitim öğretmeninin bulunmasını, profesyonel bir danışmanlık hizmetinin verilmesini sağlamak istedikleri yönünde cevaplar vermişlerdir.

Görüşme formunun bazı sorularına verilen cevaplardan anlaşıldığı üzere, sınıf öğretmenleri kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu sınıflarda, sınıf yönetimi konusunda çeşitli güçlükler yaşamaktadırlar. Bu güçlüklerin büyük çoğunluğunu sınıflarda öğrenciler tarafından sergilenen problem davranışlar oluşturmaktadır. Bunun nedeni olarak da sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik çok boyutlu hazırlık (materyal, çevre, aile, normal gelişim gösteren çocuklar) çalışmalarına yeteri kadar önem vermedikleri öngörülmektedir.

Anahtar kelimeler: *sınıf öğretmeni, kaynaştırma öğrencisi, tutumlar*

*Dr. Marmara Üniversitesi, e-posta: oktaysari@marmara.edu.tr
**Öğretmen Hayriye Kemal Kusun Özel Eğt. Uyg. Ok. ve İş. Uyg. Okulu, e-posta: muslumyildiz@windowslive.com
***Öğretmen Hamit İbrahimiye Özel Eğt. Uyg, e-posta: boraakdemir@marun.edu.tr
****Öğretmen Mehmet Zeki Obdan Ortaokulu, beyza_876@hotmail.com

Otizmli Bir Çocuğa Motivasyon Sistemi İle Kesme Becerisinin Öğretimi

Sandra PASENSYA DUENYAS, Nihan ADANUR YURTSEVER, Kumru ARMAĞAN, Neslihan KAYA, Neslihan ÇIKRIKÇI

sandra.pasensya@tohumotizm.org.tr, nihan.adanur@tohumotizm.org.tr, kumru.armagan@tohumotizm.org.tr, neslihan.kaya@tohumotizm.org.tr, neslihan.cikrikci@tohumotizm.org.tr

Tohum Otizm Vakfı, İstanbul, Türkiye

Kesme becerisi, çocuklarda görsel ve fiziksel koordinasyonun bütünlüğü ile ince motor becerilerinin gelişimini sağlamaktadır. Bu araştırmanın konusu, kesme becerisinin motivasyon sistemi ile öğretimi olup, öğretim süreci, ipucu sunma ve ipucunu geri çekme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, kesme etkinliği için tasarlanan üç boyutlu motivasyon sisteminin etkililiği araştırılmıştır.

Bu araştırma, Tohum Otizm Vakfı'nda öğrenim gören 6 yaşındaki bir öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Kesme etkinliğinde, hedef davranış, daire şeklini kesme olarak planlanmıştır. Motivasyon sistemi ise materyalin içine gömülmüştür. Ön daire şeklinin ortasında cips resminin bulunduğu yuvarlak kağıt ile, arka yüzü resimsiz yuvarlak kağıdın arasına yenilebilinir cips konup çevre kısmından yapıştırılmıştır. Öğrenim kriteri 0,5 cm olup, öğrencinin daire çizgisinden itibaren 0,5 cm dışına taşmadan kesmesi hedeflenmiştir. Öğrenci, kritere uygun olarak, cips resminin çevresindeki daire çizgisini takip ederek kesmekte, daireyi kestiğinde ise, kağıdın orta kısmına yerleştirilmiş cips öğrencinin önüne düşmektedir. Öğretim yöntemi, ipucu sunma ve ipucunu geri çekmedir. Öğrenci, her bağımsız ve kritere uygun kestiğinde önüne düşen cipsi yemeye hak kazanmıştır. Her yanlış tepkide ise fiziksel ipucu kullanılmıştır. İpuçları, uyaran kontrolünü, ipucundan hedef davranışı kontrol eden uyarana geçirmek amacıyla aşamalı olarak geri çekilmiştir. Etkinlik, her gün serpiştirilmiş denemeler halinde çalışılıp, gün boyunca 10 deneme uygulanmıştır. Araştırma, tek denekli yöntemlerden ABAC modeli ile çalışılmış olup, motivasyon sisteminin etkililiği sembol pekiştirme sisteminin kullanımı ile karşılaştırılmıştır. Başarı oranı, on tepki üzerinden hesaplanmaktadır. Öğrencinin verdiği doğru tepki sayısı, toplam tepki sayısına bölünüp yüzle çarpılarak başarı yüzdesi hesaplanmıştır.

Kesme etkinliğinin performans değerlendirmeleri, her hafta düzenli olarak kaydedilmiştir. ABAC modeli kullanılarak gerçekleştirilen araştırmaya, Temmuz 2013 de başlanıp, Mart 2014'te sonlandırılmıştır. 8 ay boyunca süren etkinliğin, öntesti ve genellemesi %0 olarak kaydedilmiştir. A_1 başlama düzeyi evresi, 5 haftadan oluşmaktadır. İlk iki hafta %0, üçüncü hafta %10 ve son iki haftasında da %0 kaydedilerek, kararlı veri aşaması tamamlanmş ve bağımlı değişkene ilişkin gözlem yapılmıştır. Birinci uygulama evresi (B) sembol pekiştirme sisteminin performans verilerine dayanmaktadır. Bu evre, altı veri noktasından oluşmaktadır. İlk hafta %30, ikinci ve üçüncü hafta %50, dördüncü hafta%40, beşinci hafta %50 ve altıncı hafta %30 olarak kaydedilmiştir. A_2 başlama düzeyinde ise üç boyutlu motivasyon sistemine geçmeden önce sekiz hafta boyunca kararlı veri alınmıştır. İlk hafta %10, ikinci hafta %40, üçüncü ve dördüncü hafta %50 ve sekizinci haftanın sonuna kadar %40 performans kaydedilmiştir. C evresi, daire materyalinin içine yerleştirilen cips ile oluşturulmuş üç boyutlu motivasyon sisteminin verilerine dayanıp, beş hafta sürmüştür. C evresinde devamlı bir artış gözlemlenerek, birinci hafta %40, ikinci hafta %50, üçüncü hafta %60, dördüncü hafta %70 ve beşinci hafta %100 veri alınmıştır. Öğrenci %100 performans gösterdiğinde genelleme olarak planlanan iki boyutlu daire şeklini kesme becerisinin verisi alınıp, %100 olarak kaydedilmiştir. Gözlemciler arası güvenilirlik verileri ise ön test uygulamasında, öğretim aşamaları sırasında ve son test uygulamasında alınmış olup, %100 olarak kayıtlara işlenmiştir.

Araştırma bulguları, kesme becerisinin öğretiminde, somut pekiştireç ile hazırlanan motivasyon sisteminin, dönüştürülebilinir sembol pekiştirme sistemine oranla daha etkili olduğunu ve öğrenmeyi kolaylaştırdığını göstermektedir. Elde edilen bulgular, doğru ve etkili kullanılan somut pekiştireçli bir motivasyon sisteminin etkileşimi düşük çalışılan kesme becerisinin üzerindeki etkililiğini kanıtlamıştır.

Anahtar kelimeler: *otizm, kesme becerisi, motivasyon sistemi, sembol pekiştirme sistemi*

Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Bir Öğrenme Modeli Bilsem Öğrenme Modeli Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi Örneği

Didem ÖZKAN

MEB Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi, Ümitköy-Çankaya, Ankara-TÜRKİYE

didemakefe10@gmail.com

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı devlet ve özel okullarına devam eden, uygulanan müfredattan yeterince yararlanamayan üstün yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin bilincinde olmaları ve kapasitelerini geliştirip en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla belirli kriterlerde seçilmiş öğretmenlerle bilim ve sanat alanlarında zenginleştirici aktiviteler ve atölyelerle eğitim veren merkezler kurulmuştur. Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi ilk kurulan merkezdir.

Merkezde uygulanan modelde 5 boyut (üstün yeteneklilerin eğitimi boyutu, bilim sanat iş boyutu, proje boyutu, grup boyutu, bireysel boyut) ve 5 program basamağı. (uyum, destek eğitimi; bireysel yetenekleri fark ettirme, ,özel yetenekleri geliştirme ve proje üretimi) mevcuttur Temel hedef öğrencilere proje geliştirme, uygulama ve değerlendirme basamaklarını yaparak yaşayarak öğretmektir. Programların ilk iki basamağında yarı yapılandırılmış etkinlikler daha sonra ki basamaklarda öğrencilerin etkinlikleri kendilerinin yapılandırarak ilerlemeleri sağlamaktadır. Proje hazırlama aşamaları sırasında belirlenen öğrenim ihtiyaçlarına yol göstermek üzere öğretmenleri dışında kurum dışı uzmanlara başvurulur. Merkezde laboratuvarlar (Fizik Kimya Biyoloji), bireysel çalışma odaları, bilgisayar hizmetleri ve proje çalışmaları için gerekli tüm malzemeler bulunmaktadır. Programların içeriğine bağlı olarak merkez dışı alanlar kullanılmaktadır. Tüm programlarda öğrenciler rehberlik uzmanları ve öğretmenleri tarafından ruhsal, bilişsel ve yetenek alanlarına göre gözlemlenir.

BİLSEM Öğrenme modelinde Programlar eğitim boyutunda farklılaştırma ve zenginleştirme, bilim sanat iş boyutunda bilgi paylaşımı, problem konusunda hemfikir olma, destek sağlama, yaratıcı beyinlerden yararlanma, bireysel boyutta problem bulma, formüle etme, grup boyutunda; araştırma, planlama, uygulama, değerlendirme, proje boyutunda hedefler süreç raporlandırma şeklinde hazırlanmaktadır.

Öğrencilere alternatif çözümler, eleştirel düşünme, karar verme, iletişim, grupla çalışma, bilimsel çalışma yöntemleri, araştırma yöntemleri, problem çözme öğrenme yöntemleri becerilerinin geliştirilmesine yönelik olarak beceriler kazandırılır.

Anahtar kelimeler: *Ankara Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi, üstün yetenekliler; Bilsem Öğrenme Modeli, proje*

Değerler Eğitiminde Örnek Bir Çalışma: Değerlerle Engelleri Aşarım

Halil Yavuz EZGİNCİ

Meram Çayırbağı Tahsin Özlem Bengisu Emiroğlu İlkokulu Sınıf Öğretmeni, Meram-Konya

hezginci@hotmail.com

Geçmişte ahlâk eğitimi, karakter eğitimi gibi adlar altında verilen eğitimin güncel ve geliştirilmiş şekli olan değerler eğitimi, son yıllarda eğitimin önemli konularından biri olmuştur (Önder, 2011: 164; Keskin, 2008: 19). Değerler eğitimi kalbe, zekâya ve iradeye hitap etmeli ve amacı iyiliği sevdirmek, tanıtmak, istetmek olmalıdır. Değerler yaşantıyla öğrenilir. Bu nedenle sadece bilişsel alana hitap eden bir eğitimle değerleri öğretmemiz mümkün değildir. Bilişsel hedeflerinin yanında vatansever olmak, saygılı olmak, dürüst olmak ve adil olmak gibi birçok duyuşsal hedefi vardır. Beane (1990) duyuşsal eğitimin sosyal ilişkiler ve kişisel çıkarların bütünleşmesiyle ilgili bilgi, beceri ve değerleri içerdiğini belirtir. Ona göre benlik algısı, değerler, ahlak, etik, inançlar, sosyal eğilimler, takdir duyguları, beklentiler ve tutumlar duyuşsal eğitim içindedir (Bacanlı, 2005).Bu öngörü ile toplumda önemli bir teşkil eden engelli bireylerle normal öğrenimdeki bireylerin kaynaştırılarak bir eğitim programında yer almaları sağlanmıştır. Çalışma 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılı 2. Döneminde Meram Çayırbağı Tahsin Özlem Bengisu Emiroğlu Ortaokulu 5-A Sınıf öğrencileri ile Maraşal Mustafa Kemal İlkokuluna devam eden otistik öğrencilerle birlikte drama çalışmaları yapılmıştır. Engellilerin toplum hayatının bir parçası olduğunu öğrencilere kazandırmak, Etik değerleri düşünen, tanıyan, mutlu bireylerin oluşturduğu kendisiyle barışık, kibar, düzenli, sevgi dolu, sakin, saygılı bireyler yetiştirmek hedeflenmiştir. Etkinliğin 2. Aşamasında ise drama çalışmalarına aile bireyleri de katılarak Anne, baba ve çocuk ilişkisi daha etkin kılınmıştır. Özellikle Aile yaşamını daha çekici hale getirilerek, Anne ve babalara duygusal destek sağlanmıştır.

Araştırma sonucunda velilerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Transkript edilen veriler, içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılan çalışmalarda öğrencilerin çalışmalardan zevk aldıkları otistik öğrencilerle empati kurarak etkinliklere katılabileceklerini anlamışlardır.

Anahtar kelimeler: *değerler eğitimi, otistik öğrenciler, drama çalışmaları, veli görüşleri*

İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Kaynaştırma Uygulamalarında Ekip Çalışması ve İş Birliği

Hüseyin KOÇ[1], Çiğdem KOL[2],Yunus YILMAZ[3], Hasan GÜRGÜR[4]

[1]Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim AD, Eskişehir Türkiye, huseyinkoc@anadolu.edu.tr
[2]Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim AD, Eskişehir Türkiye, cigdemkol@anadolu.edu.tr
[3]Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim AD, Eskişehir Türkiye, yunus0ylmz@gmail.com
[4]Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim AD, Eskişehir Türkiye, hasangurgur@anadolu.edu.tr

İşitme engelli çocuklar için kaynaştırma uygulamalarının geçmiş yıllara oranla çok daha fazla uygulandığı bilinmektedir. Söz konusu bu uygulamaların başarılı olabilmeleri için, ekip çalışmaları ve bu ekiplerin rol ve sorumluluklarının somut olması ve sürecin nitelikli şekilde yerine yürütülmesi gerektiği alanyazında sıklıkla vurgulanmaktadır.

Yapılan çalışmalarda ekip çalışması ve iş birliği kavramlarının aynı şeyi ifade etmedikleri vurgulanmıştır. Dolayısıyla bir işi yürütmek için kurulan ekibin her zaman iş birliği içerisinde çalıştığını söylemek mümkün değildir. Özellikle işitme engelli çocukların kaynaştırma öncesi ve kaynaştırma süresince uygun eğitim alabilmeleri için farklı türde ekip çalışmalarının gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda kurulan ekiplerin nitelikli bir iş birliği içerisinde çalışması gerektiği vurgulanmaktadır. Nitelikli bir iş birliği süreci yürütebilmek için öncelikle grup liderinin uygun liderlik vasıflarına sahip olması gerekliliği savunulmaktadır. İyi bir liderin, duruma uyum sağlama, sosyal çevreyi değiştirme, hırslı olma, başarı merkezli olma, sorumluluk alabilme, stresle baş edebilme gibi yetilerinin yanında özellikle iş birliği yapabilme ve iş birliğine açık olma özelliklerini taşıyor olması gerekmektedir. Bununla birlikte ekiplerde birlikte çalışma yürütecek kişilerin de ekip çalışmasına uygun ve iş birliğine açık kişilik özelliklerine sahip olmaları gerektiği belirtilmektedir. Ekibin sağlıklı bir şekilde işleyip iş birliği içerisinde çalışmaları için de ekip kurulmadan önce ve ekibin kuruluşu esnasında birlikte çalışacak kişilerin rol ve sorumlulukları dikkatli bir şekilde belirlenmeli, grup içerisindeki hiyerarşiye ve saygınlığa dikkat edilmeli, ekibin nasıl işleyeceği ve rol ve sorumluluklar baştan belirlenmelidir. Süreç içerisinde oluşabilecek karmaşayı engellemek ve ekip üyelerinin birbirleriyle olan iletişimlerini ve etkileşimlerini sağlıklı kılmak için bunun çok önemli olduğu alanyazında vurgulanmıştır.

Bu çalışmanın amacı da işitme engelli çocuklara yönelik yürütülen kaynaştırma uygulamalarında gerçekleştirilmesi gereken; tanılama, değerlendirme, yerleştirme, planlama ve BEP ekiplerinin ve üyelerinin rol ve sorumluluklarının yasal düzenlemeler ve alan yazından yararlanılarak betimlemektir, Bunun yanı sıra bu çalışmanın sonuçlarından yola çıkarak başarılı kaynaştırma uygulamalarında ekip çalışmalarının, iş birliği süreçlerinin niteliğine ilişkin öneriler geliştirilecektir.

Anahtar kelimeler: *işitme engelliler, ekip çalışması, iş birliği*

Kaynaştırma Uygulamalarındaki İşitme Engelli Öğrencilere Yönelik Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Ekibinin Çalışma Süreci

Çiğdem KOL[1], Yunus YILMAZ[2] Hüseyin KOÇ[3], Hasan GÜRGÜR[4]

[1]Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim AD, Eskişehir Türkiye, cigdemkol@anadolu.edu.tr
[2]Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim AD, Eskişehir Türkiye, yunus0ylmz@gmail.com
[3]Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim AD, Eskişehir Türkiye, huseyinkoc@anadolu.edu.tr
[4]Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim AD, Eskişehir Türkiye, hasangurgur@anadolu.edu.tr

Son yıllarda teknolojik gelişmeler, erken tanı ve cihazlandırma, yasal düzenlemeler ve sivil toplum örgütlerinin baskıları sonucunda işitme engelli öğrencilerin yaygın olarak genel eğitim ortamlarında kaynaştırma uygulamalarına dahil oldukları bilinmektedir.

Alanyazında kaynaştırmaya yerleştirilen işitme engelli öğrencilere uygun eğitim fırsatları oluşturmak için onların ihtiyaçları doğrultusunda eğitim programları hazırlamanın öğrencilerin gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunduğu belirtilmektedir. Bu katkı ve nitelik için eğitim programlarını özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda düzenleyerek Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlamak ülkemizde ve tüm dünyada yasal bir zorunluluktur. Bu yasal zorunluluk çerçevesinde BEP; her bir özel gereksinimli öğrenci için yazılı olarak, bireyin bağlı olduğu eğitim kurumunda oluşturulan birim tarafından geliştirilmiş olan ve özel gereksinimli öğrencilerin, öğretmenlerin, ana babaların gereksinimlerini karşılamak için geliştirilen özel eğitim programları olarak tanımlanmaktadır.

Genel olarak BEP, kişilerin gereksinimleri doğrultusunda yapması gerekenleri nasıl, kiminle, nerede, hangi sürede yapılacağının somutlaştırıldığı, sistematik hale getirildiği bir sözleşme niteliğinde belirtilebilir. Diğer yandan BEP'in geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla BEP ekibinin niteliğinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Alanyazın incelendiğinde özellikle işitme engelli öğrencilere yönelik BEP geliştirme çalışmalarına ilişkin uluslar arası ve ulusal çok az kaynak ve araştırma bulunduğu dikkat çekmektedir. Bu açıdan işitme engelli öğrencilere yönelik BEP geliştirme ekiplerinin çalışma sürecinin nitelikli eğitim bağlamında acil olarak ele alınması gerektiği söylenebilir.

Bu sununun, BEP'in uygun geliştirilmesi ve bu süreçte ekip üyelerinin sorumluluklarını yerine getirmelerine yönelik özellikleri alanyazından yararlanılarak ortaya koymak açısından önemli olduğu düşünülebilir. Böyle bir incelemenin BEP geliştirme ekiplerine yol gösterici olacağı söylenebilir. Bu düşüncelerden hareketle bu sununun amacı, kaynaştırma uygulamalarındaki işitme engelli öğrencilere yönelik BEP geliştirme ekibinin süreci nasıl yürüttüğünü alanyazından yararlanılarak betimlemektir. Gerçekleştirilecek betimleme ile işitme engelli öğrencilere yönelik BEP geliştirecek ekiplerin süreci nitelikli yürütmelerine ilişkin öneriler sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *işitme engeli öğrenciler, kaynaştırma uygulamaları, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları, BEP geliştirme ekibi*

Gelişimsel Kekemeliği Olan, Gelişimsel Kekemelik Başladıktan Sonra Spontan İyileşme Gösteren ve Yaş ve Cinsiyetleri Eşleştirilmiş Tipik Gelişim Gösteren Çocuklardaki Mizaç Özelliklerinin Karşılaştırılması

R.Sertan ÖZDEMİR, Ayşe AYDIN

AnadoluÜniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, Eskişehir, Türkiye

sertano@anadolu.edu.tr, aysea@anadolu.edu.tr

Çocuklarda mizaç özelliklerini araştıran araştırmacılar bireysel farklılıkların ve çevrenin çocukların davranışlarını şekillendirmedeki rolüne dikkat çekmektedirler. Mizaçla ilgili araştırmalar özellikle stres altında uyanan davranışları, davranışsal ve fizyolojik örüntüler (örn., yeni durumlar, tanıdık olmayan kişilerle etkileşim, yoğun uyaran gibi) ve belirli uyaranlara verilen koşullu tepkilere odaklanmaktadırlar (Gray, 1987; Strelau, 2001).

Son yıllarda pek çok araştırmacı mizacın gelişimsel kekemelikteki potansiyel rolü üzerine odaklanmaktadır. Daha önce yapılan çalışmalarda tipik gelişim gösteren ve kekeleyen çocukların mizaç farklılıkları araştırılmış (Anderson ve ark., 2003; Zebrowski & Conture, 1998; Wakaba, 1998) ve kekemelik ve mizaç arasında etkileşimsel bir ilişkinin varlığı belirlenmiştir. Bu çalışma bulguları genel olarak kekeleyen çocukların tipik gelişim gösteren yaşıtlarına göre inhibisyon kontrolü veya yeni durumlara adapte olabilme gibi kendini düzenleme (self-regulation) bileşenlerinde daha düşük bir performans gösterirken, reaktivite ile ilişkili bileşenlerde daha yüksek bir performans gösterdikleri bulgularına ulaşılmıştır.

Mizaç, kekemelik üzerindeki stres ve spesifik stresörlerin etkilerini anlamak adına da önemlidir. Kekemeliğin durumsal streslere verilen duygusal reaksiyonlardan kaynaklanabileceği öne sürülmüştür (Peters & Hulstijn, 1984; Simpson, & Sussman, 1994; Onslow, & Packman, 1999; Alm, 2004a; Blood, Blood, Bennett, Ezrati-Vinacour & Levin, 2004; Menzies). Mizaç farklılıkları kişilerin öğrenme işlemlerine ve deneyimlerine olan yatkınlıklarını etkileyebilir. Örneğin, dışa dönüklük gibi bazı spesifik mizaç özellikleri kişileri belirli klasik ve edimsel koşullanmalara yatkın kılabilir (Gray, 1991) ve bu davranışların kekemelikteki kompanse edici davranışlar ve diğer davranışların gelişimlerinde önemli bir rolü olduğu bilinmektedir (Brutten & Shoemaker, Bloodstein, 1995; 1967; Kamhi, 2003).

Bu araştırmada kekemeliği olan ve Dİlkom'a başvuran 3-7 yaş aralığındaki çocuklar ile yaş ve cinsiyetleri eşleştirilmiş tipik gelişim gösteren yaşıtlarına Çocuk Davranış Ölçeği uygulanmış ve tüm alt testlerdeki sonuçlar iki grup arasında karşılaştırılmıştır.

Anahtar kelimeler: *gelişimsel kekemelik, mizaç, risk faktörleri*

Zihin Engelliler Öğretmenliği Öğretmenlik Uygulaması Derslerinin Yürütülmesine Yönelik Paydaş Görüş ve Önerileri

Yrd. Doç. Dr. Arzu TANRIVERDİ KIŞ, Öğrt. Gör. Sevda CEBECİ

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

Öğretmen yetiştirme süreç içinde toplumun gereksinimlerine, ekonomik sistemlere ve en önemlisi eğitim sistemlerinde oluşan değişimlere bağlı olarak değişiklikler göstermektedir. Bu değişimleri bilimsel araştırmalarla izlemek, değerlendirmek ve gereksinimleri karşılayacak şekilde düzenlemeler yaparak sistemin verimini artırmak bir gerekliliktir. Özel eğitim alanında ortaya çıkan farklı gereksinimleri karşılamak amacıyla bu alanda yer alan öğretmen yetiştirme programları da paralel olarak yenilenmektedir. Bu yenilikler içinde yapılan son düzenlemelerden birisi ise Öğretim Uygulaması I-II derslerinin Öğretmenlik Uygulaması I-II olarak değiştirilmesinin olduğu görülmektedir. Bu uygulama 2009-2010 öğretim yılı içinde Özel Eğitim Bölüm'lerinde uygulanmaya başlanmıştır. Zihin Engelliler Öğretmenliği (Z.E.Ö.) Ana Bilim Dalları'nda (A.B.D.) uygulamaya giren bu derslerin 1. yıl sonunda değerlendirilerek daha verimli şekilde nasıl yürütülebileceği hakkında bilgi toplanması bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. Z.E.Ö. programında uygulanan genel programın öğretmenlik uygulaması derslerinde izlenmesi, değerlendirilmesi ve sonuçları incelenerek yapılabilecek değişikliklerin belirlenmesi bu araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme yöntemlerinden odak grup görüşme tekniği kullanılmıştır. Öğretmenlik Uygulaması I-II derslerinin yürütüldüğü okullarda bu uygulamaya katılan Z.E.Ö. IV. sınıf öğrencilerinden, uygulama okullarında çalışan öğretmenlerden ve dersi yürüten öğretim elemanlarından gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul edenler araştırmanın katılımcı grubunu oluşturmaktadır. Katılımcı grupları uygulamadaki görevlerine göre sınıflandırılmıştır. Z.E.Ö. IV. sınıf öğrencilerinden gönüllü olan öğrenci sayısı görüşme ve görüşme kayıtlarının sağlıklı olması amacıyla iki odak grup oluşturulacak şekilde gruplanmıştır. Bu gruplara katılan öğrenci sayısı ise 24 öğrenci katılmıştır. Öğretmenlik uygulaması dersini ve önceki programda yer alan öğretim uygulaması derslerini uzun süredir yürüten bir eğitim uygulama okulu ve bir ilköğretim okulu öğretmenlerinden gönüllü olan 12 öğretmen ile iki ayrı odak grup oturumu düzenlenmiştir. Son olarak, öğretmenlik uygulaması dersini yürüten Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Bölümünden 5 öğretim elemanı araştırmaya katılmıştır. Bu odak grup görüşmelerinden elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilecek ve sonuçlar yorumlanacaktır.

Anahtar kelimeler: *öğretmen yetiştirme, öğretmenlik uygulamaları, özel eğitim*

Görme Yetersizliği ve Ek Yetersizliği Olan Bireylerin Kullandıkları Jestlerle İlgili Araştırmaların İncelenmesi

Pınar ŞAFAK, Derya UYAR

Yrd. Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Türkiye; mepsafak@gmail.com
Öğretmen, MEB Türkiye; deryauyar85@hotmail.com

Jestler, konuşmanın varlığında ve konuşmanın olmadığı durumlarda kişiler arasında iletişimi sağlamakta ve güçlendirmektedir. Başka bir deyişle jestlerin amaçlı iletişim davranışı olarak kullanımı, iletişim aşamalarından dil öncesi dönemde başlamakta; dil döneminde devam ederek konuşma ile eş zamanlı olarak da kullanılmaktadır. Dil öncesi dönemden itibaren kullanılan jestler, çeşitli iletişim amaçlarını gerçekleştirmekle birlikte hangi kültürde olursa olsun kullanımının var olduğunun bilindiği iletişim işlevleridirler (Acredolo ve Goodwyn, 1988).

Jestler genel anlamda ince ve kalın motor becerilere dayanmaktadır. Iverson ve Thal (1998) jestleri; iletişim amaçlı üretilen, genellikle parmakların, ellerin ve kolların kullanımı olarak bilinen ancak yüz özelliklerini (örneğin yemek için ağız şapırdatma) ve vücut hareketlerini de (örneğin atçılık oynamak için zıplamak) içeren davranışlar olarak tanımlamaktadırlar. Alan yazın incelendiğinde jestlerin farklı sınıflamalarının yapıldığı (örneğin Acredolo ve Goodwyn, 1988; Iverson ve Thal, 1998) ve normal gelişim gösteren ile farklı yetersizliklere sahip bireyler üzerinde araştırıldığı görülmektedir (örneğin Crais ve ark., 2004; Iverson, 1999; Töret, 2010).

Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin kısıtlı görmelerinin olması, sonradan ya da doğuştan görme duyusundan tamamen yoksun olmaları gibi görmeleri ve görme ile ilgili yaşantılarının birbirlerinden farklılaşmasıyla söz konusu bireyler, çevrelerindeki insanların iletişim davranışlarını görme, anlama ve kendilerini ifade etmede eksiklik yaşayabilmektedirler. Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin, bazı iletişim davranışları konusunda dezavantajlı olmaları iletişim davranışlarının gelişmesini etkilemektedir. Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin görmedikleri ya da sınırlı düzeyde anladıkları iletişim davranışlarından birisi jestlerdir. Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin jestleri kendi yaşantılarına uyarlayarak iletişim sürecinde amaca yönelik kullanmaları yönünde alan yazında çeşitli görüşler yer almaktadır. Bu görüşler görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin kendilerine özgü jestler kullandıkları ya da sınırlı düzeyde jest kullandıkları (Iverson, 1999; Iverson ve Goldin-Meadow, 1997) yönündedir. Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin jest kullanımlarına yönelik alan yazındaki önemli düşüncelerden birisi, jestleri hiç görmemiş bir kişinin jestleri kullanıyor olmasının jestlerin gerçekten iletişim için anlamlı, amaca yönelik davranışlar olduğu ile ilişkisinin kurulmasıdır (Iverson ve Goldin-Meadow, 1997).

Görme yetersizliği olan bireylerin kullandıkları jestlerin incelendiği araştırmaların bir çalışmada toplanması ve bu araştırmalara ilişkin bilgilerin bir arada sunulması, görme yetersizliği olan bireylerle ilgilenen kişilere söz konusu bireylerin iletişim özellikleri konusunda bilgiye ulaşmalarını kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma, görme yetersizliği olan bireylerin jestleri konusunda Türkiye'deki eksikleri ortaya çıkaracağından ilerideki araştırmalar için araştırmacılara yol gösterici olacağı söylenebilmektedir.

Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin kullandıkları jestlerin incelendiği araştırmaların belirlenmesi için internet aracılığıyla EBSCOHost, ERIC, PsychInfo veri tabanları, internet arama motorları ve Türkiye'deki araştırmalara yönelik tez taraması için YÖK Ulusal Tez Tarama Merkezi internet sitesinden "jest/gesture, blind/kör, görme engelli/visually impaired, communication/iletişim gibi anahtar kelimeler kullanılarak tarama yapılacaktır. Araştırmaların belirlenmesinde ulaşılan çalışmaların görme yetersizliğinden etkilenmiş, görme ve ek yetersizliği olan ile görmeyen-işitmeyen bireyler ile yapılmış olmaları göz önünde bulundurularak seçim yapılacaktır. Tarama sonrasında seçilen araştırmalar içindeki kaynaklar da incelenerek elektronik tarama esnasında belirlenemeyen çalışmalarda dahil edilecektir. Elektronik erişim olmayan araştırmalar için üniversite kütüphaneleri, dergi ve yazarlar ile iletişime geçilerek ulaşılmaya çalışılacaktır. Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin kullandıkları jestlerle ilgili belirlenen araştırmalar konularına göre sınıflandırılacaktır. Konularına göre yapılan sınıflamaların altında hangi araştırmaların bulunduğu, bu araştırmaların yılı, çalışma grubu, yöntemi ve bulgularına ilişkin bilgiler tablolar halinde verilecektir. Benzer ve farklı özellikler taşıdığı düşünülen araştırmalar karşılaştırmalı olarak incelenecek, araştırma bulgularına yönelik sonuçlar verilerek yorumlanacaktır.

Anahtar kelimeler: *görme yetersizliği, jest, iletişim*

Kaynakça

Acredolo, L., and Goodwyn, S. (1988). Symbolic gesturing in normal ınfants. *Child Development, 59*, 450-466.

Crais, E. R., Douglas, D., and Campbell, C. (2004). The intersection of gestures and intentionality. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 47, 678-694.

Iverson, J. M. (1999). How to get to the cafeteria: Gesture and speech in blind and sighted children's spatial descriptions. *Developmental Psychology*, *35*(4) 1132- 1142.

Iverson, J. M., and Goldin-Meadow, S. (1997). What's Communication got to do with ıt? Gesture in children blind from birth. *Developmental Psychology 33*(3), 453-467.

Iverson, J. M., and Thal, D. (1998). Communicative transitions: There's more to the hand than meets the eye. In A. Wetherby, S. Warren, and J. Reichle (Eds.), *Transitions in prelinguistic communication.* (pp. 59-86). Baltimore: Paul H. Brookes.

Töret, G. (2010). *Otizmli, down sendromlu ve normal gelişim gösteren çocukların dil öncesi dönemdeki jest kullanım becerilerinin incelenmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Akran Merkezli Müdahale Yöntemleri: Bir Betimsel Analiz Çalışması

Arş.Gör. Esra ORUM ÇATTIK

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye

esracattik@anadolu.edu.tr

Problem Durumu

Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sosyal becerileri normal gelişim gösteren akranları ile farklı yetersizlikleri olan diğer akranlarından belirgin derecede farklılık göstermektedir (Weiss ve Harris, 2001). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sosyal beceri yetersizlikleri, tanı almalarında en önemli ölçütlerden biri olmakta ve sosyal etkileşimdeki sınırlılıkları Kanner'in (1943) ve Asperger'in (1944) otizmden ilk bahsettikleri günlerden beri geçerliliğini ve önemini korumaktadır.

Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara sosyal becerilerin öğretiminde, bilimsel dayanaklı pek çok yöntemden bahsetmek mümkündür. Bu uygulamalardan birisi de; akran merkezli müdahale yöntemleridir. Akran merkezli müdahale yöntemlerinin otizmli çocuklarda kullanılmasına yönelik bilimsel dayanaklar; Odom ve diğ (2014) Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar, Gençler ve Yetişkinler İçin Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar Raporu'nda alan yazın taranarak elde edilen ve akran merkezli müdahale yöntemlerinin etkililiğini gösteren 15 makale incelenerek ortaya konmuştur. Bu rapora göre; akran merkezli müdahale uygulamaları tipik gelişim gösteren akranların, otizmi olan çocuklara doğal ortamlarda sosyal fırsatlar sunarak, yeni davranışlar kazanmaları, iletişim ve sosyal becerilerin öğretiminde yardımcı olmaları amacıyla kullanılmaktadır. Akran merkezli müdahale uygulamalarıyla akranlar, otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarında dahil olduğu etkinlikler içerisinde sistematik olarak sosyal etkileşim kurarlar. Akranlar en az bir öğrenen otizm spektrum bozukluğu çocuğun bulunduğu işbirlikçi öğrenme grubunda yer alırlar. Akran merkezli müdahale yöntemleri; ortamlar arası olumlu geçişin sağlanması için kullanışlı bir stratejidir. Raporda incelenen bilimsel dayanaklı çalışmalar akran merkezli müdahale yöntemlerinin üç – beş yaş aralığındaki okul öncesi çocuklardan on beş –on sekiz yaş aralığındaki lise çağındaki çocuklara kadar geniş bir yelpazede otizm spektrum bozukluğu sergileyen çocuklar için etkili olduğunu göstermiştir. Raporda incelenen çalışmaların sonuçlarına göre akran merkezli müdahale yöntemleri; sosyal, iletişim, dikkatini yöneltme, oyun, okuma ve diğer akademik becerilerde etkili bir biçimde kullanılabilir (Odom ve diğ (2014). Evidence-Based Practices for Children, Youth, and Young Adults with Autism Spectrum Disorders).

Akran merkezli müdahale yöntemleri sosyal yeterliliği olan akranlarının otizmli çocuklarla etkileşim başlatması, sosyal etkileşimleri sürdürmesi veya sosyal becerileri öğretmesini içeren yöntemlerdir. Akranların otizmli çocuklarla sosyal etkileşime nasıl girecekleri ya da sosyal becerileri nasıl öğretecekleri konusunda öğretmenler kendilerine yardımcı olur (Demir, 2012). Akran desteği uygulamalarının akademik becerilerin etkili öğrenilmesi, sosyal becerilerin ve akranlarla etkileşimin artması, etkili dinleme ve iletişim becerilerinin kazanılmasında etkili olduğunu, her iki akran için de önemli yararlarının bulunduğu belirtilmektedir(Gürgür, 2013).

Akran merkezli müdahale yöntemleri üç başlık altında toplanmaktadır. Bunlar;

a) Akran öğretimi,

b) Akran başlatmalı uygulama,

c) Akran arkadaşlığı'dır.

Amaç

Bu çalışma otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara sosyal etkileşim alanındaki becerilerin öğretiminde akran merkezli müdahale yöntemlerinin kullanıldığı araştırmalara ilişkin güncel bilgi sunmak ve bu müdahale yönteminin etkili olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaçla ölçütler belirlenmiş, çalışmalar bu ölçütlere göre incelenmiştir.

Yöntem

Bu çalışma kapsamında Odom ve diğ (2014) Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar, Gençler ve Yetişkinler İçin Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar Raporu'nda yer alan ve otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin eğitimine akran merkezli müdahale yöntemlerinin etkililiklerinin incelendiği 15 makale incelenmiş ve bu makaleler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular ve Sonuç:

Çalışma bulguları yazım aşamasında olup, kongrede bulguların tamamlanmış hali paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *otizm spektrum bozukluğu, akran merkezli müdahale yöntemleri, otizmli çocukların eğitimlerinde bilimsel dayanaklı uygulamalar*

Özel Eğitim Sınıflarında Eğitim Gören Öğrencilerin Eğitiminde Aile Katılımının Öğretmen ve Ebeveyn Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesinin Karşılaştırılması

Yard. Doç. Dr. Ayten DÜZKANTAR*, Burcu KAPLAN**

auysal@anadolu.edu.tr, burcukap@gmail.com

Problem Durumu: Zihin engelli çocukların sosyal ve fiziksel çevrelerinin büyük bir bölümünü aileleri oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak yasada ''Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.'' (MEB, 2004) denilmektedir. Ancak, anne babaların, zihin engelli çocuklarının eğitime katılımlarını betimleyen araştırmalarda, anne-babaların eğitime düzenli katılım göstermedikleri, katılım alanlarının çoğunlukla çocuklarının eğitimi ile doğrudan ilgili alanlarda yoğunlaştığı ve annelerin, babalara göre her alanda daha fazla katılım gösterdikleri bulunmuştur (Sucuoğlu, Küçüker ve Kanık, 1994). Özel eğitim sınıflarında eğitim gören öğrencilerin eğitiminde aile katılımının öğretmen görüşlerine dayalı olarak yapılan değerlendirme sonuçları ile aile katılımının ebeveyn görüşlerine dayalı olarak yapılan değerlendirmelerin karşılaştırılarak sonucun değerlendirmesi gerekmektedir.

Amaç: Bu araştırmanın amacı, özel eğitim sınıflarında eğitim gören öğrencilerin aile katılımının öğretmen ve ebeveyn görüşlerine göre yapılan değerlendirmelerin karşılaştırılmasıdır.

Yöntem: Her iki değerlendirme araştırmasında tarama yöntemlerinden anket veri toplama aracı ile veriler toplanmış olup bu araştırmada her bir madde karşılaştırılarak sonuca ulaşılmıştır.

Örneklem: Karşılaştırma yapılan çalışmalarda öğretmenlere ve ebeveynlere ayrı ayrı hazırlanan ve cevaplanan anket formları ile veriler toplanarak karşılaştırma yapılmıştır.

Bulgular: Bu çalışmanın bulguları tek tek yorumlanarak sonuçlar alanyazın ışığında tartışılarak kongrede sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *aile katılımı; özel eğitim sınıfı; ebeveyn ve öğretmen görüşleri; karşılaştırma*

Kaynakça

Cavkaytar, A. & Çelik, R.R. (2003) Zihin Engelli Çocuğu Olan Anne-Babaların Okulda Anne-Baba Katılımına İlişkin Görüşleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Sucuoğlu, B. Küçüker, S. Ve Kanık N. (1994). Anne Babaların özürlü çocuklarının eğitimine Katılımları. 1. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları, 318-331.

Duyusal Bahçe

*Sima POUYA [1], Pınar ŞAFAK [2]

[1]Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Türkiye,
pouyasima@gmail.com
[2]Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Görme Engellilerin Eğitimi, Türkiye,
mepsafak@gazi.edu.tr

Birçok çocuk için doğa, günlük yaşamlarında sağlık veren ve iyileştirici bir çevre olarak görülmektedir. Doğa, yaşamda deneyim kazanma, fiziksel çevremizi algılama ve anlama mekanizmamız olan "insanın duyusal sistemi" için besindir. Eğer duyusal kanallardan biri zarar görmüşse ya da yoksa diğer kanallar onun boşluğunu dolduracaktır. Görmeyen insanlar genellikle olağanüstü akustik algıya sahip olabilirler. Yetersizlik alanında ışık, renk, hareket, ses ve kokuyu kullanarak algısal uyarılarla terapi, stratejik olarak vurgulanmaktadır. Sağlığı geliştirme için uygun yağların kullanılması olarak değerlendirilen aromaterapi, uzun bir halk geleneği ile gelişti ve son yıllarda daha fazla kabul görmeye başladı.

Bilinçli tasarlanmış duyusal bahçeler engelli çocuklar için önemlidir. Çünkü onlar duyguları doğrultusunda yaşarlar. Oyun esnasında çevreyi dolaştıkları için, yetişkinler tarafından sürdürülen, arttırılan ve kolaylaştırılabilen gelişim süreci ile meşgul olurlar. Bu durum, çocukların öğrenmelerinin gerçek dünya ile ilk deneyimleriyle başladığını kabul eden, ilerici eğitimciler tarafından önemle vurgulanır. Bilişsel gelişim gerçek yaşamla uyuşmak zorundadır. Aksi takdirde, öğrenme çocuk için soyut kalacağı için anlam ifade etmemektedir.

Lucas, Sydney'in dışında yer alır, özel eğitim niteliklerine sahiptir. New South Wales Eğitim Bölümü tarafından yönetilir ve yakınında bulunan pediatri hastanesi ile bağlantılıdır. Okulun tarihi 1938'lere dayanır. Kaydının düşmesinden dolayı 1985'de kapanmıştır. Yenilenerek farklı engelleri olan çocuklar için 1987'de tekrar çocuk okulu olarak hizmete girmiştir. Tek katlı olan okul daha sonra da 1989'da açılan ve bahçe haline getirilen bir sürü avluya ilişiktir. Bahçenin asıl planını çevre mimarı olan Good Manors çizmiştir.

Bu araştırmada çocuklar için iyileştirme bahçelerinden Lucas Duyusal Bahçesi, Canada Koyu (Sensory Garden at Lucas Gardens School) materyal olarak incelenmiştir. Lucas, Sydney'in dışında yer alır, özel eğitim niteliklerine sahip bir bahçedir. New South Wales Eğitim Bölümü tarafından yönetilir ve yakınında bulunan pediatri hastanesi ile bağlantılıdır. Bahçe rüzgar tozları olan bitkilerden daha ziyade, çoğunlukla kuş veya böcek tozları olan bitkilerle donatılmıştır.

Lucas Duyusal Bahçesi, özel ihtiyaçları olan çocuklar için tasarlanmıştır. Buna davranış bozukluğu olanlar, birçok fiziksel ve zihinsel rahatsızlıkları olanlar ve duyu bozuklukları olanlar da dâhildir. Bazı çocukların çok karmaşık tıbbi rahatsızlıkları ya da kalıcı hastalıkları vardır. Bazılarında da mide tüpü bulunmaktadır. Diğerleri ya kaza geçirip ya da sonradan hasta olan çocuklardır.

Bu inceleme sırasında bahçenin tarihi ve felsefesindeki gelişmeler, alan tanımlamasında alanın çevresiyle olan ilişkisi, alanda yapılan düzenlemeler, alanda kullanılan objeler, bahçenin kullanımları kullanıcılarda hedeflenen gelişmelerin sağlanmasındaki yöntem ve bu yöntem kullanılırken yapılan uygulamalar açısından incelenmiş ve bahçenin kendisi içinde avantajları ve dezavantajları sunulmuştur. Bu örnekden elde edilen veriler sonrasında çocuklar için iyileştirme bahçeleri tasarım ilkeleri tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: *duyusal bahçe, yetersizlikten etkilenmiş çocuklar, bahçe tasarımı, lucas bahçesi*

Engelli Çocuklar İçin İyileştirme (Terapi) Bahçeleri

Sima POUYA[1], Pınar ŞAFAK [2], Öner DEMİREL[1]

[1]Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü
[2]Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Görme Engellilerin Eğitimi

*Sorumlu yazar: pouyasima@gmail.com

Günümüzde birçok bilim adamı doğal veya düzenlenmiş çevrenin sağlıklı kalma ve iyileşme üzerine katkılarını araştırmakta olup bu konuda önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Bir terim olarak "iyileştirme" (healing) oldukça fazla kullanılır. Çoğunlukla kendini tamamıyla iyi hissetme hali olan yararlı bir süreci tanımlamaktadır. Bahçe ortamının iyileşme sürecine katkısını belirlemek için iyileşme sürecinin 3 ana durumu üzerinde durulmaktadır. Birincisi, fiziksel belirtilerin giderilmesi, bu belirtilerin farkında olunmasında yol kat edilmesidir. Bu durum ameliyat sonrası hastaları gibi, kişinin tedavi olduğu travma ya da akut hastalıkları olan bireylerin yaşamlarında belirgin bir faktördür. Ağrıyı yönetmek tedavide önemli bir bölüm olduğu için, iyileştirmenin bu öğesi; süreyen hastalıkları olan hastaların yaşamında da ayrıca önemli bir rol oynar. İyileştirmenin ikinci şekli, medikal ortamda fiziksel ve duygusal olarak yorulan bireyleri rahatlatmak ve streslerini azaltmaktır. Stresi azaltma, rahatlama ve canlanmanın gereklilik olduğu görevliler ve ziyaretçiler için çok önemli bir unsurdur. Böylece, fiziksel gelişmenin sağlanmasının yanı sıra iyileşme de tüm duyularda gelişir. Süreyen hastalıkları olan hastalar için iyi olma hissi, faaliyet durumundaki artış ile ölçülür. İyileşme sürecindekiler için umut etme gelişme oranına etki eden belirgin bir faktördür.

Engelli çocuklar için doğa, günlük yaşamlarında sağlık veren ve iyileştirici bir çevre olarak görülmektedir. Engelli çocuklara yönelik, terapi bahçelerinde ya da kent parklarında görme, duyma, dokunma ve koklama duyuları ile algılayabilecekleri bahçe anlayışı uygulanmalıdır. İyileştirici bahçeler, yeni becerileri keşfetmek ve eskileri uygulayıp geliştirmek için bir araç haline gelmektedir. Çocukları iyileştiren bir araç olarak bahçeler; doğayla etkileşimleri ve oyunlarıyla çocukların dünyayla ilişki kurdukları yol olarak ve çocuğun içsel yaşamının dış dünya ile tamamlanabildiği, çocuğun hem teşvik hem de teselli bulabildiği yerler olarak özel bir öneme sahiptirler. Çocukları iyileştiren bir araç olarak bahçeler; doğayla etkileşimleri ve oyunlarıyla çocukların dünyayla ilişki kurdukları yol olarak özel bir öneme sahiptirler. Oyun, çocuğun sosyal ve fiziksel dünyaları arasında otantik bir ilişki kurmasının yoludur.

Çocuk, oyun ve doğa arasındaki ilişkinin önemi hakkındaki görüşler uzun süredir tartışılmaktadır. İnsanlarla, doğal nesnelerle ve materyallerle oyunlu etkileşimler sırasında çocuk; aklının, vücudunun ve ruhunun gelişmelerini sağlayan özel sınırsız bir yola başvurur.

Çocuklar için iyileştirme kavramının ve tasarımın ilkelerinin araştırıldığı bu çalışmada ilk olarak iyileştirme ve bahçe kavramları incelenmiş ve bahçelerin rahatlatıcı işlevleri sonra da yetersizlikten etkilenmiş çocuklar için iyileştirme bahçelerin tasarlanmalarında dikkate alınacak temel unsurlar açıklanmaktadır. Bu nedenle, çalışmada izlenen yöntem tasarım özelliklerini açıklayan literatürlerin incelenmesine dayanmaktadır. Türkiye'de şimdiye kadar akademik platformda ele alınmamış olan engelli çocuklar için iyileştirme bahçeleri ile ilgili dünya literatüründeki kaynak araştırmalarında bu konu araştırılmış, internet ortamındaki verilerle de desteklenmiştir. Bu bilginin ülkemizde en faydalı şekilde kullanılması ve bu alandaki çalışmaların artması, katkılarla genişlemesi umulmaktadır. Sonuç olarak da çalışmada, çocuklar için iyileştirme bahçelerinin özellikleri tartışılarak, tasarım süreci ve ülkemizde kullanımın yaygınlaştırılması için öneriler geliştirilmiştir. Bu bahçelerin yetersizlikten etkilenmiş çocuklara uygun olarak tasarımı ve kolay erişim olanakları bu makalenin temel konusudur.

Anahtar kelimeler: *iyileştirme bahçesi (terapi bahçesi), yetersizlikten etkilenmiş çocuklar, tasarım ilkeleri*

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Yürütülen PECS Uygulama Örneği

Arş. Gör. Melih ÇATTIK
Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, Türkiye
mcattik@anadolu.edu.tr

Arş. Gör. Erkan KURNAZ
Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, Türkiye
erkankurnaz@anadolu.edu.tr

Problem Durumu

PECS (Resim Değiş-Tokuşuna Dayalı İletişim Sistemi); otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara iletişim becerilerinin kazandırılması amacıyla kullanılan ve düşük teknoloji gerektiren özel bir görsel Alternatif ve Destekleyici İletişim sistemidir (Odluyurt, 2012).

PECS; otizm spektrum bozukluğu olan bireylere sosyal bağlam içerisinde iletişim becerilerinin öğretilmesi için kullanılır. PECS'in uygulanması aşamasında; öğrenci nesnenin karşılığı olan resmi iletişim ortağına vererek, iletişim ortağının elindeki nesneyle değiş-tokuş eder. PECS'in 6 evreli bir öğretim süreci bulunmaktadır. Bu evreler;

1. Evre İletişim Kurma: Masada bulunan resimli kartı alıp, iletişim ortağına vererek pekiştirece ulaşmanın öğretildiği evredir.

2. Evre Uzaklaşma ve Devamlılık: Bu evrede çocuğun kendisinden kademeli olarak uzaklaştırılan PECS klasörü ve iletişim ortağına giderek resimli kartı verip pekiştirece ulaşması öğretilir.

3. Evre Resim Ayırt Etme: Çocuk PECS klasöründe bulunan birden fazla resimli kart arasından istediği pekiştirece ait resimli kartı alıp, iletişim ortağına vererek pekiştirece ulaşmayı öğrenir.

4. Evre Cümle Kurma: Çocuk iki ya da daha fazla resimli kartı cümle şeridi üzerine takarak, cümle şeridini iletişim ortağına verip iletişim kurmayı öğrenir.

5. Evre İstek Bildirme: Çocuk "ne istiyorsun?" sorusuna yanıt vermeyi, yani istek bildirmeyi öğrenir.

6. Evre Görüş Bildirme: Çocuğa nesne ve etkinliklerle ilgili görüşlerini bildirmek öğretilir.

Ülkemizde de otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarla kullanılan PECS'in bilimsel dayanakları; Odom ve diğ (2014) Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar, Gençler ve Yetişkinler İçin Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar Raporu'nda alan yazın taranarak elde edilen ve PECS yönteminin etkililiğini gösteren 2 grup deneysel ve 4 tek denekli çalışma olmak üzere toplam 6 çalışmayla ortaya konmuştur.

PECS ile ilgili bilimsel dayanaklı uygulamalar incelendiğinde; 3-5 yaş aralığındaki okulöncesi dönemdeki çocuklardan; 12-14 yaş arasındaki orta okul çağındaki otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara kadar kullanımının etkili olduğu ortaya çıkarılmıştır. Raporun sonuçları PECS'in otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sosyal, iletişim ve ortak dikkat becerilerin kazanmaları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Odom ve diğ (2014). Evidence-Based Practices for Children, Youth, and Young Adults with Autism Spectrum Disorders).

PECS uygulamasının bilimsel dayanakları her ne kadar ortaya konmuş olsa da; ülkemizde PECS'in yaygınlığı ve tanınırlığı halen olması gereken düzeye ulaşamamıştır. Bu nedenle; PECS'in uygulama örneklerinin çoğaltılarak tanınırlığının arttırılmasına gereksinim duyulmaktadır.

Amaç

Bu poster çalışmanın amacı; otizm spektrum bozukluğu olan iki çocukla gerçekleştirilen PECS uygulamalarını tanıtmaktır.

Yöntem

Çalışma Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü'ne devam eden 2 otizm spektrum bozukluğu olan çocukla yürütülmüştür. Çalışmaya başlamadan önce, iki katılımcı için de; etkili pekiştireç

değerlendirme oturumları gerçekleştirilmiş ve çocuklar için etkili olan başlıca pekiştireçler çalışmada kullanılmak üzere belirlenmiştir. Daha sonra çocuklar için belirlenen etkili pekiştireçlerin fotoğrafları çekilerek; pekiştireç resimli kartları hazırlanmıştır. Literatürde önerilen 5X5 cm boyutlarında hazırlanan resimli kartlar; üzeri amerikan bandıyla kuşatılmış klasörlerin kapaklarına takılarak PECS evreleri için kullanıma hazır hale getirilmiştir. Çalışmada gerçekleştirilen öğretim oturumları video kamera ile kaydedilmiştir.

Bulgular ve Sonuç

Çalışmaya katılan 2 çocuğa ait demografik bilgiler, pekiştireç değerlendirme oturumları sonucunda en çok yeğlenen pekiştireçler ve öğretim oturumlarında toplanan doğru ve yanlış tepkilere yönelik verilere ait sonuçlar posterin içeriğinde sunulacaktır.

Anahtar kelimeler*: otizm spektrum bozukluğu, alternatif ve destekleyici iletişim sistemleri, PECS, iletişim becerileri*

Otizmi Olan Çocuklara Diş Fırçalama Becerisinin Öğretiminde Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği

Gülcan TAPTIK ŞAHİN, Emine ERATAY

Meb Öğretmen, AİBU Yrd.Doç.Dr. Türkiye

gulcan.taptik@hotmail.com, emineeratay@gmail.com

Bu araştırmada otizmi olan çocuklara diş fırçalama becerisi öğretiminde eşzamanlı ipucuyla etkililiği araştırılmıştır.Ayrıca araştırmada eşzamanlı ipucuyla öğretimin ortam,zaman ve araç-gereçler arası genelleme ve uygulama sona erdikten sonra 1,2 ve 4 hafta sonraki izleme etkisi de araştırılmıştır.Bu araştırmada amaca ulaşmak için, tek denekli araştırma yöntemlerinden denekler arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır.

Araştırma Tekirdağ İli Çorlu İlçesinde bir ilköğretim okulu bünyesinde bulunan OÇES'e devam eden diş fırçalama becerisi ön koşul davranışlarını yerine getiren yaşları 9 ile 10 arasında değişen 2 kız ve bir erkek öğrenci ile yürütülmüştür. Eşzamanlı ipucuyla diş fırçalama becerisinin öğretimindeki etkililiğini değerlendirmek için; toplu yoklama, günlük yoklama,öğretim ve izleme oturumları düzenlenmiş, değerlendirme için tek fırsat yöntemi kullanılmıştır.Oturumların tümü deneklerle bire bir öğretim düzenlemesi biçiminde gerçekleştirilmiştir.Öğretim sırasında model olma+sözel ipucu bir arada kullanılarak beceri, tüm basamakların bir arada öğretimi biçiminde öğretilmiştir.Araştırmada gözlemciler arası güvenirlik ve uygulama güvenirliği verisi toplanılmıştır.

Araştırma bulguları; eşzamanlı ipucuyla öğretimin otizmi olan çocuklara diş fırçalama becerisinin öğretiminde etkili olduğu, deneklerin, diş fırçalama becerisini farklı ortam, farklı zaman ve farklı renkteki diş fırçasına genelleyebildiklerini ve öğretimi yapılan diş fırçalama becerisinin 1, 2 ve 4 hafta sonra da kalıcıcılığını korur niteliktedir.

Anahtar kelimeler: *otizm, yanlışsız öğretim, eşzamanlı ipucu yöntemi*

Özel Eğitim Uygulama Okullarındaki Öğretmenlerin, Hizmet İçi Eğitim İhtiyacının Belirlenmesi

Murat DİLER

Özçınar Özel Eğitim Uygulama Merkezi Okulu, TÜRKİYE

murat_diler2@hotmail.com

Giriş;

Eğitim sisteminin birbirleriyle devamlı etkileşiminde bulunun 3 temel ögesi, öğren, öğretmen, programdır. Bir eğitim sistemimin etkinliği ve belirliliği bu 3 ögenin belirli bir amaç doğrultusun da bir uyum içinde ilerlemesine bağlıdır. Bu 3 ögenin herhangi birinde olabilecek problem, eksiklik yada verimsizlik bütün bir sitemin verimliliğini düşürebilir.

Bu ögelerden herhangi birinin diğerinden daha verimli olduğu söylenilemez. Fakat bunlardan öğretmen ögesi özellikle önem verilmesi gerekmektedir. Çünkü; eğitim sisteminin birlikte olan öğrenci üzerinde ve program uygulanmasında en fazla öğretmen etkisi olduğu söylenmektedir.

(GENÇ2005; Karagözoğlu, Arıcı, Bülbül; Çoker 1995; Üstener2004)

Amaç;

Ülkemizde özel eğitim-uygulama okullarında uygulanan eğitim etkinlikleri her öğrencinin bireysel gerekliliklerinin farklı olmasından kaynaklı çok parametreli bir ihtiyaç skalasını ortaya koymaktadır. Bizzat uygulamanın içerisindeki öğretmenler için bu süreç değişen ve farklılaşan, eğitsel ihtiyaçlara göre şekillenen bir eğitim dolanımına sahip olma gereksinimini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerini bu gereksinimi daha çok meslek yaşamlarında ve pratik uygulamaların içindeyken kendini hissettirmektedir ve ancak öğretmenlerin aldıkları temel lisans eğitimleri ardından uygulamalar yoluyla ek ihtiyaç ve donanım ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır. Araştırmamızda okullardaki öğretim etkinliğini bizzat yürüten ve şekillendiren öğretmenlerin süreç içersinde ihtiyaç ortaya çıkarmak hedeflenmiştir.

Zira; Ülkemizdeki özel eğitim hizmetlerinin kalitesi öğretmenlerin donanını ile doğru orantılıdır.

Yöntem;

Araştırmamızda nitel ve nicel yöntem birlikte kullanılmıştır. Nitel yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle yüz yüze yapılan görüşmeler aracılığıyla veriler değerlendirilmiştir. Veriler içerik analizleriyle yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmaların katılımcıları AFYONKARAHİSAR ili ve ilçelerindeki 3 eğitim uygulama okulundaki 21 zihinsel engelliler sınıf öğretmenidir.

Gerçekleşen anketimizde 20 ayrı alanda soru yöneltilmiş, katılımcılar 1. bölümde yaş , cinsiyet mesleki kıdem gibi kişisel özellikleriyle ilgili bilgiler, 2 bölümde ise bahsi geçen sorulara cevap verilmesi istenmiştir.

Sonuç ve Bulgular;

Afyonkarahisar ilindeki 3 eğitim uygulama okulundaki 24 özel eğitim öğretmeniyle gerçekleşen araştırma sonuçlarında; ankete katılan öğretmenlerin cinsiyet ve meslekteki kıdem değişkenleri için anlamlı bir fark görülmezken özel eğitim öğretmenlerini büyük çoğunlukla çocukların cinsel eğitimleri ve mesleki eğitimleri ve aile eğitimi konusunda bilgi ve deneyime ihtiyaç duyduklarını ortaya çıkmıştır. Ayrıca özel eğitimde drama kullanımı ve diğer sivil toplum örgütleriyle işbirliğiyle gerçekleşen iyi uygulama örnekleri konusunda daha çok deneyim yaşantıya ihtiyaç duyduğunu ortaya koymuştur. Alan değişikliği yoluyla özel eğitim okullarında çalışan özel eğitim öğretmeleri ise kavram öğretimi bireyselleştirilmiş öğretim yanlışsız öğretim yöntemleri gibi özel eğitimin daha temel uygulama alanlarına dair ihtiyaçlarını ortaya koymuşlardır. Bu çalışma il milli eğitim müdürlüğü strateji geliştirme birimine veri olarak sunulmuş olup bir ihtiyacı belirlemeye yönelik farkındalık oluşturma ve üniversitedeki özel eğitim bölümlerine bir geri bildirim olarak sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *özel eğitim, öğretmen, hizmet içi eğitim*

Isparta İlindeki Resmi Özel Eğitim Kurumlarındaki Eğitim Yöneticilerinin Yönetim Süreçlerinde Karşılaştıkları Sorunların Belirlenmesi

Mehtap GÜL

İTO Şehit Mustafa Gözütok Ortaokulu, Türkiye

mehtapmehtap26@hotmail.com

Giriş

Özel Eğitim Okulu ve kurumlarında eğitim yöneticilerinin pek çok değişik rol ve görevleri bulunmaktadır.

Müdürlerin okul süreçlerindeki ihtiyaçlara göre hedef belirleme, müfredat belirleme, müfredat seçme ve geliştirme, eğitim öğretim yöntemlerini belirleme, aileleri bilinçlendirme, diğer bölge okullarıyla uyumlu çalışma, okul fonlarını hedef ve ihtiyaçlara göre tahsis etme, ihtiyaç duyulan personel sayısını ve pozisyonunu belirleme ve temin etme gibi rolleri vardır.(Güçlü,2000)

Özel eğitim okul müdürleri sistemli bir çaba içerisinde olmalıdırlar.(Taylor,2005)

Özel eğitim kurumlarındaki yöneticilere çeşitli görevler düşmektedir. Bunlardan bazıları; eğitimsel liderlik, engelli öğrencileri için yönetim hizmetleri ve iş başında eğitim ile ilgili konuları içerecek şekilde yürütülmesi, etkili ve yasal açıdan doğru bir özel eğitim hizmetlerinin yürütülmesidir.(Crockett,2002)

Amaç

Özel eğitim okul yöneticileri çok yönlü misyon ve görevlere sahiptir. Bu görevlerin bir kısmı yasal süreçlerin getirdiği görevler iken öte yandan; eğitim öğretim süreçlerinin etkili ve başarılı sürdürülebilmesi için gerekliliklerdir.

Ancak, bu görev ve sorumluluklar yerine getirilirken karşılaştıkları sorun ve güçlüklerin belirlenin açığa çıkarılması daha etkin ve başarılı bir yönetsel sürecin sürdürülebilmesi açısından gereklidir. Bu gereklilik Milli Eğitim Bakanlığının merkez ve taşra teşkilatlarının tepe yöneticileri için veri ve kaynak oluşturacaktır ve dolayısıyla olası sorunların çözümü ülkemizdeki özel eğitim okul ve kurumlarındaki kaliteyi arttırmaya katkı sağlayacaktır.

Bu amaçla Isparta ilindeki resmi özel eğitim okul ve kurumlarındaki tüm idarecilerin (müdür- müdür yardımcısı) karşılaştıkları sorunların belirlenmesi hedeflenmiştir.

Yöntem

1.1 Çalışma Grubu

Araştırma ögeleri Isparta ilindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm resmi özel eğitim okul ve kurum müdür ve müdür yardımcılarını kapsamaktadır.

1.2 Veri Toplama Araçları

Araştırmada nitel ve nicel veriler birlikte kullanılmıştır. Çalışma açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Toplanan veriler tespit edilmiş soruları kapsayan görüşme formu içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Yapılan görüşmelerde, karşılaşılan sorunlar güçlük düzeylerine göre derecelendirmiştir (1)-(2)-(3)

Çalışma eğitim yöneticilerinin yönetsel, eğitimsel liderlik, eğitim programları, fon ve kaynakların kullanımı gibi alanlardaki sorunları tespit etmeye yönelik hazırlanmıştır.

Bulgular ve Sonuç

Isparta ilindeki 10 eğitim yöneticisinin katıldığı araştırmamızda katılımcıları tümü erkek olduğumdan ve meslek kıdemleri birbirine yakın olduğundan bu faktörler üzerinden bulgularda farklılık görülmemiştir. Ancak tüm idareciler özel eğitim öğretmeni, branş öğretmeni gibi personel eksikliğini vurgulamışlar ve tüm velilerinin okulla, öğretmenlerle okulun çevre ilişkilerinin gelişmesine, katkı sunmak konusunda

yetersiz kaldığı ve gerekli düzeyde işbirliği yakalanamadığını ortaya koymuşlar aile katılımın sınırlı kaldığını tespit edilmiştir. Ayrıca alan mezunu olan idareciler ek olarak; özel eğitim gerektiren öğrencilerin tanılama ve yerleştirme hizmetlerinde hazırlanan formların yeterli ve açıklayıcı olmadığını, bireysel eğitim programlarının amaçları belirlenirken ve karar süreçlerinde etkin bir işbirliği geliştirilmediğini belirlemişlerdir.

Isparta ilindeki özel eğitim hizmetlerinin etkin ve verimli yürütülmesi ve kalitenin arttırılması adına elde edilmesi gereken geri bildirimlerin bir ayağını oluşturan bu araştırma çalışması il milli eğitim müdürlüğüne rapor olarak sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *özel eğitim, eğitim yönetimi*

Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Ailelerin Karşılaştığı Sorunlar ve Beklentilerin İncelenmesi

Arş Gör. Dila Nur YAZICI*
Arş. Gör. Esra AKGÜL**
Öğr. Gör. Dr. Mine DURMUŞOĞLU***

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD, Türkiye, yazcdila@gmail.com
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD, Türkiye, esrak.gul06@gmail.com
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD, Türkiye, sendogdu@gmail.com

Ülkemizde özel gereksinimli çocuğa sahip aileler, diğer ailelere göre özel durumları nedeniyle karşılaştıkları sorunlardan kaynaklanan ek sorumluluklar yüklenirler. Özel gereksinimli çocuğun bakımını ve eğitimini üstlenme, çocuğun gelişimini ve tedavisini takip etme, çevreyi bu konuda bilgilendirme sorumluluklardan bazılardır. Çünkü özel gereksinimli çocuğun bakımını, tedavisini ve eğitimini devam ettirmek amacıyla işten ayrılma ya da yarı zamanlı bir işe başlama gibi maddi kaynak sağlamak gibi görevleri de yapması gerekmektedir. Bu sorumlulukların yanı sıra kendi aile üyeleriyle ilgilenme, sosyal rol ve statülerinde de bir takım değişiklikler yapmak zorundadırlar. Gelişmiş ülkelerde bu sorumluluklar sadece çocuğun anne- babası ve ailesinin değil, aynı zamanda içinde yaşanılan toplumdaki eğitimcilerin, yöneticilerin, sivil toplum kuruluşlarının, kısacası toplumun her kesiminin sorumluluğu altındadır. Adı geçe her kurum, kuruluş ya da bireyin konuyla ilgili ebeveynlere gereken yardımda bulunmalıdır. Ülkemizde ise özel gereksinimli çocuğu olan aileler karşılaştıkları sorunların çoğuyla kendi başlarına mücadele etmek zorundadır. Bu durum da özel gereksinimli çocukların gerekli ve yeterli seviyede tedavi, bakım, gelişim ve eğitim almasını güçleştirmektedir. Bu noktadan yola çıkılarak yapılan çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada, araştırmacılar tarafından geliştirilen ve uzman görüşü alınarak son hali oluşturulmuş olan 12 soruluk görüşme formu ve 13 soru ailesi ve 15 soru da özel gereksinimli çocuğuyla ilgili olmak üzere 28 soruluk kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Görüşme formundaki sorular, insanların özel gereksinimli çocuğa karşı tutumları, mimari ve çevre açısından karşılaşılan sorunlar, özel gereksinimli çocuğun okulda karşılaştığı sorunlar, özel gereksinimli çocukta gözlemledikleri olumlu ve olumsuz davranışlar, problem davranışlar karşısında ailenin çözüm yolları ve son olarak ailelerin öğretmenlerden, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden, devletten, sivil toplum kuruluşlarından ve yerel yönetimlerden beklentileri olarak gruplandırılmıştır. Araştırma sonunda aileler, toplumdaki bireylerden bir kısmının çocuklarına acıyarak ya da anlayışsız olarak yaklaştıklarından, empati kuramadıklarını belirtmişlerdir. Ailelerin çoğu, çevre ve mimariyle ilgili bir sıkıntı yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte ailelerin bir kısmı her yerde inşaat olmasından, kaldırımlardan ve kaldırımlara park edilen arabaların sorun yarattığını belirtmişlerdir. Ailelerin okulda karşılaştığı sorunlara örnek olarak bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanmasına rağmen uygulanmamasını, sınıfların materyal açısından yetersiz olması, özel gereksinimli çocuğun uyum problemlerinin olması, özel gereksinimli çocuğun okulda kendini ifade edememesi olarak verilebilir. Ailelerin özel gereksinimli çocuklarında gördükleri olumsuz davranışlara takıntılı durumlarının olması, inatçı olması, sinirli hallerinin olması olarak sıralanabilir. Bu problemler karşısında aileler görmezden gelme, sözel olarak uyarma, dikkatini başka yöne çekme, fiziksel şiddet uygulama gibi çözüm yolları uygulamaktadır. Ailelerin öğretmenlerden beklentileri arasında öğretmenlerin kendilerini özel gereksinimli çocuklar konusunda bilgilendirmesi, çocuğun kendine yetebilmesini sağlaması, çocukların iletişim becerilerini geliştirebilmeleri için yardımcı olmaları sayılabilir. Özel gereksinimli çocukları olan ailelerin devletten beklentileri maddi destek sağlamaları, devlete ait özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri kurmaları, denetimi artırmaları, özel eğitim merkezlerindeki ders saatlerinin artırılmasıdır. Sivil toplum kuruluşlarından beklentiler arasında birleşip daha güçlü seslerini duyurmaları, devlete ailelerin sorunlarını iletmesi, toplumu engellilik hakkında bilgilendirmeleri yer almaktadır. Son olarak ailelerin yerel yönetimlerden beklentileri maddi yardım, meslek edindirme kursları, işaret dili kursları açılması, sosyal faaliyetler yapılması olarak sıralanmaktadır.

***Anahtar kelimeler*:** *özel gereksinimli çocuk, özel eğitim, aile*

Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Ailelerin Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinden Memnuniyet Durumlarının İncelenmesi

Arş. Gör. Esra Akgül*
Arş. Gör. Dila Yazıcı**
Öğr. Gör. Dr. Mine Durmuşoğlu ***

*Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD, Türkiye, esrak.gul06@gmail.com
**Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD, Türkiye, yazcdila@gmail.com
***Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD, Türkiye, sendogdu@gmail.com

Özel gereksinimli bireyler ve çocukların eğitimi, ailede başlayan ve özel eğitim kurumlarında devam eden işbirlikçi bir süreçtir. Özel gereksinime ihtiyacı olan bireyler, rehberlik araştırma merkezlerinden ve çeşitli sağlık kurumlarından aldıkları raporlar doğrultusunda çeşitli eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri almaktadır. Bu bireyler haftanın belli gün ve saatlerinde engel tipi ve engel derecesiyle ilgili olarak özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde bireysel ve grup eğitimi almaktadırlar. Giderek yaygınlaşan bu kurumlardaki eğitim, çocukların ihtiyaçlarına ve kurumun yapısına göre değişiklik göstermektedir. Çocukların gelişim ve eğitim açısından üstün yararının gözetilmesi, ailelerin çocukları hakkında sürekli desteklenmesi ve ailelerle işbirlikçi olunması bu kurumların temel amaçları arasındadır. Bu çalışma, çocukları özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarına devam eden ailelerin, bu merkezlerden ve aldıkları hizmetlerden memnun olma durumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada, araştırmacılar tarafından geliştirilen ve uzman görüşü alınarak son hali oluşturulmuş olan 10 soruluk görüşme formu ve 13 soru ailesi ve 15 soru da özel gereksinimli çocuğuyla ilgili olmak üzere 28 soruluk kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Görüşme soruları, ailenin çocuğunun eğitim aldığı fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde memnuniyetleri, memnun olmadıkları şeyler, çocuğunun fizik tedavi rehabilitasyon merkezlerinden aldığı eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin neler olduğu, fizik tedavi rehabilitasyon merkezlerindeki öğretmenlerden memnuniyetleri ve eğer memnun değillerse neden memnun olmadıkları, aile eğitimi alma durumları, aile eğitimi kapsamında hangi etkinliklerin yapıldığı, bu etkinliklerin ne sıklıkla yapıldığı ve hangi konularda yapıldığı üzerine odaklanmıştır. Araştırma sonucunda, özel gereksinime ihtiyacı olan çocukların, gittikleri fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde çoğunlukla Türkçe, matematik, okuma yazmaya hazırlık gibi akademik dersler aldığı bunun yanında kavram geliştirmek için de dersler aldıkları belirlenmiştir. Görüşmeler sonunda anne babaların bir çoğunun birçoğunun özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden memnun olduğu belirlenmiştir. Memnun olmayanlar, bu durumun nedenlerini ilgisizlik, yeterli eğitimin verilmemesi, öğretmenlerin eğitim açısından çok yeterli olmaması olarak belirtmişlerdir. Anne- babalar, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çocuklarının eğitim aldığı öğretmenlerden genellikle memnunlar, bununla birlikte bazı anne babalar, çocuklara yaklaşımın olumsuz olduğunu, yaşça büyük ve disiplinli öğretmenlerin eğitim verdiklerini, bazı kurumlarda öğretmenler değiştiği için çocukların uyum sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Anne babalara, çocuklarının devam ettikleri özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde aile eğitim etkinlikleri olup olmadığı sorulduğunda birçoğu aile eğitimi aldıklarını belirtmişlerdir. Bu soruya paralel olarak hangi tür aile eğitimleri aldıkları sorulduğunda, ailelerin hatırlamasını kolaylaştırmak amacıyla aile eğitim etkinliklerinin yer aldığı bir çizelge verilmiş ve aldıkları aile eğitim türlerini işaretlemeleri istenmiştir. Bunun sonucunda daha çok telefon konuşmaları, geliş gidiş zamanları, toplantılar, duyuru panoları, seminerler, konferanslar, video kayıtları ve fotoğrafların kullanıldığı görülmüştür. Aile eğitimiyle ilgili seminerlerin ne sıklıkla yapıldığı sorusuna genellikle 3 ayda 1 cevabı verilmiştir. Bununla birlikte anne babaların bir kısmı seminerler ya da konferanslar yapıldığı halde gitmediklerini/ gidemediklerini belirtmişlerdir. Son olarak anne babalar aile eğitimiyle ilgili özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yapılan seminerlerin konularının genellikle aile eğitimi, özel eğitim, özel gereksinimli çocukların sosyal yaşamları ile ilgili olduklarını belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: *özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi, özel gereksinimli çocuk, aile*

Down Sendromu Olan 2 Çocuğa Sözcük Öğretiminde Doğal Dil Öğretim Yöntemlerinden Tepki İsteme-Model Olma Tekniğinin Etkisi

Savaş ÇELİK* Bülent TOĞRAM**

*Uzm. DKT **Dr. Anadolu Üniversitesi DİLKOM

Erken dönem dil ve iletişim sorunlarının genel gelişimi olumsuz olarak etkileyeceğinden, erken tanılama ve eğitim son derece önemlidir. Ayrıca, erken dönem iletişim sorunlarının giderilmesi, ileri yaşlarda ortaya çıkabilecek akademik başarısızlık ve duygusal sorunların da önüne geçebilmekte ya da en azından bu sorunları hafifletebilmektedir. Dolayısıyla, dil ve konuşma sorunları olan çocukların dil gelişimlerine destek olabilmek için, dil ve iletişim becerilerinin öğretilmesi gerekmektedir (Erbaş, 2003; Toğram, 2004). Down sendromlu çocuklar da, dil ve iletişim becerilerinin öğretilmesi gereken bir popülasyon olarak karşımıza çıkmaktadır. İletişim sorunu olan çocukların gelişimine destek olmak için alanyazında birçok öğretim yönteminin etkililiği denenmiştir. Bu yöntemlerden biri Doğal Dil Öğretim Yöntemi'dir. Alanyazında DDÖY'ün iletişim sorunlu çocukların dil ve iletişim becerilerini kazanmalarında etkili olduğu bulunmuştur (Cole & Dale, 1986; Elliott, Hall, & Soper, 1991; Hemmeter, Ault, Collins, & Meyer, 1996; Koegel, O'Dell, & Koegel, 1987; Şentürk, 2006; Warren, McQuarter, & Roger-Warren, 1984; Warren, 1992; Warren, Yoder, Gazdag, Kim, & Jones, 1993; Yoder, Kaiser, Alpert, & Fischer, 1993; Yoder, Warren, Kim, & Gazdag, 1994). Türkçe alanyazında doğal dil öğretim tekniklerinin dil ve iletişim becerilerinin öğretiminde kullanıldığı sınırlı sayıda da olsa bazı araştırmalar bulunmaktadır (Toğram, 2004; Özmen-Güzel, 2005; Şentürk, 2006; Yakın & Özmen-Güzel, 2010; Akyüz-Toğram & Toğram, 2012). Bu araştırmanın genel amacı, doğal dil öğretim tekniklerinden Tepki isteme-model olma tekniğinin, Down sendromlu çocukların sözcük üretimine ve üretilen sözcükleri serbest oyun ortamına genellemelerine etkisini araştırmaktır.

Down sendromlu iki öğrenci ile gerçekleştirilen araştırmanın modeli, tek denekli araştırma modellerinden AB modelidir. Deneklerin seçimi belirli ölçütlere göre gerçekleştirilmiştir. Tepki isteme-model olma modeline yönelik hazırlanan programın etkililiğini değerlendirmek üzere toplu yoklama, günlük yoklama, öğretim, genelleme uygulama güvenirliği verileri toplanıp, analiz edilmiştir. Oturumların tümü bire bir öğretim düzenlemesi biçiminde gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın bağımsız değişkeni hedef öğrencilere hedeflenen sözcükleri öğretmek için kullanılan tepki isteme modeli; bağımlı değişkeni ise öğrencilerin hedeflenen sözcükleri üretim yüzdeleridir.

Araştırma bulguları, doğal dil öğretim tekniklerinden Tepki isteme-model olma tekniğinin, Down sendromlu çocukların sözcük üretiminde kısmen etkili olduğunu göstermiştir. Deneklerin her ikisi de öğretim sonunda hedeflenen sözcüklerde %50 başarı gösterdiği görülmüştür. Araştırmanın bulguları tartışılarak, uygulama ve araştırmalara dönük öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *Doğal dil öğretim teknikleri, down sendromu, tepki isteme-model olma*

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Bireylere Sembolik Oyun Becerilerini İpucunun Giderek Artırılması Yöntemiyle Öğretiminin Etkililiği

Arş. Gör. Şerife ŞAHİN
Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, Türkiye
serifesahin@anadolu.edu.tr

Doç.Dr. Arzu ÖZEN
Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, Türkiye
aozen@anadolu.edu.tr

Problem Durumu

Otizm Spektrum Bozukluğu doğumdan üç yaşa kadar ortaya çıkan nörolojik kökenli gelişimsel bir yetersizliktir (Kırcaali-İftar, 2007). Otizm Spektrum Bozukluğu sosyal etkileşimde sorunlar, sözel ve sözel olmayan iletişimde ve hayal güzünde sorunlar ve aynı zamanda sınırlı yinelenen davranışlar, etkinlikler ve ilgiler olarak kendini göstermektedir (Tekin-İftar, 2012).

Zihinsel oyun türlerinden olan sembolik oyun çocukların çevreyi algılama ve etkileşime girmeleri için önemlidir. Sembolik oyun nesneleri ve olayları temsil eden sembolleri kullanma becerisi için ilk adımdır (Barton ve Wolery, 2008). Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklar normal gelişim gösteren akranlarına göre sembolik oyunu daha az ya da basit seviyede oynamakta ya da kendiliğinden oyun kuramamaktadır. Buradan yola çıkarak OSB li çocukların akranları ile etkileşimi için oyun becerilerinin öğretimi önemli hedefler arasında yer almaktadır (Dunlap, 2009; Lovaas, 2003).

İpucunun giderek artırılmasıyla yöntemi yanlışsız öğretim yöntemler arasında yer alan bireyin doğru tepkide bulunmasını gerçekleştirecek en düşük düzeyde ipucu sunulmasıyla öğretim başlanarak(doğal uyaran sunarak), gerektikçe ipucu türünü ve yoğunluğunu değiştirerek bireyin bedeni üzerinde daha fazla etkisi olan ipucu düzeyine geçilmesi olarak tanımlanmaktadır(Tekin-İftar&Kırcail-İftar; 2012).

Amaç

Araştırmada ipucunun giderek artırılmasıyla öğretim yönteminin otizmli çocuklarda sembolik oyun becerilerinin öğretiminde etkililiği değerlendirilmiştir. Bu amaçla araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

a) Artan ipucu yöntemi otizmli çocuklara sembolik oyun öğretiminde etkili midir?

b) Çocuklar artan ipucu yöntemiyle öğrendikleri sembolik oyun becerilerini başka ortamlara genelleyebilirler mi?

Yöntem

Çalışma Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü'ne devam eden yaşları 4 ile 5 arasında değişen üç erkek çocuk ile yürütülmüştür. Çalışmaya başlamadan önce çocukların oyun becerileri değerlendirilmiş her katılımcının sınırlı sembolik oyun becerilerine sahip oldukları görülmüştür.

Çalışmada öğretilecek oyun içinde sembolik oyuna ait alt basamakları içeren evcilik oyunudur. Sembolik oyun üç farklı kategoride ele alınmaktadır. a) Bir nesnenin diğerinin yerini alması, b) Nesnelere olamayan ya da yanlış özellikler yükleme ve c) Bir nesne yokken varmış gibi hayal etme. Buradan yola çıkarak evcilik oyunu kendi içinde üç alta basmağa ayrılmış ve her basamağın beceri analizi yapılarak öğretimler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada ipuçları en az kontrol edici olan ipucundan en fazla kontrol edici olan ipucuna doğru dört aşamalı olarak sıralanmıştır. Araştırmada kullanılan ipucu hiyerarşisi a) sözel ipucu, b) görsel+ sözel ipucu, c) sözel+ görsel+ jestsel ipucu, d) sözel+ tam fiziksel ipucu olarak derecelendirilmiştir.

Çalışmanın tüm evreleri Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsünde gerçekleştirilmiştir. Araştırma tek-denekli araştırma modellerinden katılımcılar arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Her katılımcıdan kararlılık elde edilene kadar başlama düzeyi verisi toplanmıştır. İlk katılımcı ile tasarlanan oyunun edinimi gerçekleştirildiğinde ikinci katılımcı ile çalışılmaya başlanmıştır. İkinci

katılımcı ile ölçüt karşılandıktan sonra da son katılımcı ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Tüm katılımcılardan genelleme, izleme ve kalıcılık verileri toplanmıştır.

Bulgular ve Sonuç

Yapılan çalışma sonucunda ipucunun giderek artırılmasıyla öğretim yöntemiyle katılımcılar sembolik oyun oynamayı öğrenmişler ve öğrendikleri becerileri farklı kişi ve ortamlara genelleyebilmişlerdir.

Anahtar kelimeler*: otizm spektrum bozukluğu, ipucunun giderek artırılmasıyla öğretim, oyun becerilerinin öğretimi, sembolik oyun*

Muğla İlinde Yaşayan Özel Gereksinimli Birey Ailelerinin Aile Gereksinimlerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Prof. Dr. Atilla Cavkaytar
Ar.Gör. Deniz Tekin Ersan

Özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin gereksinimleri diğer ailelerden farklılaşabilmektedir (Cavkaytar, 2010). Ailenin gereksinimlerinin belirlenmesi ve buna uygun hizmetler ile ailenin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Bunun yanında ülkemizde bu konudaki çalışmaların sayısı sınırlıdır. Özel gereksinimi olan bireylerin ailelerinin gereksinimlerini belirlemek ve bunların yaş, gelir düzeyi gibi değişkenler açısından incelenmesi amacı ile gerçekleştirilen bu çalışma bölgede bu tür bir çalışmanın daha önce yapılmamış olması nedeni ile önem taşımaktadır. Çalışmada ihtiyaç belirleme ile ilgili verileri toplamak için Bailey ve Simeonsson tarafından geliştirilmiş (1988), Sucuoğlu tarafından Türkçe'ye uyarlanmış (1994) ve Cavkaytar, Ardıç ve Aksoy tarafından revize edilmiş "Aile Gereksinimleri Belirleme Aracı" düzenlenmiş formu (2012) ve demografik bilgileri belirlemek için araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan demografik form kullanılmıştır.Araştırma yöntemi olarak karşılaştırmalı betimsel yöntem kullanılmıştır . Çalışmada katılımcı sayısı 100 olarak belirlenmiştir. Çalışma veri toplama aşamasındadır. Çalışma bulguları analiz edilerek sunulacaktır.

***Anahtar kelimeler**: Aile gereksinimleri, ihtiyaç belirleme, engeli olan bireylerin aileleri*

İşitme Engelli Gençlerle Kamu Spotu Hazırlama Süreci

Ayşe BERAL
Anadolu Üniversitesi
Türkiye
aberal@anadolu.edu.tr

Zehranur KAYA
Anadolu Üniversitesi
Türkiye
znkaya@gmail.com

Sema ÜNLÜER
Anadolu Üniversitesi
Türkiye
semaunluer@gmail.com

Bireylerin içinde yaşadıkları toplumda başarılı ve mutlu olabilmeleri için aldıkları eğitimin rolü oldukça önemlidir. Eğitim, bireye tanınan ve bireyin toplumsal ve kültürel olarak gelişimini sağlayan önemli bir haktır. Bireyler aldıkları eğitim sonucunda, çevresini algılama ve sorgulama yetenekleri kazanırlar. Elde ettikleri bu yetenekler doğrultusunda da varlıklarını sürdürebilirler. Eğitim sürecinde tüm bireyler için çocukluk döneminden başlayarak ergenlik döneminin sonuna kadar bir mesleğe hazırlanmak yer almaktadır. Bu hazırlanma sürecinde bireyler aldıkları eğitim, aile ve çevre ile etkileşerek yönelecekleri meslek konusunda bir karar verirler ve bu kararlarını gerçekleştirmek için uygun mesleki eğitim sürecinden geçerler. Mesleki eğitim engelli olsun olmasın tüm bireylerin hakkıdır. Eğitim sürecinde; engelli bireyler temel eğitim ilkeleri doğrultusunda genel eğitim, özel eğitim ve mesleki eğitim görme haklarına sahiptir. Engelli bireylerin eğitimi, eğitim sistemi içinde destekler sağlanarak yapılmaktadır. Genel olarak engelli bireylerin içinde işitme engelli bireylerin durumu, iletişim ve okuma-yazma yönüyle farklılık göstermektedir. İşitme engelli bireylerin iletişim ve okuma-yazma güçlükleri eğitim sürecinde karşılarına önemli bir engel olarak çıkmaktadır.

Ülkemizde, işitme engelli öğrenciler de işiten akranları gibi 4+4 yıllık ilk ve ortaokul eğitimi sürecini tamamladıktan sonra, mesleki eğitim sürecine geçebilmektedirler. Bu amaçla lise düzeyindeki mesleki eğitimlerine devam etmek istediklerinde özel eğitim öğrencilerine yönelik olarak hazırlanmış 13 ilde toplam 20 meslek lisesine devam edebilmektedirler. İşitme engelli öğrenciler; özel eğitim öğrencilerine yönelik olarak hazırlanan meslek liselerinin yanı sıra işiten akranlarıyla aynı okullarda kaynaştırma programlarında da mesleki eğitim alabilmektedirler.

İşitme engelli öğrencilerin en önemli problemlerinden biri; işitme kayıplarından dolayı okuma yazma becerilerinin normal işiten akranlarına göre geri olmasıdır. Ülkemizde Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin yürütmekte olduğu üniversite giriş sınavını kazanarak bir yükseköğretim programına girebilen işitme engelli bireyler ise; dil, genel bilgi, geçmiş yaşantı ve deneyim eksikliği gibi birçok nedenden dolayı üniversite eğitimleri boyunca da okuma-yazma ve dil desteğine ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle işitme engelli öğrencilerin işiten akranlarına göre anlamlı bağlamlarda daha çok uygulamaya ve daha çok tekrara ihtiyaçları vardır. Bu desteğe olan ihtiyaçları üniversite eğitimleri aşamasında da devam etmektedir. Bu nedenle üniversite eğitimleri sırasında meslek derslerinin dil dersleri ile desteklenerek birlikte yürütülmesi gerekmektedir.

Ülkemizde işitme engelli bireylere yönelik üniversite düzeyinde eğitim-öğretim veren tek kurum Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu'dur. Engelliler Entegre Yüksekokulu'nda dil dersleri, çeşitli projeler kapsamında meslek derslerini destekleyerek, gerçek amaca yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. Engelliler Entegre Yüksekokulu Bilgisayar Operatörlüğü Önlisans Programı'nda da dil dersleri meslek derslerinde planlanan gerçek amacı destekleyecek şekilde yapılmaktadır. Bu bağlamda 2013-2014 eğitim-öğretim yılı Bahar döneminde yer alan **Yazılı ve Sözlü Anlatım II** ve **Bilgisayar Operatörlüğü Meslek Dili II** dil derslerinin içeriği, aynı dönemdeki **Bilgisayar Destekli Sunum Uygulamaları** meslek dersini destekleyecek şekilde uygulamalar içermiştir. Bu amaçla belirtilen dönemde gerçekleştirilen **Yazılı ve Sözlü Anlatım II** ve **Bilgisayar Operatörlüğü Meslek Dili II** derslerinin içeriğinde, **Bilgisayar Destekli Sunum Uygulamaları** dersinin dönem sonu ürünü olan ***Kamu Spotu*** filmini desteklemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda önerilen poster sunusunda kamu spotu hazırlama süreci ve ürünü paylaşılacaktır. Sonuçların işitme engelli öğrencilerin öğretmenleri, öğretmen araştırmacılar ve araştırmacılar, program geliştirmede sorumlu uzmanlar için bakış açıları sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: *işitme engelliler, Engelliler Entegre Yüksekokulu, kamu spotu*

Kaynaştırma Öğretmenlerinin Bütünleştirme Yaklaşımlarıyla İlgili Düşünceleri

Yrd.Doç.Dr.Emine ERATAY, Fırat KESER, Seniha KURTOĞLU, Cansu KANÇEŞME, Özge ÖZLÜ, Özlem KÜÇÜK, Derya ÇIKILI, Sevda TEKCAN, Sedef TÜMEĞ

Bütünleştirme: bireysel farklılıkları ne olursa olsun bütün bireylerin kabul ve saygı görmesi anlamına gelmekte olup bütün çocukların kendi ihtiyaçlarına en iyi yanıt veren eğitime erişebilmesini gerektirmekte; çocuğun okula göre değil, okulun, eğitim ortamının çocuğa göre uyarlanması anlamına gelmektedir.

Son zamanlarda gerek dünyada gerek ülkemizde insana ve insan haklarına gösterilen saygının artması, bütünleştirmeyi, bütünleştirilmiş eğitim anlayışını gündeme getirmiş, bu konudaki en önemli ve en son gelişme; bütünleştirmenin özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde yerini alması olmuştur Ancak bütünleştirmenin gelmesi birçok soruyu da beraberinde getirmiştir.. Kaynaştırma uygulamalarında yer alan öğretmenlerin bütünleştirme hakkındaki görüşleri bu araştırmanın amacını oluşturmuştur.Bu çalışma ile daha yeni bir uygulama olan bütünleştirme uygulamalarının öğretmenler tarafından ne şeklide algılandığını ortaya konularak bütünleştirme ve kaynaştırma uygulamalarına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Bu araştırmada araştırmacılar tarafından uzman görüşü alınarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.Bütünleştirme ile ilgili sorular içeren görüşme formu elli kaynaştırma öğretmenine uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda kaynaştırma öğretmenlerinin bütünleştirme yaklaşımına ilişkin fazla bilgiye sahip olmadıkları;bütünleştirme hakkında bilgiye sahip öğretmenlerin daha çok olumsuz düşüncelere sahip oldukları saptanmıştır.

Anahtar kelimeler*: Bütünleştirme, kaynaştırma öğretmenleri, yasal dayanaklar*

İşiten ve İşitmeyen Bireylerin Birlikte Sergiledikleri Güngör Dilmen'in "Midas'ın Kulakları" Adlı Tiyatro Oyununu İzleyenlerin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*

Doç. Erol İPEKLİ
Anadolu Üniversitesi
Devlet Konservatuvarı/Sahne Sanatları Bölümü
eipekli@anadolu.edu.tr

Arş. Gör. Mustafa ULUYOL
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Fakültesi/Özel Eğitim Bölümü
mustafauluyol@anadolu.edu.tr

Arş. Gör. Düriye Merve TUNA
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Fakültesi/Özel Eğitim Bölümü
goksumerve@gmail.com

Bu çalışmanın amacı, işiten ve işitmeyen bireylerin birlikte sergiledikleri Güngör Dilmen'in "Midas'ın Kulakları" adlı tiyatro oyununu izleyenlerin engellilere yönelik tutumlarını belirlemektir. Söz konusu çalışmanın dâhil olduğu proje ile hem işiten toplumun işitmeyenlerle bir arada yaşanabileceğini görmesine, hem de işitmeyen toplumun, işiten akranları tarafından kabul edilmesine yardımcı olmuştur. Tüm bu etkileşim toplumda engelli bireylerle engeli olmayan bireylerin birlikte özgün şeyler başarabileceklerinin bir göstergesidir. Bu çalışma Midas'ın Kulakları oyununu izleyen gösteri sanatları izleyicilerinin engellilere yönelik tutumları ve bu tutumların bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik betimsel bir çalışmadır. Bu bağlamda EEYO Kekeça grubu öğrencileri ve devlet konservatuvarının tiyatro bölümünün 3. sınıf öğrencileri Güngör Dilmen'in Midas'ın Kulakları adlı tiyatro oyununu sergilemiştir. Bu oyunu izleyen farklı yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek gruplarına ait olan bireylerden verilen veri toplama aracını gönüllü olarak dolduranlar, bu araştırmanın katılımcılarını oluşturmuştur. Eskişehir ili içinde ve dışında yapılan gösterilerde toplam 2450 kişinin oyunu izlemiştir. İzleyiciler oyuna girerken araştırmaya gönüllü olarak katılmayı isteyenlere Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği verilmiştir. İzleyicilerin 965'i verilen ölçeği doldurmuş ve bu ölçeklerin 911'i geçerli olarak sayılmıştır. Analizler sonucunda kadın katılımcıların erkek katılımcılara ve öğrenci olmayanların öğrencilere göre engellilere yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür. Çalışmanın sonunda; sonuçlar tartışılmış ve öneriler yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Engelli bireyler, işitme yetersizliği, kaynaştırma, tiyatro, tutum*

Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bölümünde Okuyan Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimiyle İlgili Yeterliliklerinin İncelenmesi

Yrd.Doç.Dr. Erkan EFİLTİ, Hatice DOĞAN

Yüksek Lisans Öğrencisi *Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Bölümü, Konya*

efilti71@mynet.com, azra28_28@hotmail.com

Bu araştırmanın amacı, rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünde okuyan öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimiyle ilgili yeterliliklerini incelemektir. Betimsel türde tarama (survey) modeli kullanılan araştırmanın evrenini Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesinde 2013-2014 eğitim-öğretim yılında lisans eğitimi gören 1-2-3-4. sınıf öğretmen adayları, örneklemini ise eğitim fakültesi PDR bölümü Kasti örneklem yöntemi ile seçilen dört sınıf oluşturmuştur.Araştırmanın verileri; Araştırmacı tarafından geliştirilen Bilgi Formu, Aksüt, Battal ve Yaldız (2005) tarafından geliştirilen Kaynaştırma Eğitimi Anketi ile toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS programında çözümlenmiştir. Verilerin analizinde Ortalamalar, Standart Sapmalar, t-testi, Anova Testi ve Post-hoc testi kullanılmıştır.Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterlilikleri ile cinsiyetleri arasında farklılık yoktur. Sınıflar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: *PDR öğretmen adayları, kaynaştırma, psikolojik danışmanlık ve rehberlik*

Farklı Gelişim Gösteren Çocuk Ailelerine Psikolojik Destek İçin Virginia Satir'in Dönüşümsel Sistemik Aile Terapisi Yaklaşımı

Tuna ŞAHSUVAROĞLU
Marmara Üniversitesi, Türkiye, tsahsuvaroglu@marmara.edu.tr

Her çocuk, onu dünyaya getirecek ailesinin ve içinde büyüteceği toplumun bir takım beklentileri ile dünyaya gelir. Anne-babalar kendilerinin, eşlerinin ve sevilen diğer insanların ortak noktalarını temsil eden ve toplumun beklentilerini tümüyle karşılayabilecek mükemmel bir çocuk hayal eder. Farklı gelişim gösteren bir bebeğin dünyaya gelmesi veya farklı gelişimin doğumdan sonra fark edilmesi, ailede, tüm olumlu beklenti ve hayallerin yıkılmasını, yoğun duygu ve kaygıların yanı sıra bir takım uyum problemlerinin de yaşanmasını beraberinde getirir. Aile, farklı gelişim gösteren bir çocuğa anne-babalık etmenin zorluğu yanında onu nasıl geleceğe hazırlayacağının bilinmezliğiyle de yüzleşmek zorunda kalır. Bu süreçte ailelere verilecek psikolojik destek hizmetleri büyük bir önem taşımaktadır. Bu psikolojik destek hizmetleri değişik ekol ve yaklaşımlara göre değişiklik göstermektedir. Bu yaklaşımlarından biri de aile terapileri alanında ilk kadın kuramcılardan biri olan Virginia SATİR' in Dönüşümsel Sistemik Aile Terapisi Yaklaşımıdır.

Virginia SATİR'in Dönüşümsel Sistemik Aile Terapisi Yaklaşımı; insancıl, varoluşçu, bütüncül ve yaşantısaldır. Ayrıca patoloji odaklı olmaması, süreç odaklı ve gelişmeyi hedefliyor olması ailelerde farkındalığın hızlanmasına yardımcı olur.

Bu bağlamda, bu çalışmanın temel hedefi, Virginia SATİR'in Dönüşümsel Sistemik Aile Terapisi Yaklaşımının kuramsal bakış açısını irdelemek ve bu doğrultuda farklı gelişim gösteren çocuk ailelerine verilecek psikolojik destek hizmetlerinde bu yaklaşımın nasıl kullanılabileceği ile ilgili ulusal ve uluslararası araştırmalar kapsamında yaklaşımı tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: *farklı gelişim gösteren çocuk aileleri, psikolojik destek, Virginia Satir'in dönüşümsel sistemik aile terapisi yaklaşımı*

Bir Özel Danışmanlık Merkezine Başvuran Farklı Gelişim Gösteren Çocuklar ve Ailelerinin Profillerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Tuna ŞAHSUVAROĞLU
Marmara Üniversitesi, Türkiye, tsahsuvaroglu@marmara.edu.tr

Özgür KONUK, Tolga YILDIRIM, Sevim DEMİR, Barış KECHAGİA

Farklı gelişim; çocukluk çağı özürleri, çeşitli hastalıklar ve travma gibi pek çok nedenden kaynaklanmaktadır. Beraberinde getirdiği bu öznel durum ile başa çıkmanın yolu, iyi bir eğitim ve psikolojik destek sürecinin devamlılığının sağlanmasıdır. Aile de bu süreçte farklı gelişim gösteren çocuk kadar önemli ve zor bir rolü üstlenmektedir. Farklı gelişim gösteren çocuklar ve ailelerine verilen eğitim ve psikolojik destek hizmetleri özel eğitim alanının öncelikli konularından biri olmuştur. Son yıllarda hem özel hem de resmi özel eğitim kurumlarının açılmasıyla bu merkezlerde uygulanan eğitim ve verilen psikolojik destek hizmetlerinde de önemli bir artış olduğu gözlenmektedir. Bu çalışma, bir özel danışmanlık merkezine başvuran farklı gelişim gösteren çocuklar ve ailelerine ait demografik bilgileri, klinik özellikleri, yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik seviye gibi çeşitli değişkenler açısından incelemek ve bu değişkenlerin aileye ve çocuğa yansımalarını değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda tarama yöntemi ile desenlenen bu çalışmada bir özel danışmanlık merkezine 2009-2014 yılları arasında başvuran olguların başvuru dosyaları incelenmiştir. Elde edilen veriler alanyazın bağlamında ele alınıp tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler*: Farklı gelişim gösteren çocuklar ve aileleri, özel danışmanlık merkezleri*

Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrenciye Temel Aritmetik Becerilerini Doğrudan Öğretim Yöntemiyle Kazandırılmasının Etkisi

Özge DOMBAYCI, Prof. Dr. Mehmet ÖZYÜREK
Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü
ozgedombayc@gmail.com
ozyurek48@gmail.com

Bu çalışmanın amacı, hafif derecede zihinsel yetersizlik tanısı almış, genel eğitim sınıfına yerleştirilmiş, ancak özel eğitim hizmeti sağlanmamış öğrenciye, doğrudan öğretim yaklaşımıyla kaynak odada aritmetik becerilerinin kazanımlarını öğrencinin akranları kadar gösterip göstermeyeceğinin belirlenmesidir.

Çalışmanın katılımcısı,2013-2014 eğitim öğretim yılında Dilek Özer İlköğretim Okuluna kayıtlı hafif derece zihin engelli tanısı almış 2. sınıfa giden kaynaştırma öğrencisidir. Öğrencinin yapabildikleri ve gereksinimlerini belirlemek için öncelikle aile görüşme formu hazırlanmıştır, formda aileye çocuğunun 2.sınıf matematik kazanımlarını gerçekleştirmesiyle ilgili neleri yapabildiği sorulmuştur, aileden edinilen bilgiler doğrultusunda 1. sınıf muhtevaya dayalı ölçü aracı hazırlanmıştır. Ölçü aracı hazırlanırken 1.sınıf matematik konuları ve kazanımları kolaydan zora doğru sıralanmıştır, seçilen kolay, orta ve zor güçlükteki kazanımların her biriyle ilgili kolay orta ve zor güçlükte sorular hazırlanmıştır ve ölçü aracı öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonucunda, çocuğun, eşitlik işaretini okuyabildiği, rakamları okuyup yazabildiği, varlık ve ritmik sayabildiği, verilen bir sayı üzerinden başlayarak sayabildiği, belirlenmiştir; toplama, çıkarma, çarpma işlemlerini öğrenmeye gereksinimi olduğu belirlenmiştir.

İşlem sürecinde, kaynak odada haftanın üç günü, günde 2 ders saati (45dk) çalışılmıştır.Doğrudan öğretim yöntemiyle toplama işleminde; temel toplama işlemleri, eldeli ve eldesiz işlemler, çıkarma işleminde; temel çıkarma işlemleri, deste bozarak ve deste bozmadan yapılan işlemler, çarpma işleminde temel çarpma işlemlerinin kazandırılması hedeflenmiştir.

Toplama işleminde doğrudan öğretim şöyle uygulanmıştır. Model olma aşamasında öğretmen toplama işlemini okuma, toplananları ve toplamı göstererek söylemeye model olmuştur, rehberli uygulamalar aşamasında öğretmen ve öğrenci birlikte işlemi okumuş, toplananları ve toplamı göstererek söylemiştir. Bağımsız uygulama aşamasında ise öğrencinin bağımsız olarak toplama işlemini okuması, toplananları ve toplamı göstermesi ve söylemesi sağlanmıştır. Toplama işlemi öğretiminde öğretmen ikinci toplanan kadar parmak kaldırıp, birinci toplananın üzerine kaldırdığı parmakların her birine dokunarak birer birer ileriye doğru saymış ve öğrenciye model olmuştur. Rehberli uygulamalar aşamasında öğretmen ve öğrenci birlikte ikinci toplanan kadar parmak kaldırmıştır ve birinci toplanan üzerine kaldırılan parmakların her birine dokunarak birer birer ileriye doğru saymış ve sonuca ulaşmıştır. Bağımsız uygulamalar aşamasında öğrencinin bağımsız olarak ikinci toplanan kadar parmağını kaldırıp, birinci toplananın üzerine kaldırdığı parmakların her birine dokunarak birer birer ileriye doğru sayması sağlanmıştır.

Çıkarma işleminde doğrudan öğretim şöyle uygulanmıştır. Öncelikle öğretmen işlemi okuma, eksilen, çıkan, sonuç birimlerini gösterip söyleyerek model olmuştur. Rehberli uygulamalar aşamasında öğretmen ve öğrenci birlikte eksilen, çıkan, sonuç birimlerini göstererek söylemiştir. Bağımsız uygulamalar aşamasında öğrenciden işlemi okuma, eksilen, çıkan, sonuç birimlerini bağımsız olarak gösterip söylenmesi sağlanmıştır. Çıkarma işlemi öğretiminde, öğretmen çıkan sayı kadar parmağını kaldırıp eksilen sayıdan saymaya başlayarak kaldırdığı parmakların her birine dokunarak birer birer geriye doğru saymış ve öğrenciye model olmuştur. Rehberli uygulamalar aşamasında öğretmen ve öğrenci birlikte, çıkan sayı kadar parmağını kaldırmıştır ve eksilen sayıdan saymaya başlayarak, kaldırdığı parmaklardan her birine dokunarak birer birer geriye doğru saymıştır. Bağımsız uygulamalar aşamasında öğrenciden bağımsız olarak, çıkan sayı kadar parmağını kaldırıp, eksilen sayıdan saymaya başlayarak kaldırdığı parmaklardan her birine dokunarak birer birer geriye doğru sayması sağlanmıştır.

Çarpma işleminde doğrudan öğretim söyle uygulanmıştır. Öncelikle öğretmen işlemi okuma, çarpanları ve sonucu göstererek söylemeye model olmuştur. Rehberli uygulamalar aşamasında öğretmen ve öğrenci birlikte işlemi okumuş, çarpanları ve sonucu göstererek söylemiştir. Bağımsız uygulamalar aşamasında öğrencinin bağımsız olarak işlemi okuması, çarpanları ve sonucu göstererek söylemesi sağlanmıştır. Çarpma işlemi öğretmeninde, öğretmen birinci çarpandaki sayı kadar parmağını kaldırmış, her bir

parmağının üzerine dokunarak ikinci çarpan kadar atlayarak saymıştır. Rehberli uygulamalar aşamasında öğretmen ve öğrenci birlikte birinci çarpandaki sayı kadar parmağını kaldırmış, her bir parmağının üzerine dokunarak ikinci çarpan kadar atlayarak saymıştır. Bağımsız uygulamalar aşamasında öğrencinin bağımsız olarak birinci çarpandaki sayı kadar parmağını kaldırıp, her bir parmağının üzerine dokunarak ikinci çarpan kadar atlayarak sayması sağlanmıştır.

Çalışmanın bağımlı değişkeni; katılımcının temel aritmetik becerilerindeki performans düzeyidir. Bağımsız değişken doğrudan öğretim yöntemiyle yapılan çalışmadır. Çalışmada kullanılan yöntem eylem araştırmasıdır. Aile görüşme formu ve muhtevaya dayalı ölçü aracı verilerine dayanarak problem durum tanımlanmıştır ve duruma ilişkin veri toplanmıştır. Çalışmada öğretim yapılan konuyla bağlantılı olarak öğretmen tarafından hazırlanan çalışma kâğıtları kullanılmıştır. Çalışmada öğrencinin ilerlemeleri öğretmenin doğrudan gözlemleriyle ve informâl ölçü araçlarıyla yapılan değerlendirmeler sonucunda belirlenmiştir. Çalışma sonunda öğrenci toplama, çıkarma, çarpma işlemlerinde 2. sınıf kazanımlarını gerçekleştirir duruma gelmiştir.

Anahtar kelimeler: *Doğrudan öğretim, eylem araştırması, toplama, çıkarma, çarpma*

İlkokul Öğretmenlerinin Üstün Yeteneklilik Ve Üstün Yetenekli Eğitimine İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi(Silifke İlçesi Örneği)

Öğrt. Derya SÖNMEZ, Kahramanmaraş Baydemirli Boybeyli İlkokulu-Türkiye
deryasnmzim@hotmail.com

Günümüzde üstün yetenekli öğrencilerin okullarımızda belirlenip, özel eğitim alma fırsatları yaygınlaşmaktadır. Çalışmanın amacı ilkokul öğretmenlerinin üstün yeteneklilik ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine ilişkin tutumlarını ortaya çıkarmaktır. Araştırma 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılı yaz dönemi mesleki çalışmasında Mersin ili Silifke ilçesindeki Gazipaşa İlkokulunda görevli öğretmenlerle gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin üstün yeteneklilik ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine yönelik tutumlarının belirlenmesi için Tortop(2012) tarafından geliştirilen "Üstün Yeteneklilik Ve Üstün Yetenekli Eğitimine İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği" kullanılmıştır. Sorulara verilen cevapların frekans (f) ve yüzdelikleri (%) hesaplanarak elde edilen veriler yorumlanacaktır.

Anahtar kelimeler: *üstün yeteneklilik, öğretmen tutumu, üstün yetenekli eğitimi*

Engellilere Yardım Etmek İçin Düzenlenen Mavi Kapak Kampanyasına İlişkin Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Yrd. Doç. Dr. Ahmet KURNAZ*, Kübra YAŞAR**, Ozan Emre ÜNAL, Şerife ASLAN

* Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkiye, ahkurnaz@hotmail.com
** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Böl. 4. Sınıf Öğrencisi, kubrayasar11@gmail.com

Toplumun yetersizliği olanlara yönelik tutumların onların yaşamlarını sürdürmeleri, toplumla uyumlu olmaları ve duygusal anlamda kendilerini değerli ya da değersiz görmeleri çevredekilerle olan sosyal etkileşimlerin niteliğine göre belirlenir. Engelli bireyler çevreleriyle olan etkileşimde kabul edildikleri ve varlıklarının onaylandığı yönünde onay alırlarsa kendilerini diğerleri gibi toplumun bir üyesi gibi görürler. Ülkemizde engellilerin durumlarını iyileştirmeye yönelik pek çok kampanyaya rastlanmaktadır. Bu kampanyalardan biri de ülke geneline tamamen yayılmış ve uzun süre devam etmiş mavi kapak toplama kampanyasıdır. Bu kampanyaların pek çok kesimde değişik yansımaları olmuştur. Engellilerin hayatında öğretmenlerinin büyük olması nedeni ile mavi kapak toplama kampanyasına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle eğitim fakültesinde okuyan farklı bölümlerdeki öğrencilerin görüşlerinin incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu durumu belirlemek için aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

- Engellilere yönelik yapılan mavi kapak kampanyasına ilişkin zihin engelliler öğretmenliği bölümü öğrencileri ile eğitim fakültesi diğer bölüm öğrencilerinin görüşleri arasındaki farklar nasıldır?
- Engellilere yönelik yapılan mavi kapak kampanyasına ilişkin kız öğrencilerin görüşleri ile erkek öğrencilerin görüşleri arasındaki farklar nasıldır?
- Engellilere yönelik yapılan mavi kapak kampanyasına ilişkin 1.sınıf eğitim fakültesi öğrencileri ile 4.sınıf eğitim fakültesi öğrencilerinin görüşleri arasındaki farklar nasıldır?
- Engellilere yönelik yapılan mavi kapak kampanyasına ilişkin engelli yakını olan öğrenciler ile engelli yakını olmayan öğrenciler arasındaki farklar nasıldır?
- Engellilere yönelik yapılan mavi kapak kampanyasına ilişkin kampanya hakkında bilgisi olan öğrenciler ile bilgisi olmayan öğrencilerin görüşleri arasındaki farklar nasıldır?

Araştırmada tarama modelinde nicel yaklaşımla yürütülmüştür. Araştırmanın verileri anket tekniğinden yararlanılarak toplanılmıştır. Anket formu hazırlanmadan önce literatür taraması ve ön görüşmeler ile bilgi toplanmıştır. Anket hazırlandıktan sonra uzman görüşü alınmıştır. Hazırlanan ankette 15 olumlu görüş bildirmeye yönelik, 15 olumsuz görüş bildirmeye yönelik toplam 30 madde yer almıştır. Anketin Cronbach **α** değeri 0,86 bulunmuştur. Araştırmanın örneklemi Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Zihin Engelliler Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, PDR, Fen Bilgisi Öğretmenliği, İngilizce Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği bölümlerinin 1. ve 4. Sınıf öğrencilerinden 25 er kız 25 er erkek öğrenci seçkisiz olarak belirlenmiş ve toplam 700 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırma sonunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

- Mavi kapak kampanyasına ilişkin Zihin Engelliler Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, PDR, Fen Bilgisi Öğretmenliği, İngilizce Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği bölümlerinin hepsi arasında anlamlı farklılık vardır.
- Mavi kapak kampanyasına ilişkin erkek ve kız öğrencilerin görüşleri aynıdır.
- Birinci sınıf öğrencilerinin mavi kapak kampanyasına yönelik görüşlerinin dördüncü sınıf öğrencilerinden daha olumludur.
- Öğrencilerin engelli yakını olup olmaması mavi kapak kampanyasına yönelik görüşleri açısından farklılık göstermemektedir.

- Öğrencilerin mavi kapak kampanyası hakkında bilgi sahibi olup olmaması mavi kapak kampanyasına yönelik görüşleri açısından farklılık göstermemektedir.

Anahtar kelimeler: *Mavi kapak kampanyası; eğitim fakültesi öğrencileri; öğrenci görüşleri*

Ebeveynlerin Otizmli Çocuklarının Cinsel Gelişim ve Eğitimleri Konusunda Bilgi Düzeyleri, Görüş ve Önerileri

Tanyel SÜZER, Fatma BESLER

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstütüsü Otizmde Uygulamalı Davarnış Analizi Yüksek Lisans Programı, Eskişehir, Türkiye

tanyelsuzer@hotmail.com, fatmabesler@hotmail.com

Cinsellik doğum öncesi dönemden başlayarak ömür boyu insanın doğasında vardır. Çocukların cinsiyetleri, tuvalet alışkalığı kazanmaları, kız-erkek ayrımının öğrenilmesi, ergenlik gibi süreçler bireylerin yaşamını etkiler. Cinsel gelişim dönemleri doğru bir şekilde planlanmadığında bazı çocuklar için bir kriz dönemi olabilir. Örneğin, tuvalet eğitimi sırasında fazla baskı gören çocukların daha zor tuvalet alışkanlığı kazanması söz konusu olabilmekte veya ön ergenlik döneminde yeterli destek görmeyen bireyler erenlik sürecinde daha sinirli ve saldırgan davranışlar sergileyebilmektedir. Normal gelişim gösteren çocuk ve ergenler için bu kadar hassas olan cinsel gelişim süreçleri pek çoz zaman diğer gelişim yetersizlikleri alanlarında olduğu gibi otizm spektrum bozukluğuna sahip bireyler için de göz ardı edilebilmektedir. Sosyal etkileşim, iletişim davranışlarında yaşanan eksiklikler ve takıntılı ve yinelenen davranışlar otizmli bireylerin cinsel gelişimlerinin çoğunlukla göz ardı edilmesine hatta yok sayılmasına neden olabilmektedir.

Türkiye'de otizmli bireyler için hazırlanmış eğitim programlarında cinsel gelişim becerilerinin öğretimine yönelik olarak öz bakım becerileri kapsamında ped değiştirme, banyo yapma ve vücut tüylerini temizleme gibi hijyene yönelik beceriler yer almaktadır. Ancak bu becerilerin hem eğitim merkezlerinde eğitimciler tarafından hem de evde aileler tarafından otizmli bireylere hangi öğretim yöntemleriyle ve hangi yaşta öğretildiği veya uygun davranışların otizmli bireyler tarafından bağımsız olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği tam olarak denetlenmemektedir. Alanyazın incelendiğinde ise, otizmli bireylerin cinsel gelişimleri ve eğitimleri ile ilgili az sayıda araştırma yer almakta, bununla birlikte zihinsel ve gelişimsel yetersizliğe sahip bireylerin hem kendilerine hem de ailelerine yönelik çalışmalara daha fazla rastlanmaktadır. Dolayısıyla, bu araştırmada ailelerin otizm spektrum bozukluğuna sahip çocuklarının cinsel gelişimlerine ilişkin bilgi düzeyleri ve tecrübeleri ile, cinsellik konusundaki eğitimlerine ilişkin gereksinim, görüş ve önerilerinin neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Hem otizmli hem de zihinsel ve gelişimsel yetersizliği olan bireylerin cinsel gelişim, ilgi ve tutumlarına yönelik alanyazında yer alan betimsel araştırmalar incelenerek ailelere yöneltilmek üzere bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunun geçerliliğini belirlemek için alanda çalışan beş uzman görüşme formunu inceleyerek değerlendirmiştir. Bu değerlendirmeye dayalı olarak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Araştırma kapsamında İstanbul'da bulunan özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim alan 8-18 yaş arasındaki otizmli bireylerin ebeveynlerinden gönüllü olan kişiler belirlenerek toplam 20 ebeveyn ile görüşme yapılmıştır. Araştırma sırasında katılımcılardan konu ile ilgili derinlemesine bilgi elde etmek için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme ortamı olarak katılımcıların çocuklarının öğretim gördüğü özel özel eğitim kurumları ve katılımcıların evleri kullanılmıştır.

Şu anda düzenlenen görüşmelerin dökümü ve araştırma sırasında elde edilen verilerin analizi sürmektedir. Araştırma verilerinin analizi sırasında betimsel analiz yöntemi kullanılmaktır. Elde edilen bulguların sunu sırasında katılımcılarla paylaşılması hedeflenmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular ile hem ileri araştırmalara hem de uygulamacılara yönelik önerilerde bulunacaktır. Özellikle uygulamacılara yönelik öneriler arasında otizmli çocukların cinsel gelişim eğitim programlarına yönelik katkıda bulunulması umulmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Otizm, cinsel gelişim, cinsel eğitim, ebeveyn görüşleri*

Özel Eğitimde Aile Merkezli Erken Çocukluk Eğitimi ve HIPPY Programı

Okt. Berrin MAZICI, Özgür ERAKKUŞ
Uludağ Üniversitesi Rektörlüğe Bağlı Türk Dili Bölümü BURSA
bsaritunc@uludag.edu.tr, enginler@yandex.com

Çocuk, doğumdan itibaren ilk yıllarını ailesinin yanında geçirmektedir. Bu yüzden ilk temel eğitimini aile ortamından almaktadır. Aile ve yakın çevresindeki kişiler, akranları, kitle iletişim araçları, ailenin sunduğu imkânlar, diğer kişilerle olan etkileşimi vb toplumsal çevre koşullarının da çocuğun gelişmesinde önemli rolü bulunmaktadır. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuk, uygun etkileşimler ve ortam sayesinde toplumdaki yerini daha sağlıklı bir şekilde alabilmektedir. Ailelerin çocuk eğitimi konusunda bilinçlenmesi ve çeşitli etkinliklerde bulunması önemlidir.

Kamu kurumları ve özel kurumlar erken çocukluk eğitimi alanında kurum merkezli hizmetler sunmaktadır. Çeşitli nedenlerle kurum merkezli eğitimlere ulaşamayan çocuklar ve aileleri için aile merkezli eğitim programlarına ihtiyaç doğmuştur. Aile merkezli programlar çocuğun çevresindeki kişilere destek vermeyi amaçlamaktadır. Program, çocuğun bakımı ve gelişimini üstlenen anne baba veya diğer kişileri çocuğun eğitimi ve gelişimi hususunda bilgilendirir. Dolaylı olarak bilgilenen anne ve babanın çocuğa faydalı olması beklenmektedir. Ebeveynlerin çocuk eğitimi konusunda desteklenmeye ve kurum temelli hizmetlere ulaşamayan çocuklara yönelik programlara ihtiyacı vardır. Bu anlamda Home Instruction Program for Preschool Youngsters (HIPPY)adlı program dezavantajlı gruplarda daha yaygın kullanılmaktadır. Bu programlarda annelere verilen bir eğitim sonrası belli bir plana göre çocuklarına ev ortamında uygulayabilecekleri etkinliklere yönelik materyal desteği sağlanmaktadır. Uzmanlar annelere belli sürelerle danışmanlık hizmeti vermektedir. Türkiye'de de ilgili valilik ve kaymakamlıklarca o bölgeye göre uyarlanarak uygulanabilir.

Anahtar kelimeler: *özel eğitimde aile merkezli yaklaşım, HIPPY, erken çocukluk eğitimi*

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Yürütülen Eve Dayalı PECS Uygulama Örneği

Doç.Dr. Serhat ODLUYURT
Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, Türkiye
syildiri@anadolu.edu.tr

Arş. Gör. Şerife ŞAHİN
Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, Türkiye
serifesahin@anadolu.edu.tr

Elif SANAL
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye
e.sanal87@gmail.com

Meral KOLDAŞ
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye
mrlkds@gmail.com

Onur SERT
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye
sertonur1985@hotmail.com

Problem Durumu

PECS (Resim Değiş-Tokuşuna Dayalı İletişim Sistemi); otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara iletişim becerilerinin kazandırılması amacıyla kullanılan ve düşük teknoloji gerektiren özel bir görsel Alternatif ve Destekleyici İletişim sistemidir (Odluyurt, 2012).

PECS; otizm spektrum bozukluğu olan bireylere sosyal bağlam içerisinde iletişim becerilerinin öğretilmesi için kullanılır. PECS'in uygulanması aşamasında; öğrenci nesnenin karşılığı olan resmi iletişim ortağına vererek, iletişim ortağının elindeki nesneyle değiş-tokuş eder. PECS'in 6 evreli bir öğretim süreci bulunmaktadır. Bu evreler;

1. Evre İletişim Kurma: Masada bulunan resimli kartı alıp, iletişim ortağına vererek pekiştirece ulaşmanın öğretildiği evredir.

2. Evre Uzaklaşma ve Devamlılık: Bu evrede çocuğun kendisinden kademeli olarak uzaklaştırılan PECS klasörü ve iletişim ortağına giderek resimli kartı verip pekiştirece ulaşması öğretilir.

3. Evre Resim Ayırt Etme: Çocuk PECS klasöründe bulunan birden fazla resimli kart arasından istediği pekiştirece ait resimli kartı alıp, iletişim ortağına vererek pekiştirece ulaşmayı öğrenir.

4. Evre Cümle Kurma: Çocuk iki ya da daha fazla resimli kartı cümle şeridi üzerine takarak, cümle şeridini iletişim ortağına verip iletişim kurmayı öğrenir.

5. Evre İstek Bildirme: Çocuk "ne istiyorsun?" sorusuna yanıt vermeyi, yani istek bildirmeyi öğrenir.

6. Evre Görüş Bildirme: Çocuğa nesne ve etkinliklerle ilgili görüşlerini bildirmek öğretilir.

Ülkemizde de otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarla kullanılan PECS'in bilimsel dayanakları; Odom ve diğ (2014) Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar, Gençler ve Yetişkinler İçin Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar Raporu'nda alan yazın taranarak elde edilen ve PECS yönteminin etkililiğini gösteren 2 grup deneysel ve 4 tek denekli çalışma olmak üzere toplam 6 çalışmayla ortaya konmuştur.

Yine Odom ve diğ (2014) Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar, Gençler ve Yetişkinler İçin Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar Raporu'nda aile temelli uygulamalar da bilimsel dayanaklı uygulamalar arasında yer almaktadır. Raporda bilimsel dayanaklı aile temelli uygulamalar olarak 8 tane grup deneysel 12 tane de tek denekli araştırmaya yer verilmiştir. Aile temelli uygulamalar ailelerin çocukları için uygun olan müdahale programının bir kısmını ya da tamamını uyguladıkları programlardır. Aile temelli uygulamalarda aileler uzmanlar tarafından birebir ya da grup içinde eğitilerek çocukları için uygun müdahale programını eve ya da kuruma dayalı olarak gerçekleştirirler.

PECS uygulamasının ve aile temelli uygulamaların bilimsel dayanakları her ne kadar ortaya konmuş olsa da; ülkemizde PECS'in yaygınlığı ve ailelerin kullanımı üzerine yapılan çalışma sayısı sınırlıdır. Bu

nedenle; PECS'in uygulama örneklerinin çoğaltılarak tanınırlığının arttırılmasına gereksinim duyulmaktadır.

Amaç

Bu poster çalışmanın amacı; otizm spektrum bozukluğu olan beş çocuk ve anneleriyle gerçekleştirilen PECS uygulamasını, annelere PECS öğretimini ve öğretilen PECS'i eve dayalı uygulayabilme becerini tanıtmaktır.

Yöntem

Çalışma Eskişehir Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü'ne devam eden 3, İstanbul'da bir özel kuruma devam eden 2 otizm spektrum bozukluğu olan çocuk ve annesiyle ile yürütülmüştür. Çalışmaya başlamadan önce, her katılımcı için de; etkili pekiştireç değerlendirme oturumları gerçekleştirilmiş ve çocuklar için etkili olan başlıca pekiştireçler belirlenmiştir. Daha sonra çocuklar için belirlenen etkili pekiştireçlerin fotoğrafları çekilerek; pekiştireç resimli kartları hazırlanmıştır. Çalışmada gerçekleştirilen öğretim oturumları video kamera ile kaydedilmiştir.

Bulgular ve Sonuç

Çalışmaya katılan 5 çocuk ve annelerine ait demografik bilgiler, pekiştireç değerlendirme oturumları sonucunda en çok yeğlenen pekiştireçler, uzmanların gerçekleştirdiği öğretim oturumlarında toplanan doğru ve yanlış tepkilere yönelik verilere ait sonuçlar, annelerle yapılan öğretim oturumları ve annelerin evlerinde uyguladıkları PECS oturumlarına ait uygulama güvenirliği verileri posterin içeriğinde sunulacaktır.

Anahtar kelimeler*: otizm spektrum bozukluğu, alternatif ve destekleyici iletişim sistemleri, PECS, aile temelli uygulamalar, iletişim becerileri*

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Dosyalarının Süreç Ürünü Olarak İncelenmesi

Ufuk ÖZKUBAT*, Necdet KARASU**, Betül YILMAZ***, Nilüfer ALTUN****

*Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, E-Posta: ozkubat@gmail.com
**Yrd. Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, E-Posta: necdetkarasu@gazi.edu.tr
***Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, E-Posta: betulyilmaz@gazi.edu.tr
****Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, E-Posta: niluferaltun@gmail.com

Yetersizlikten etkilenmiş bireylerin tanılanması, eğitsel performanslarının belirlenmesi, uygun eğitim ortamlarına yerleştirilmesi, bireylere yönelik eğitim programlarının geliştirilmesi ve oluşturulan programlar doğrultusunda bireylerin gelişimlerinin izlenmesinde ve değerlendirilmesi aşamalarında Rehberlik Araştırma Merkezlerine önemli roller yüklenmiştir. Bu bağlamda, Rehberlik ve Araştırma Merkezleri, yetersizlikten etkilenmiş bireylerin tıbbi tanılamasının ardından eğitsel değerlendirmelerinin gerçekleştirilmesi, izleyen süreçte sağlanacak özel eğitim hizmetlerinin gidiş yolunu ve çerçevesini belirlemek üzere oluşturulmuş yapılardır. Hizmetlerin çeşitliliği, süresi ve yoğunluğu zaman içinde değişebilen özellikler gösterecektir. Öğrenci için hazırlanmış planların ne şekilde işlediği ve nasıl değiştiğinin belirlenmesi, her yeni adımın atılışında hata yapılma ihtimalini düşüren bir durumdur. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı, Rehberlik ve Araştırma Merkezileri tarafından yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik olarak hazırlanan dosyaların incelenmesidir. Araştırmanın kapsamını oluşturan dosyalar, Türkiye'de farklı illerde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezilerinden edinilerek, elde edilen dosyalar, eğitsel değerlendirme ve tanılama için gerekli belgeler, kullanılan değerlendirme araçları, doküman ve doküman içeriği başlıklarını içeren ' Rehberlik ve Araştırma Merkezi Dokuman Analizi Formu' kullanılarak incelenmiştir. Araştırmanın amacına uygun olarak formun geliştirilmesi aşamasında, taslak formlar oluşturularak pilot uygulamalar gerçekleştirilmesinin yanı sıra özel eğitim alanında öğretim üyesi olan üç kişi tarafından, oluşturulan form incelenerek görünüş geçerliği sağlanmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, temel olarak, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinden edinilen dosyaların birbirlerinden oldukça farklılıklar içerdiği, standardize olmadıkları ve yetersizlikten etkilenmiş bireylerin gelişim süreçlerinin izlenmesine yönelik gerekli bilgileri sağlamadığı bulgulanmıştır. Ek olarak araştırma bulguları ilgili alan yazın çerçevesinde tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *rehberlik ve araştırma merkezi, doküman analizi*

Zihin Engelli Bireylere Çıkarma İşlemi Öğretiminde Sabit Bekleme Süreli Öğretimle Sunulan Nokta Belirleme Tekniğinin Etkililiği

Tayibe BADIR
Dilgem
tayibebadir@gmail.com

Ahmet YIKMIŞ
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ayikmis@hotmail.com

Akademik beceriler içinde matematik becerileri, yıllarca öğretmenler tarafından çeşitli yöntem ve tekniklerle hem normal gelişim gösteren bireylere hem de özel gereksinimi olan bireylere öğretilmeye çalışılmıştır (Wisniewski ve Skarbek, 2002). *Nokta Belirleme Tekniği* normal gelişim gösteren ve özel gereksinimi olan bireylere matematik becerilerini kazandırmak üzere birden fazla duyuya hitap edecek şekilde oluşturulmuştur. Bu teknik, özellikle zihin engelli bireylerde matematik becerilerinin öğrenimini kolaylaştırmaktadır (Scoot, 1993).

Zihin engelli bireylere matematik becerilerinin öğretimine ilişkin alan yazın tarandığında, araştırmalarda zihin engelli bireylere tek basamaklı ve zincirleme becerilerin öğretiminde Türkiye'de yaygın olarak kullanılan yanlışsız öğretim yöntemlerinden birinin sabit bekleme süreli öğretim olduğu görülmektedir (Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar, 2004).

Bu araştırmanın amacı, sabit bekleme süreli öğretim yöntemiyle sunulan nokta belirleme tekniğinin zihin engelli bireylere çıkarma işlemi öğretiminde etkili olup olmadığını belirlemektir. Araştırmada ayrıca kişiler ve ortamlar arası genellemeye, öğretim sona erdikten on gün ve yirmi gün sonraki kalıcılık etkisine ve sosyal geçerliğine bakılmıştır.

Araştırmada zihin engelli üç öğrenci yer almıştır. Tek denekli araştırma desenlerinden denekler arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni, zihin engelli öğrencilerin çıkarma işlemini öğrenmeleridir. Araştırmanın bağımsız değişkeni ise sabit bekleme süreli öğretim yaklaşımına dayalı olarak sunulan nokta belirleme tekniğidir. Uygulama süreci, araştırmacı tarafından; yoklama, öğretim, izleme ve genelleme oturumları olarak düzenlenmiştir. Tüm oturumlar birebir öğretim düzenlemesi ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın bulguları sabit bekleme süreli öğretim yaklaşımına dayalı olarak sunulan nokta belirleme tekniğinin çıkarma işlemlerinin öğretiminde etkili olduğunu gösterir niteliktedir. Ayrıca, öğrenilen becerinin öğretim bittikten on gün ve yirmi gün sonrasında korunduğu, farklı kişilere ve ortamlara genellenebildiği ve sosyal geçerlikle ilgili sorulara öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde sosyal olarak geçerli olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: *Zihin engelli çocuklar, çıkarma işlemi, sabit bekleme süreli öğretim, nokta belirleme tekniği*

Özel Eğitim Güzel Gelecek Projesi

Behre BALÇIK
Kadri Uğur İlkokulu
behrebalcik@hotmail.com

Şükrü BİLDİK
Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü
şukrubildik@hotmail.com

Türk eğitim sisteminin en sorunlu alanlarından biri özel eğitim alanıdır. Bu alandan mezun öğretmenlerin azlığı eğitim öğretim faaliyetlerinin düzenli ve sistematik yürümesine engel teşkil etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, okullarda yeterli sayıda özel eğitim öğretmeni olmadığında üniversitelerin farklı alanlarından mezun öğretmenleri özel eğitim alanında görevlendirmektedir. Öğretmenlerin alan hakkında bilgi azlığı, yetersizlik tanısı konmuş öğrencilerin gelişimlerini ve eğitimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Özel eğitim alanında yeterli bilgiye sahip öğretmenlerin çalışması, öğrencilerin başarılarının artmasında önemli rol oynamaktadır.

Ülkemizde ve dünyada özel eğitim ile ilgili çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır. Bu çalışmaları bir kısmı çocuklarla yapılan uygulama çalışmalarıyken, bir kısmı ise temel alan tarama çalışmalarıdır. Alan çalışmaları incelendiğinde, farklı alandan mezun öğretmenlerle yapılan çalışmaların azlığı görülmektedir.

"Özel Eğitim Güzel Gelecek" Projesinin amacı, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel eğitim okul ve sınıflarında çalışan üniversitelerin farklı alanlarından mezun öğretmenlere, temel özel eğitim konularını içeren, hazırlanan kitap, videolar ve düzenlenen toplantılarla bilgi vererek, öğretmenleri bilinçlendirmektir. Proje, Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı'nın desteği ile Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün proje komisyonu tarafından 2012-2013 eğitim öğretim yılı içerisinde hazırlanmıştır. Proje komisyon ekibinde özel eğitim ve rehberlik bölümü şube müdürü, milli eğitim müdürlüğü şefi, Bursa barosu engelli hakları komisyonu başkanı, rehberlik araştırma merkezi müdürleri ve müdür yardımcıları, rehber öğretmenler, özel eğitim öğretmenleri olmak üzere on yedi kişi yer almıştır. Çalışmaya başlamadan önce öğretmenlere özel eğitim ile ilgili konuları içeren on adet açık uçlu soru (ön test) yöneltilip yüz yüze görüşmeler yapılıp öğretmenlerin konu hakkında bilgileri ortaya konulmuştur. Çalışmaya Bursa'nın on üç ilçesinden kırk öğretmen katılmıştır. Verilerin analizi betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Sorulan sorular ve görüşmelere göre, farklı alanlardan mezun öğretmenlerin özel eğitim hakkında fazla bilgiye sahip olmadıkları, öğrencilerle çalışırken nasıl bir yol izleyeceklerini bilmedikleri, öğrencilerin gösterdikleri davranış problemleri ile büyük sorun yaşadıkları belirlenmiştir.

Proje Uygulama Süreci:

1. Aşama-Soruların Sorulması (Ön test): Bu araştırmada Bursa ilinin farklı ilçelerinde çalışan öğretmenlere anket uygulanarak özel eğitim ile ilgili bilgi düzeyleri belirlendi.

2. Aşama-Literatür Tarama ve Proje Hazırlık: Literatür taraması yapılarak özel eğitimin temel konuları belirlendi. Proje çalışma ekibi olarak konular alt başlıklar halinde hazırlandı ve çalışma grupları belirlendi. Çalışmaya başlanmadan önce alan uzmanlarından görüşler alındı.

3. Aşama-Proje Çalışması: Proje ekibi özel eğitim ile ilgili konuları dokuz ana konu olarak belirledi ve konuları alt başlıklara ayırdı. Çalışma programı haftada üç gün olarak belirlenip, sekiz ay olarak planlandı. Konular sırayla yazılıp bilgilendirici videolar hazırlandı.

4. Aşama-Proje Değerlendirmesi: Proje tamamlandıktan sonra alan uzmanlarından görüşler alındı. Her hafta çalışmalar rapor haline getirildi.

5. Aşama- Toplantılar: Proje tamamlandıktan sonra proje grubu üçer kişilik altı gruba ayrılarak üçü merkez olmak üzere toplam altı toplantı düzenleyerek projeye öğretmenlere anlatılıp videolar gösterildi.

6. Aşama-Soruların Sorulması (Son test): Çalışmanın başında sorulan sorular tekrardan sorulup öğretmenlerin konu hakkında bilgileri ortaya koyulmuştur.

Araştırmanın sonucunda, çalışmaya katılan öğretmenlere özel eğitim ile ilgili konuları içeren on adet açık uçlu soru (son test) tekrardan sorularak öğretmenlerin bilgileri hakkında değişiklik olup olmadığı araştırılmıştır. Farklı alan mezunu öğretmenlerin çalışmayı çok verimli bulduklarını, hazırlanan kitapların

ve yapılan bilgilendirme toplantılarının sayesinde özel eğitim hakkında daha aydınlatıcı bilgi edindiklerini, ellerinde yazılı materyalin ve videoların bulunmasının kendileri için çok yararlı olacaklarını belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: *Özel eğitim, anket, proje, zihinsel yetersizlik, ön test- son test*

Takvim Kutuları

Araş. Gör. Mustafa DOĞUŞ, Yrd. Doç. Dr. Pınar ŞAFAK
Gazi Üniversitesi, Türkiye, mustafadogus45@gmail.com
Gazi Üniversitesi, Türkiye, mepsafak@gmail.com

Zaman belli aralıklara bölünmüş temelde geçmiş, şu an ve gelecekten oluşan soyut bir kavramdır. Zamanı kontrol edebilmek ve belirsizlikleri bir düzen içine alabilmek amacıyla takvim sistemleri geliştirilmiştir. Pratikte takvimler; günlük işleri sıralamada, geçmiş ile bugün arasında geçen mesafeyi belirlemede ve gelecekte yapılacak şeyler ile ilgili planlama yapmaya yardımcı olmaktadır. Yetersizliği olan bireyler çevrelerindeki olup biten olayları anlamada, yönetmede ve bu olaylar içerisinde yer alma ile ilgili sınırlık yaşayabilmektedirler. Özellikle körsağır bireyler ve görme ve çoklu yetersizliği olan bireyler birden fazla duyu kaybı nedeniyle oldukça soyut olan zamanı kavramada ve çevrelerine erişme konusunda güçlük yaşamaktadırlar. Bu açıdan körsağır ve görme ve çoklu yetersizliği olan bireylerin çevrelerinden bağımsız bir yaşantı içinde olmaları muhtemeldir. Belli bir sırada devam eden olaylar ve daha sonra ne olacağını önceden tahmin edebilme oldukça önemlidir (Jameson, 2004). Zamanı ve bir olayın oluş sırasını bilmek daha çok geleceği tahmin etme, duygusal güven ve iletişim fırsatları sağlar (Blaha ve Moss, 1997; Blote, 2000). Zamanın farkında olmak körsağır ve görme ve çoklu yetersizliği olan çocukların alıcı ve ifade edici iletişimlerinde daha rahat hissetmelerini sağlayabilmektedir. Bu ihtiyaçtan yola çıkarak görsel veya dokunsal takvim sistemleri geliştirilmiştir (Blaha ve Moss, 1997; Blaha, 2001; Blote, 2000; Çuhadar, 2008; Trief, Cascella ve Bruce, 2013). Önceden tahmin edebilme ve somut takvimlerin kullanımı, takvim sistemini ilk kez geliştiren Dr. Van Dijk'ın körsağır çocukların öğretimi için geliştirdiği metodolojinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (Blaha, 2001).

Takvim sistemleri ve zaman çizelgelerinden; körsağır, görme ve çoklu yetersizliği olan, otizmli ve zaman ve olayları organize etmeye ihtiyaç duyan yetersizliği olan diğer öğrenciler yararlanabilmektedir (Blaha, 2001; Blote, 2004; Çuhadar, 2008; Jameson, 2004). Takvim kutuları gün içinde zihinsel bir düzen oluşturmak ve gelecek etkinliği öğrenmesi için öğrenciye yardım etmek amacıyla kullanılır (Şafak, 2012). Takvim kutuları, belli bir sıradaki etkinlikleri temsil eden kutular ve aynı sıra içinde nesne veya nesne parçalarından oluşan dokunsal ipuçları ile daha sonraki yapılacak etkinliği tahmin edebilmeyi sağlar. Takvim kutuları soyut zaman kavramını ve takvimde yer alan nesne ve etkinlikler ile ilgili söz dağarcığı kazandırmanın yanı sıra iletişimin gelişimini ve duygusal destek sağlar (Blaha ve Moss, 1997). Somut takvim sistemlerinde nesne veya nesne parçalarından oluşan insanları, etkinlikleri ve yerleri temsil eden dokunulabilir semboller kullanılmaktadır (Trief, Cascella ve Bruce, 2013). Bu yönüyle takvim kutuları artırıcı ve alternatif iletişimin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Çalışmanın amacı körsağır ve görme ve çoklu yetersizliği olan öğrenciler için kullanılan takvim kutularını tanıtmak, kullanımı ve önemiyle ilgili farkındalık oluşturmak ve öğretmenlerin kendi öğretim ortamlarında kullanmalarını teşvik etmektir. Bu amaçla, EbscoHost veri tabanından, Google ve Google Scholar arama motorlarından "takvim kutuları," "takvim sistemleri," "nesne takvimleri," "etkinlik çizelgeleri," "körsağır," "görme yetersizliği," ve "çoklu yetersizlik" gibi anahtar sözcükler kullanılarak kaynaklara ulaşılmıştır. Ayrıca konuyla ilgili kitaplardan yararlanılmıştır.

Anahtar kelimeler: *takvim kutuları, körsağır, çoklu yetersizlik*

Aile Eğitimi Uygulama Modelleri ve Türkiye'de Yapılan Çalışmalar

Elçin ÖĞÜT
Anadolu Üniversitesi, Türkiye, elcinogut@anadolu.edu.tr

Aile, tüm çocukların yaşamlarında önemli bir role sahiptir. Okula başlayana dek, çocukların ilk öğretmenleri aileleridir. Çocuklar, tüm öğrenim hayatları hatta tüm yaşamları boyunca ailelerinin ilgi ve desteğine gereksinim duyarlar. Hele söz konusu olan özel gereksinimli çocuklar olduğunda aileyi ve hatta yakın akrabaları doğrudan ilgilendiren bir durum ortaya çıkmaktadır. Özel gereksinimli çocukların gelişimlerinde ve eğitimlerinde ailelerinin rolü yadsınamaz bir gerçekliktir. Tüm çocukların eğitiminde olduğu gibi özel gereksinimli çocukların eğitimlerinde de ailenin katılımının sağlanması büyük önem taşır. Tüm bu bilgiler doğrultusunda aile eğitimi ve rehberliğinin gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Ülkemizde bu gereksinime yönelik, çeşitli eğitim kurumlarında yapılan bazı etkinlikler vardır. Ancak aileleri çocuklarının başta eğitim yaşamları olmak üzere, tüm hayatlarına katkıda bulunabilmelerini sağlayacak şekilde eğiten ve onlara ihtiyaç duygukları rehberliği sağlayan sistemli eğitim programlarının uygulandığı çalışmalar oldukça azdır. Bahsi geçen bu sistemli aile eğitimi programlarının planlanabilmesi ve yürütülebilmesi için özel gereksinimli çocuklar ve aileleri ile çalışan, öğretmenler başta olmak üzere aile eğitimi ve rehberliği ile ilgilenen tüm uzmanların sahip olması gereken becerilerden biri de aile eğitimindeki temel yaklaşımlar ve aile eğitimi uygulama modelleri hakkında bilgi sahibi olmalarıdır. Bunun yanı sıra, yeni bir aile eğitimi programı tasarlanırken daha önceden yapılmış olan program ve çalışmaların incelenmesinin oldukça yararlı olduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada öncelikle aile eğitimindeki temel yaklaşımlar, aile eğitimi uygulama modelleri ve bir aile eğitimi programının hazırlanması ile uygulanmasında dikkat edilmesi gereken hususlar hakkında bilgi verilmesi; daha sonra ise Türkiye'de özel gereksinimli çocukların ailelerinin veya yakın akrabalarının eğitimlerine yönelik hazırlanmış olan sistemli programları içeren araştırmaların incelenerek özetlenmesi amaçlanmıştır.

Özel eğitim alanında aile eğitimi programları farklı yaklaşımlar ve uygulamalar esas alınarak gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmanın poster sunumunda, bu yaklaşımlar ve uygulama modelleri hakkında yer verilecek bilgiler için çeşitli kaynaklardan yararlanılarak bir alan yazın taraması yapılmıştır. Ayrıca ülkemizde özel eğitim alanında özellikle yüksek lisans ve doktora çalışmalarının temellerinin atılmaya başlandığı 1970'li yıllardan bu güne özel gereksinimli çocukların ailelerinin eğitimine yönelik yapılmış olan araştırmalar (yüksek lisans tezleri, doktora tezleri, projeler, makaleler...vb.) taranmış ve incelenmiştir. Alan yazın taramalarında Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi kataloğu taranmış; Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi üzerinden ulaşılabilen ve aralarında EbscoHost, ERIC, ProQuest Dissertations and Thesis, Sage, Science Direct, Science Online, SocINDEX with Full Text, SpringerLink'in de olduğu veri tabanlarından; Yüksek Öğretim Kurumu'nun resmi tez tarama web sitesinden ve Google Akademik arama motorundan yararlanılmıştır. Şu ana kadar yapılan taramalar sonucunda; sistemli aile eğitimi programlarının geliştirilip, özel gereksinimli çocukların aileleri veya yakın akrabaları ile çalışılarak uygulandığı çeşitli yüksek lisans, doktora tezlerine, projelere ve makalelere ulaşılmıştır. Tarama sürecinde kullanılan başlıca anahtar kelimeler; aile eğitimi, aile eğitimi uygulama modelleri, aile eğitimi temel yaklaşımlar, özel gereksinimli çocuklar ve aile, özel eğitim ve aile olarak söylenebilir.

Araştırma kapsamında, bilgi derleme ve tarama çalışmalarına devam edilmektedir. Şu ana kadar ulaşılan araştırmalar betimsel analiz yoluyla analiz edilmiş ve analiz sürecinde belirlenen kategorilere göre değerlendirilerek özetlenmiştir. Bu kategorilere örnek olarak: araştırmanın yılı, türü, katılımcıları, konusu, varsa kullanılan aile eğitimi yaklaşımı, kullanılan aile eğitimi uygulama modeli, yöntemi, bulguları sayılabilir. Çalışmanın devam eden tarama ve analiz sürecinde olursa yeni çıkan veya yeni ulaşılabilen araştırmalar da eklenerek, ulaşılan tüm araştırmalar tablo ve grafiklerle görselleştirilecek ve poster sunum desenlenecektir.

Anahtar kelimeler: *aile eğitimi, uygulama modelleri, temel yaklaşımlar, özel gereksinimli çocuklar*

Okullarda Destek Eğitim Odası Açma İşlem Basamakları ve Standart Formlar

*Elif ÇORUHLU, **Gülhan ERSOY

*Uzm. Öğrt.-Kurum Müdürü-Ankara Gölbaşı Rehberlik ve Araştırma Merkezi
**Uzm Öğrt-Rehberlik-Ankara Gölbaşı Baldudak Ortaokulu

Kaynaştırma eğitimi; özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitimlerini sürdürmeleri esasına dayanır.

Okullarda sunulacak destek eğitim hizmetleri öğrencinin kaynaştırma uygulamalarına katılımını ve başarısını arttırıcı hizmetlerdir.

Kaynaştırma uygulaması yapan okullarda en etkili destek eğitim hizmeti "destek eğitim odasıdır". Destek eğitim odası uygulamasında öğrenci performans düzeyine göre bazı derslerde sınıf ortamında kalır. Gereksinim duyduğu belirlenen derslerde ise destek eğitim odasında ya da sınıf içinde eğitim alır. Sınıf içinde sunulan eğitimde öğrenci, ders öğretmeni ile birlikte çalışan özel eğitim öğretmeni veya yardımcı öğretmenden destek alır.

Okul BEP geliştirme birimi tarafından destek eğitimden yararlanacak özel gereksinimli öğrenciler belirlendikten sonra, destek eğitim odası açılması iş ve işlemlerinde zorluklar yaşanmaktadır. "Destek eğitim odası nasıl açılacak? Hangi adımlar takip edilecek? Destek eğitim hizmeti kimin tarafından verilecek? Nasıl ücretlendirilecek?" gibi soruların cevaplanması gerekmektedir. Bu çalışmada yönetmelik ve uygulamadan yola çıkılarak hazırlanmış işlem basamakları ve her bir basamağa yönelik hazırlanmış standart formlar sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *destek eğitim odası, klavuz, kaynaştırma*

Kaynakça

Batu,S. (2000), "Kaynaştırma, Destek Hizmetler ve Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri", Özel Eği-tim Dergisi, 2000, 2(4), 35-45

Kırcali-İftar, G.(1998), "Kaynaştırma ve Destek Eğitim Hizmetleri", Kaynaştırma Uygulamaları, s.17-25, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları

Sucuoğlu, B.(2006). "Etkili Kaynaştırma Uygulamaları" yeni ilköğretim programları ve öğretmen Yeterlilikleri Işığında, Ankara: Ekinoks Yayınları

MEB, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, "Mesleki Eğitimde Bütünleştirme Uygulamaları Kılavuzu" Ankara, 2013.

Aile Katılımı: Otistik Özellik Gösteren Çocukların Ailelerinin Gereksinimlerinin Belirlenmesi

Sinan KALKAN[1], Erkan EROL[2], Uğur ARMUTÇU[3]

[1]Öğr. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, sinan.kalkan@omu.edu.tr
[2] Özel Eğt. Öğrt., Gökçem Özel Eğitim ve Rahabilitasyon Merkezi, eroll.erkan@gmail.com
[3]Özel Eğt. Öğrt., Danışment Çiçekli İlkokulu, efe.ugur@gmail.com

Yetersizlikten etkilenmiş çocuğun eğitiminde erken eğitim programlarının yaygınlaşmasıyla birlikte, çocuğun eğitimine ailenin katılımı her geçen gün daha da önem kazanmıştır (Cunningham, 1985; Meyers ve Blacher, 1987).

Birçok araştırmada, anne - babaların kişilik özelliklerinin, beklentilerinin, aile ilişkilerinin, sosyo - ekonomik ve kültürel özelliklerinin, destek gereksinimlerinin ve aile içi görev dağılımlarının, çocuklarının eğitim programlarına katılımlarını etkilediği belirlenmiştir. Bu nedenle, aile katılımının arttırılabilmesi için çocuğun o andaki performans düzeyinin değerlendirilmesinin yansıra anne-baba çocuk etkileşiminin, ailenin yapısının, fonksiyonlarının, duygusal güçlerinin, problem çözme becerilerinin, kaynaklarının ve gereksinimlerinin belirlenmesinin önemli olduğu sonucuna varılmıştır (Robinson, Rosenberg ve Beckman, 1988; Cunningham, 1985). Bu konuda yapılan çalışmalarda aile katılımının yaratacağı engellerin ortadan kaldırılmaya ve aile katılımının arttırılmaya çalışıldığı görülmektedir (Weber ve Stoneman, 1988). Aile katılımının arttırılması, ailelerin gereksinimlerinin doğru bir şekilde belirlenmesi ve gereksinimlerin karşılanmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Ailenin gereksinimlerinin belirlenmesi; aileye sağlanacak hizmetlerin türü, içeriği, niteliği ve yönteminin seçimi açısından çok önemlidir. Hizmetlerin gereksinimleri karşılamadığı durumlarda program başarısı düşmekte, ailenin programı kabul etmesi ve programa aktif katılımı da güçleşmektedir (Bailey ve Simeonson, 1988). Bu nedenle aile katılımının sağlanmasına yönelik aile gereksinimlerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Değişik yetersizlikleri bulunan çocukların bireysel özelliklerine bağlı olarak gereksinimleri farklılaştığı gibi ailelerinin gereksinimleri de çocuklarının bireysel özelliklerine göre farklılaşmaktadır. Otistik özellik gösteren çocukların aileleri de çocuklarının özelliklerine bağlı olarak farklı gereksinimlere ihtiyaç duymaktadır. Bu araştırmada otistik spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip ailelerin gereksinimlerini belirlemeyi ve ailelerin gereksinimlerine bağlı olarak aile katılımını arttırmayı sağlayan önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu araştırmada otistik çocuğa sahip ailelerin gereksinimlerini belirlemek için Bailey ve Simeonsson tarafından geliştirilen, Sucuoğlu (1995) tarafından güvenirlik çalışması yapılan "Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı" (AGBA) uygulanmıştır. Çalışmada 27 aileye ulaşılmıştır. Çalışmada sonunda otistik çocuğa sahip ailelerin gereksinimlerinin 7 temel başlıkta toplandığı görülmüştür. Çalışmada ailelerden 23'ü "Çocuğumun davranışlarını nasıl kontrol edebileceğim konusunda daha fazla bilgiye gereksinim duyuyorum" sorusuna kesinlikle evet yanıtını vermiş; ailelerden 22'si "Çocuğumla nasıl oynayacağım, nasıl konuşacağım hakkında daha fazla bilgiye gereksinim duyuyorum" sorusuna kesinlikle evet yanıtı vermiş; ailelerden 21'i "Çocuğuma bazı becerileri nasıl öğreteceğim konusunda daha fazla bilgiye gereksinim duyuyorum" sorusuna kesinlikle evet yanıtını vermiş; ailelerden 20'si "Benim çocuğumla benzer özellikte çocuğu olan anne-babalar hakkında yazılmış kitap, makale gibi materyalleri okumaya gereksinim duyuyorum" sorusuna kesinlikle evet yanıtı vermiş; ailelerden 19'u "Çocuğumun öğretmeni ya da terapisti ile konuşabilmek için daha fazla zamana gereksinim duyuyorum" sorusuna kesinlikle evet yanıtını vermiş; ailelerden 18'i "Problemlerim hakkında konuşmak için düzenli olarak psikolojik danışman, sosyal çalışmacı, psikiyatrist, psikolog ile bir araya gelmek istiyorum" sorusuna kesinlikle evet yanıtını verirken 17 kişi ise "Çocuğumun durumu (özrü) hakkında daha fazla bilgiye gereksinim duyuyorum" sorusuna kesinlikle evet yanıtını vermiştir. Ailelerin gereksinim duydukları konulara bakıldığında, otistik özellik gösteren çocukların genel özellikleri ve gereksinimleriyle paralellik gösterdiği görülmektedir. Ailelerin gereksinim hissettiği konularda aile eğitimi programlarının hazırlanması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: *otizm spektrum bozukluğu, aile katılımı, aile gereksinimleri*

Ebeveynlerin, Ergenlik Döneminde Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Çocuklarının Cinsel Eğitimlerine Yönelik Görüşlerinin ve Gereksinimlerinin Belirlenmesi

Seniha KURTOĞLU
MEB, Kastamonu TOKİ İlkokulu
sseenniihhaa@hotmail.com

Yrd. Doç. Dr. Müzeyyen ELDENİZ ÇETİN
Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü
meldeniz1@hotmail.com

Bireyler fiziksel, zihinsel, iletişimsel, sosyal, duygusal ve cinsel gelişim alanlarıyla bir bütündür. Hiçbir gelişim alanı bir diğerinden önemli ya da üstün değildir. Kendini gerçekleştirmenin yolu da bireylerin tüm gelişim alanlarında paralel gelişim göstermesiyle gerçekleşir (Düzkantar, 2010). Fakat cinsel eğitim gerek okuldaki programlarda gerekse toplumsal yapı içerisinde olması gerektiği durumda değildir. Sosyal yaşam içerisinde cinsellik, yüzyıllar boyu ayıplanması, bastırılması ve kaçınılması gereken bir tutum olarak görülmüştür. Oysa cinsel gelişim her canlının doğasının temel bir unsurudur, sosyalleşmenin bir öğesidir. Ne yazık ki herhangi bir yetersizliği olmayan bireylerde dahi cinsel gelişim halen seksüel ilişkilerle karıştırılmaktadır. Bu durum zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bireylerde de aynıdır. Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bireylerin uygun cinsel davranışlar sergilemelerinin desteklenmesi konusu hala tartışılmakta ve bu tartışma gittikçe daha karmaşık bir hal almaktadır. Toplumların cinselliğe yaklaşımlarındaki tarihsel gelişime bakıldığında git gide cinselliğin tabulara dayanmayan, bilimsel eğitim düzeyinin artması ile olumlu gelişme gösterdiği gözlemlense de, günümüzde, halen özellikle yetersizliği olan bireylerde sağlıklı cinsel gelişim bir biyolojik oluşum ve canlılara mahsus temel bir ihtiyaç olarak algılanmak yerine sosyal toplumu rahatsız edebileceği düşünülen ve mutlak suretle kontrol edilmesi, üstü kapatılması ve engellenmesi gereken dinsel ve tabusal bir olgu olarak görülmektedir. Bundan dolayı da zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bireylere, cinselliği ifade etme ve geliştirme fırsatları verilmemekte, bu bireylerin cinsel gelişimleri yok sayılmaktadır. Bu durum zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının cinsel gelişimleri ile ilgili konularda sıkıntı yaşadıklarını göstermektedir. Bu araştırmanın genel amacı, ergenlik döneminde zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitimlerine yönelik görüşlerinin ve gereksinimlerinin neler olduğunu belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmaya ergenlik döneminde (12- 18 yaş arası), zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip, yaşları 39- 43 arasında değişen, Kastamonu il merkezinde yaşamakta olan 10 anne katılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme ile elde edilen veriler deşifre edildikten sonra içerik analizi kullanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonunda, ailelerin, çocuklarının ve kendilerinin çocuklarının cinsel eğitim, yine çocuklarının cinsel gelişim dönemleri ve cinsel davranışlarını fark etme, çocuklarının sorunsuz bir cinsel gelişim sürdürmesi için yapılması gerekenler konusunda bilgilendirilmelerine gereksinimlerinin olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak ailelerin, çocuklarının cinsel gelişim aşamasında olduklarını, cinsel davranışlar sergilediklerini fakat çocuklarının cinsel davranışlar sergilemelerini doğal karşılamadıkları, çocuklarının cinsel yaşantılarına izin vermeyecekleri, cinsel eğitim konusunda nasıl davranılması gerektiği hakkında bilgilendirilmek istedikleri yönünde görüşlerinin olduğu da tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Cinsel eğitim, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş birey, ergenlik dönemi*

Ölçme, Değerlendirme ve Programlama Sistemi(AEPS) Tanıtımı Ve İlgili Araştırmalar

Arş. Gör. Ahmet İlkhan YETKİN
Eskişehir Anadolu Üniversitesi - Türkiye ahmetilkhanyetkin@anadolu.edu.tr

Küçük çocuklar için erken yaşta gerçekleştirilecek olan deneyimlerin önemi uzun zamandır bilinmektedir ve bu durum yetersizliği olan ya da risk altında bulunan çocuklar için tasarlanan erken müdahale programlarına dayanak oluşturmaktadır. Beklentilerdeki belirsizlik ve sınırlı gelişim alanlarıyla ile başlayan erken müdahale programları, ilerleyen zaman içerisinde çocuklar ve ailelerinin yaşamlarında olumlu değişiklikler ortaya çıkartan kapsamlı yaklaşımlar haline gelmiştir. Büyük ölçüde, gelişimin kişiden kişiye farklılık göstermesi, müfredat materyallerinin kullanılması ve değerlendirme araçlarının ortaya çıkması erken müdahale programlarından olumlu sonuçlar ortaya çıkmasını sağlamıştır.

1980 yılında Dale Gentry önderliğinde ve Katie McCarton'nın asistesinde İdaha Üniversitesinin yetersizliği olan çocuklara erken eğitim projesinde ortaya çıkan ve daha sonra Uyumsal performans aracına (API) dönüştürülerek üzerinde uyarlamalara yapılan ve son olarak da 1984 den 1989 yıllarına kadar kapsamlı değişimlerle Bailey ve Bricker tarafından EPS de doğumdan üç yaşına kadar olan çocukları değerlendirmek için kullanılan bir araca dönüştürülmüş olan Ölçme-Ddeğerlendirme ve Programlama Sistemi (AEPS) ortaya çıktığı zamanlarda 0-3 yaş aralığını incelemekteydi. Daha sonra bu yaş grubunda kullanımından elde edilen olumlu sonuçlar doğrultusunda yaş aralığını 3-6 yaşa alan ikinci basımı ile kullanılmaya devam etmiştir.

Ölçme, değerlendirme ve programlama sistemi normal ölçme araçları ve bir müfredattan daha farklı ve kapsamlıdır. ÖDPS yaklaşımı sonuçları ve puanlamaları müdahale programı oluşturmada, eğitsel hedefler koymada sıkıntılı olan standardize edilmiş ve norma dayalı ölçme araçlarına karşıdır. Bu araçların tam tersi olarak ÖDPS süreç takibi, değerlendirme, müdahale, gelişimsel hedefi birbirine bağdaştıran kapsamlı bir sistem bütünüdür. ÖDPS kapsamında uzmanlar, çocukla ilgili birincil bakıcı durumundaki kişiler tarafından kullanılabilecek gelişimsel hedefler doğrultusunda bireysel olarak çocuğun kapsamlı her alanda gelişmesini destekleyici basamaklardan oluşan müdahale programını da içermektedir.

Neden Kullanılmalı

1. Bireysel içerik ve müdahale programları geliştirmede etkili ve yeterli olacak gelişimsel, eğitsel ve fonksiyonel içerik sunmaktadır.
2. Test sonuçlarının doğruluk oranı yüksektir ve böylece işe yarar öğrenme çıktıları ve hedefler belirlemek daha kolay bir şekilde belirlenmektedir.
3. Müdahale, değerlendirme ve uygulama süreçlerine aile üyelerinin katılımın destekleyen ve farklı materyal türleri kullanıma izin vererek aktif katılımı işe koşar.
4. Kaynaştırma ortamlarına çocuğun adaptasyonunu kolaylaştırır ve uzmanlar ile aile iş birliğini destekler.

Yukarıda bahsi geçen Ölçme, Değerlendirme ve Programlama Sistemi erken çocukluk alanında müfredata dayalı oluşturulacak program desenlerine bir yaklaşım dayanağı sunmaktadır. Bu alanda çalışan uzmanlara aile katılımı ve çocuğun aktif öğrenme süreçlerini tecrübe ederek müdahale sürecinden en fazla yararla ayrılmasını sağlayacak olanakları içermektedir. Bu posterdeki amaç bu alanda çalışan uzmanlara ve aileler bu programı tanıtarak erken müdahale kapsamında daha detaylı bilgi sağlayarak aydınlanmalarını sağlamaktır. Detaylı bilgi ve program içeriği posterde yer alacaktır.

Anahtar kelimeler: *erken çocuklukta özel eğitim, ölçme ve değerlendirme, erken müdahale*

Görme Engelli Öğrencilere Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Verilen Sınıflardaki Sınıf Öğretmenlerinin Fen ve Teknoloji Derslerindeki Öğretim Davranışlarının Etkili Sınıf Yönetimi Uygulamaları Açısından İncelenmesi

Arş. Gör. Mustafa KURT
Gazi Üniversitesi/Özel Eğitim Bölümü
mustafakurt@gazi.edu.tr

Fen ve teknoloji eğitimi, gerek karmaşık kavramlar içermesi gerekse görsel duyuya hitap eden bir yapıya sahip olması nedeniyle görme engelli öğrencilerin çeşitli sınırlılıklar yaşadığı bir alan olabilmektedir (Schleppenbach, 2006). Kaynaştırma yolu ile eğitim uygulamalarının son yıllarda görme engelli öğrenciler için de daha çok tercih edilen bir eğitim ortamı olduğu göz önüne alındığında, kaynaştırma yolu ile eğitim uygulaması yapılan sınıflardaki fen ve teknoloji derslerindeki öğretimsel düzenlemelerin, görme engelli öğrencilerin yaşadığı sınırlılıkları en aza indirecek hale getirilmesi önem arz etmektedir (Durre, 2010; Kumar, Ramasamy ve Stefanich, 2001). Kaynaştırma yolu ile eğitim uygulaması yapılan sınıflarda gerçekleştirilen öğretim uygulamalarının görme engelli öğrenciler için daha etkili hale getirmek için göz önünde bulundurulması gereken sınıf içi değişkenlerden biri etkili sınıf yönetimidir (Lewis ve Doorlag, 1999). Bu çalışmanın amacı, görme engellilere kaynaştırma yoluyla eğitim verilen sınıflardaki sınıf öğretmenlerinin fen ve teknoloji derslerindeki öğretim davranışlarını etkili sınıf yönetimi uygulamaları açısından incelemektir.

Araştırma amacı doğrultusunda araştırma modeli olarak Tarama Modellerinden "Tekil Tarama Modeli" kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları Ankara İli'ne bağlı ilkokulların 4'üncü sınıflarında öğretmenlik yapan ve sınıflarında görme engelli kaynaştırma öğrencisi bulunan 11 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak video kayıtları ve araştırmacı tarafından geliştirilip geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılacak olan "Etkili Sınıf Yönetimi Uygulamaları Değerlendirme Aracı" kullanılacaktır. Toplanan video kayıtları araştırmacı tarafından analiz edilecek ve elde edilen bulgular tablo analizi şeklinde sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *kaynaştırma, etkili sınıf yönetimi, fen ve teknoloji eğitimi*

Kaynaklar

Durre, I. (2010). Succes for blind students in mathematics and science: The ımportance of thinking outside the box. Seventh Intertnational Conference on Higher Education and Disability. Innsbruck Austria. 19-01-2011 tarihinde "*trac.uno.edu/.../SuccessinMathematicsandScienceForBlindStudents-IDurre.doc" adresinden alınmıştır.*

Kumar, D., Ramasamy, R. & Stefanich, G., (2001). Science Instruction for Students with Visual İmpairments: Teaching suggestions and policy implications for secondary educators. *Electronic Journal of Science Education, 5*(3)

Lewıs, R.B. ve Doorlag, D.H. (1999). Teaching Special Students in GeneralEducation Classrooms. New Jersey: Prentice Hall Inc.

Schleppenbach, D. (2006). Teachıng science to the visually impaired: Purdue Unıversıty's Vısıons. Lab.*18.11.2011 tarihinde "http://people.rit.edu/easi/itd/itdv03n4/article1.html" adresinden alınmıştır.*

Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Bireylerin Eğitiminde Yardımcı Teknolojilerin Kullanımı Üzerine Yapılmış Araştırma Makalelerinin İncelenmesi: Bir Alanyazın Taraması

Turgut BAHÇALI*, Caner KASAP**

*Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, tbahcali@gmail.com
**Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, canerkasap@anadolu.edu.tr

Bu araştırmada, öğrenme güçlüğü tanısı olan okul çağı ve yetişkin bireylerin eğitiminde yardımcı teknolojiyi kullanmanın onların öğrenmelerine olan etkisini inceleyen çalışmalara yer verilmiştir. Araştırmada 1990 yılı ile 2012 yılları arasında yayınlanmış araştırma makaleleri incelenmiştir. Günümüzde önceki yıllara nazaran bilgi çağında olmamız vesilesiyle her alanda olduğu gibi eğitim alanında da teknoloji kullanımı her geçen gün daha da fazla kullanılmaktadır. Teknolojiyi yakından takip eden, bilgi çağına yetişmeye çalışan eğitimciler öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin teknolojiden en verimli şekilde faydalanması ve geleneksel öğrenme yöntem ve araçlarına alternatif oluşturmak amacıyla araştırmaya gereksinim duyulmuştur. Geleneksel öğretim yöntemleri uzun yıllardır hem normal çocukların eğitiminde hem de öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitiminde kullanılmaktadır. Oysa yardımcı teknolojinin öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitiminde kullanımı, etkileri ve sonuçları araştırmacıların daha uzun yıllar çalışması ve sonuçlarını genellemeleri gerekmektedir. Bu araştırmada bu gereksinimden yola çıkıp şimdiye kadar öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitiminde hangi tür yardımcı teknolojilerin kullanıldığı ve etkilerinin neler olduğu, öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitiminde kullanımına dair bulgular ve genel çerçevede neler olduğu gibi sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır. Öğrenme güçlüğünde yardımcı teknoloji kullanımına ilişkin alanyazına bakıldığında araştırmalar genel olarak okuma, yazma ve kelime öğretimi üzerine odaklanmıştır. Araştırmalarda yardımcı teknolojiler açısından yoğun olarak bilgisayar kullanımının yaygın olduğu, daha sonra da video ile yapılan araştırmaların gerçekleştirildiği görülmektedir. Araştırmaların çoğunluğu okul çağındaki bireylerle gerçekleştirilmiştir. Bunun dışında öğrenme güçlüğü olan yetişkinlerle yapılmış araştırmalar da bulunmaktadır. Araştırma bulguları genel öğrenme güçlüğü olan bireylerde yardımcı teknoloji kullanımının olumlu sonuçları olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: *Öğrenme güçlüğü, yardımcı teknolojiler, okuma ve yazma becerileri*

Görme Engelliler Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlik Uygulaması Dersi Kapsamında Gerçekleştirdikleri Rehberlik ve Araştırma Merkezi Gözlemine İlişkin Görüşleri

Arş. Gör. Oya Arslan ARMUTCU
Gazi Üniversitesi/Özel Eğitim Bölümü
oarmutcu@gazi.edu.tr

Arş. Gör. Mustafa KURT
Gazi Üniversitesi/Özel Eğitim Bölümü
mustafakurt@gazi.edu.tr

Arş. Gör. Zehra ATBAŞI
Gazi Üniversitesi/Özel Eğitim Bölümü
zehraatbasi@gazi.edu.tr

Öğretmen eğitiminde kalitenin yükseltilmesi amacıyla Yüksek Öğretim Kurulu, eğitim fakültelerinde yeniden yapılandırma gerçekleştirmeyi hedefleyen bir proje olan Milli Eğitimi Geliştirme Projesini (MEGP) uygulamaya koymuştur. MEGP kapsamında farklı ülkelerdeki öğretmen eğitimi sistemleri incelenmiş ve ülkemizde uygulamaya koyulmak üzere bir öğretmen eğitimi yaklaşımı geliştirilmiştir. Bu yaklaşımın en büyük yeniliği, Fakülte-Okul işbirliği uygulamasını temel alarak, öğretmenlik becerilerinin uygulama yapılmadan öğrenilemeyeceği düşüncesinden hareketle eğitim fakülteleri programlarına eklenen Öğretmenlik Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması dersleridir (Yapıcı & Yapıcı, 2004; Yiğit & Alev, 2005).

Fakülte-okul işbirliği uygulamasının amacı "öğretmen adaylarının kazanmış oldukları alan bilgisi, meslek bilgi ve becerilerini etkili, verimli, güvenli olarak uygulamaları ve geliştirmeleri için görev ve sorumluluklarının eğitim fakültesi ile uygulama okulu arasında paylaşmalarını sağlamak" olarak belirtilmiştir (YÖK-Dünya Bankası, 1998). Bu amaç kapsamında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Görme Engelliler Öğretmenliği Programında da bahsi geçen dersler uygulamaya konmuştur.

Görme Engelliler Öğretmenliği Programını tamamlayan öğretmenler ülkemizde çeşitli eğitim ve uygulama ortamlarında görev almaktadırlar. Görme engelliler okulları, Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki çeşitli birimler, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri ve Rehberlik ve Araştırma Merkezleri bu eğitim uygulama ortamlarına örnektir. Programı tamamlayan bireylerin bu kadar farklı eğitim ve uygulama ortamında istihdam ediliyor olmaları ve istihdam edildikleri bu ortamlarda görme engelinin yanı sıra farklı ek engellere sahip olan ve 0-30 yaş aralığındaki çeşitli yaş düzeyindeki öğrencilerle çalışacak olması, Görme Engelliler Öğretmenliği Programındaki, Öğretmenlik Uygulaması dersinde gerçekleştirilen uygulamaların çeşitlenmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucunda programın son sınıf öğrencileri, öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında bir yarıyıl boyunca haftada bir gün ve günde 4 saat Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde gözlem yapmak üzere yönlendirilmişlerdir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, görme engelliler öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin Öğretmenlik Uygulaması dersi kapsamında gerçekleştirdikleri Rehberlik ve Araştırma Merkezi gözlemi hakkındaki ve bu gözlemler doğrultusunda aldıkları lisans eğitimlerine ve R.A.M.'larda çalışmaya yönelik düşüncelerinin belirlenmesidir.

Araştırmanın verileri, nitel araştırma yönteminin bir tekniği olan odak grup görüşmesi tekniği ile toplanmıştır. Araştırmanın katılımcıları 2013-2014 eğitim-öğretim yılında görme engelliler öğretmenliği programının 4'üncü sınıfına devam eden ve öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde gözlem yapan 5 öğretmen adayından oluşmaktadır. Görüşme soruları araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve biri görme engelliler öğretmenliği programında, diğeri ise eğitim bilimleri bölümünde görevli iki öğretim üyesinden alınan uzman görüşleri doğrultusunda görüşme soruları son halini almıştır. Görüşme Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesinde eğitim-öğretim yılının bitiminde gerçekleştirilmiş ve görüşme sürecini araştırmacılardan biri yönetmiştir. Görüşme süreci video kamera ile kayıt altına alınmıştır. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilecek ve sonuçlar tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *öğretmen eğitimi, odak grup görüşmesi, öğretmen adaylarının görüşleri*

Kaynaklar

Yapıcı, Ş. & Yapıcı, N. (2004). *Öğretmen Adaylarının Okul Deneyimi I Dersine İlişkin Görüşleri*. İlköğretim-Online. Cilt:3, Sayı:2. Sayfa:54-59

Yiğit, N. & Alev, N. (2005). *Etkili Öğretmen Yetiştirme Açısından Okul Deneyimi Derslerinin Değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt:25, Sayı:1, Sayfa:91-103

YÖK-DÜNYA BANKASI Milli Eğitimi Geliştirme Projesi (1998). *Fakülte-Okul İşbirliği*, Ankara.

Families' Perception of Their Children with Down Syndrome

Down Sendromlu Çocuğa Sahip Ailelerin Çocuklarına Yönelik Algıları (Bir Manevi Bakım Programı Kapsamında)

Ayse Burcu GÖREN
Ankara Üniversitesi
a.burcugoren@gmail.com

Alice MOSCARİTOLO
Université Toulouse 2 Mirail, France
luce.dini@gmail.com

Spirituality has increasingly been recognized as a basic human need and is a necessary component of both mental and physical health. Studies indicate that spirituality provides meanings, inner strength, peace, and hope. However, the importance of the spiritual dimension of life is rarely acknowledged in the care of people who live with mental disability. Furthermore, in the field of mental disability care practice, spirituality is frequently underused. Therefore, research is needed to explore the deeper role of spirituality in living with mental disabilities and how to integrate spirituality into the practice of working with individuals with mental disabilities and their families. Literature indicates that there is a growing awareness and interest to meet this need in the West (Swinton, 2001; Zhang, 2012).

In order to explore the role of spirituality in the lives of people with Down Syndrome and their parents in Turkey, an eight-week-long "spiritual-care" program was conducted with seven young people with Down Syndrome living in Ankara, aged between 16 and 26 years old.

On the basis of in-depth interviews conducted with mothers (basic information about their children such as personality, vulnerability, moods, emotionality, daily routines, their expectations and what makes them happy or unhappy) a weekly program was planned to add spiritual activities in the daily routines of the DS teenagers.

Considering the nature of the local culture, the following activities were selected: helping the poor, visiting a nursing home, talking about friends, universe and God, taking part in a marbling workshop (a kind of Islamic art), assisting at a ney concert (reed flute) and visiting worship houses.

Mothers were asked about the significant changes they observed as a result of these various spiritually-woven activities in the life attitudes and behaviors of their children. Comforting the researcher's own observations, mothers reported increased happiness, sense of meaning and belonging, sense of being helpful, and a boosting self-esteem in their children.

We observed four main changes which can be classified under the following titles:

(1) Self-perception of individuals with Down syndrome,

(2) Families' perception of their children with Down syndrome,

(3) Perception and attitude of educators, and finally

(4) Social perception of people with Down syndrome.

In this presentation, we will report some of the findings from the project about "Families' perception of their children with Down syndrome."

By inverting perspectives, mothers could experience the positive outcome on their own lives of the gain in independence and motivation of their ID children. As other interventions having a systemic approach (Dunst & Trivette, 2009), the goal of the project was also to empower families as a whole to adapt to disability and experience a healthy life by managing at best their resources. Mothers were present in the elaboration of the project since its first steps and lived through the changes their children were living. The process witnessed is two-fold: the enhancement of the child's beliefs in self-efficacy (Bandura, 1977) has influenced positively the beliefs of the parents in their own capacities of managing family life (reduced perceived stress, self-sacrificing attitude, and over-investment). The family as a system experiences change as affecting all components of the system through interaction and, reciprocally, affecting the component which first initiated the change. In a virtuous circle, positive transitions in the child have beneficial effects on the parents, which in turn can positively influence the future development of the

disabled child. Our project focused especially on the dyadic subsystem mother-child, but more is left to be done to include fathers, siblings and other close relatives.

The project enhanced awareness of the immense resource spirituality is for families living with disability, which could further enrich the literature on the ways of enacting resilience in their every-day life.

Keywords: *family systems, disability, down syndrome, spirituality, spiritual care*

Şekil Verme, Eş Zamanlı İpucu İşlem Süreci Ve Hata Düzeltme Yöntemlerinin Birlikte Kullanımının Zihinsel Engelli Öğrencilerin Yazılarını Düzeltmeye Yönelik Etkililiği

Betül Şimşek
Gökcem İletişim Rehabilitasyon Özel Eğitim Merkezi
bbetulsimsek@gmail.com

Yazma, isteklerimizi ve düşüncelerimizi anlatabilmek için sembollerden ve işaretlerden motorsal olarak yararlanabilmektir (Akyol, 2007). Yazma, bireylerin gördüğünü, duyduğunu, düşündüğünü ve yaşadığını anlatmasıdır. Bireylere yazma öğretimi ilköğretim 1. sınıfta bütün öğrencilere ortakça öğretilir. Yazı yazma el ve göz eğitimine dayanır. Yazılacak olan harflerin yazılış biçimi, yönü ve sınıf seviyesine uygun hızda yazabilmek önemli olmaktadır (Ünalan, 2001).

Yazmada cümleler, kelimeler, harfler arası ve sayfa kenarlarındaki boşluklar dikkate alınmalıdır. Okunabilirlik ve estetik açıdan bunlar da önemlidir. Öncelikle sayfa kenarlarında bırakılması gereken boşluklar vurgulanmalıdır. Daha sonraları da sırasıyla harfler, kelimeler ve cümleler arası boşluklara çocukların dikkatleri çekilmelidir. Kalem ve parmak kullanılarak cümle ve kelimeler arası boşluklar kavratılmaya çalışılabilir (Akyol, 1997).

Yazılı ifade, sözel dili kullanmayı, okuma yeteneğini, yazım kurallarını bilmeyi ve yazıyı planlayabilmeyi gerektirir.

Bu araştırmanın amacı; şekil verme, eş zamanlı ipucu işlem süreci ve hata düzeltme yöntemlerinin birlikte kullanımının zihinsel engelli öğrencilerin yazılarını düzeltmeye yönelik etkisini belirlemektir**.**

Araştırmanın deseni tek denekli deneysel araştırma yöntemlerinden denekler arası çoklu yoklama desenidir. Bu çalışmanın bağımsız değişkeni şekil verme, eş zamanlı ipucu işlem süreci ve hata düzeltme yöntemleridir. Araştırmanın bağımlı değişkeni ise yazım kurallarına uyma düzeyidir.

Bu çalışma bir özel eğitim merkezine devam eden zihinsel engel tanısı almış 3 öğrenci ile gerçekleştirilecektir. Katılımcıların tamamı kelime kelime söylendiğinde yazma, bakarak yazma, hecelemeden akıcı okuma becerilerine sahiplerdir. Fakat yazıları diğer kişiler tarafından okunamamakta ya da anlaşılamamaktadır. Aynı zamanda her üç katılımcıda bir devlet okuluna kaynaştırma öğrencisi olarak devam etmektedirler.

Deney süresi öğrencilerin yazım bozukluklarının analiz edilerek nedeninin tespit edilmesi ile başlamıştır. Deney süresi, öğretim oturumları ve bu oturumların sonunda başlama düzeyi ve uygulama evreleri verileri karşılaştırılıp öğretimin etkiliğine bakılacaktır.

Veriler hedef davranışların özelliklerine uygun davranış kayıt formları ile doğrudan gözlemler aracılığıyla toplanacaktır. Verilerin güvenilirliği için gözlemciler arası güvenirlik çalışması gerçekleştirilecektir. Aynı zamanda çalışma ve etkileri üzerine sosyal geçerlik verisi de toplanacaktır. Araştırmada elde edilen veriler görsel analiz yoluyla ele alınacaktır. Çalışma sürecinde elde edilen veriler analiz edilerek dinleyiciler ile paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Zihinsel engel, yazım hatası, şekil verme, eşzamanlı ipucu, hata düzeltmesi*

Sosyal Öykü Yöntemi İle Sosyal Beceri Öğretimi

Behre BALÇIK
Kadri Uğur İlkokulu
behrebalcik@hotmail.com

Bu araştırmanın amacı, hafif düzeyde zihin engelli tanısı almış bir çocuğa ihtiyaç duyduğu üç sosyal becerinin öğretiminde, sosyal öykülere göre hazırlanmış sosyal beceri öğretim programının etkili olup olmadığını incelemektir.

Araştırmada davranışlar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Hafif düzey zihin engelli tanısı almış, sekiz yaşındaki bir erkek çocuğunun özel eğitim sınıfında eğitim aldığı, arkadaşlarıyla teneffüs zamanında gereksinim duyduğu "günaydın deme, devam eden etkinliğe katılma, özür dileme" becerileri öğretilmiştir. Üç becerinin de öğretimi için öğretim programı hazırlanmıştır. Öğretilmesi hedeflenen üç beceri için sosyal öyküler yazılmış, öykülere uygun resimler hazırlanmıştır. Sosyal öyküler Gray'in (2003)belirttiği kurallar ve cümle tiplerine uygun olarak hazırlanmıştır.

Davranışlar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeline göre yapılan çalışmada ilk olarak üç sosyal beceri için başlama düzeyi verisi alınmış, ilk beceri olan günaydın deme becerisinin öğretimine geçilmiştir. Öğretim oturumlarında iki tür veri alınmıştır. İlk olarak öykü okunması ve öyküye dayalı olarak soruların yanıtlarının çocuktan beklenmesi şeklinde toplanmış, ikincisi teneffüs zamanında öğretilen sosyal beceriyi kullanıp kullanmadığı gözlemlenmiştir. İlk becerinin öğretiminde hedeflenen başarı yüzdesi elde edildiğinde üç beceri için de yoklama verisi alınmıştır. İkinci beceri olan devam eden etkinliğe katılma becerisinin öğretimine geçilmiştir. Bu becerinin öğretiminde de ilk beceride olduğu gibi bir yol izlenmiştir. Bu beceride de istenen başarı yüzdesi elde edildikten sonra üç beceri için tekrar yoklama verisi toplanmış daha sonra üçüncü beceri olan özür dileme becerisinin öğretimine geçilmiştir. Bu becerinin öğretiminde de istenen başarı yüzdesi elde edildikten sonra son yoklama verisi alınmış, öykülerin geri çekim aşamasına geçilmiştir. Öykülerin geri çekilmesinde yönerge verici cümleler çıkartılarak öyküler tekrardan hazırlanmış ve öğretime devam edilmiştir. Bu çalışmanın ardından üç beceri için de izleme verileri toplanarak çalışma sonlandırılmıştır. Öğretim oturumlarının tümü videoya kaydedilmiştir. Gözlemciler arası güvenirlik ve uygulama güvenirliği verileri bu videoların uzmanlar tarafından izlenmesi sonucunda toplanmıştır. Çocuğun bu üç beceriye sahip olmadığı, bu üç beceriyi kazandığı ve teneffüs zamanında bu becerileri sergilediği gözlenmiştir.

Bulgular grafikle analiz edilmiş, sosyal öykülere dayalı olarak hazırlanan sosyal beceri programının üç becerinin öğretiminde etkili olduğu görülmüş, araştırmanın bulguları var olan alan yazın ve sosyal beceri kazanımında sosyal öykülerin etkisi çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Sosyal öykü, sosyal beceri, hafif düzey zihin engelli*

Etkinlikler İçine Gömülen Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Gelişimsel Yetersizliği Olan Küçük Çocuklara Taşıtların İsimlerini Söyleme Becerisinin Öğretimi Üzerindeki Etkililiği

Fulya BİNİCİ[1], Erkan EROL[2]

[1]Gökcem İletişim Rehabilitasyon Özel Eğitim Merkezi, fundam_62@hotmail.com
[2]Gökcem İletişim Rehabilitasyon Özel Eğitim Merkezi, eroll.erkan@gmail.com

Gelişimsel yetersizlik gösteren çocuklara etkili öğretim sağlama yollarından bir tanesi de doğal öğretim yöntemlerinin kullanılmasıdır. Doğal öğretim yöntemlerini benimseyen araştırmacı ve eğitimcilere göre, beceriler gerçek/günlük yasam içinde sergilendiği biçimde ve bu ortamlarda bulunan doğal etkinlikler ile rutinler içinde öğretilmelidir. Yetişkin yönlendirmeli, yüksek düzeyde yapılandırılmış geleneksel öğretim düzenlemelerinde beceriler, sergilenmeleri beklenen ortamdan yalıtılmış ve doğal olarak sergilendiği biçimden uzak bir şekilde öğretilmektedir. Bu yaklaşım öğrenmenin edinim aşamasında çoğunlukla etkili olurken; genelleme aşamasında İstenen etkiyi yaratmamaktadır (Bricker, Pretti-Frontczak ve Mc Comas, 1998; Daugherty ve dig., 2001; Grisham-Brown, Schuster, Hemmeter ve Collins, 2000). Bunların yanı sıra, doğal öğretim yaklaşımlarının kaynaştırma ortamlarının özelliklerine daha uygun oldugu (Bricker ve dig.; McBride ve Schwartz, 2003; Malmskog ve McDonnell, 1999); ayrıca, anne-babaların da günlük yaşantılarında bu yaklaşımları kullanarak çocuklarına yasam rutinleri içinde bazı becerileri kazandırabilecekleri ifade edilmektedir (Woods, Kashinath ve Goldstein, 2004).

Bu araştırmanın amacı: okul öncesi dönemde gelişimsel yetersizlik gösteren öğrencilere etkinlikler içine gömülen eş zamanlı ipucuyla öğretimin taşıtların isimlerini söyleme becerisinin öğretiminde etkili olup olmadığını belirlemektir.

Bu amaçtan yola çıkarak:

1-Etkinlikler içine gömülen eş zamanlı ipucuyla öğretimin gelişimsel yetersizlik gösteren öğrencilere taşıtların isimlerini söyleme becerisinin öğretiminde etkili olup olmadığını belirlemektir.

2-Etkinlikler içine gömülen eş zamanlı ipucuyla taşıtların isimlerini söyleme becerisi gelişimsel yetersizlik gösteren öğrencilere öğretilebilirse, öğretim sona erdikten 1ve 3 hafta sonra öğretilen taşıtların isimlerini söyleme becerisinin kalıcılığı korunabilir mi?

3-Etkinlikler içine gömülen eşzamanlı ipucuyla öğretim ile taşıtların isimlerini söyleme becerisi gelişimsel yetersizlik gösteren öğrencilere öğretilebilirse, öğretilen taşıtların isimlerini söyleme becerisinin faklı kişilere genellemesi sağlanabilir mi?

Bu çalışmada taşıtların isimlerini söyleme becerisinin öğretiminde etkinlikler içine gömülen eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkiliğinin belirlenmesinde tek-denekli araştırma modellerinden yoklama evreli davranışlar arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır.

Bu araştırmanın bağımsız değişkeni yanlışsız öğretim yöntemlerinden eş zamanlı ipucuyla öğretimin etkinlikler içine gömülerek uygulanmasıdır., bağımlı değişkeni ise; taşıtların isimlerini söyleme becerilerindeki kazanım düzeyidir.

Bu çalışma bir özel eğitim merkezine devam eden zihinsel engel tanısı almış 3 öğrenci ile gerçekleştirilecektir. 1. Katılımcı 3yaş 1 aylık zihinsel engel tanısı almış bir erkek öğrencidir. Sınırlı sayıda 2 kelimelik cümle yapısıyla isteklerini ifade etmekte, cümle halinde verilen yönergelerini yerine getirmektedir 2. Katılımcı. 4 yaş 4 aylık down sendromlu bir kız öğrencidir. Tek sözcük kullanarak gereksinimlerini ifade etmekte, cümle halinde verilen yönergeleri yerine getirmektedir.3 katılımcı 3yaş 5 aylık zihinsel engel tanısı almış bir erkek öğrencidir sınırlı sayıda 2 kelimelik cümle yapısıyla isteklerini ifade etmekte. Cümle halinde verilen yönergelerini yerine getirmektedir

Deney süreci öğrencilerin hangi taşıtların isimlerini bilmediğini belirlemek ve öğretim setlerini oluşturmak amacıyla ön eleme oturumları ile başlamıştır. Deney süresi, öğretim oturumları ve bu oturumların sonunda başlama düzeyi ve uygulama evreleri verileri karşılaştırılıp öğretimin etkiliğine bakılacaktır.

Veriler hedef davranışların özelliklerine uygun davranış kayıt formları ile doğrudan gözlemler aracılığıyla toplanacaktır. Verilerin güvenilirliği için gözlemciler arası güvenirlik çalışması gerçekleştirilecektir. Aynı zamanda çalışma ve etkileri üzerine sosyal geçerlik verisi de toplanacaktır. Araştırmada elde edilen veriler görsel analiz yoluyla ele alınacaktır. Çalışma sürecinde elde edilen veriler analiz edilerek dinleyiciler ile paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *gelişimsel yetersizlik, eş zamanlı ipucuyla öğretim, gömülü öğretim*

Kabul Etme Sürecinde Aile Eğitimi Programının Etkililiği

Gülefşan Özge AKBEY

Fidan Güneş GÜRGÖR

Yapılan araştırmanın amacı kabul etme sürecinde aile eğitimi programının etkililiğini araştırmaktır. Araştırmaya 15 deney 15 kontrol grubu olmak üzere zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan 30 aile katılacaktır. Çalışmada ailelere öncelikle ön test olarak " Aile Yılmazlık Ölçeği" uygulanacak ve e-ABDEP (web tabanlı aile eğitim programı) ünitelerinden olan kabul etme süreci hakkında bilgilendirme yapılacaktır. Dört oturum halinde düzenlenecek olan bu çalışma da ilk olarak yetersizliğe alışma süreci, ikinci olarak çocuğun yetersizliğini anlama, üçüncü olarak aile destek modelleri ve son olarak çevreye uyum ve birlikte yaşama bölümleri ele alınacaktır. Sonrasında son test olarak tekrar " Aile Yılmazlık Ölçeği" uygulanacaktır. Elde edilen sonuçlar posterde grafik üzerinde gösterilecektir.

Anahtar kelimeler: *aile eğitimi, kabul etme süreci, aile yılmazlık ölçeği*

Otizm Spektrum Bozukluğu Tanısı Almış Bir Kaynaştırma Öğrencisine, Teneffüs Zamanlarında Arkadaşları İle Oyun Oynama Davranışının Kazandırılmasında Sosyal Öykü Kullanımının Etkililiği

*Öğr. Gör. Özlem TOPER KORKMAZ, **Arş.Gör.Füsun ÜNAL, ***Betül ÖZDEMİR, ***Saniye ÇİMENCİ

*Uludağ Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü, Türkiye otoper@gmail.com, **Uludağ Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü, Türkiye füsun.unal@hotmail.com, ***Uludağ Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Lisans Öğrencileri, Türkiye

Bu çalışmanın amacı otizm spektrum bozukluğu tanısı almış bir ilköğretim kaynaştırma öğrencisine, teneffüs zamanlarında arkadaşları ile oyun oynama davranışını kazandırmada, sosyal öykü kullanımının etkililiğini araştırmaktır. Araştırmanın katılımcısı 8 yaşında ilköğretim ikinci sınıfa kaynaştırma öğrencisi olarak devam etmekte olan ve otizm spektrum bozukluğu tanısı almış bir erkek öğrencidir. Öğrenci okula bir destek abla ile birlikte gelmekte ve sınıf içinde ders zamanlarında yardımcı abladan destek almaktadır. Çalışmanın uygulamacıları Uludağ Üniversitesi Zihin Engelliler Öğretmenliği 3. Sınıfa devam etmekte olan iki lisans öğrencisidir.

Uygulamacılar çalışmanın başında, öğrencinin akademik konulardaki performans düzeyini belirlemeye yönelik muhtevaya dayalı değerlendirmeler yaptıktan sonra, öğrencinin gerek ders içi gerekse ders dışı zamanlardaki performans düzeyi hakkında öğretmenleri ve destek ablası ile görüşerek bilgi toplamışlardır. Elde edilen bilgilerin ardından öğrencinin akademik konularda bir sorun yaşamadığı ancak gerek ders içindeki gerekse ders dışındaki zamanlarda özellikle sosyal beceri alanında gereksinimleri olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencinin sosyal beceri alanındaki gereksinimleri, sınıf içindeki etkinliklere katılma ve görevleri yerine getirme, teneffüs zamanlarında arkadaşları ile oyun oynama, oyun başlatma/devam ettirme, sohbet başlatma ve konuşurken sıra alma olarak sıralanmıştır. Öğrencinin öğretmeni ve destek ablasından bilgi alındıktan sonra, öğrenci teneffüs zamanlarında gözlenmiş ve öğrencinin teneffüslerde sınıfta sırasında oturduğu, koridorda koştuğu, arkadaşlarına vurduğu ve bahçede kendi başına koştuğu gözlenmiştir. Özellikle öğrencinin akranlarıyla etkileşimini arttırmak amacıyla teneffüs zamanlarında oyun davranışını kazandırmak bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkeni sosyal öykülerdir.

Uygulama öncesinde öğrencinin oynamayı sevdiği oyunlar öğrenilmiş daha sonra bu oyunları bahçede oynayabileceği fırsatlar oluşturularak öğrencinin fotoğrafları çekilmiş ve elde edilen fotoğraflar kullanılarak power point üzerinde sosyal öykü oluşturulmuştur. Öğretim oturumları haftada bir gün, öğrencinin devam ettiği okulun kaynak odasında birebir öğretim düzenlemesi biçiminde gerçekleştirilmiştir.

Uygulama sonrasında, öğrencinin teneffüs zamanlarında arkadaşları ile oyun kurmaya başladığı, başlatılan oyunlara katıldığı, benzer şekilde ders içindeki etkinliklere de katılmaya başladığı gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: *Kaynaştırma, otizm, sosyal öykü, oyun davranışları*

Geçiş Süreçlerini Planlamada Aile Katılımı

Araş.Gör.Fidan Güneş GÜRGÖR
Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

Her çocuk ailesi ile bir bütündür ve aile yaşantısı çocuğun gelişimini etkilemektedir. Özel gereksinimli çocukların gelişiminde de aile katılımı büyük önem taşımaktadır. Çocuğun tüm gelişim alanlarını desteklemek amacıyla anne-babaların çocuklarının eğitimine katılmalarına gereksinim bulunmaktadır. Eğitimde okul ile ev arasındaki tutarlıklık ve sürekliliğin sağlanabilmesi, edinilen kazanımların kalıcı olabilmesi için ailelerin katılımı, neredeyse bir zorunluluk haline gelmiştir. (Dinç,2008;akt.Sönmez,2013)Aile katılımı eğitimde olduğu kadar çocuğun evden okula,okuldan işe/yetişkinliğe geçiş sürecinde de çok önemlidir.

Geçişler, değişiklikleri kapsar ve bireyin hayatında dönüm noktalarını oluşturur. İnsan yaşamında değişiklikler beraberinde endişe ve korku getirir. Eğitim yaşamı boyunca bireyler bir çok geçiş ile karşı karşıya gelir.Çocuklar ve aileleri hastaneden eve,evden okula,okuldan iş yaşamına ya da yetişkinliğe geçiş yaparken yeni bireyler,yeni ortamlar ve yeni durumlarla karşılaşırlar.Bu süreç aileler ve çocuklar için zor bir süreçtir.Özellikle özel gereksinimi bulunan çocuklar ve aileleri için daha sıkıntılı ve karmaşık bir süreçtir.(Gürsel,2007)Özel gereksinimli bireylerin yeni durum ve ortamlara uyum sağlamalarında öğretmenler,yardımcı personeller,uzmanların yanı sıra aile bireylerinin de bireye desteği, bu süreçleri daha kolay ve sorunsuz geçirmelerine olanak tanıyacak ve bireyin geçiş aşamalarına uyumunu kolaylaştıracaktır. Bu geçiş süreçlerinin sorunsuz atlatılabilmesi için geçiş süreçlerinin planlanması gerekmektedir. Bu planlama sürecinde uzmanların görüşlerinin yanı sıra bireyin vaktinin büyük bir çoğunluğunu geçirdiği ailenin de görüşü ve sürece katılması oldukça önem taşımaktadır. Ailenin bu sürece katılması sadece anne ve babanın katılması değil, kardeşlerin ya da çocuğun bakımından sorumlu kişilerin katılmasını da kapsamaktadır.

Bu çalışmada, özel gereksinimli bireylerin geçiş sürecine ilişkin aile katılımıyla ilgili nitel ve nicel çalışmalara yer verilmiş, hakemli dergide yayımlanmış makale ayrıca tezler incelenmiştir. 1990-2014 yılları arasında yayınlanan çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçla bir alan yazın taraması yapılmıştır. Ulaşılan çalışmalar incelenirken aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

A. Katılımcılar(Katılımcı çocukların veya anne babaların demografik (yaş, cinsiyet) özellikleri nelerdir?)

B. Ortam

C. Yöntemsel gereklilikler

D. Yöntemsel özellikler

Bu soruların yanı sıra çalışmada ön plana çıkan unsurlar yazılmış ve tartışılmıştır.

Araştırma makalelerinin taraması sürecinde yer alan elektronik veri tabanları şu şekildedir; SocINDEX with Full Text,Anadolu Üniversitesi Catalog, Academic Search Complete ,Eric, Sage ve Google Scholar'dır.

Anahtar kelimeler: *geçiş, aile katılımı, geçiş sürecinin planlanması*

Stereotipik Davranışların Azaltılmasında Tepkiye Ara Verme ve Yeniden Yönlendirme Yönteminin Etkililiği Üzerine Bir Alanyazın Taraması

*Feyat Kaya, **Orhan Aydın

*Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü, feyatkaya@anadolu.edu.tr
**Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü, o_aydin@anadolu.edu.tr

Bu araştırmanın amacı, 2007-2014 yılları arasında; stereotipik davranışların azaltılmasında, tepkiyi yarıda kesme ve yönlendirme yöntemiyle yapılmış çalışmaların etkililiğinin incelenmesidir.

Stereotipik davranışlar otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin genel özelliklerindendir. Bu bireyler stereotipik davranışlarda içsel pekiştirme elde ederler. Stereotipik davranışların azaltılması, bu bireylerin günlük yaşam kalitesini arttırdığı ve toplumsal uyum becerilerini desteklediği bilinmektedir. Stereotipik davranışlar bireyin motor ve sözel davranışları üzerinde etkilidir. Alınyazında stereotipik davranışların azaltılması üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Stereotipik davranışların azaltılmasında tepkiyi yarıda kesme ve yönlendirme yöntemi Ahearn, Clark, McDonald ve Chung (2007) tarafından ilk defa sözel stereotipinin azaltılması amacıyla kullanılmış olan bir yöntemdir. Sonraki çalışmalarda bu yöntemin stereotipik motor davranışlar üzerindeki etkisi de incelenmiştir. Bu yöntemle yapılmış çalışmalarda hem motor hem de sözel stereotip davranışların azaltılmasındaki sonuçlarının incelenmesine gereksinim duyulmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Tepkiye ara verme ve yeniden yönlendirme, stereotipik davranış, otizm spektrum bozukluğu*

Özel Eğitim Alanında Akran Öğretiminin Etkililiği: Betimsel Analiz Çalışması

Candan Hasret ŞAHİN
Anadolu Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü
chs@anadolu.edu.tr

Akran öğretimi, öğrencilerin öğretici rolü aldığı alternatif bir sınıf düzenlemesidir. Hem genel eğitim hem de özel eğitim sınıflarında çalışan öğretmenler sınıflarındaki öğrencilerin farklılıklarında dolayı sürekli öğretimsel problemler ile karşı karşıya kalmaktadır. Araştırmacılar tüm öğrenenler için en iyi modelin uygulanması gerekliliği düşünmekte ve hem genel eğitim hem de özel eğitim sınıflarında akran öğretiminin uygulanmasının bir çözüm olabileceğini düşünmektedir. Akran öğretimi yöntemi esnek ve farklı şekillerde uygulanabilen bir yöntemdir.

Bilimsel dayanaklı uygulamaları belirlemek için National Autism Center (NAC) ve National Professional Development Center (NPDC) tarafından yapılan çalışmalarda akran öğretimi- akran destekli uygulamaların bilimsel dayanaklı uygulamalardan olduğu ortaya konulmuştur. Akran öğretimi normal gelişim akranlarıyla birlikte eğitim programlarına katılmak yetersizliği olan çocukların yarar sağlayacağı en iyi uygulama olarak önerilmektedir.

Bu çalışmanın amacı belirlenen özellikler (amaç, denek özellikleri, bağımsız değişken, bağımlı değişken, araştırma modeli, genelleme verileri, güvenirlik verileri, sosyal geçerlik verileri ve bulgular) doğrultusunda gelişimsel yetersizliği olan bireylere yönelik akran öğretimi uygulamalarını incelemektir.

Akran öğretimi ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalara ulaşmak üzere öncelikli olarak; akran öğretimi ile ilgili yapılan bibliyografi ve alanyazın tarama çalışmaları incelenmiştir. Tarama sırasında Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi web sayfasından, EBSCO-HOST, ERIC, Akademik Search Complete Google Akademik, Science Direct, Sage Up online veri tabanlarından da tarama yapılmıştır. Anahtar sözcükler olarak; akran, peer tutoring, peer mediation, peer teaching, peer communication, peer group, peer relations, peer training, peer instruction, peer play, Friendship, buddy skills terimleri belirlenmiştir.

Akran öğretimi ile ilgili yapılan bibliyografi ve alanyazın tarama çalışmaları incelenmiştir. Tarama sonucunda bulunan makaleler sıralanan ölçütlere göre değerlendirilmiştir:

- Makalenin 2003-2013 yılları arasında yayınlanmış olması
- Makalenin hakemli bir dergide yayınlanmış olması
- Makalenin ‘akran öğretimini’ içermesi

Tarama sonucunda ulaşılabilen 103 çalışma olduğu görülmüştür. Bu makale ve tezler 57 tek denekli çalışma, 14 betimsel çalışma, 17 deneysel çalışma, 5 nitel çalışma, 4 review çalışması ve 1 eylem çalışması şeklindedir. Çalışmanın bulgularına ilişkin detaylı bilgi kongre poster sunum sırasında yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Akran öğretimi, akran aracılı öğretim, gelişimsel yetersizlik*

Turkish Teachers' Knowledge of Autism Spectrum Disorders

Okul Öncesi, Sınıf ve Psikolojik Rehberlik ve Danışmanlık Ögretmen Adaylarının Otizm ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Serife Rakap[a], Asiye PARLAK-RAKAP[b], Oguzcan Cig[c], Salih RAKAP[d]

[ad]Center for Excellence in Early Childhood Studies, University of Florida, Florida, USA; [b]Yuzuncu Yil Universitesi, Van, Turkiye; [c]Florida State University, Florida, USA

[a]seriferakap@ufl.edu, [b] asiye.parlak@gmail.com, [c]oc05@my.fsu.edu, [d]salihrakap@coe.ufl.edu

Autism is pervasive development disorder characterized by a triad of impairments in socialization, communication, and behavior. Early diagnosis of autism spectrum disorders is essential in gaining access to treatment at the earliest possible point. Research indicates that the earlier the child gains access to an evidence-based treatment, the more likely they are to have better long-term outcomes. In Turkey, there is no nationwide system for screening and diagnosing children with disabilities, and therefore children with autism spectrum disorders. Therefore, many children, especially those with mild symptoms might not get referred to a specialist and receive diagnosis until they begin schooling. Referral at this point may depend largely on teachers' knowledge about autism. The purpose of this study is to investigate knowledge of pre-service teachers (whom the children are most likely to have contact with) about autism. For this purpose, 420 pre-service teachers who were in their last semester in teacher education programs (i.e., early childhood education, elementary education, and counselling education) across four universities in Turkey were surveyed using the adapted version of the Questionnaire on Autism (Mavropoulou & Padeliadu, 2000). The Questionnaire on Autism includes two main sections: (a) background information and (b) autism questionnaire. In the background section, teacher candidates respond questions related to their gender, age, and educational background. The autism questionnaire section includes questions related to general autism knowledge, and symptoms, diagnosis, and treatment of autism. The Questionnaire on Autism was translated to Turkish (Otizm Anketi) and a pilot study was conducted to determine its appropriateness in using with Turkish pre-service teachers (Results of the pilot study will be briefly described during the presentation). Although varied across the teacher education programs, the results of the present study revealed that pre-service teachers generally had low levels of knowledge about autism, its symptoms, and treatment. The authors will discuss reasons for low levels of pre-service teachers' knowledge on autism. Implications of the study findings for pre-service training and teacher education programs as well as the limitations of the present study will also be discussed.

Keywords: *autism, teacher knowledge, early childhood, general education, counselling education*

Kaynaştırma Sınıflarında Okuma Öğretiminin Geliştirilmesi: Akran Destekli Okuma Stratejileri

Macid Ayhan MELEKOĞLU[1], Ayşe TUNÇ[2] & Özge Sultan TEKER[3]

[1] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, macidayhan@gmail.com
[2] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, aaysetunc@gmail.com
[3] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, ozgesultant@gmail.com

Ülkemizde özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma uygulamalarına katılımı her yıl artmaktadır. 2007-2008 eğitim-öğretim yılı Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre 55.840 özel gereksinimli öğrenci kaynaştırma uygulamalarında yer alırken, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında bu sayı 173.117'ye çıkmıştır. Özellikle son yıllarda kaynaştırma sınıflarının giderek yaygınlaşmasına ve devletin özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim ortamlarında kaynaştırılmasına verdiği önemin artmasına rağmen kaynaştırma sınıflarındaki özel gereksinimli öğrencilere eğitim veren sınıf öğretmenleri başarılı bir kaynaştırma uygulaması için gerekli olan yöntem ve teknikler konusunda yeterli donanıma sahip olmadıkları görülmektedir. Ayrıca, kaynaştırma sınıflarında kullanılan farklı yöntem ve teknikler konusunda bilimsel araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, kaynaştırma ortamlarında yer alan özel gereksinimli öğrencilerin temel akademik becerileri edinme sürecinde zorluklar yaşadıkları bilinmektedir. Özellikle, temel akademik becerilerden biri olan okuma becerisinin edinimi özel gereksinimli öğrencilerin sosyal ve akademik gelişimi için de önemli bir faktördür. Ancak kaynaştırma sınıflarında eğitim gören özel gereksinimli öğrencilerin sesli okuma, heceleme, kelime tanıma, okuduğunu anlama gibi okuma ile ilgili becerilerde sorun yaşadıkları bilinmektedir.

Alanyazında okuma problemlerine yönelik, geleneksel okuma öğretimi yöntemlerine alternatif ve etkili farklı müdahale programları bulunmaktadır. Bu müdahale programlarından biri, öğrencilerin birlikte çalışmalarını mümkün kılan ve yaygın olarak kullanılan işbirlikli uygulamalardır. İlköğretimde başarıyı artıran bu işbirlikli uygulamalar sistematik ve yapılandırılmış bir şekilde uygulanmalıdır.

Bu bağlamda, işbirlikli uygulamalardan biri olan ve eşli okuma, okuma parçasını özetleme ve tahmin etme gibi becerileri içeren akran destekli okuma stratejileri yurtdışındaki kaynaştırma sınıflarında etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Bu bildiride akran destekli okuma stratejileri tanıtılacak ve bu stratejilerin Türkiye'de ilköğretim seviyesindeki kaynaştırma sınıflarında sistematik bir biçimde kullanılmasını ve etkililiğinin belirlenmesini amaçlayan bir proje tanıtılacaktır. Ayrıca, sınıf çaplı akran destekli okuma stratejilerinin sistematik bir biçimde nasıl uygulanacağı ve uygulama adımları tanıtılacaktır.

Anahtar kelimeler: *okuma, kaynaştırma, Akran Destekli Okuma Stratejileri*

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Bir Çocuğa Özbakım Becerilerinin Öğretiminde iPad Aracılığıyla Sunulan Video ile Model Olmanın Etkililiği

Arş. Gör. Esin PEKTAŞ
Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, Türkiye
esinpektas@anadolu.edu.tr

Prof. Dr. Elif Tekin İFTAR
Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, Türkiye
eltekin@anadolu.edu.tr

Problem Durumu:

Otistik özellikler gösteren bireylerin eğitiminde kullanılan bilimsel dayanaklı uygulamalardan biri de görsel destek kullanımıdır (NPDC, 2010). Görsel destek ve araçlar otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireylerde çeşitli becerilerin öğretiminde ve günlük yaşamın düzenlenmesinde etkili olarak kullanılan uygulamalardandır. Videoyla model olma bu uygulamalar arasında en sıklıkla kullanılanlardan biridir. Video modelle öğretim bireyin kendisinden beklenilen hedef davranış ya da becerinin bir model tarafından sergilendiği videoyu izlemesini ve ardından bu davranış ya da beceriyi yerine getirmesini içermektedir (İftar, 2012: 304). Günümüzde video modelle öğretim iPad, tablet bilgisayar ve akıllı telefonlar gibi taşınabilir elektronik cihazlar aracılığıyla da kullanılmaktadır. Alan yazında otistik özellikler gösteren bireylerin görsel uyaranları işitsel ve sosyal uyaranlara kıyasla daha kolay algıladıkları ve işlediklerini ifade eden görüşler ve araştırma bulguları bulunmaktadır (Nikopoulos ve Keenan, 2006). Bu nedenle, otistik özellikler gösteren bireylerin eğitiminde işitsel uyaranların yanı sıra görsel uyaranları içeren yapılandırılmış öğretim programlarının kullanılması önerilmektedir (Nikopoulos ve Keenan, 2006). Ancak yapılan alan yazın taraması sonucunda Video modelle öğretimin etkililiğini gösteren çok sayıda araştırma bulunmasına rağmen iPad aracılığıyla sunulan videoyla model olmanın öğretimde ki etkililiğine yönelik sınırlı çalışmaya rastlanmıştır. Gelişmekte olan bu alan yazın ışığında bu çalışmada OSB olan bir çocuğa öz bakım becerilerinden düğme ilikleme, çıt-çıt takma ve fermuar kapama becerilerinin öğretiminde iPad aracılığıyla sunulan videoyla model olmanın etkili olup olmadığı araştırılmıştır.

Amaç:

Bu çalışmanın amacı, OSB olan çocuklara öz bakım becerilerinden düğme ilikleme, çıt-çıt takma ve fermuar kapama becerilerinin öğretiminde iPad aracılığıyla sunulan videoyla model olmanın etkililiğini incelemektir.

Yöntemsel Süreç:

Çalışmaya Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, Uygulama Biriminde eğitim alan OSB olan 4 yaşındaki bir erkek öğrenci katılmıştır. Ancak tek öğrenciyle yapılan çalışmaların sınırlılığından dolayı OSB olan 4 yaşındaki bir erkek öğrencinin de çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu nedenle çalışma OSB olan 4 yaşındaki iki erkek öğrenci ile yürütülmektedir. Araştırma tek-denekli araştırma modellerinden davranışlar arası çoklu yoklama modeli ile tasarlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni; deneğin, kendisine sunulan hedef uyarana becerinin beceri basamaklarını(düğme ilikleme, çıt çıt takma, fermuar çekme) izleyerek doğru tepki vermesi olarak tanımlanmıştır. Bağımsız değişkeni ise, İpad aracılığıyla video modellin sunulmasıdır. Çalışma yoklama (toplu yoklama ve günlük yoklama), öğretim, izleme ve genelleme oturumlarından oluşmuştur. Tüm oturumlar bire-bir öğretim düzenlemesiyle gerçekleştirilecektir. Ayrıca çalışmaya katılan deneklerin annelerinin görüşlerine ilişkin toplanan verilere dayalı olarak çalışmanın sosyal geçerliliği de belirlenecektir.

Bulgular ve Sonuç

Çalışmaya katılan 2 çocuğa ait demografik bilgiler ve çocukların ailelerinden toplanan sosyal geçerlilik verileri posterin içeriğinde sunulacaktır. Aynı zamanda; öz bakım becerilerinden düğme ilikleme, çıt-çıt takma ve fermuar kapama becerilerinin öğretiminde ipad aracılığıyla sunulan videoyla model olma öğretimi uygulaması otistik çocukların; bu beceriyi edinmelerinde etkili olup olmadığına, beceriyi edindikten 2, 3 ve 4 hafta sonra sürdürmelerinde etkili olup olmadığına ve edindikleri bu beceriyi farklı kişilere ve ortamlara genellemelerinde etkili olup olmadığına yönelik verilere ait sonuçlar da posterin içeriğinde sunulacaktır.

***Anahtar kelimeler**: otizm spektrum bozukluğu, video model, iPad aracılığıyla öğretim, görsel destek ve araçlar, öz bakım becerilerinin öğretimi*

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Ebeveyn Merkezli Müdahale Yöntemine Genel bir Bakış

Arş. Gör. Esra ORUM ÇATTIK
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye
esracattik@anadolu.edu.tr

Problem Durumu

Otizm Spektrum bozukluğu, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de son yıllarda adı çok sık duyulan bir nöro-gelişimsel bozukluk ve özel eğitim kategorisidir. Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların genellikle başkalarıyla ilişki kurmakta zorlandıkları, çeşitli takıntılara sahip oldukları, konuşmadıkları ya da alışılmışın dışındaki biçimlerde konuştukları ve günlük yaşamı sürdürmede zorlandıkları gözlemlenmektedir (Kırcaali-İftar, 2013). Çocukların günlük yaşamlarında en çok zaman geçirdikleri kişilerin ebeveynleri olması; onların çocuklarının eğitimine çeşitli şekillerde katılmasının önemini arttırmaktadır.

Yetersizliği olan çocuklar bir çok beceriyi anne-baba katılımıyla daha hızlı kazanabilmekte, öğrendikleri bilgi ve becerileri farklı ortamlara genelleyebilmekte ve öğrenilenler daha kalıcı olmaktadır. Çocukla en fazla zaman geçiren kişilerin ebeveynleri olması; çocukla geçirilen zamanın kalitesinin arttırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Anne babaların özel gereksinimli çocuklarının eğitimlerine eğitici olarak katılmaları yapılan çalışmaların hem işlevselliği hem de genellenebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların eğitimlerinde bilimsel dayanaklı uygulamaların kullanılması daha etkili ve verimli yöntemler kullanılarak çocukları çeşitli beceri alanlarında desteklemek için oldukça önem taşımaktadır. Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların eğitimleri için pek çok bilimsel dayanaklı müdahale yöntemi bulunmaktadır. Bunlardan birisi de; ebeveyn merkezli müdahale yöntemidir.

Ebeveyn merkezli müdahale yöntemi; ebeveynin kendi çocuğunun bir ya da birkaç alandaki öğretim uygulamasını yürütmesiyle gerçekleşir. Ebeveynler profesyonellerden grup formatında ya da bire bir eğitim alarak, çocuklarına sosyal, iletişim, oyun, bilişsel, okuma – yazma, akademik ve uyumsal becerilerin öğretimini ve davranış sorunlarıyla nasıl baş edebileceklerini öğrenirler (Evidence-Based Practices for Children, Youth, and Young Adults with Autism Spectrum Disorder, 2014).

Amaç

Bu çalışma ile 0 – 11 yaş aralığındaki otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için ebeveyn merkezli müdahale yönteminin kullanıldığı 8'i grupla çalışılmış; 12' si ise tek denekli araştırma desenleri ile yapılmış toplam 20 tane bilimsel makale incelenerek, aile uygulamalı öğretimle yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermeyi amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu çalışma kapsamında ebeveyn merkezli müdahale yönteminin etkililiklerinin incelendiği 20 bilimsel makale incelenmiş ve bu makaleler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular ve Sonuç:

Ebeveyn merkezli müdahale yöntemi kullanılarak yapılan bilimsel dayanaklı çalışmalar; bu müdahale yönteminin 0-2 yaş erken çocukluk döneminden başlayarak, 6-11 yaş arası ilkokul çağındaki otizm spektrum bozukluğu olan çocukların düzeylerine kadar etkili olduğunu göstermiştir. Araştırma sonuçları; bu müdahale yönteminin otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sosyal, iletişim, davranış değiştirme, ortak dikkat, oyun, bilişsel, okuma-yazma, akademik ve uyumsal beceri alanlarında etkili bir şekilde kullanılabileceğini göstermiştir. Çalışma sonucunda elde edilen veriler analiz edilmekte olup kongrede paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *otizm spektrum bozukluğu, ebeveyn merkezli müdahale yöntemleri, otizmli çocukların eğitimlerinde bilimsel dayanaklı uygulamalar*

Özel Eğitim Alanında Gerçekleştirilen Eylem Araştırmalarının İncelenmesi

Candan Hasret ŞAHİN*, Didem GÜVEN**, Ali KAYA***, Aysun ÇOLAK*

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü*
İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü**
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sakarya Arifiye Rehabilitasyon Merkezi***

Eylem araştırması bir soruyla başlanan, veri toplamaya başlamadan önce çok iyi planlanması gereken, verilerin toplanmasında, veri analizlerinde ve raporlaştırmada belirli bir esneklik ve çeşitlilik gösteren, düzenli gözlemler gerektiren, bazen kuram içine gömülü olan ve bir şeyi ispatlama zorunluluğu olmayan sistematik bir araştırmadır. Alanyazında yer alan tanımlardan hareketle eylem araştırmasını diğer araştırmalardan ayıran temel özelliklerinden bahsetmek gerekmektedir. Eylem araştırması, bir sorun belirlemeyi ve tanımlamayı, bu sorunla ilgili bilgi toplamayı, kaynak taramayı, sorunu çözücü eylemlerle gelişmeyi ve iyileştirmeyi sağlamak amacıyla döngüsel bir özellik göstermektedir. Bu döngüsel süreçteki temel amaç, teori ve uygulama arasındaki boşluğu kapatmaya ilişkindir. Eylem araştırmasının temel yapısını; (a) teorileri ve uygulamaları anlamak, (b) sınıf ortamında nelerin olduğunu gözlemek ve (c) elde edilen verileri teori ve araştırmayla ilgili en iyi uygulamanın sağlanabilmesi için kullanmak oluşturmaktadır.

Son yıllarda eylem araştırmaları, eğitim ve özellikle özel eğitim alanında sıklıkla kullanılmaktadır. Eğitim sisteminin girdisi ve çıktısı olan insan ve insan toplulukları ile çalışıldığı için ortaya çıkan sorunlara çözüm üretmede eylem araştırmasının döngüsel özelliğinden dolayı etkili sonuçlar alındığı dikkat çekmektedir. Eğitim alanındaki teorik bilgilerin eğitim ortamlarında gerçekleştirilen uygulamalarla pekiştirildiği ve o ortama özgü çözüm stratejilerinin sayesinde eğitim ortamlarının iyileştirildiği belirlenmiştir.

Bu çalışma, özel eğitim alanında yapılan eylem araştırmalarını gözden geçiren nitel bir döküm analizi olarak gerçekleştirilmiştir. Bu döküm analizinde 1990-2014 yılları arasında özel eğitim alanında gerçekleştirilen ve hakemli dergilerde yayınlanan 40 eylem araştırmasının ayrıntılı olarak analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Anadolu Üniversitesi kataloğu, EBSCO-HOST (Academic Search Complete ve ERIC) ve SAGE, Google Akademik, Science Direct Journals, SocIndex with Full Text gibi online veri tabanları kullanılarak elektronik tarama gerçekleştirilmiştir. Taramalarda belirlenen anahtar sözcükleri; "eylem araştırması", "katılımcı eylem araştırması, "işbirlikçi eylem araştırması", "özel eğitim", "otizm", "zihin yetersizliği", "öğrenme güçlüğü", "gelişimsel yetersizlik" gibi anahtar sözcükler kullanılarak arama yapılmıştır. Ulaşılan makalelerin analizinde aşağıda belirtilen kategoriler dikkate alınmıştır:

- Kaynak künyesi
- Çalışmanın amacı
- Çalışma ortamı
- Katılımcılar ve özellikleri
- EA'nın türü
- Araştırma süresi
- Araştırmacının rolü
- Herhangi bir kuramla ilişkilendirilmiş olması
- Veri toplama aracı[ları]
- Veri analizi
- Geçerlik ve güvenirlik
- Araştırmanın etik boyutu

- Araştırmaya ilişkin bulgular

Bu kategorilere ilişkin verilerin yazımında kolaylığı sağlamak amacıyla tablo hazırlanmıştır. Tabloda her bir kategoriye ilişkin sütunlar oluşturulmuş, makaleler gerçekleşme yılına göre sıralanmış ve numaralandırılmıştır. Ayrıca araştırmaların katılımcı özellikleri ve etik boyutlarına ilişkin de kategoriler belirlenerek analizler derinleştirilmiştir. Ulaşılan makaleler, eşit sayıda ilk üç araştırmacı tarafından paylaşılmış ve güvenirliği sağlamak amacıyla bu üç araştırmacı araştırmaları birbirlerinden bağımsız olarak incelemişlerdir. Her bir araştırmacı, her araştırmayı tablodaki kategorilere göre ayrıntılı olarak değerlendirmiş ve gerekli yerlere ilgili notlarını almışlardır. Daha sonrasında kendi aralarında dönüşümlü olarak araştırmaları tekrar gözden geçirerek yüz yüze ya da sanal ortamda yaptıkları değerlendirmeleri tartışmışlardır. Son aşamada tüm araştırmaların çıktıları ve veri tabloları son araştırmacıya verilmiştir. Çalışmanın bulgularına ilişkin ayrıntılı değerlendirme ve raporlaştırma süreci son araştırmacı tarafından halen gerçekleştirilmektedir. Elde edilecek sonuçlar kongre sunumunda katılımcılarla paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Özel eğitim, özel gereksinimli bireyler, eylem araştırması*

Çocuğu Özel Eğitime Devam Eden Annelerin Yaşam Doyumu ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi

Psk. Bilge MERİÇ
Prof. Dr. Oya ÖZKARDEŞ

Aile kurumunda çocuk, çok önemli bir yere sahiptir. Her çocuk, ailesi ve parçası olduğu toplum tarafından çeşitli beklentilerle dünyaya gelir. Ailenin ve çevrenin tüm beklenti ve hazırlıkları, fiziksel, zihinsel ve ruhsal açıdan sağlıklı bir bebeğe yöneliktir. Ancak tüm bu 'normal' çocuk beklentilerine karşın, dünyaya gelen çocuk engelli olursa, çiftlerin hiç beklemediği ve kendilerini hazırlamadıkları bu yeni rolleri aile yapısında bozulma ve uyumsuzluklara yol açabilir.

Yapılan araştırmalar çocuğun engelli olmasının beraberinde getirdiği sorunların çözümünde annenin, babaya oranla çok daha aktif rol aldığını göstermektedir. Annenin bu dönemde diğer rollerini bir yana bırakarak enerjisinin çoğunu engelli çocuğunun bakımına adaması sebebiyle, sosyal ilişkilerinde azalma görülebilir. Yapılan araştırmalar, engelli çocuğa sahip annelerin yaşam doyumlarında azalma olduğunu, buna karşın depresyon ve stres düzeylerinin arttığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, bir grup engelli çocuğu olan annelerin yaşam doyumu ve depresyon düzeylerinin, çeşitli demografik özelliklere göre karşılaştırılması amaçlanmaktadır

Araştırma, İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan 2 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine çocuğu gelen 120 anneye uygulanmıştır. Uygulama için Kişisel Bilgi Formu, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Beck Depresyon Envanteri kullanılmıştır. Anneye ve çocuğa ait çeşitli değişkenlerin annelerin yaşam doyumu ve depresyon düzeylerine nasıl bir etkide bulunduğu incelenmiştir. Verilerin istatistiksel analizleri SPSS 17.00 paket programında yapılmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı analiz etmek için Mann Whitney U, ikiden fazla grubun olması durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Kruskall Whallis Testi ve farklılığa neden olan grubun tespitinde Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki Spearman Korelasyon ile ölçülmüştür. Çocuğu özel eğitime devam eden annelerin yaşam doyumu ve depresyon ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Araştırmaya katılan 120 annenin yaşam doyumu ve depresyon düzeyleri incelenmiş annelerin "yaşam doyumu" düzeyleri (13,683 ± 5,855); "depresyon" düzeyleri (16,117 ± 11,239) olarak saptanmıştır. Araştırmaya katılan annelerin yaşam doyumu ve depresyon puanları arasındaki ilişki incelendiğinde, çocuğu özel eğitime devam eden annelerin depresyon düzeyleri arttıkça yaşam doyumlarının azaldığı görülmektedir.

Araştırmadaki bulgular sonucunda annenin yaşı, eğitim durumu, annenin medeni durumu, ailenin öz ya da üvey oluşu, babanın eğitim durumu, annenin çalışma durumu, babanın mesleği, ailenin gelir durumu, ailedeki çocuk sayısı, engelli çocuğun yaşı, engelli çocuğun kaçıncı çocuk olduğu, çocuğun engel türü, çocuğun engeline dair annenin bilgi sahibi olup olmaması, annenin bilgiyi nereden edindiği, ilk tanı aldığı yaş, ne süredir özel eğitim aldığı ve annenin sosyal destek alıp almaması değişkenlerine göre yaşam doyumu ve depresyon düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunurken; engelli çocuğun cinsiyeti ve çocuğun ayda kaç saat eğitim aldığı değişkenlerine bakıldığında yaşam doyumu ve depresyon puanları ortalamalarının her iki grup için de istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Çalışmanın getirdiği bulgular ışığında, aileye bilgilendirme eğitimlerinin verilmesi, engelli ailelerine sağlanan maddi olanakların arttırılması, aileye ilk bilgilendirme yapacak personelin bilgilendirme konusunda bilgi ve hassasiyetinin arttırılması önerilerinde bulunulmuştur.

Birden Fazla Yetersizliği Olan Çocukların Eğitiminde Çok Duyulu Hikaye Kullanımı

Yrd. Doç. Dr. Pınar ŞAFAK
Gazi Üniversitesi, apinar@gazi.edu.tr

Arş. Gör. Pınar DEMİRYÜREK
Gazi Üniversitesi, ulger06@gmail.com

Sadece sözlü bir anlatım ile öğrenmenin gerçekleşmesi oldukça güç bir beceri olarak bilinmektedir. Çoklu zeka kuramı, insanların tercih ettikleri farklı öğrenme tarzlarından söz etmektedir. Bazıları görerek daha iyi öğrenirken, bazıları işiterek, bazıları da dokunarak veya hissederek öğrenmektedir. Alan yazın incelendiğinde birden fazla yetersizliği olan bireylerin öğrenme sürecinde ise birden fazla duyu kanalını kullanmaya ihtiyaç duydukları görülmüştür. Bununla birlikte çok duyulu öğrenme ortamı sağlanarak çok engelli bireylerin daha iyi ve kalıcı bir öğrenme gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çok duyulu öğrenme, çocuğun öğrenmesini kolaylaştırmak için birden fazla duyu kanalıyla yardım etmek olarak adlandırılmaktadır. Genel olarak eğitim sistemimizin öğrenme modeli daha çok görme ya da işitme üzerine kuruludur. Fakat birden fazla engelli bireylerde görme ve işitme duyularından bir tanesinde ya da ikisinde birden yetersizlik görülebilir. Bu durumlarda öğrenmede oluşabilecek problemlerin üstesinden gelebilmek için çocuğun daha fazla duyusunu öğrenmeye dahil etmek gereklidir. Özellikle de görme yetersizliği olan çocuklarda dokunma ve hareket ettirme duyularını aktif kullanımlarını sağlamak çok önemlidir. Böylece bireyin beyni işitsel olanların yanında dokunsal ve kinestetik öğrenmelerden de yardım alabilir. Birden fazla yetersizliği olan bireylerle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde çok duyulu öğrenme ortamı sağlayabilmek için çok duyulu hikaye kitaplarının düzenlendiği görülmektedir. Çok engelli bireyler için yakındaki nesneleri keşfetmek ve onların varlığından dahi haberdar olmak çok mümkün olmamaktadır. Bunun için hazırlanan çok duyulu hikaye kitapları sayesinde çok engelli bireyler nesnelere ulaşarak, nesneleri keşfedip kavrayabilmektedirler. Bununla birlikte bu tür öğretimlerin hikaye yolu ile yapılması çocuğun daha zevk alacağı bir etkinlik haline gelmesini sağlamakta ve dikkatini artırarak öğrenmesi konusunda daha etkin rol oynamaktadır. Aynı zamanda çocuk öğrenmenin içinde yer alacağı için problem davranışlarda en aza indirgenmiş olmaktadır. Alan yazın taraması yapılarak çok duyulu hikayelerin birden fazla yetersizliği olan bireylerin eğitimi için nasıl hazırlanıldığı, özelliklerinin neler olduğu, hazırlanırken ve uygulanırken nelere dikkat edildiği ve nasıl kullanıldığı incelenmiştir. Bununla birlikte çok engelli bireyler üzerinde ki etkisinin nasıl olduğu ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Bu çalışmada da Alan yazın taraması sonucu elde edilen çok duyulu hikayelerin kullanımı ile ilgili bu bilgiler videolar ve görseller yardımı ile sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Multisensory stories, multiple disabilities, severe disabilities*

Birden Fazla Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitiminde Çok Duyulu Odaların Kullanımı

Yrd. Doç. Dr. Pınar ŞAFAK
Gazi Üniversitesi, apinar@gazi.edu.tr

Arş. Gör. Pınar DEMİRYÜREK
Gazi Üniversitesi, ulger06@gmail.com

Birden fazla engelli bireyler de genellikle zihinsel, fiziksel ve duyusal bozukluklar bir arada bulunmaktadır. Bu da çok engelli bireylerin dış çevre ile etkileşim kurmada ve çevrelerini anlamlandırmakta zorluk yaşayabilecekleri anlamına gelmektedir. Doğal çevrede ortamda ki uyaranların yoğunluğunu ve miktarını kontrol etmek zor olmaktadır. Bu nedenle bazı durumlarda kontrol altında tutulabilir bir çok duyulu oda kullanmak daha uygun olmaktadır. Çok duyulu olarak hazırlanan odalar bizim düzenli günlük faaliyetler süresince elde ettiğimiz bilgilere ek olarak çok duyulu deneyimlerin yaşanabilmesi için fırsat sağlayan bir yer olarak tanımlanmaktadır. Alan yazın taraması sonucunda ulaşılan bilgiler doğrultusunda birden fazla yetersizliği olan bireyler için yapılandırılmış çok duyulu odalarda çalışmanın onlar için daha anlamlı olduğu görülmüştür. Çok duyulu odalarda yapay bir duyusal doğanın faaliyetleri ve deneyimleri yer alabilmektedir. Bu tür yapay bir duyusal faaliyetleri oluşturmak için çok duyulu araç-gereçler tasarlanarak bu tür odalar hazırlanmaktadır. Aynı zamanda yine çok duyulu odalar ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, çok engelli bireylerin bu tür odalarda daha rahat oldukları ve çevrelerinde neler olduğunu kavradıkları için yapılan etkinliklere daha fazla katılımda bulundukları bilgisine ulaşılmıştır. Çok duyulu odaların birden fazla yetersizliği olan bireyler için kullanılmasının gerekliliği bu odaların sağladığı özelliklerden de anlaşılmaktadır. Genel olarak çok duyulu odalar bireyin en rahat olduğu çevre türünün yanı sıra bu birey için en duyarlı görünen duyusal sistemi sağlayarak kontrollü bir alan oluşturmaktadır. Bununla birlikte bu tür odalar çok engelli bireylerin rahatlaması, dinlenmesi için sessiz bir ortam olarak da kullanılabilmektedir. Bu tür ortamlar sağlamak için küçük odalar inşa edilebilmekte veya küçük nesneleri keşfetmek için büyük odalar içerisinde küçük alanlar, köşeler oluşturulabilmektedir. Bu alanlar sayesinde nesneler bireylere daha yakın sunulabilmektedir. Böyle bir çok duylu odanın kullanımının gerekli olduğuna karar verildikten sonra diğer önemli bir konu bu odanın çok engelli bireyin özelliğine göre döşenmesi gerektiğidir. Ayrıca odanın bireyin hangi ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi de önemli bir bilgidir. Bireyin o odayı eğitim, hobi, rahatlama veya tüm bu ihtiyaçlarını karşılamak için mi kullanacağı belirlenmektedir. Daha sonra da bu oda içerisinde ne tür duyusal uyaranlara gereksinim olduğu incelenmektedir. Örneğin daha çok dokunsal uyaranlara mı, işitsel uyaranlara mı yoksa görsel uyaranlara mı ya da hepsinin beraber kullanılacağı bir duyusal sisteme mi ihtiyaç duyduğu bireyin yetersizliğine göre belirlenmektedir. Bu çalışmada alan yazın taraması sonucu birden fazla yetersizliği olan bireylerin eğitiminde çok duyulu odaların kullanımı ile ilgili ulaşılan bilgiler videolar ve görseller yardımı ile sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Multisensory rooms, multiple disabilities, severe disabilities*

OSB'li Çocuklara Yönelik Gelişimsel ve İlişki Temelli Uygulamalardan ESDM ve Floortime Programlarının Karşılaştırılması

Eda CÖMERTPAY, Yrd. Doç. Dr. Burcu ÜLKE-KÜRKÇÜOĞLU
Anadolu Üniversitesi
edacomertpay@anadolu.edu.tr, bulkekurkcuoglu@anadolu.edu.tr

Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireylere yönelik tıbbi, terapi ve eğitim amaçlı geliştirilen pek çok uygulama bulunmaktadır. Farklı özellikleri olan bu uygulamaların çeşitlilik göstermesi hangisinin daha etkili olduğu sorusunu gündeme getirmekte ve bilimsel dayanaklı uygulama arayışını ortaya koymaktadır. Bu arayış, OSB olan bireyler için kullanılan uygulamaların bilimsel dayanaklarının sorgulanmasına neden olmaktadır. Günümüzde OSB'li bireylerin eğitimlerine yönelik uygulamaların bilimsel dayanaklarının incelendiği araştırmalara devam edilmekte ve müdahaleler iki grupta toplanmaktadır: kapsamlı programlar ve odaklanmış uygulamalar. Kapsamlı programlar otizmin temel sorunlarını gidermeye yönelik geniş kapsamlı, yoğun ve uzun süreli uygulamalardır. Odaklanmış uygulamalar ise belirli bir zamanda hedeflenen becerilere yönelik yürütülen uygulamalardır. Son yıllarda alanyazında hem ailelerin hem de alanda çalışan uygulamacıların etkili program seçimini kolaylaştırmak amacıyla kapsamlı uygulama programlarının belirli ölçütlere göre değerlendirildiği ve sınıflandırılarak puanlandığı görülmektedir. Bu değerlendirmeye göre Denver/ESDM ve DIR/Floortime, gelişimsel ve ilişki temelli program örnekleri arasında yer almaktadır. Denver Erken Başlama Modeli (Early Start Denver Model-ESDM) ilk kez 1981 yılında Denver Modeli olarak ABD'de Sally Rogers ve arkadaşları tarafından 2-5 yaş arasındaki otizm spektrum bozukluğu olan çocukların eğitimine yönelik olarak geliştirilmiştir. Sonraki yıllarda Denver modeli uyarlanarak ve genişletilerek Denver Erken Başlama Modeli'ne (Early Start Denver Model-ESDM) dönüştürülmüştür. ESDM, OSB'li çocukların temel yetersizliklerini azaltmak ve tüm gelişim alanlarının yanı sıra özellikle bilişsel, sosyal-duygusal ve dil alanlarını desteklemek amacıyla geliştirilen kapsamlı bir erken yoğun eğitim modelidir. DIR/Floortime ABD'de Stanley Greenspan tarafından geliştirilen ve çocukla yoğun olarak karşılıklı sosyal-iletişimsel etkileşimde bulunularak yürütülen bir erken müdahale programıdır. Çocuğun gelişimsel düzeyinin belirlenmesi ve bu düzeye uygun yaşantılar sağlanması programın temelini oluşturmaktadır.

Bu poster çalışmasıyla, (a) OSB'li çocukların eğitiminde kullanılan, gelişimsel ve ilişki temelli uygulamalardan Denver/ESDM ve DIR/ Floortime Programlarının tanıtılması, (b) her iki programa ilişkin 2004-2014 yılları arasında yayımlanmış araştırmaların bulgularının değerlendirilmesi, (c) her iki uygulamanın da benzerlik ve farklılıklarının tartışılarak yeterliliklerinin ve sınırlılıklarının ortaya konulması amaçlanmaktadır.

***Anahtar kelimeler**: Otizm spektrum bozukluğu, Denver/ESDM model, Floortime*

Kapsamlı Program Örneklerinden Lovaas Enstitüsü ile Temel Tepki Öğretiminin Uygulama ve Araştırma Açısından Karşılaştırılması

Arş. Gör. Çetin TOPUZ, Yrd. Doç. Dr. Burcu ÜLKE-KÜRKÇÜOĞLU
Anadolu Üniversitesi
cetintopuz@anadolu.edu.tr, bulkekurkcuoglu@anadolu.edu.tr

Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireylerin, sayısının giderek artmasıyla eğitimlerine yönelik pek çok uygulama ortaya çıkmıştır. Bu uygulamaların çoğunun bilimsel dayanağının olmadığının fark edilmesi de bilimsel dayanaklı uygulama arayışına zemin hazırlamıştır. Ancak günümüzde belirli bir zamanda hedeflenen becerilere yönelik yürütülen uygulamaların (odaklanmış uygulamalar) bilimsel dayanağı sorgulanırken; yanı sıra, OSB'li bireylere yönelik yoğun ve uzun süreli yürütülen kapsamlı uygulama programları da değerlendirilmeye başlanmıştır.

Alanyazında, uygulamacıların, araştırmacıların ve OSB'li çocuğu olan ailelerin, program seçiminde karar vermelerini kolaylaştırmak amacıyla bir derleme çalışması yapılmıştır. (Odom ve diğ., 2008). Bu çalışmada belirlenen ölçütlere göre pek çok kapsamlı uygulama modeli değerlendirilmiş ve belli başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Bu değerlendirmeye göre evde ya da klinikte uygulamalı davranış analizine dayalı olarak yürütülen programlar arasında Lovaas Enstitüsü ve Temel Tepki Öğretimi yer almaktadır. Lovaas Enstitüsü Lovaas tarafından 50 yılı aşkın bir zaman diliminde otizme özgü, erken, yoğun ve davranışsal bir müdahale programıdır. Temel Tepki Öğretimi ise Robert ve Lynn Koegel tarafından 30 yılı aşkın bir zaman diliminde uygulamalı davranış analizine dayalı bir doğal öğretim müdahale programıdır.

Bu poster çalışmasının amacı: (a) Lovaas Enstitüsü ve Temel Tepki Öğretimi modellerinin uygulama sürecini tanıtmak, (b) her iki modele ilişkin 2004-2014 yılları arasında yayımlanmış araştırmaların sonuçlarını değerlendirmek ve (c) uygulama ve araştırma boyutunda her iki modelin arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları tartışmaktır.

***Anahtar kelimeler**: Otizm spektrum bozukluğu, Lovaas Enstitüsü, Temel Tepki Öğretimi*

Özel Eğitim Uygulamalarında Pekiştireç Tercihlerinin Belirlenmesi

Öğr.Gör. Ayşe Tuba CEYHUN
Gazi Üniversitesi, aytucey@gmail.com

Pekiştirme bireye yeni davranış kazandırma, varolan davranışı değiştirme, kazandırılan ve ya değiştirilen bir davranışı sürdürmede etkili bir teknik olarak kabul edilmektedir. Davranışları olumlu olayların izlemesi ve bu davranışların ileride olma olasılıklarının artması sürecine '*olumlu pekiştirme'*, istenmeyen durumların ortaya çıkmasını engelleyen ve davranışların sıklıklarında artış olması '*olumsuz pekiştirme'* olarak tanımlanmaktadır. (Özyürek,2001). Özel eğitim uygulamalarında davranış değiştirme sürecinde geri bildirim olarak kullanılan pekiştirmenin etkili olabilmesi için pekiştirecin işlevsel olması ve pekiştirme sürecinin iyi planlanması gerekmektedir (Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997).

Araştırmanın amacı, özel eğitim uygulamalarında tercih edilen pekiştireçlerin ve pekiştireç kullanım sürecinin belirlenmesidir. Bu amaçla araştırmada betimsel araştırma modeli tercih edilmiştir. Ankara'da bulunan resmi ve özel 15 özel eğitim kurumunda görev yapmakta olan 50 öğretmen araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırma kapsamında öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri cevaplar nitel ve nicel analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda özel eğitim uygulamalarında pekiştireç tercihleri ve pekiştirme sürecine yönelik elde edilen bulgular tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler*: davranış değiştirme, pekiştireç, pekiştirme tarifleri.*

Kaynakça

Kırcali-İftar, G., & Tekin, E. (1997). *Tek-denekli araştırma yöntemleri*. Türk Psikologlar Derneği, Ankara.

Özyürek, M. (2001), *Sınıf Yönetimi*, Karatepe Yayınları, Ankara.

Engellilerde Aile Katılımı ve Eğitiminde Yenilikçi Çalışma Programı Modelinde Türkiye Uyarlaması: (Engellilerde Aile Katılımı ve Eğitiminde Yenilikçi Çalışma Programı Modelinde Sertifika 3 Kursu ve Avustralya; Victoria Üniversitesi Yaklaşımı)

Mürsel AKDENK [(1)], İbrahim KURT [(2)]

1.1- Uluslar üstü Kültürler ve Turizm Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi: Emuni; Portorose; Slovenya ve Bari Üniversitesi; Bari İtalya.
1.2-Ashley Öğretim Enstitüsü Engelli Eğitimi Sertifika 4 Öğrencisi: Melbourne-Avustralya.
1.3-Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yaşar Doğu Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Emekli Öğretim Elemanı: Samsun-Türkiye.
1.4- Eğitim Programları ve Öğretimi; Eğitimin Tarihi ve Sosyal Temelleri Ana Bilim Dalları Yüksek Lisans Öğrencisi: Ankara Üniversitesi; Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara-Türkiye.
2.Milli Eğitim Bakanlığı; Samsun Engelliler Federasyonu, Samsun-Türkiye

E-mail: akdenkmursel@hotmail.com, akdenk-mursel@hotmail.com
Mobile: 0061 498 527 147

1-Problem Durumu ve Amaç : 1.1-Problem Durumu: Türkiye de Engelli Ailelerinin hem Eğitimi; hem de Eğitim Süreçlerine katılımı; her zaman bir sorun teşkil etmektedir. Bunun nedenlerinin akademik olarak incelenmesinden sonra; Engellisi olan aile bireylerine yeterli ve programlı bir eğitim sisteminin verilmemesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle; Türkiye açısından farklı ülkelerdeki benzeri Engelli ailelerinin Eğitim Programlarından yararlanılması zorunlu görülmektedir.

1.2-Amaç: "Engellilerde Aile Katılımı ve Eğitiminde Yenilikçi Çalışma Programı Modelinde Türkiye Uyarlaması; Engellilerde Aile Katılımı ve Eğitiminde Sertifika 3 Kursu ve Avustralya; Victoria Üniversitesi Yaklaşımı " adlı Melbourne de yapılan bir alan çalışmasının açıklanması amaçlanmaktadır.

2-Yöntemsel Süreç:İlgili dokümanlar Türkiye ve Avustralya'dan bulundu. Farklı yollardan elde edilen kaynaklar sistematik olarak irdelendi. Engellilerde Aile Katılımı ve Eğitiminde Avustralya, Victoria Üniversitenin Meslek Yüksek Okulu Sertifika 3 Kurs programından yararlanıldı. İlgili alan İncelemesinden sonra çalışmanın Türkiye'ye uyarlamasına yer verildi.

3-Temel Bulgular:Genel Temel Bulgularda;Bugüne kadar Engelli Ailelerinin Eğitiminde Avustralya gibi ülkelerde Sertifikalı kurs programlarına yer verildiğine dikkat çekilmektedir. Bunun çok etkili olduğuna inanılmaktadır. **Özel Temel Bulgularda;** Türkiye'de Engelli Ailelerinin Eğitiminde Sertifikalı Kurslara geç -menin artık zorunluluk olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle; Avustralya ve Victoria Üniversitesinin Meslek Yüksek Okulu Engelli Eğitimi Sertifika 3 Programından hem istifade edilmekte; hem de çalışmanın Türkiye'ye uyarlanmasına yer verilmektedir.

4-Sonuç: Genel Sonuçta; Avustralya gibi ülkelerde Engelli Ailelerinin Eğitiminin çok önemli olduğuna dikkat çekilmektedir. Hatta bu ülkelerde pek çok yüksek öğretim kurumlarında mevcut ilgili programlar yürütülmektedir. **Özel Sonuçta;**Türkiye'de Engelli Eğitimi çalışmalarının başarılı olarak yürütülmesi için; Engelli Ailelerinin Eğitiminin de bir model ve modül olarak ele alınması çok önemli olarak görülmektedir.Bu nedenle; Avustralya, Victoria Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Engelli Eğitimi Sertifika 3 Programından yararlanılmaktadır. Neticede; ilgili Program Türkiye modeline uyarlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: *engelli eğitimi, engelli eğitiminde aile, ailede engelli eğitimi, engelli eğitiminde aile eğitiminin yeri, engelli aile eğitiminin engelli eğitimine katkısı*

Engelli Gençlerden Yaşlılara Doğru Özel Eğitim Koçluğu ve Üçüncü Yaş Kuşağı Üniversitesi Yaklaşımı: (Engelli Genç; Yetişkin Ve Yaşlılarda Bireysel Eğitim Ve Öğretimde Avrasya; Asya Ve Pasifik; Avustralya, Türkiye; Slovenya Ve İtalya'da Sertifikalı Eğitimle Eleman Yetiştirme Modeli Ve Modülü Perspektifi)

Mürsel AKDENK

1-Problem Durumu ve Amaç : 1.1-Problem Durumu: Engelli Gençlerden Yaşlılara Doğru Özel Eğitim Koçluğu ve Üçüncü Yaş Kuşağı Üniversitesi Yaklaşımı; Engelli Genç; Yetişkin ve Yaşlılarda Bireysel Eğitim ve Öğretimde Avrasya; Asya ve Pasifik; Avustralya, Türkiye; Slovenya ve İtalya'da Sertifikalı Eğitimle Eleman Yetiştirme Modeli ve Modülü Perspektifi; örgün ve yaygın ge -nel eğitimde; özel eğitimde bugüne kadar her zaman bir sorun olarak bulunmak -tadır. Burada; hem eğitim ; hem de özel eğitim bölümlerinde bugüne kadar ilgi -li konularda yeterli ve etkili akademik çalışmaların ve incelemelerin yapılma -mış olmasına ayrıca dikkat çekilmektedir. İlgili alan incelemesinde adı geçen sorunların çözümlenmesinin uygulamalı yol -ları hakkında pratik bilgiler ve belgelerin özellikle ve öncelikle sunulmasına ça -lışılmaktadır.

1.2-Amaç: "**Engelli Gençlerden Yaşlılara Doğru Özel Eğitim Koçluğu ve Üçüncü Yaş Kuşağı Üniversitesi Yaklaşımı;** Engelli Genç; Yetişkin ve Yaşlı -larda Bireysel Eğitim ve Öğretimde Avrasya; Asya ve Pasifik; Avustralya, Türki -ye; Slovenya ve İtalya'da Sertifikalı Eğitimle Eleman Yetiştirme Modeli ve Mo -dülü Perspektifi; " adlı yukarıda ilgili uluslarüstü bölgelerde ve ülkelerde de yapılan bir alan çalışmasının çözüm amaçlı olarak açıklanması hedeflenmektedir .

Bu nedenle;ilgili sorunların akademik olarak karşılaştırmalı incelenmesinden sonra; Türkiye'de değişik ülkelerdeki benzeri yada aynı Eğitim Programlarından yararlanılması ve ilgili konularda yukarıda adı geçem kurumların kurulması ve işletilmesi özel amaç olarak ta zorunlu görülmektedir.

2-Yöntemsel Süreç:İlgili dökümanlar ; Avrasya; Asya ve Pasifik; Avustralya, Türkiye; Slovenya ve İtalya'dan bulundu. Farklı yollardan elde edilen kaynaklar sistematik olarak irdelendi. **Engelli Gençlerden Yaşlılara Doğru Özel Eğitim Koçluğu ve Üçüncü Yaş Kuşağı Üniversitesi Yaklaşımı için belirtilen**ülkeler -deki bazı meslek yüksek okulları ve üniversitelerde Sertifikalı 3-8 Kurslarının programlarından yararlanıldı. İlgili alan incelemesinden sonra; çalışmanın Türkiye'de hem model hem de mo dül olarak kullanılması için bilgi ve belge olarak açıklanmasına karar verildi.

3-Temel Bulgular: 3.1-Genel Temel Bulgularda;Bugüne kadar **Engelli Genç -ler den Yaşlılara Doğru Özel Eğitim Koçluğu ve Üçüncü Yaş Kuşağı Üni -versitesi Yaklaşımına esas olan programların ve kurumların Avrasya ve Pa -sifik Bölgelerinde ve yukarıda adı geçen ülkelerde bulunduğu ortaya konuldu.**

3.2-Özel Temel Bulgularda; Türkiye'de;Engelli Gençlerden Yaşlılara Doğ -ru Özel Eğitim Koçluğu ve Üçüncü Yaş Kuşağı Üniversitesi kurulması ve işletilmesinin acil önceliği ortaya çıkarıldı.Yukarıda belirtilen ülkelerdeki ba zı meslek yüksek okulları ve üniversitelerde Sertifikalı 3-8 Kurslarının programlarından da yararlanıldığı vurgulandı.

4-Sonuç: 4.1-Genel Sonuçta; bir yandan; Engelli Gençlerden Yaşlılara Doğru Özel Eğitim Koçluğu ve Üçüncü Yaş Kuşağı Üniversitesinin Türkiye dışındaki bazı uluslarüstü bölgelerde ve ülkelerde sisteminden ve sertifikalı kurslarının programlarından yararlanılmasının önemine bakılmaktadır. Diğer yandan; ilgili konularda elemanlar yetiştirilmesinin hem yeni iş alanları kurulmasına ; hem de ihtiyacı olan engelli ve yaşlıların genel ve özel eğitim çalışmalarına uluslarüstü boyutlarda katkı vermenin pozitif yönlerine dikkat çekildi.

4.2- Özel Sonuçta;bir yandan;Türkiye'de Engelli Gençlerden Yaşlılara Doğru Özel Eğitim Koçluğu ve Üçüncü Yaş Kuşağı Üniversitesinin kurulması; hem de işletilmesinin yolları verilmektedir. Diğer yandan; ilgili konularda uluslarüstü kriterlere göre yetişecek elemanların en az 1 yıllık İngilizce eğitimi de almaları durumlarında; dünyanın farklı bölgelerinde en az 3-4 milyarlık nüfusuna mal ve hizmet götürmesi düşünülmekte ve planlanmaktadır.

Umudu Paylaşalım

Sinan YİĞİTER, Gözde UZUN, Belgin SARISOY, Marion FONTENİLLE

Umudu Paylaşalım Projesi 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılında Üsküdar Özel Eğitim Merkezi (Okulu) ve Saint Michel Lisesi öğrencileriyle birlikte Pera Müzesi, Pera Eğitim-Engelli Grupları kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Pera Eğitim, 2009 yılından bu yana programlarına engeli olan öğrencileri de dahil etmektedir. Etkinlikler engeli olan öğrenciler için özel olarak hazırlanmakta ve öğrencilerin yaratıcılıklarını ve sanat yoluyla kendilerini ifade etme yeteneklerini, problem çözme ve motor kabiliyetlerini geliştirmelerini; güven duygusunu pekiştirmelerini; çevreyle ve arkadaşlarıyla iletişim kurmalarını; keyifli bir müze deneyimi geçirmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

Çalışmalara Üsküdar Özel Eğitim Merkezinin tüm öğrencileri, Saint Michel Lisesi'nin ise Sosyal Yardımlaşma Kulübü öğrencileri dahil olmuştur. Dönem başında proje çalışma takvimi oluşturulmuş ve Üsküdar Özel Eğitim Merkezi'nin öğrencileri ile Saint Michel Lisesi öğrencileri Pera Müzesinde 9 kez, Üsküdar Özel Eğitim Merkezinde 2 kez, Saint Michel Lisesinde 3 kez birlikte etkinlikler gerçekleştirmişlerdir.

Öncelikle Saint Michel Lisesi öğrencilerine engeli olan bireyler ile ilgili bilgi verilmiş ve Üsküdar Özel Eğitim Merkezi öğrencilerinin özellikleri anlatılmıştır. Pera Müzesindeki etkinlikler eğitmen eşliğinde o anda müzede yer alan serginin iki grupla birlikte gezilmesi, incelenmesi ile başlamış ve daha sonra atölyede, kil, kolaj ve heykel yapımıyla devam etmiştir. Aynı zamanda drama çalışmalarına da yer verilmiştir.

Proje sonunda çalışmaların fotoğraflarından oluşan'Umudu Paylaşalım' adlı fotoğraf sergisi gerçekleştirilmiştir.

Özel Eğitimde akran desteğini önemseyen çalışmada zihin engeli olan öğrencilerin sosyal ve iletişim becerilerinin gelişmesi, normal gelişim gösteren diğer akranlarının ise engeli olan bireylerle etkileşim içinde deyim kazanmalarını ve olumlu tutumlar edinmelerini sağlamak hedeflenmiştir.

Bu poster sunumda, çalışmalar detaylı olarak tanıtılacak, çalışmaların sonuçları tartışılıp, konu ile ilgili öneriler sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: *Özel eğitim, bütünleştirme, akran desteği, müze eğitimi*

"Ailelerle El Ele" Aile Eğitim Programı'na Katılan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Öz Yeterlik Algılarının Belirlenmesi

Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR, Arş. Gör. Sunagül SANİ BOZKURT,
Arş. Gör. Gülden BOZKUŞ GENÇ, Arş. Arş. Gör. Seçil ÇELİK; Arş. Gör. Gözde TOMRİS

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü

atilla.cavkaytar@anadolu.edu.tr; ssbozkurt@anadolu.edu.tr; guldenbozkus@anadolu.edu.tr;
secilcelik@anadolu.edu.tr; gozdetomris@gmail.com

İlk kez Bandura tarafından 1997 yılında tanımlanan öz yeterlik algısı kavramı, bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip, başarılı olarak yapma kapasitesi hakkında kendine ilişkin yargısıdır. Başka bir deyişle öz yeterlik, bireylerin bir işi başarıyla yapabilmelerinde o işi yapabilme inançları şeklinde ifade edilebilmektedir. Öz yeterlik inançlarının; tam ve doğru deneyimler, sosyal modeller tarafından sağlanan dolaylı yaşantılar, sözel ikna ve bireyin fiziksel ve duygusal durum olmak üzere dört temel kaynağı bulunmaktadır. Bunlardan en etkili olanının bireyin bizzat yaşadığı deneyimler olduğu vurgulanmaktadır. Buna ek olarak, alanyazında öz yeterlik inancı yüksek olan kişilerin çevrelerini daha fazla kontrol edebildikleri ve karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmekte daha çok başarı gösterdikleri belirtilmektedir. Yetersizliği olan bir çocuğu dünyaya gelen ailelerin karşılaşacakları pek çok sorunun üstesinden gelmede, öz yeterlik algılarının yüksek olması son derece önemlidir. Bu çalışma ailelerin öz yeterlik algılarını belirlenmesi sürecinde bir aile eğitimi programının sunulması ve bu programın ailelerin öz yeterlik algılarında bir farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi açısından alanyazındaki diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir. Ailelerin öz yeterlik algılarının attırmak için en etkili yollardan biri de nitelikli aile eğitimi programlarının düzenlenmesidir. Bu çalışmanın amacı; "Ailelerle El Ele" aile eğitim programına katılan Otizm Spektrum Bozukluğuna sahip ailelerin öz yeterlik algılarının belirlenmesidir. Bu program kuruma dayalı bilgilendirici bir aile eğitim programıdır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle ihtiyaç analizi yapılmış ve ailelerin bilgi almak istedikleri konu başlıkları oluşturulmuştur. Bu aile eğitim programı, haftada bir gün iki saat toplamda 10 saat olmak üzere düzenlenmiştir. Aile eğitimleri 20-25 kişilik grup şeklinde düzenlenen oturumlarla yapılmıştır. Çalışmaya katılan aileler bu çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır. Ailelerin öz yeterlilik algılarını belirlemek üzere program öncesinde ve sonrasında Guimond, Moore, Aier, Maxon ve Diken tarafından 2005 yılında geliştirilen ve 2008 yılında Diken ve Diken tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği (Parental Self-Efficacy Instrument for Children with Disabilities) kullanılmıştır. Ölçek toplam 17 maddeden ve "Hizmetlere Ulaşma ve Yararlanma" ve "Ebeveynlik Stratejileri" olmak üzere iki alt ölçekten oluşmaktadır. Kullanılan ölçek 7'li likert tipi bir ölçektir. Bu ölçekte yer alan maddeler "1=Kesinlikle katılmıyorum, "7=Kesinlikle katılıyorum" şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça ailelerin öz yeterlik algıları da artmaktadır. Ölçeğe ilişkin yapılan analizler sonucunda ölçeğin Türkiye'de özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin öz yeterliliklerinin değerlendirilmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araç olduğu belirtilmektedir. Bu ölçeğe ek olarak ailelerden demografik bilgiler elde etmek amacıyla "Aile Bilgi Formu" kullanılmıştır. Aile Bilgi Formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ailelerin demografik bilgileri, ikinci bölümde Otizm Spektrum Bozukluğu çocukların bilgileri yer almaktadır. Çalışmanın analiz kısmı devam etmektedir. Toplanan veriler SPSS 21.0 programı ile analiz edilecektir. Çalışmanın sonuçlarına ilişkin bulgular, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik öneriler kongre sırasında paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Otizm Spektrum Bozukluğu, öz yeterlik, ebeveyn öz yeterliği, aile eğitim programı*

Best Buddies Türkiye Uygulamaları

Sercan DUYGAN
Best Buddies Türkiye Proje Koordinatörü

Recep ALTINORDU
MEB 80. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi, Edirne

25. yılına giren Best Buddies, 52 ülkede faaliyet gösteren zihinsel engeli olan bireylerin, zihinsel engeli olmayan bireylerle karşılıklı ve eşit koşullarda arkadaşlık bağları kurmasını hedefliyor. Sivil toplum kuruluşu, kar amacı gütmeyen ve 800.000 gönüllüsü olan uluslararası bir yapıya sahip. Kurucusu, ABD Başkanları'ndan John F. Kennedy'nin yeğeni Anthony Kennedy Shriver, projeyi ABD Georgetown Üniversite'sinde 1989 yılında başlatmış. Best Buddies Türkiye'de, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı(UNDP) gözetiminde ve Alternatif Yaşam Derneği (AYDER) çatısında 2010 yılından beri faaliyet gösteriyor. 4 yılda 10 okul ve 100 ebeveynin katıldığı projede, şu ana kadar 300'ün üzerine arkadaşlık yapılmış. Cindy Crawford ve Romero Britto gibi dünyaca ünlü isimlerin Küresel Arkadaşlık Elçisi olduğu projeye Türkiye'de, Ulusal bir televizyon kanalında Ana Haber Bülteni Sunucusu olan Gözde Atasoy, Arkadaşlık Elçisi olarak destek veriyor. Projeye başvurmak için www.bestbuddiesturkey.org sitesini ziyaret ederek başvuru formu talebinde bulunabiliyorsunuz. Tüm gönüllülerle yapılan yüz yüze görüşmeler soncunda eşleştirmeler yapılıyor. Şu an kurumun gönüllü listesinde kayıtlı yaklaşık 1.000 kişi bulunuyor.

Bu bildiri ile engellilik konusunda aile yaklaşımları, zihinsel engelli bireylerin topluma kabul süreçleri, genç yaşta engellilerle arkadaşlık eden kişilerin yaşadıkları, toplumun sürece bağlı olan engelliliğe yaklaşımındaki değişimler, engelli çocuğa sahip olan ve olmayan aileler arasındaki farklar, Best Buddies'in oluşturduğu imkanın neden önemli olduğu konularında görüşlerimizi aktarılacaktır.

Anahtar kelimeler: *engellilik, Best Buddies, arkadaşlık, topluma kabul*